LOLA STERE-CHIRACU

CUTEZĂTORII

CER ÎNSTELAT

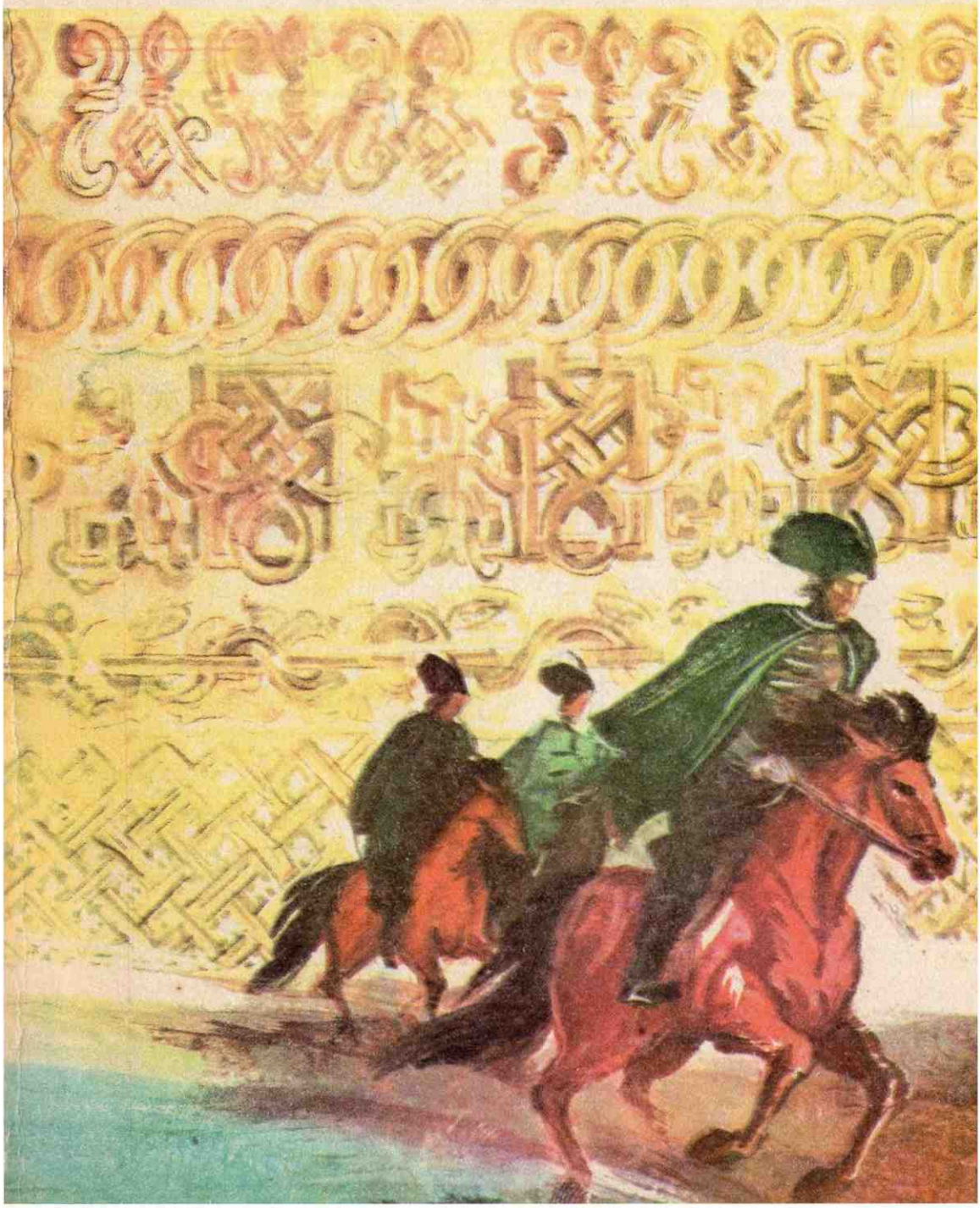

LOLA STERE-CHIRACU

CER ÎNSTELAT

Coperta de ADRIAN IONESCU

LOLA STERE-CHIRACU

CER ÎNSTELAT

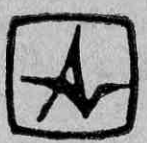

EDITURA ALBATROS

BUCUREȘTI ● 1983

CUVÎNT ÎNAINTE

Romanul istoric românesc, şi în general literatura istorică românească, s-a bucurat întotdeauna la noi, îndeosebi din partea tineretului, de o specială atenţie.

Caracterul patriotic al acestei literaturi, reprezentat de poeţi ca : V. Alecsandri, D. Bolintineanu, M. Eminescu — citaţi în ordinea cronologică —, George Coşbuc, O. Goga, Aron Cotruş, Mihai Beniuc, Adrian Păunescu ; de dramaturgi ca : V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, Al. Davilla, Barbu Delavrancea, N. Iorga, Zaharia Bârsan, M. Sorbu, Lucian Blaga ; de nuveliști şi romancieri ca : bătrînul C. Negruzzi, Al. Odobescu, M. Sadoveanu, Bucura Dumbravă, Liviu Rebreanu au avut o largă contribuţie în formarea educaţiei naţionale, la pregătirea luptătorilor pentru Unirea Principatelor, pentru cucerirea Independenţei şi apoi a Unirii tuturor românilor.

Prin intermediul acestor scriitori s-a valorificat şi menţinut în actualitate o bună parte din temele vechilor noştri cronicari, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, ale căror „letopiseţe" şi „cuvinte" au inspirat atîtea din creaţiile noastre epice. O însemnată parte din aceste scrieri au fost consacrate vitejilor noştri voievozi, Mircea cel Bătrîn, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Mihai Viteazul, marilor răzvrătiţi Horia, Cloşca şi Crişan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, precum şi a îndîrjiţilor militanţi ai clasei muncitoare.

Alături de scriitori au luat aceeaşi atitudine admirativă pictorii şi sculptorii care au împodobit oraşele ţării cu monumentele marilor eroi, ori compozitorii ce au transpus pe portative zbuciumul şi eroismul veacurilor.

În această direcţie artistico-patriotică s-a relevat într-un mod aparte romancierul Mihail Sadoveanu, ale că-

rui romane dedicate Moldovei — Șoimii (1904), Vremuri de bejenie (1907), Zodia cancerului sau Vremea Ducăi Vodă (1929), Nunta domniței Ruxandra (1932), Creanga de aur (1933), Frații Jderi (1936—1942), Nicoară Potcoavă (1952), — *înfățișează aproape trei veacuri de istorie românească privită atît prin prisma relațiilor sociale cît și a învolburărilor politice și războinice. Prin limba literară și prin darul său de evocare și zugrăvire, M. Sadoveanu a făcut din aceste romane adevărate oglinzi ale istoriei Moldovei, menite a sta mărturie în fața posterității.* Frații Jderi, *romanul epocii lui Ștefan cel Mare, constituie o adevărată culme a literaturii române.*

Prin romanul de față avînd ca eroină pe Simina, fata lui Lupu Voievod, Lola Stere-Chiracu se afundă la rîndul ei în istoria Moldovei medievale. Figura dominantă a romanului o reprezintă Vasile Lupu (1634—1653), acela despre care cronicarul Miron Costin scria că, prin ambițiile, măreția și dragostea sa de lux, avea „hire mai mult împărătească decît domnească". Deși fără noroc în războaie, Vasile Lupu a lăsat în istoria Moldovei, prin înfăptuirile sale culturale, o urmă luminoasă, principala creație arhitectonică a epocii sale, biserica „Trei ierarhi" de la Iași, fiind, alături de mănăstirea de la Argeș, una dintre cele mai strălucite lăcașuri de artă și cultură românească, și totodată a întregului răsărit. A dotat Moldova și cu o înaltă școală cu caracter academic, și cu o tipografie de sub teascurile căreia a ieșit, depășind tot ceea ce se realizase pînă la el, prima lucrare monumentală adresată tuturor românilor — Cartea românească de învățătură — Cazania lui Varlaam (1643) — *a cărei prefață a fost semnată de însuși luminatul voievod. Prefața „Cazaniei" este un adevărat și elocvent manifest pentru unitatea națională. „Io, Vasile Voievod cu darul lui Dumnezeu țiitoriu și biruitoriu și Domn a toată Țara Moldovei, dar și mila și spășenia a toată semenția românească, pretutindenea unde se află pravoslavnici (credincioși) într-această limbă..." Și mai departe : „Dintru cît s-au îndurat Dumnezeu dintru mila sa de ne-au dăruit, dăruim și noi acest dar limbii românești, carte pre limba românească..."*

„Cazania", tipărită în decursul timpului în mai multe ediții, a pătruns atît în Țara Românească cît și în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș.

Introducerea limbii române în instituțiile de cult a fost o adevărată răscruce culturală, pe urma căreia aveau să apară acele renumite monumente ale limbii noastre din secolul al XVII-lea : Noul Testament de la Alba-Iulia *(1648),* Biblia de la București *(1688) și altele.*

Pentru Vasile Lupu, unitatea națională nu avea însă numai un caracter spiritual, cultural, ci totodată, ca și pentru Mihai Viteazul, un caracter politic, el crezînd cu tărie în posibilitatea și necesitatea unirii celor trei țări românești. Deși n-a găsit cele mai indicate soluții pentru realizarea operei unirii — încercarea de înlăturare din domnie a lui Matei Basarab, care se intitula și el Voievod al Daciei, fiind, din acest punct de vedere, o incontestabilă eroare — Vasile Lupu a avut-o necontenit în vedere, motiv pentru care a intervenit adeseori în afacerile Transilvaniei. El a impus aici ca mitropolit, datorită relațiilor sale cu principele Gheorghe Rakoczy I, pe Ilie Jorest (1634—1644), care s-a împotrivit din răsputeri acțiunii de calvinizare inițiată de principe. Acțiunea de calvinizare a acestuia a fost combătută energic și de Vasile Lupu, care, în 1645, a sprijinit la Iași tipărirea Răspunsului la Catehismul calvinesc *inițiat și redactat de mitropolitul Varlaam pentru a respinge Catehismul introdus în Transilvania de către Rakoczy I. Din același punct de vedere Lupu s-a erijat în ctitor al unor lăcașuri bisericești din Transilvania, pe cheltuiala sa edificîndu-se biserica din satul Ticușul Nou (Făgăraș).*

De altfel, Vasile Lupu a fost un generos ocrotitor al întregii ortodoxii, ajutoarele lui venind adeseori în sprijinul Patriarhilor de la Constantinopole și Ierusalim, ca și al mănăstirilor de la Sfîntul Munte. N. Iorga îl considera din acest punct de vedere ca un adevărat urmaș al împăraților din Bizanț.

Personalitatea lui s-a impus nu numai pe teritoriul românesc, ci în întregul Orient, unde autoritatea sa era ținută totdeauna în considerație. Strînse legături a avut și cu regii Poloniei și ai Lituaniei, cu țarii Moscovei, cu dogii Veneției, cu hanii tătarilor și cu hatmanii cazacilor, relații de pe urma cărora a avut însă și atîtea decepții.

Rafinamentul de la Curtea lui uimea pe toți vizitatorii.

Principalii sfetnici ai lui Lupu au fost marii oameni de cultură ai timpului, în frunte cu mitropolitul Varlaam

și cu cronicarul Grigore Ureche, cărora li se adăugau vestiții Cantacuzini.

Timp de douăzeci de ani, avînd cea mai lungă domnie a Moldovei după Ștefan cel Mare, Vasile Lupu a fost un adevărat prinț renascentist al Europei de răsărit, un mecenate, un umanist cu bogate înfăptuiri culturale și artistice.

O anticipare a lui Constantin Brîncoveanu.

*

Despre Vasile Lupu s-au scris — începînd cu Letopisețul lui Miron Costin — numeroase cronici, evocări, studii și monografii. Lucrări substanțiale au fost cele ale lui A. D. Xenopol, N. Iorga, Const. C. Giurescu. Unii istorici, ca Ion Sârbu, istoricul lui Mihai Viteazul, i-au studiat politica în legătură cu rivalitățile timpului, îndeosebi cu Matei Basarab. Scriitorul M. Sadoveanu i-a consacrat romanul Nunta domniței Ruxandra, scris în stilul său rămas neîntrecut. Au rămas însă multe de spus, asupra vieții voievodului asupra întinselor sale relații, asupra familiei sale, asupra vieții sociale din vremea sa, și în general asupra contemporanilor săi din cele patru puncte cardinale ale Moldovei.

Sarcina de a ni le releva, în parte, și-a luat-o autoarea acestui roman care de peste patruzeci de ani oficiază cu devoțiune și talent la vetrele istoriei și ale literaturii. După ani de profesorat la diferite școli din Iași și București — a fost profesoară de limbile română, franceză și filozofie — Lola Stere-Chiracu a debutat editorial în 1944 cu un volum de povestiri pentru copii. După alte două volume de proză epică, în 1972 a abordat prin Apele negre genul romanului istoric, pe care îl va sluji în continuare. În 1974 și 1975 va apărea romanul în două volume Pribeagul, dedicat lui Petru Cercel, fratele lui Mihai Viteazul. În ultimii ani, pe lîngă un nou roman, intitulat Heracleea, și un nou volum de povestiri din Țara Marelui Ștefan, a lucrat cu nespusă osîrdie la romanul de față.

Ceea ce caracterizează romanul istoric al scriitoarei este mai întîi larga sa bază geografică. Aproape că nici un alt roman românesc nu s-a extins pînă acum pe coordonate mai îndepărtate, cuprinzînd în cazul „pribea-

gului" Petru Cercel lumea Europei, dar și a Orientului, iar al cărții de față întreg spațiul dintre Marea Baltică și Marea Mediterană (cu marile metropole, Cracovia, Varșovia, Constantinopole, Brusa), dintre Paris, Veneția, Viena și Munții Caucazului, și totodată, în chip amănunțit, în toate ținuturile românești de pe ambele versante ale Carpaților.

Ariei geografice i s-a adăugat apoi o tot atît de cuprinzătoare bază istorică, în primul rînd românească, expunerea prezentului roman îngăduind scriitoarei să purceadă la o amplă evocare a istoriei noastre, începînd de la voievozii Litovoi și Bărbat, secolul al XIII-lea, — urmați apoi de bătrînul Basarab, învingătorul de la Posada, de Nicolae Alexandru, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul („leul creștinătății") — evocat în numeroase capitole — și Matei Basarab, contemporan cu Vasile Lupu, înfățișat pe drept ca un autentic boier de țară. O dată cu domnii sînt zugrăvite amănunțit și capitalele lor, Cîmpu Lung, Tîrgoviște, București precum și ctitoriile domnești și boierești. Transilvania e prezentă în roman prin Iancu de Hunedoara și Mateiaș Crai și prin dinastia contemporană a Rakoczeștilor. Moldova, evident, prin toate „țările" ei de „sus" și de „jos", prin toate orașele în frunte cu Iașul, prin numeroasele și minunatele ei lăcașuri de cultură. Trecutul moldav de la Dragoș Voievod, trecînd prin anii de glorie ai lui Ștefan cel Mare, ai lui Rareș, ai Movileștilor, ctitorii Suceviței, și ai altora pînă la Vasile Lupu, vorbește prin mănăstirile (perle ale arhitecturii românești) și legendele sale, transmise din generație în generație.

Atît înfățișarea locurilor evocate, cît și a personalităților aduse în scenă, sînt făcute cu pana unui artist, care are nu numai darul povestitorului cît și pe al portretistului. Memorabil este portretul domnitorului Vasile Lupu, prezentat la tîrnosirea bisericii Trei Ierarhi. „Înalt, voinic, cu ochi fulgerători, barba neagră, lucitoare, haine ce-și schimbau culoarea după cum bătea soarele în florile cele de aur și de fir de argint și atît bărbaților și mai cu seamă femeilor adunate, domnul le plăcu, căci era falnic, cu privirea vulturească și buze roșii, mustața întunecată"; ori cel al lui Matei Basarab, contemporanul și adversarul său : „Statura-i uscățivă îl făcea să nu pară cei șaizeci și cinci de ani bătuți pe muchie. Dacă n-ar fi fost chipul tras și ochii cu privirea îngrijorată, voievodul de la

Tîrgoviște ar fi părut cu zece ani mai tînăr. Dar grijile sînt griji și el era cuprins din toate părțile de ele... Și de greutăți nu se putea spune că nu avusese parte". Cu multă culoare și grijă pentru detaliu este descrisă și mănăstirea Trei Ierarhi, ctitorie de seamă a Iașului, în evocarea căruia autoarea recurge adesea la fresca literară.

Viața epocii pulsează din plin în realitatea ei istorică dar și prin analiza făcută moravurilor și obiceiurilor, fiind aduse în prim-plan marile familii boierești cu aportul pe care îl aduc la progresul societății dar și cu luptele, interesele și intrigile în care se macină, pentru acaparrarea puterii. Acestor personaje li se alătură într-o galerie de portrete nemuritoare cărturarii timpului.

În acest vast cadru geografic, istoric și social și cu mijloacele artistice subliniate, scriitoarea Lola Stere-Chiracu — care este totodată și un fin psiholog — povestește viața fiicei mai mari a lui Vasile Lupu, Simina, care, prin frumusețea și destinul ei oferă romancierei posibilitatea de a crea un nou și limpede roman al lui Vasile Lupu, al familiei sale și totodată al întregului sud-est european.

Subiectul e simplu, dar prin erudiția și condeiul romancierei, el dobîndește proporții continentale, relațiile cu Polonia și cu Imperiul Otoman fiind în prim-plan. Prima parte a cărții este dominată de complexa personalitate a Anei Movilă, frumoasa, inteligenta și instruita fiică a lui Ieremia Movilă, care prin căsătorie pătrunsese în societatea marii nobilimi polone. Ana Movileanca era protectoarea tuturor moldovenilor care se abăteau prin Pololonia, sub diferite motive. Unul dintre aceștia, tînărul Toderiță Cehan, care a studiat, ca și Grigore Ureche, trei ani la Universitatea Jagellona din Cracovia, primind misiunea de a duce în Moldova unele scrisori secrete, avea să joace, prin voia destinului, un rol important în viața fiicei celei mari a lui Vasile Lupu.

În drumul spre Iași, Toderiță se întîlnise la mănăstirea Sucevița cu jupîneasa Marga, sora lui Vasile Lupu, care era însoțită de nepoata și fina ei Simina, fată de o serafică frumusețe. Între cei doi tineri se înfiripă o puternică dragoste, tăinuită și ocrotită de jupîneasa Marga. Dar ca și Ieremia Movilă, cu trei decenii mai înainte, Lupu nu se gîndește decît la încuscriri politice — a doua fiică a sa, Maria, avea să fie măritată cu Radziwill, ducele Lituaniei, iar a treia, Ruxandra, cu Timuș, hatmanul cazaci-

lor — așa încît, îndată ce Simina, datorită prestigiului domnesc, bogăției și frumuseței ei ajunge la vîrsta căsătoriei, este peţită de fiul marelui dragoman al Veneției la Constantinopole — Antonio Grillo și trimisă în capitala sultanilor, unde va deveni dona Simona, soția lui Ambrozie Grillo. La Constantinopol, Simina nu cunoaște însă nici dragostea și nici mulțumirea, ci doar rafinamentul și stilul de viață al unei societăți alese.

Dar acesta este doar un episod din zbuciumata soartă a Siminei, fiica lui Vasile Lupu, a cărei biografie autoarea o reconstituie cu migală și afectivă participare.

În jurul destinului nefericitei prințese moldovene se țes însă alte și alte episoade, care fac romanul captivant dîndu-i și o puternică viziune epică. Unul dintre cele mai captivante episoade este cel al căsătoriei de-a doua a lui Vasile Lupu — doamna Tudosca murise — în schimbul unor enorme sume de bani, cu o cercheză de o impresionantă frumusețe, solia lui Vasile Lupu din care făcea parte și Toderiță, avînd de înfruntat numeroase peripeții dramatice, stăpînii locurilor străbătute, printre care și hanul tătarilor, intenționînd să reţină fermecătoarea mireasă. Aurul rezolvă însă totul, iar cercheza devine doamnă a Moldovei și mamă a fiului lui Vasile Vodă, care va domni mai tîrziu sub numele de Ștefăniță Lupu (1659—1661).

Alte personaje care dau romanului viață și culoare și care contribuie prin inteligența, vitejia și devotamentul lor pentru voievod la rezolvarea multor situații (prin înfruntări eroice ori diplomatice) sînt căpitanul Codruț, neguțătorul Pan Tadeus, Jupînul Costachi și alții.

Evocînd viața luxuriantă a Orientului, desprinsă parcă din basmele celor 1001 de nopți, autoarea se lasă furată și de milenara cultură orientală, presărînd acțiunea desfășurată la Istambul cu diferite proverbe, alocuțiuni, versete și poezii arabe și turcești.

Este o dovadă în plus că prin stil și limbă scriitoarea se mișcă în umbra lui M. Sadoveanu.

Prof. dr. VASILE NETEA

București, 30 aprilie 1983

Părinţilor mei Maria şi Gheorghe
in memoriam.

CER ÎNSTELAT

1

În Polonia secolului al şaptesprezecelea Cracovia îşi răspîndise faima prin puterea, frumuseţea şi vestita Universitate a Iagellonilor.

Către acest oraş îşi îndreptaseră paşii unii dintre feciorii megieşilor boieri moldoveni, care mergînd înainte cu pasul vremii, îşi trimeteau urmaşii să-şi îmbogăţească mintea şi cugetul spre a fi mai de folos ţării şi lor înşişi.

Din ţinutul Tutovei, unde la Bîrlad îşi avea reşedinţa Vornicul Ţării de Jos, plecase şi Toderiţă Cehan la trimiterea lui tătînă-su, şi iată acum cei trei ani trecuseră şi urma a se întoarce în ţară.

Cine nu-l ştia pe vornicul Cehan, cel ce fusese împreună cu Buhuşi şi Vasilie Lupu Vodă, pe atunci vistiernicul Lupu Coci, întemniţaţi de către Ilieş Vodă pe care nu-l mai vroiau ca domn ?

Şi era Todiraş aidoma vornicului Nemira Cehan, subţiratic şi potrivit de înalt, numai că în ochii lui tineri, verzui şi sprîncenaţi, privirea părea ca o necontenită întrebare pusă în faţa a tot ceea ce întîlnea. Era aidoma căutăturii cu care prinsese înţelesul celor trei munţi ce-şi rotunjeau culmile împădurite cu brazi, în faţa văii de la apa Slănicului, unde din pricină de viaţă şi de moarte fusese dus la bunicii lui într-o altă împrejurare năprasnică din viaţa lui tătînă-su căruia se pare că nu-i era teamă de a se împotrivi domnilor, cînd faptele lor nu îi erau pe voie, şi aceasta se întîmplase pe vremea lui Alexandru Ilieş cel turcit.

Poate, din aceste pricini, îşi trimisese feciorul la carte înaltă, atît de departe şi pe aşa de îndelungată vreme, să înţeleagă mai bine rosturile Moldovei asupra căreia turcii

aveau puterea de a numi domnitorii, și tradiția de a lua tribut.

Tributul nu se cunoștea atîta la marea bogăție a Moldovei, căci putea fi împlinit numai din venitul celor șaptesprezece iarmaroace ținute în șaptesprezece tîrguri ale țării, dar bunul plac al voievozilor veniți la cîrma țării putea fi îndrumat spre bine dacă la școlile cele străine se putea învăța această știință.

Legătura cu Polonia era îndrăzneață în vremea unui domnitor credincios turcilor, dar Cehan urma drumul Movileștilor și mai cu seamă pe al lui Ieremia ce-și căsătorise toate patru fete cu nobili poloni.

Către domnița Ana Movileanca, măritată de al doilea după cneazul Ion Szedziwoy Czernowski la Cracovia, se îndreptă Toderiță Cehan. De cînd curtea Poloniei se mutase la Varșovia, Ana își împărțea jumătate din viață între capitală și Cracovia, deoarece fiind mereu în preajma reginei trebuia s-o urmeze unde își afla locul.

Această domniță îi venea rudă din partea mamei și se cuvenea la venire, ca și la plecare, să-i calce pragul spre a o saluta.

Palatul de piatră, reședință a prințului, cu ferestre înguste și porți puternice, arăta epoca de aprigă încrîncenare cu permanenta ei nevoie de apărare. Era ca un uriaș de piatră ce stă de veghe.

Străjerii îi dădură drumul înăuntru, unde Ana Movilă îl primi în iatacul de sus, destinat prietenilor și rudelor. Frumusețea vestită a mamei sale, Elisabeta Movilă, fusese moștenită aidoma de către Ana, așa încît aceasta avea aceeași statură falnică, aceeași ținută domnească, iar frumosul ei cap purta cu greu podoaba aurie a părului pieptănat și împodobit după moda polonă. Pe fața albă, ochii negri și mari aveau în privirea lor o asprime ce nu se potrivea cu micuțul ei chip. Rochia-i lungă și grea de catifea roșie își răsfrîngea lumina-i aprinsă pe albul gîtului și al feței.

— Mă bucur de a te fi putut vedea înainte de a pleca la Varșovia, îi spuse Ana Movilă după ce el se înclină adînc în fața-i, și în același timp îi făcu semn a lua loc pe un jilț în apropiere.

— Nu voiam să părăsesc Cracovia și Polonia înainte de a mai mulțumi o dată pentru sprijinul și îndrumarea dată în țară străină. Tatăl meu s-ar fi supărat amarnic.

— Vornicul Cehan a fost de bună credință tatălui meu și bine a făcut cînd ți-a îndreptat pașii spre Polonia.

— Spre învățătura ce pot primi aici.

— Fie și numai spre învățătură, deși aici, sper că ți-ai făcut într-un fel și școala vieții.

— Eu credeam că am făcut-o acasă.

— Și acolo și aici. Totul se leagă.

— Dar într-un fel totul se desparte la un capăt de drum.

— Și ai ajuns la acel capăt ?

— Cu îngăduința Domniei Voastre eu așa aș crede și tătuca mai cu seamă, deoarece a socotit că trebuie să mă întorc acum.

— Pentru unii e întoarcere, pentru unii nu.

— Soarta și-o croiește omul.

— Așa ai învățat la școala Iagellonului ? Eu cred că omul intră singur în soarta care îi e croită gata ca o cămașe de zale.

— Asta-i vorba turcului.

— Ești leit boierului Cehan. Îți alegi singur soarta cea mai grea.

— Întorcîndu-mă acasă ?

— Și crezînd că te întorci la „mai bine". Care a fost binele mamei mele și care a fost sfîrșitul ei cînd s-a încăpățînat să se lupte să rămînă acolo ?

Toderiță plecă rușinat privirea ; știa cum în bătălia dusă ca să-și puie feciorul în scaun, Elisabeta pierduse, fusese rușinată de păgîn și dusă la harem, căci frumusețea nu-i pierise. Toată suflarea povestea cum își tăiase minunea aurie a cosițelor și o trimisese la mănăstirea Sucevița unde-i era îngropat bărbatul. Dar asemenea lucruri nu se pomenesc cu glas tare în fața fetei acelei doamne atît de greu încercate, ba se și miră că Ana Movilă amintise de acest fapt demult petrecut. Trebuie că străinătatea îi schimbase firea cu totul de i-a vorbi tocmai lui astfel.

Ana îi privi chipul și-i citi în suflet, de aceea își urmă răspicat firul gîndului.

— Te bagi de bună voie în gura turcului și acolo ai să rămîi. Așteptați ceva de la ei ? Ia aminte la Gavrilă Movilă care trăiește pribeag ; la Petru Movilă care și-a aflat scăparea în călugărie pe pămînt rusesc ; la Moise, și el pribeag pe aici, tot fiindcă au visat ca tine, Toderiță. Știi cum a murit unchesul Simion, domnul ? Otrăvit. Nepotul

Miron Barnowski ? Cu gîtul tăiat, în Stambul. De ce nu rămîi aici ?

— Dar eu nu-s fecior de domn, îs fecior de țară.

— Și crezi că-ți va fi mai bine ?

— Nu știu decît că aici î-s străin, că-s bărbat și rostul meu e acasă.

— Și eu sînt femeie și mă pot strămuta mai ușor...

— Ești os domnesc și parte femeiască ; nu ți-ai putut alege soarta, numai că te-ai smerit în fața ei. Așa se vorbea la noi de Măria Ta.

Ochii Anei Movilă se umplură deodată ca de apuse aduceri aminte și se trase pentru o vreme ca într-o lume a ei, din care ieși cu ochii blînzi și triști.

— Am mai auzit vorbele astea în tinerețe încă din gura cuiva ; asta se întîmpla demult... în Moldova.

Toderiță se sfii să-i întoarcă răspuns. Rămase numai privind-o cu aceeași veșnică întrebare a privirii, ca și cum ar fi prins o taină ce nu era a lui, ci numai și numai a vieții celei cu zeci și sute de înfățișări.

Cu mama lui niciodată nu vorbise astfel și acest îndepărtat neam al ei, această voivodeasă polonă ce numai legea nu și-o lepădase îi apăru în adîncul sufletului ei singură, cum nu mai întîlnise el încă vro ființă ; măcar un prunc să aibă de ce își prinde firul vieții. Dar, fiind fata lui Ieremia Movilă, își va înfrînge această singurătate și o va acoperi cu cine știe ce fapte și uneltiri năstrușnice pe măsura firii moștenite de la mama ei. Ecoul vorbelor vornicului Cehan îi răsunau și acuma în minte, cînd o văzu pe Ana Movilă privindu-l țintă, apoi ea se sculă cu mișcări line îndreptîndu-se spre un sipet pe care-l deschise cu mare băgare de seamă, de unde scoase niște hrisoave. Le ținu o clipă în mîinile-i cu degete lungi, de parcă le-ar fi cîntărit.

— Cînd vrei să pornești la drum ?

— Cam peste două zile, ca să apuc sfintele sărbători ale Paștelui între ai mei.

— Mergi însoțit ?

— Cu un chervan ce duce marfă pentru tîrgul de la Iași.

— Ce nație sînt însoțitorii ?

— Poleaci.

— E bine să fii cu grijă. Cu cît ai mai puține lucruri, cu atîta vei străbate mai bine drumurile grele și lungi ce te despart de Moldova. Trebuie să-i dai vornicului Cehan în

mînă aceste hrisoave. Are să-i fie de trebuință odată și odată.

— Le-a cerut tatăl meu ?

— Nu. I le dăruiesc eu. Sînt cîteva scrisori trimise de acel Mihai, care l-a înlocuit pentru o vreme pe voievodul, tatăl meu. Slăvitul Ieremia a murit, fie-i țărîna ușoară, dar eu trăiesc. Trăiesc și nu uit ; trăiesc și nu iert.

— Nu ierți ? Pe cine și ce ?

— Umilirea voievodului din care i s-a tras sfîrșitul mai repede decît se cuvenea, tocmai lui căruia atît regele Sigismund al Poloniei cît și turcii îi întăriseră domnia țării pe viață.

— Dar după cîte știu, Moldova nu-i închinată Poloniei, așa că hrisovul lui Sigismund...

— Ești tare tînăr, Toderiță ! Leit taică-tu, cînd l-am cunoscut... Țară la răscruce de vînturi, de la răscruce de drumuri... ai să trăiești cu vremea adevărul vorbelor mele. Polonia e tăria în partea astă de lume. Ia hrisoavele, pan Toderiță ! Ele cuprind căile cotite prin care se poate împlini un vis nebunesc, căci viața fără vise e mai searbădă decît o tinerețe fără dragoste. Acolo va vedea tatăl tău cum a mers firul gîndului și va putea să-și ferească mai bine capul de securea călăului. Acuma, stai și te ospătează cu mine, iar mamei tale, care mi-i vară de al treilea, ai să-i duci din partea mea un inel cu piatră verde, aducătoare de noroc la casele cu feciori.

— Și pe Măria Sa, soțul domniei voastre, voi avea prilejul să-l văd ?

— E cu voievodul Cracoviei. Acuma, ia hrisoavele, pune-le la loc bun asupra domniei tale și nu te despărți de ele nici o clipă.

Toderiță le luă și trecu împreună cu Ana Movilă în sala de mese. Făcu cinste ospățului, ca un tînăr în putere, găsind cu plăcere unele bucate gătite ca la Moldova după care tînjise îndelung. Și cum masa fu luată în tovărășia a două tinere și a soților, cavaleri francezi soli la curtea Poloniei, convorbirea a fost însuflețită, iar o parte purtată în limba latină, grai pe care, pe lîngă polonă, Toderiță Cehan îl învățase la Universitatea Cracoviei. Așa încît, tînărul moldovean află că mai departe, în acel apus ce-i părea a fi la fel de plin de taine ca și Constantinopolul, despre care se zvoneau atîtea lucruri stranii, — în acea țară îndepărtată a Franței, regele Ludovic al XIII-lea pusese să se

înființeze o înaltă academie. Și frîncii, cu vocea cîntătoare, slăveau acest fapt folositor mai cu seamă pentru cei ce trecuseră prin școlile înalte ale Parisului, mult mai vechi decît cele ale Cracoviei. Mai vorbiră apoi despre marea putere a țării lor, rîzînd de sultanul turcilor și toată curtea lui de barbari asiatici, ceea ce lui Toderiță îi păru nemaiauzit lucru. Se gîndi în sinea sa, că la atîta depărtare le era ușor a nesocoti puterea Islamului.

— Dar, se amestecă cuprins de neliniște în discuție — Coranul spune că „fiecare turc este gata întotdeauna de a lua armele și a merge sub steagul profetului. Iar turcii trebuie să fie un corp de oaste a cărui căpetenie este sultanul". Cu asemenea învățăminte, puterea turcească nu numai aici, ci și mai departe, pînă în țara domniilor voastre poate fi o primejdie.

— Pentru țările mici desigur că-i greu să-i aibă vecini, dar pînă la noi se va izbi de imperiul romano-german al Habsburgilor și Dumnezeu mi-e martor că acestora nu le-ar strica un război pierdut. Ar mai coborî ceva nasul lor ascuțit ce adulmecă mereu ce mai e de luat — îi răspunse cu aprindere cavalerul de la Rochelle.

— Sîntem doar în plin război de douăzeci de ani tocmai pentru a tăia puterea Habsburgului și mai cu seamă pentru a limpezi drumul noii credințe.

— Adică al ereziei — interveni Ana Movilă.

— Așa i se spune aici, erezie ? întrebase celălalt cavaler.

— Eu țin religia părinților mei ; așa am auzit vorbindu-se.

— Asta ne liniștește cu mult, căci fiind în preajma curții părerea voastră, ilustră doamnă, e de mare preț.

Și apoi, au vorbit iar despre acea îndepărtată Frîncie, și una dintre doamne a cerut un mic instrument muzical ale cărui coarde ciupindu-le s-a acompaniat intonînd un cîntec duios de dragoste. Chipurile comesenilor s-au schimbat devenind nostalgice, calde, iar vinul din cupele de argint se cerea mereu altul. Ochii negri ai frîncilor, ca fîntînile fără fund, purtau în ei chemarea pămîntului, totul prinse parcă un alt înțeles în primăvara ce creștea între zidurile Cracoviei și în aceea a anilor lui fragezi. Viața și lumea îi părură așa de minunate, încît și-ar fi deschis brațele văzduhului să-l prindă și să îmbrățișeze omenirea și pomii al căror foșnet pătrundea prin ferestrele întredes-

cnise. Auzea murmurul unei voci lăuntrice și o blîndețe fără seamăn îi învăluia sufletul.

Și așa, se întîlni cu tinerețea izbucnită în el, Toderiță, feciorul cel mare al lui Nemira Cehan.

Ana Movilă Czernowski își întoarse privirile spre depărtările altui timp, cînd un alt flăcău, aidoma celui din față, o ațintise cu aceeași minunare ca și acum, parcă în ea ar fi descoperit adevărul tinereții... dar acela fusese un moldovean din părțile culmei Nemirei, iar soarta sa de fiică domnească o purtase peste voia și dorințele ei în țara Poloniei. Așa-i vorbise, ca unui băiat voievodul Ieremia, cînd îi sortise căsnicia întru împlinirea trufiei și siguranței casei sale, iar ea, nefericită n-a fost, dar nici fericită nu și-a putut spune.

Frînca cea oacheșă își schimbă cîntul duios cu altul mai vesel despre ținutul îndepărtat al Normandiei și apoi veni vremea plecării ; atunci sosi și castelanul Ion Czernowski, osos, bălai, cu mustăți mari ; părea a fi tare îndrăgostit de soția sa, căci ochii i se luminară văzînd-o.

Ana Movilă își mai păstră oaspeții cîtăva vreme, apoi cînd aceștia se ridicară să plece nu-i mai opri.

— Ruda aceasta a noastră a sfîrșit învățătura la universitate și se întoarce în Moldova, spuse ea, bărbatului ei. Cu voia ta, am să-mi îngădui a-i făgădui că dacă vreodată nevoia îl va purta pe alte drumuri, să-și aducă aminte că la noi poate găsi un adăpost în orice vreme și orice împrejurare.

— Așa să fie, cum ai hotărît, domnia ta, Ana. M-am împotrivit eu oare vreodată dorințelor ce ai avut ?

Și așa, află Toderiță cît de puternică e Ana în propria ei casă și cît de curtenitor poate fi polonul.

2

Venise și ziua plecării. În fața hanului lui Boruslav cel Gros, carele negustorului Tadeus așteptau gata încărcate cu postav de Flandra, brocarturi de Veneția, mătăsuri și pînzeturi din Franța, cojoace și piei poloneze și o încărcă-

tură prețioasă de geamuri mici, aduse tocmai din Pomerania și Silezia, căci acuma se cerea și în Moldova asemenea marfă fie pentru biserici, fie pentru locuințele boierești. Mai încărcau foarfeci, cuțite, dălți și unelte fine pentru cioplit în piatră ; duceau și meseriași pricepuți în construirea de poduri de piatră, așa cum ceruse hatmanul Gavrilă, fratele domnului.

De aici, porneau spre Varșovia chervanele negustorilor din miazăzi, negustători care răzbiseră dincolo de Imperiul otoman prin Țara Românească și Transilvania, purtînd cu ei lămîi și portocale, măsline și curmale, smochine și rodii, atît de prețuite de regină și întreaga curte, care dădea sume grele pentru asemenea trufandale. Aceștia erau negustori iuți, greci și aromâni, porniți de la Salonic sau din Pind, cu pușca în spinare, cu picior sprinten, ochi ager și mîna deprinsă a ochi fulgerător. Se întovărășeau în mai multe chervane și pe poteci, numai de ei știute, străbăteau munții, ajungeau la vaduri nepăzite de turci ale Dunării, pe care o treceau pe poduri plutitoare, învoiți fiind din vreme cu podarii, cărora le trimeteau veste prin olăcarii locului și așa, străbăteau lumea de la un cap la altul sub ochiul adormit al turcului în ceea ce privește negoțul.

În mijlocul acestei larme făcută de caii ce nechezau, de oamenii care strigau și cîinii ce lătrau, apăru Toderiță încălecat pe un cal murg, bun de drum lung, cu pistoalele la brîu și cu sacul de drum legat în spate de-a curmezișul șeii. Ducea cu el o comoară de preț : cartea de legi a grecului Tarasie Harmenopol, pe care lehii o tălmăciseră pe limba lor și pentru care plătise prețul a zece cai de rasă, bașca o pungă adusă de negustorul moldovean. O pusese între veșmintele ce-i erau de trebuință la drumul lung de două săptămîni bune ce despărțea Cracovia de Iași.

Toderiță se alătură convoiului, ieșind pe poarta mare de la miazăzi. Întoarse de cîteva ori capul înapoi, pentru a mai vedea turnurile, zidurile și înaltele turle ale catedralei, unde dangătul clopotelor vestea liturghia de dimineață. Avu o strîngere de inimă, că nu se despărțea ușor de un loc în care trăise trei ani încheiați și care-i păruse a fi cel mai frumos oraș pe care-l văzuse. Dar cum praful se înălța în nor gros stîrnit de copitele cailor, Toderiță o luă spre capul convoiului, pe lîngă pan Tadeus ce-și micșora ochii verzui cercetînd zarea.

— Aici e încă bine, glăsui acesta către el, căci e cetatea aproape, mai departe e greul. Prin codri mișună tîlharii, iar la drumul mare cine mai știe peste ce urgie poți să dai.

— Cînd am venit, acu trei ani, nu mi s-a întîmplat nimic.

— Vezi, numai că Dumnezeu nu poate să păzească toate drumurile oamenilor și de asta mă gîndesc pe unde ar fi mai cu rost s-o apucăm.

— Să ținem șleaul mare să aibă caii mai mult spor. Pe drumul mierii răzbim în Țara de Sus, dar eu cred că deși mă întrebi ai și hotărît singur pe unde e mai prielnic de mers.

— Asta, așa-i. Vorbeam și eu... merg vești proaste prin lume și cum nu-i fum fără foc, așa tot zvonul are un temei.

— Dinspre partea Moldovei ?

— Nu, pan Toderiță ! Acolo, acum e liniște, cu cazacii.

— Știam că păzesc fruntariile Poloniei dinspre partea tătarilor și tînărul își potrivi mersul calului după cel al neguțătorului.

— Da. Așa-i. Dar de la ostrovul legiuit lor pe Nipru, de la Trahtamirov, au ieșit după pradă pînă la Crîm și Anadol, apoi chiar în părțile Bulgariei s-au năpustit, apropiindu-se de Stambul. Regele a întemeiat cetatea de la Condac, pe primul prag al Niprului, tocmai ca să-i ție în frîu. Am auzit precum că de unde pînă acum au avut hrană slobodă pe apa Niprului și trai ostășesc, acuma li s-ar stăvili pescuitul pe Nipru ca să-i silească a merge mai departe de praguri. Și cazacul oprit de la pescuit nu mai cunoaște nici lege, nici stăpîn. Iar dacă vorbele îs adevărate și se pornește răzmerița, nimeni nu va mai putea trece cu negustoria spre Moldova fără mare primejdie, că atunci își dau frîu liber și tătarii, care atît așteaptă. Așa că, bine ai făcut că te-ai grăbit să te întorci acasă, cît încă nu s-a aprins pojarul.

Toderiță tăcu înțelegînd că acel om, pe lîngă negustoria lui, știa mai multe decît trebuia unuia ca el.

Și au mers pe drum din ce în ce mai anevoios, desfundat de ploile primăverii pe alocuri, iar pe altele înfundîndu-se în hățișurile pădurilor de arini și goruni din crengile cărora își luau zborul speriate cîrduri de stăncuțe și mierle negre, iar ploierii și cintezoii își fluierau din ascunzișuri, cu glasuri subțiri neturburați, cîntecul lor. Ici și colo, pîlcuri de mesteceni mustind de sevă puneau largi pete albe, iar sus

de tot, zburau cîrduri de rațe sălbatice și cocori, venind din locurile în care iernaseră.

Străbătură cîmpii întinse pe care arareori se vedea cîte un petic de pămînt lucrat, semănat parcă numai cu mușuroaie de cîrtiță peste care, aidoma unui văl verzui, prindea să se întindă cuprinsul ierburilor. Din cînd în cînd, dădeau peste sate întemeiate, în mijlocul cărora se înălțau turlele bisericilor, iar mai răzlețite, apăreau casele largi ale panilor ținutului. Mai erau și hanuri rare la cîte o răscruce de drumuri din preajma tîrgurilor, unde puteau face popas liniștit pe vreme de noapte, dar și acolo puneau oameni de strajă cu puștile la îndemînă, căci niciodată nu se știa pe cine aduce întunericul. Și oamenii convoiului dormeau tot iepurește căci așa erau vremurile și locurile acelea, însemnate încă de spaima năvălirii ciambururilor tătărăști, care loveau ca trăsnetul cînd părea totul liniștit și plin de pace. Uneori, drumul îi purta peste ape repezi pe care le treceau prin vaduri, alteori, pe mari poduri umblătoare ai căror podari, oameni mătăhăloși, tăcuți, își primeau plata în zloții pe care-i priveau cu neîncredere de parcă tot s-ar fi temut să nu fie păcăliți și se bucurau mai bine de un cojoc mițos sau de niște toporiște din părțile Gdanskului.

Într-o zi, starostele convoiului, pan Tadeo, privi cu luare aminte la mîna stîngă a lui Toderiță, pe inelarul căruia strălucea un inel cu piatră albăstrui verde, dăruit de Ana Movilă înainte de plecare.

— Domnia ta, pane, porți un talisman ciudat. Întoarce mai bine piatra înăuntru, ca să mergi mai liniștit la drum.

Toderiță îi ascultă sfatul, dar nu se putu stăpîni a-l ruga să-i deslușească înțelesul vorbelor lui.

— Sînt felurite nestemate pe care le poartă oamenii spre a se împodobi. Dar ceea ce porți domnia ta nu-i podoabă cum crezi, ci-i piatra lunii, vestitoare de primejdii și apărătoare de ele. În tot cuprinsul țărilor, cît am cutreierat, negustătorind de la Viena la Stambul, am văzut numai una și i-am vîndut-o eu pe un preț de o moșie cît străbați călare între răsăritul soarelui și amiază, cneaghinei Irina, sora mai mică a cneaghinei Ana, rudele domniei tale. Și dacă ții să știi cu tot dinadinsul puterea ei, află că jupînița căzuse roabă la tătari, și că numai datorită puterii pietrei lunii s-a putut întoarce vie, nepîngărită și nevătămată la bărbatul ei. Dar că ar fi o a doua piatră, cu asemenea putere, n-am știut. Poate că frîncii ce vin la curtea

regelui i-ar fi dăruit cneaghinei Ana asemenea giuvaer, iar domnia sa l-o fi trimis mai departe, în țara unde s-a născut. Se vede că n-o poate uita.

— Să fie pietre vrăjite ? N-am auzit, se împotrivi Toderiță, privind la apele ciudate ale inelului, ce aici bătea în albastru, aici în verde.

— Nu am spus asemenea vorbe pentru care episcopii noștri m-ar pune la grele cazne. Nici domnia ta să nu le mai rostești ! Numai că, tainele pămîntului nu le cunoaște nimeni și sînt pietre venite din măruntaiele lui, unde fierb puteri necunoscute oamenilor și arareori într-o viață de om are vreunul norocul să-i cadă în stăpînire.

— În stăpînire, spui ?

— Da. Căci ferește și vestește numai pe stăpînul ei.

Toderiță tăcu, amintindu-și cum Ana Movilă înainte de a pleca îi spusese că de fapt inelul i se potrivea mai bine lui, așa că, să-l păstreze, iar pentru jupîneasa Sanhira, mama lui, îi dăruise un șir de mărgăritare puse într-o pungă de preț de catifea roșie lucrată cu fir.

În noaptea ce urmă, Toderiță dormi prost și se trezi, în mijlocul ei, zbuciumat de un vis neobișnuit. Se făcea că era într-o încăpere largă, iar Ana Movilă, cu părul bogat, bălai, strîns după portul moldovenesc în conci, cu cărare la mijloc și chipul ei mic și alb, îmbietor și totodată poruncitor, îmbrăcată într-o rochie cafenie strînsă pe trup, atît de cafenie, încît făcea una cu draperia peretelui de care ședea rezemată, îi făcea semn cu arătătorul de la dreapta să vină spre ea, iar cînd s-a apropiat l-a prins cu amîndouă mîinile trăgîndu-l cu puteri neobișnuite. Și pe măsură ce-l trăgea, chipul ei alb se făcea vînăt, apoi cenușiu, ca de mort înecat. Atunci el și-a dat seama că nu e ea, ci o strigoaică ce i-a luat înfățișarea și, așa cum povesteau bătrînele de la Nemira că se scapă de strigoi, el a tras-o cu hotărîre afară din casă și pe măsură ce ieșea, fața ei era cea a unei moarte. Ajunși afară, el a lepădat-o dincolo de peretele casei și a fugit la calul lui, dar înainte de a încăleca prinse să vadă cum o pisică pufoasă și neagră, avînd numai la mijlocul spatelui un petic de blană albă, a ieșit pe urmele strigoaicei din casă și s-a topit pe lîngă pereți în întuneric.

Așa ceva nu mai visase niciodată. Se sculă, se duse la plosca de la oblîncul calului și bău o gură. Luna îi bătu drept în față și cum ținea căușul palmei în sus să-l umple

cu apă să-și dea pe obraz, văzu cum lumina verde a pietrei inelului la mijloc devenise sîngerie și parcă curgea la vale ca o apă. Rămase o clipă împietrit, apoi își spălă ochii, privi la inel, acesta sclipea tot sîngeriu.

Nu mai putu să adoarmă. Pan Tadeus îl simți și sculîndu-se veni la el.

— Lumina asta vrăjitorească de lună fură somnul tinerilor, îi spuse, întinzîndu-și mădularele înțepenite.

Toderiță, fără o vorbă îi arătă piatra inelului în ciudata ei scînteiere, ca a unui ochi roșu.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă starostele fără a părea cîtuși de puțin mirat. Dar de acest fapt Toderiță avea să-și dea seama mult mai tîrziu.

— Pane Tadeus, îl cunoști bine pe taica. Și el asemenea pe domnia ta, care-i faci toate vînzările și-i aduci de ani tot ce are de trebuință. Poate că nu ești numai un staroste de negustători, poate ești și ceea ce nu poți spune, dar tocmai din aceste pricini îți povestesc visul meu, pe care nimănui altuia nu l-aș spune.

— Să stăm jos, îl sfătui starostele. Ascult. Aici e mai bine căci numai eu te pot auzi.

Toderiță îi povesti de-a fir-a-păr privind țintă la piatra inelului ce-și revenea încetul cu încetul la culoarea-i verzuie ; simți cum i se liniștiseră bătăile inimii. Luna-i bătea acuma dintr-o parte în obrazul subțiat.

Cînd sfîrși de povestit, pan Tadeo îi răspunse cu aceeași luare-aminte cu care-l ascultase.

— Într-o viață de om, nimic nu-i de mirare, căci totul se poate întîmpla. Apoi se opri deodată ca izbit de chipul tînărului. Semeni leit cu marele vornic pe cînd era în anii domniei tale ; abia acum îmi dau seama... Tăcu un răstimp, apoi urmă : Visul e ciudat, dar ciudate și poate cine știe... adevărate sînt și credințele din popor ce spun că dacă întorci o ființă din pragul morții, fie prin înecare, fie prin boală, dacă întorci acest om din pragul morții, în clipa cînd sufletul era gata să-și ia zborul, sufletul ce a apucat să iasă uneori nu-și mai nemerește trupul lui, în care pătrunde un alt suflet rătăcitor, iar cel rămas stingher devine strigoi și prinde înfățișare de om numai cînd întîlnește ce i-a fost mai drag pe lume, ori un chip ce-i seamănă, dar numai dacă acel muritor îi trece pragul casei. Altfel, nu. Astea-s credințe din voievodatul Cracoviei, dar ele merg și pînă în crestele Carpaților. Eu povestesc ce am auzit, așa

cum domnia ta mi-ai împărtășit ce ai visat. Dar s-ar putea ca asemenea arătare năprasnică să fie și semn de moarte în preajma domniței și nu m-aș mira să aflu că a rămas și a doua oară văduvă, pînă în răstimpul cît mă voi întoarce eu la Varșovia cu marfă din țara Moldovei, unde mi s-a cerut anume să aduc cai iuți din herghelille de la munte ale vornicului cel mare, cai renumiți pentru repeziciunea lor biruindu-i pe cei ai tătarilor. Ar fi oprită scoaterea lor din țară, dar eu îi aduc marelui vornic feciorul cel învățat viu și nevătămat la Iași, iar domnia sa, ca un boier cu care am legătură de cînd nu te născuseși domnia ta, îmi va face acest hatîr, care ne va aduce bogat cîștig amîndurora. Domnia ta, pan Toderiță, ai învățat pare-mi-se la Cracovia legile și știi că atunci cînd ele încep să fie nesocotite chiar de cei ce le-au pus, nu-i a bine. Și, dacă se calcă vechea legiuire pusă pentru cazaci, nu va fi bine pentru nimeni, iar panii noștri vor avea nevoie de cai iuți, moldovenești ca să-i întîmpine.

— Răzmeriță ?

— Războiul face din om fiară. La fel se poartă pe toată fața pămîntului. Nu-i viață liniștită nicăieri. Trebuie mult cumpănit spre a ține bine cîrma țării. Moldova a purtat război cu Țara Românească la un an numai după plecarea domniei tale la învățătură. A fost ca o încercare a puterilor.

— O fi fost poruncă turcească ?

— Nu, pane Toderiță. Înțelegere cu turcu, dacă Măria Sa Vasilie Vodă e omul lui, cu străbuni născuți sub stăpînirea lui. Da-i el cap socotit, și-i cunoaște bine și știe că-i înconjurat de neprieteni, care nu rîvnesc altceva decît scaunul lui, așa cum a fost și cu vărul domniței, ruda domniei tale, Ioan, care înțeles cu voievodul Rákoczi își și împărțiseră nu numai bogățiile țării, dar chiar averile lui Vodă Vasilie pe din două, făgăduind Ioan Movilă lui Rákoczi nu numai galbeni și cai, ci darea și folosința de la bogatele mine ale Moldovei. Mai au rîvnit apoi acest scaun și Moise Vodă Movilă, ca și Aga Neagu Munteanul, cel ce-și zice a fi os din Neagoe Basarab și de n-ar fi avut Vasilie Vodă oameni de credință, ce știu a vedea și auzi, cum îi acel dragoman al Veneției de la Stambul, pe nume Antonio Grillo să-i dea veste din vreme, de mult ar fi fost plecat din Iași spre surghiun. E bine să le știi pe toate, pane Toderiță, după o lipsă așa de îndelungată, ca să cunoști ce trebuie să vorbești și cum să te miști în această țară a Moldovei.

— Mulțumescu-ți și de sfat și de lămurire. Înțeleg că domnia ta ești nu numai un staroste de negustori cu care tatăl meu chibzuiește și potrivește treburile averii, ci și un prieten al lui, cu mintea mult mai luminată decît se întîlnește de obișnuință și cu rosturi în țara Moldovei ce numai el le poate pricepe.

— Domnia ta ești ager la minte. Învățătura vieții pe care am făcut-o noi cei de seama marelui vornic ne-a dezvăluit mai multe, căci ea este așa ca și cum ai vedea toată zarea de pe culmea unui munte înalt. Și învățătura cea nouă a școlilor înalte e bună, dar eu cred că ea te lasă la început să vezi numai cît e trecerea cheilor printre doi munți. Privi apoi la chipul liniștit acum al lui Toderiță și-i spuse : Să ne odihnim acuma, mai sînt două ceasuri bune pînă despre ziuă.

Și adormiră liniștiți. Cînd s-au trezit și convoiul a pornit din nou la drum, numai cît au cotit poala dealului și li s-au înfățișat ruinele unei cetăți-castel. Prin știrbituri mari, se zăreau oase albind în lumina zilei. Ici și colo, frînturi ruginite de lăncii și scuturi găurite, căști înnegrite de vreme, tivde rînjind din care se ridicau cu un croncănit aspru un cîrd de corbi și, pe jumătate arse, trei cruci mari de lemn ce începuseră a putrezi.

— Pe aici a trecut ciuma venită din Transilvania și apoi tătarii, îl lămuri pe Toderiță pan Tadeus. Din pricina asta am luat drumul pe aici, căci locul e blestemat și-i ocolit în ultima vreme pînă și de iscoadele lui Togai Beg de cînd, la ultima lor năvală în aceste părți, au adus cu ei cumplita boleșniță ce i-a secerat multe vieți de oameni. Apoi, opri cu strășnicie că ia careva apă din fîntîna ce, în ciuda vremii, își păstra ciutura întreagă și ședea acolo ca un braț uriaș ieșit din adîncuri, ademenind drumeții.

— Suflete ce nu-și găsesc odihna rătăcesc pe aici la miezul nopții — șoptiră caravangiii și se închinară înspăimîntați de a fi înnoptat atît de aproape de acest loc înfiorător.

Toderiță, în lumina soarelui ce cădea asupra-i, își privi piatra inelului în care văzu sclipind aceleași ape sîngerii ce-l înfioraseră în toiul nopții și înlăuntrul lui se clătină a doua oară credința dintre ce poate și nu poate fi, dar nu-i mai veni la îndemînă să-i mai spuie ceva lui pan Tadeus. Venea dintr-o lume pe care crezuse că a înțeles-o, dar își dădu seama că-i văzuse numai înfățișarea, nu și adîncul ei.

Și iarăși s-au așternut drumului mergînd cu bine, poposind arareori la cîte un han al cărui stăpîn părea a fi bucuros să-l primească pe Tadeus, de la care primea nu numai plată bună, ci și vești de ce se mai întîmplă în larga lume spre a ști dacă se urzește sau pornește vrun război ce i-ar putea clinti din rosturile vieții lor.

Și tot așa, din popas în popas, au ajuns la apa Ceremușului mare și umflată din șuvoaiele primăverii.

Au nemerit la un podar ursuz și chior care le-a spus că fiind prea tîrzie înserarea nu-i poate trece pînă a doua zi, în zori.

Pan Tadeus nu-i spusese nici da, nici ba. Carele se opriră pentru popas, caii au fost lăsați la păscut împiedecați, dar starostele, după un scurt răgaz, l-a luat pe Toderiță cu el și au făcut o bucată de drum printre hățișurile din spatele colibei podarului, pînă ce au dat într-un luminiș de urme de copite și ceva mai încolo de semne de foc stinse. Au mers cu băgare de seamă cu caii de dîrlogi și la un alt luminiș aflară urmele unui alt foc și bălegar de cai mulți. Pan Tadeus dădu îngrijorat din cap.

— Mă așteptam — murmură ca pentru sine. Iscoade peste tot. Trebuie să pornim neapărat în noaptea asta dincolo, în Moldova, altcum s-ar putea să nu mai ajungem niciodată. Știi să înoți ?

— Da.

— Tragem podul. Trecem carele și apoi lăsăm podul la celălalt mal. Punem oamenii mei la vîsle și în două drumuri sîntem dincolo. Altcum nu-i de făcut.

Toderiță ascultă și se întoarseră cu băgare de seamă pe același drum.

Intrară în coliba moșului unde trebuiau să se afle adăpostite lopețile de la cele două luntri mari care trăgeau podul umblător. Nu le găsiră acolo, iar pe podar parcă îl înghițise pămîntul.

— Moșul e gazdă de tîlhari sau și mai rău. Cazacii sînt puși pe răscoală și au nevoie de arme. Trebuie să căutăm vîslele și să le găsim pînă nu e prea tîrziu. Numai afară pot fi ascunse.

Și în adevăr le găsiră băgate în gluga de coceni pitită lîngă hățișurile dese de mure. Le-au scos și le-au dus la luntri. Caii au fost aduși, înhămați la repezeală și, cînd

primul convoi de cinci căruţe a fost urcat, căruţaşii începură să vîslească.

Tadeus şi Toderiţă pîndeau încordaţi orice mişcare dinspre păduri. Nu se simţea nimic neobişnuit, numai ţipătul huhurezilor acoperea clipocitul apei.

Apoi podul s-a întors şi oamenii de la vîsle au fost schimbaţi ca să poată trage mai cu putere şi ultimele şase care au fost înghesuite pe podina mişcătoare, pe care sforăiau neliniştiţi caii. Pădurea în spatele lor părea împietrită în tăcere. Huhurezii îşi încetară chemările. De departe se auzi un schelălăit de vulpe.

— Trageţi cu nădejde să ne depărtăm cît mai repede de ţărm — spuse Tadeus. E semn că neprieteni ascunşi în păduri au pornit-o spre noi. Norocul nostru că-i înnorat şi întuneric, dacă Dumnezeu ţine cu noi poate să înceapă ploaia şi atunci sîntem scăpaţi.

Oamenii trăgeau vîrtos, şi cînd se ridică vîntul, apele îi purtară mai la vale. Erau cam pe la mijlocul rîului, cînd fulgeră şi la lumină deslușiră în marginea depărtată a pădurii din malul părăsit o ceată de călăreţi. Trăsnetul bubui apoi în copacii din preajma lor, zguduind parcă pămîntul din adîncuri şi oprindu-i o clipă din goană. Apoi ploaia căzu ca o perdea deasă peste pămînt şi ape. Aproape nu se mai deslușea nici un fel de mal. Noroc că, dinspre ţărmul moldovean se auzi slab strigătul căruţaşilor. Vîsliră, în timp ce împuşcăturile porniră din malul polon bulbucind apa cu mult în urma podului, apoi, tot mai aproape, speriind caii ce smuceau în hamuri gata să tragă carele în valuri. Podul, plutind cotit spre vale, ajunse cu greu la un mal înalt pe care nu ştiau cum vor trage căruţele încărcate ; prin ploaia ce-i orbea şi-i uda pînă la piele trebuiră să vîslească cu greu în susul apei, pe lîngă malul înalt, pînă găsiră vadul cel bun, unde-i aştepta prima parte a caravanei. Aici, erau în siguranţă, se zăreau parcă pîlpîirile de la locul hotărît străjerilor moldoveni pe o înălţime ce priveghea malul. Dar cerul parcă-şi rupsese zăgazurile şi ploaia nu contenea să-i şfichiuiască. Să tragă sub umbra codrilor era primejdie de trăsnet, nu puteau decît să-şi urmeze drumul pînă la adăpostul străjerilor. Ajunseră acolo între un răgaz de două trăsnete şi pan Tadeus le arătă carte domnească de la marele vornic al Ţării de Sus precum că vin cu mărfuri cerute la Curtea domniei sale Vasilie Vodă, lucruri de

mare folosință la un scaun domnesc ce se pregătea de sfințirea acelei minunate biserici de piatră cum nu se mai afla alta în toată această parte a lumii și care se cheamă Sfinții Trei Ierarhi. Pe lîngă mărfuri — a mai adăugat pan Tadeus — a mai însoțit pînă aici pe învățatul fecior al marelui vornic, pe Toderiță Cehan, venit din Cracovia. Atunci, dintr-un ungher se desprinse un bărbat voinic îmbrăcat ostășește, cu cheptar din piele groasă de bou peste veșmîntu-i roșu, cu ochii vii strălucind sub streașina groasă a sprîncenelor și, înaintînd, se înclină a cuviință și a bucurie.

— Sînt postelnicul Ilieș căpitan peste pîlcurile marelui vornic Nemira Cehan, și-s trimis să-i întîmpin feciorul, să dau binețe domniei tale, pan Tadeus, și să vă întovărășesc cu straja domniei sale, care arde de nerăbdare a-și vedea feciorul.

La auzul acestor cuvinte, inima lui Toderiță începu să bată cu repeziciune simțind ce dor i-a fost de ai lui și mai cu seamă de jupîneasa Sanhira, care numai ca să nu-l rușineze între oameni străini, cu vorbele dragostei și așteptării ei de trei ani, lăsase să vie vestea numai din partea vornicului, de la bărbat la bărbat.

Și apoi porni drumul prin țara Moldovei de Sus, drum prin codrii de fagi ce păreau a nu mai avea sfîrșit. Din culmile înverzite se ridica un abur lăptos ce odată înălțat se prefăcea în nori călători ce pluteau în înaltul cerului ca niște fumuri ridicate iarna din hogeag, îngroșînd pîcla bolții. Și cum mergeau tot spre miazăzi, din ce în ce biruia mai mult mugurul ce sta să se desfacă în frunze, din ce în ce mai des se auzea ciripitul sprințar al păsărilor ce zburau de-a dreapta și de-a stînga drumeagului, țîșnind ca niște alcătuiri fermecate ce descriau arabescuri în fumuriul cerului.

Dorul și graba îi îndemnă ca dincolo de tîrgul Cernăuților să călătorească o parte din noapte. Norii se trăseseră și la lumina albăstrie a lunii, totul îi păru lui Toderiță ireal, ca și cum copacii ar fi fost desenați în culori blînde pe un fundal întunecat ca o zugrăveală de vechi biserici ale slăvitului Ștefan ; dincolo de arborii ce păreau înfrățiți și legați unii cu alții ca niște ramuri uriașe ale unei stele de colind, se deslușeau prăpăstiile adînci, văile ascunse în care se simțeau mișunînd jivinele, viroagele pline de

frunzele uscate din care se înălțau, cu bătăi scurte de aripi, bufnițe cu ochii licărind ca niște candele vii ale întunericului.

Postelnicelul părea a ști drumul cu ochii închiși, semn că de multe ori îl străbătuse noaptea.

Și mirosea pămîntul reavăn că nu le venea drumeților să mai doarmă cu toată oboseala drumului. Așa au ajuns la o curte veche a postelnicelului unde au făcut popasul de noapte și s-au ospătat cu hălci mari de vînat proaspăt de mistreț și căprioară. Atunci, Toderiță văzu că acestei căpetenii de polc a lui tătînă-su îi lipsește degetul mic de la mîna stîngă; nu era lucru de mirare, totuși se gîndi să-l întrebe de unde și cum de are această lipsă, dar se înfrînă și tăcu. Omul îi simți privirea și zîmbi sub mustața-i groasă.

— Aiasta-i amintire din bătălia de la Nenișori, de acu, din toamna asta, cînd s-a măsurat măria sa Voievodul Vasilie cu Matei Basarab tocmai în țara lui, la o apă ce-i zice Ialomița.

— A fost și tata ?

— De bună seamă ! Nici nu se putea altcum. Pe acolo, pe unde ai fost în țara leahului, nu a venit veste ?

— Zvonuri vin multe, adevărul lor îl prinzi de-abia la fața locului.

— Atunci fii bun și ne povestește și nouă ce-i adevărat și ce nu — se amestecă în vorbă și pan Tadeus.

— Știu numai că Vasilie Vodă a tocmit oastea de țară și a poruncit boierilor Măriei Sale să se pregătească de cele trebuincioase. Așa că noi, ăștia din Țara de Sus, ne-am strîns cu taberele întîi la Iași, după ce au fost schimbați marii vornici și a fost mutat la Țara de Sus tatăl domniei tale, boierul Nemira Cehan. Și știți cum îi tocmeala oștirii noastre, nu-i ca la leși. Doar boierii Măriei Sale de au haine de hier. Așa, noi cu călărețîi și grosul oastei pe jos, cu paloșele cu două tăișuri, joimirii cu suliță, leventii cu ghioage și toporiști, alții cu arcuri și săgeți făcute cu pene de corb, mai puțini cu sineți cum îs călărașii de margine și străjerii ori drăganii nemți, cu pușcoacele cele mari în frunte, am pornit spre Țara Românească, împreună cu multe ciambururi tătărești. Acolo, ne-am oprit la acea apă ce am pomenit mai sus. Ne-am așezat la cîmp deschis corturile, căruțele și pușcoacele mari. Între oastea voievodului de acolo și noi

curgea Ialomița ; da el era bine păzit, că avea jur în jur păduri și mlaștini cu vaduri închise. Și se întîmplă că a plecat călărimea tătară și dintr-ai noștri după pradă, ca la război. Tocmai atunci au pîndit și au trecut vadul muntenii călare, tot cîte doi pe un cal și cum noi eram și fără joimiri și cu puțină tătărime, au dat năvală și noi cîți eram ne-am luptat cum știm. Dar ne-au biruit cu numărul pînă să vină călărețiii noștri în ajutor.

Atunci mi-a rămas acolo degetul și m-am ales cu o rană mai grea la frunte și la ureche, de mă orbise sîngele.

Ne-au biruit, după ce, cinci zile întregi fuseseră mari hărțuieli. Aiasta s-a întîmplat în ziua a șasea, cu două ceasuri înainte de a se face ziuă. Dacă nu plecau după pradă tătarii lui Cantemir Beg, nu era nici înfrîngere, nici pagubăși, nici atîtea zadarnice pierderi de vieți omenești, că însăși cumnatul Măriei Sale, comisul Nemira nu s-a mai întors.

Din lupta și osteneala aiasta nimic n-a dobîndit Măria Sa, fără numai de pagubă, că voievodul Țării Românești nu-și lasă paloșul din mînă.

— N-a apucat Vasile Vodă să-și adune oastea și să se întoarcă asupra-le ?

— Nu. Și așa ne-am înturnat iară de unde am plecat cu Vasilie Vodă cătrănit, cu pierdere în oaste și în bunurile domnești, fără țara rîvnită, ba urmăriți pînă la Brăila de Matei Basarab. Pînă la urmă, n-a avut ce face și au pus pace.

— Dee Domnul să fie mai îndelungată ! gîndi cu glas tare Toderiță. În minte îi sunau lupte-războaie și simți cum liniștea vieții lui rămîne în urmă, închisă între zidurile de piatră ale înaltei școli a Iagellonilor, în acea îndepărtată Cracovie, unde cartea îi fusese toată grija. Acea Cracovie din care Ana Movileanca își făcuse o a doua țară.

Fericirea se poate întîlni oare, așa de departe ? Aici, în codrii Bucovinei, începea o altă viață al cărei fir ducea prin poteci ascunse pînă la ai lui, și ai lui întruchipau lanț lung de strămoși născuți și morți în pămîntul Moldovei.

În juru-i se așternu tăcerea și fiecare merse la culcare, în timp ce stelele carului mare strălucitoare și apropiate păreau a se rezema pentru un răstimp peste vîrfurile a doi brazi uriași de la care Toderiță nu-și putu lua ochii.

Departe, hămăiră lung cîinii de la stînă treziți dintr-un somn, apoi iarăși totul fu numai tăcere, dar atît de copleșitoare cum poate a fost la începutul lumii, și o molcomeală adîncă pătrunse sufletul tînărului, cînd își rezemă capul pe palma larg deschisă spre a adormi și înainte de a întoarce piatra verde a inelului în afară văzu cît de limpede și egale îi sînt apele ; licărea ca o stea, acolo, pe mîna lui.

3

Vasilie Vodă, cel care pierduse fără nici un folos vremea și oaste în bătălia de la Nenișori pe apa Ialomiței, domnea pe atunci cu fală și strășnicie în Iași.

El fusese acel boier venit de fel din Țara Muntenească, ca unul dintre cei trei feciori ai jupînesei Irina, văduvă după căpitanul aromîn al lui Mihai Viteazul, Aga Nicolae Coci, cel venit din Arvanitachioi de lîngă Tîrnovo, dar de neam fiind porniți din Kalavrita Tesaliei ;

Cu Radu Mihnea veniseră cei cinci copii ai răposatului Aga Nicolae în Moldova, unde, cel mare, Lupu, se însurase cu Tudosca, fata puternicului boier Bucioc ; naș îi fusese voievodul Gașpar Grațiani. Fusese logofăt, hatman și pîrcălab, apoi mare vornic al Țării de Sus, iar jupînesei Irina, mama domniei sale, îi creștea inima văzîndu-și feciorii ajunși capete de seamă ale țării Moldovei, căci tustrei erau învățați cu carte grecească și turcească așa cum se cerea în acele locuri și la acele vremi, cînd turcul stăpînea cu puterea armelor părți largi din lume, iar din partea minții și a treburilor cancelărești domnea grecul în împărăția turcească.

Învățase cum să se strecoare printre primejdii, pe cine să se bizuie și cum să iasă la lumină. Țintise sus, ajunsese sus și se simțea bine căci avea o fire mai mult împărătească decît de mic voievod și ajuns domn își schimbase numele din Coci în Vasile, așa cum se intitulau vechii împărați creștini ce domniseră înaintea turcilor peste imperiul de răsărit al Bizanțului.

Așa încît, vornicul Lupu izbutise să-și cucerească scaunul domnesc al Moldovei fără oști străine și fără vărsare de sînge. Își cucerise puterea prin mintea lui iscusită, care-l scăpase de urgia închisorilor îndurate în vremea voievozilor Grațiani și Moise Movilă.

Învățase nu numai să se stăpînească pe el însuși, dar să înfrîngă și soarta potrivnică, încît părea la prima vedere. Lupul cel pașnic din țara Bogdania, poreclit Vasilie Voievod, așa cum îl caracterizase episcopul de Nicopole, Stanislovov.

Scăpase viața lui Matei Basarab cu șapte ani în urmă cînd acesta fusese închis la Constantinopole, sub învinuirea că ar fi ucis oameni nevinovați cînd a ridicat răscoala împotriva lui Leon Vodă. Nu fusese lucru ușor, căci învinuitorul, Curt Celebi, era vestit de bogat la Stambul, dar Lupul plătise întreit și chehaia Curt Celebi s-a întîmplat că a murit la timp. Așa încît, acuma, că năvălise cu învoirea pașei de Silistra peste vecinul său ca să-i ia țara, i se păruse cel mai firesc fapt ; odată îi scăpase viața, acuma însă îi trebuia Țara Muntenească unde zăceau oasele Agăi Nicolae.

Aga Nicolae luptase sub Mihai Viteazul cînd acesta a intrat stăpînitor în țara Moldovei unind-o cu Muntenia. Acuma socotea că e rîndul lui să facă același lucru, dar pornind dinspre Moldova, care-i mai mare, mai bogată și are atîtea cetăți de seamă, cum e Neamțul, Suceava, Tighina, Crăciuna, Hotinul. Mai cu seamă Hotinul, cheie spre Polonia cu zidurile-i puternice de piatră.

Multe se puteau izbîndi din această țară a Moldovei, mai nemerită ca de aici să crească visul lui Mihai Basarab, nu din țara de la Dunăre, lipsită de cetăți, netedă, ca o pită scoasă de la foc în care stăpînirea turcească nu avea decît a trece apa, dincolo de care erau cetățile lor de la Diu și Silistra. Își zicea că dacă Mihai ar fi plecat de la Suceava, treaba ar fi fost mult mai bine făcută de nu l-ar mai fi scos nimeni din pămînturile ce și le-ar fi cucerit, mai cu seamă că și legea și limba-i aceeași.

Își dobîndise și boieri de credință din Muntenia, pe Catargești, prin care aflase numai sfat de folos.

Acuma, pierduse o bătălie ? Afară de pagubă de vieți și bunuri, toate trec mai ușor. Ce nu s-a cîștigat azi se poate face și mîine. În viață totul e să știi să aștepți și în același timp să știi gîndurile ascunse ale turcului, să-i

cîştigi bunăvoinţa pentru planurile tale, făcîndu-le să treacă aşa ca şi cum ar fi fost ale lui. Şi în acelaşi timp, să te înalţi şi în ochii lor şi în ochii megieşilor, arătînd o fire împărătească cu care să aduci foloase ţării tale, să arăţi că ai un cap luminat aşa cum a făcut cînd a izbîndit fără luptă strămutarea tătarilor din Bugeac ; să te strecori între politica polonă şi turcă fără a-ţi isca duşmănii din nici o parte şi să faci să crească, în ţara Moldovei, asemenea lăcaşuri de închinăciune să li se ducă veste peste mări şi ţări, ca în Alexandria pe care o citea cu nesaţ pe lîngă alte cărţi vechi greceşti.

Va şti să aştepte, deşi sufletul îi e amărît rău căci singurul lui fecior, Ioan, are oasele moi şi piere pe zi ce trece, iar mumă-sa nu mai e tînără şi în afara celor trei fete, ca trei flori de răsură, alt copil n-a mai dobîndit şi suferă şi ea de un rău ascuns ce-i curmă uneori răsuflarea, iar alteori i se zbate inima de parcă i-ar bătea o nicovală în piept.

Dinspre partea asta, i se părea viitorul mai întunecat. Pusese să se ridice în apropierea curţii domneşti din Iaşi, ceva mai încolo de biserica sfîntul Neculai a slăvitului Ştefan cel Mare, un nou lăcaş de închinăciune, mănăstirea Trei Ierarhi şi aştepta luna mai ca să-i facă sfinţirea. Adusese meşteri din toate colţurile ţării, ba şi de la megieşi şi ciopleau aceştia de patru ani neîntrerupţi piatra cea albă cu cele mai felurite înfloriturі de brîie ce nu semănau unul cu altul. Pusese să le sufle cu aur o dată cu acoperişul ce strălucea, de parcă sfîntul duh însuşi s-ar fi coborît cu aripile larg desfăşurate asupra-i. I se adusese ouă de struţ din ţările calde şi poruncise să le ferece în legături de aur şi argint atîrnîndu-le de candelabre, iar zugrăveala înăuntru era atît de vie, încît toată învăţătura bibliei o putea vedea şi înţelege tot omul de rînd. Vrusese să fie mănăstirea lui altcum decît cele ridicate de înaintaşi şi izbutise.

Acuma, cînd i se vestise venirea lui pan Tadeus, aştepta cu nerăbdare nu numai stofele de brocart, încălţările şi nestematele ce aveau să-i împodobească pe ai săi la sfinţirea noii mănăstiri, ci şi leacurile apusene pentru braţul cel uscat al feciorului său, veşti despre boierul Ioan Costin, cel rămas din credinţă faţă de Moise Movilă în Polonia, şi mai cu seamă, veşti mai tainice despre gîndurile habsburgului asupra Moldovei. Ştia că acesta umblă de mult

să-şi întindă domnia şi dacă n-ar fi fost războiul făcînd să se înfrunte papistaşii cu închinătorii la noua credinţă calvină, împăratul Ferdinand al III-lea de mult ar fi trecut peste puterea lui Rákoczi trimiţîndu-şi oştile asupra lui ! Despre vecinul lui, Rákoczi, nu se tulbura prea mult, mai cu seamă de cînd iscoadele de la Curtea Transilvaniei îi aduseseră copia scrisorii ce i-o trimisese acesta palatinului Esterházy, ca răspuns la îndemnul acestuia de a-l face să renunţe la tronul Transilvaniei.

Rîsese auzind cuprinsul care suna cam aşa : „Este de plîns că în minunatul regat al Ungariei a fost învestit ca palatin o lepădătură. Noi am ascultat deasemenea cu durere uimirea sa foarte mare şi dacă această închipuire prostească ar fi fost întîrziată puţin pînă după sfintele sărbători ale Crăciunului, am fi socotit că este pricinuită de vrun vis de carnaval, căci ar fi o batjocură în faţa întregii lumi ca noi, care ne tragem din casele şi neamurile cele mai vechi să primim sfaturi de la un astfel de văcar maghiar nerod şi că din pricina unei şovăieli sau de teamă în faţa unei hîrtii să renunţăm la acest principat care fără doar şi poate ne-a fost hărăzit chiar de providenţă, cu toate părerile potrivnice, pentru a-l încredinţa poate mîinilor nespălate ale unui sclav spaniol sau ungur. Că am săvîrşit prin aceasta o călcare de jurămînt sau că ne-am fi lepădat de drumul nostru firesc, consilierul nebun nu ne va putea face să o credem cu adevărat. Poate că aceasta se datoreşte faptului că botul lui nespălat a fost aşa de îmbălat de colbul boilor, încît nici Dunărea nu l-ar fi putut spăla pînă acuma. Pentru aceasta, sfatul nostru binevoitor este să-şi adune minţile care au luat-o razna şi să cîrmuiască cu credinţă patria, să nu caute să plece cu sania în zilele călduroase ale lui cuptor, sau să încerce să cosească fîn de Crăciun. Noi am păcătuit sau greşit cu ştiinţă faţă de majestatea sa imperială, deci nu avem nevoie de iertare. Deoarece domnul palatin în sminteala lui a făcut poate mai multe greşeli decît şi-ar putea dezvinui, să aibă grije ca nu cumva peste scurtă vreme să nu poată dobîndi el însuşi iertare cîtă îi va trebui. În fine, dacă persoana noastră este socotită atît de neînsemnată, este poate fiindcă, cum o spune zicătoarea, o baligă de bou nu-i bună de nimic dacă nu păstrează gustul adăpostului său, cu care el, palatinul poate să se

îndulcească și să se miresmeze după cuviință sfaturile sale nesărate."

Gheorghe Rákoczi"

Ca om trecut prin viața Țarigradului, ca bărbat care-i citea cu plăcere pe autorii greci, Vasilie Vodă gîndea însă că o asemenea carte nu se scrie, iar faptul că Matei Basarab se aliase cu el nu-i inspira decît neîncredere, căci simțea cum Rákoczi urmărea nu prietenia, ci înfeudarea Munteniei.

4

Carele lui pan Tadeus scîrțîiau cu greu pe drumurile pline de hîrtoape cînd se apropiară de mănăstirea Sucevița abătîndu-se de la șleaul cel mare, plătit fiind pentru aceasta domnește de Ana Movilă, căreia pe nume moldovenesc i se spusese Stana, pentru a duce patru mari candele de aur la mormîntul tatălui ei, voievodul Ieremia Movilă, cît și o răcliță cu niște moaște ale sfintei Varvara pe care cu greu le dobîndise, dar acuma le închina mănăstirei Sucevița pentru sufletul mamei sale, cea ajunsă în haremul unui necunoscut pașă turc, moartă printre străini și păgîni după soarta ei cea nefericită.

Ana Movilă se jura, chiar la zi de mare sărbătoare, că nu mama ei otrăvise pe Simion Movilă, cînd acesta a stat să moară și degeaba spun dușmanii casei lor că sfîrșitul ei a însemnat plata păcatelor săvîrșite mai cu seamă de a se fi învoit să-și dea fetele după polaci de altă credință. Și tot ea mai trimisese o raclă ceva mai mărișoară, bătute toate în mărgăritare și peruzele, ca să-i pună cositele pe care, retezîndu-le, le trimisese aici doamna Elisabeta, în drumul și de surghiun spre Stambul.

Toderiță și postelnicelul Ilieș i-au întovărășit, gîndind că o zi sau două de popas mai îndelung nu le strică nici lor, nici cailor și că la Sucevița vor găsi cai mici moldovenești ce țin bine atît la urcușuri cît și la drum lung.

Încă nu se arătaseră zidurile întărite ale mănăstirei, cînd pan Tadeus își alătură roibul de cel al lui Toderiță.

— Vezi locul acesta, pane Toderiţă ? Aici, acum cinci ani erau să mă prade tătarii, care dăduseră năvală pînă aici coborînd din Polonia. Erau nişte răzleţi de ai lui Galga Sultan şi al lui Cantemir Beg ce prădaseră pînă la Lwov şi ori că rătăciseră drumul, ori că erau nesătui de jaf. După zidurile mănăstirii mi-am aflat scăparea, cu toată marfa mea ; aveam scrisori de seamă către Vasilie Vodă, scrisori ce nu trebuiau cu nici un chip să cadă în mîinile lor, căci multe capete ar fi căzut atunci. Am scăpat numai cu un car pierdut. Aici m-am ascuns eu de năvala tătarilor, dar prin sate au pustiit totul. Atunci s-a supărat rău Măria Sa şi a cumpănit de a potrivit astfel, încît turcii nu au mai lăsat tătarii să stea în Bugeac şi i-a trimis tocmai la Crîm. Cînd ai credinţă şi cuvînt la turci, poţi izbîndi orice. Voievodul are minte ascuţită şi ştie cum să-şi îndeplinească voile şi grija ţării. Aşa că, paşa Abaza, prietenul Moldovei a pus cuvînt greu şi tătarii au fost goniţi din Bugeac, iar Cantemir Mîrza care n-a ascultat de poruncă era să-şi piardă capul. El a fugit, iar bărbaţii din neamul lui, toţi au plătit cu viaţa. Şapte ciambururi tătărăşti au trecut în Crîm şi trei căpetenii tătare cu toţi ai lor au trecut, spre a se creştina, în Polonia.

— S-au creştinat adevărat ?

— Poate că au şi ei suflete.

— Fereascâ Dumnezeu de trecerea sufletelor acestora peste Moldova.

Au călărit mai departe despărţindu-şi drumul, spre nenorocul postelnicelului Ilieş, al cărui roib, speriindu-se de o fiară, se încordă, rupse frîul şi o luă razna printre copaci, izbindu-şi rău călăreţul, pe care-l aruncă mai încolo, aşa că, intrară pe poarta mănăstirii avînd un rănit în căruţă şi calul buiac legat de o loitră asemenea unui vinovat şi prost ce se afla.

Maica stareţă le rîndui popasul în nişte chilii vechi, aşezate departe, la loc ferit, căci nu se cădea a-i pune în rînd cu călugăriţele ce uitaseră de mult seama vieţii lumeşti. Îi ţinea cu străşnicie mai la o parte, cu atît mai mult, cu cît se afla acolo jupîneasa Marga văduva, sora voievodului Vasilie, împreună cu domniţa Simina, fiica cea mare a domnitorului, care venise aici la întremare după boala din care abia o scăpase doctorul neamţ trimis de însuşi Codcia Murtaza Paşa.

Le dăduse cele mai frumoase încăperi din stăreție, căci jupîneasa Marga care venea deseori aici avea mare drag de priveliștea aceasta învăluritâ spre codrii și mai cu seamă spre nenumăratele brazde pline de flori, în care maicile erau mari meștere.

La cei cincizeci de ani ai săi, Marga, văduva boierului de la Nemira, din jos de la apa Slănicului, era o femeie în putere, cu chip rotund și priviri blînde. Nu avusese copii și iubea pe această nepoată mai presus de ceilalți nepoți.

Bărbatul îi pierise în lupta de la Nenișori și amintirea acestei întîmplări era încă proaspătă și crudă. Printr-o fericită întîmplare, căsnicia ei fusese bună, iar acum, că se sfîrșise atît de neașteptat, în adîncul sufletului nu-i putea ierta lui Vasile aceasta și că nici măcar nu-i putuseră aduce leșul pentru a-i face datinile după obicei ; toți morții le rămăseseră în movilă la apa Ialomiței.

Cernită, căutase a fi cît mai departe de Iași ce acuma îi părea trist și pustiu. Venise la Sucevița găsind aici alinare, încercînd să se împace cu soarta. De aceea, faptul de a purta grijă domniței Simina îi mai dădea un rost în viață și se prinsese de el, ajutînd-o să treacă hopul cel greu al dușmăniei față de fratele-i mai mic ce-i dusese bărbatul la moarte.

Simina poate că era cea mai puțin frumoasă din cele trei jupînițe ale doamnei Tudosca, poate că semăna mai bine cu ea, mai mărunțică, cu păr și ochi castanii, cu nasul mai scurt. Dar lumina chipului, moliciunea mișcărilor, felul de a-și ține capul, desimea neagră a genelor le avea de la tatăl ei. Copila mergea acuma pe șaisprezece ani și fusese cam bolnăvicioasă.

După boala aceasta și leacurile primite, se schimbase prinzînd culoare în obraji și carne pe trupu-i firav pînă atunci ; se schimbase înfrumusețindu-se cu fiecare zi petrecută în liniștea și aerul pădurilor de aici. Jupîneasa Marga nu se mai simți nici ea așa singuratică și nici atît de pedepsită de soartă. Îi era drag să-i audă glasul, să stea cu ea de vorbă și să-i povestească din vremea cînd, cu ani în urmă, veniseră toți cinci în țara Moldovei, aduși de mama domniei sale, jupîneasa Irina, care avea neamuri aici.

Cît îi păruse ei de frumoasă această țară crescută în valurile blînde ale colinelor sau sumețindu-se în creste de munți ! Cum alergau frații ei mari, la vînătoare, sus,

pe dealurile Cetăţuiei şi ale Galatei ! Apoi, ziua cînd, împlinind optsprezece ani, i-a venit rîndul să treacă la casa ei şi a plecat tînără măritată tocmai în ţinutul din jos de tîrgul Bacăului la curtea cea mare, la socrii ei, pe lîngă care a trăit vreo cincisprezece ani, pînă s-au mutat la casele de la apa Slănicului, unde de pretutindeni o înconjurau munţii şi era un cer albastru ca brîndușele primăverii ! Se simţise bine acolo. Apoi, cum i-a chemat fratele Lupu la Iaşi, cu vreo cinci ani în urmă, cînd l-au făcut domn. Dar ei i-a părut rău pentru tot ce a lăsat în urmă şi părerile astea de rău n-au fost năzăriri, ci prevestire, căci de aici i-a plecat bărbatul fără să se mai întoarcă, din cea luptă fără nici un fel de folos.

Cu părul albit peste noapte, dar la fel de dreaptă şi de dîrză, îşi purta crucea unei singurătăţi pe care nu şi-o dorise. Şi cum intrarea unui convoi mare de căruţe nu poate trece fără a face vîlvă într-o mănăstire, jupîneasa Marga află cu plăcere că printre cei veniţi maica stareţă Amfilohia îi pomenise şi de feciorul marelui vornic Cehan ce îşi mai zicea şi Nemira, după locul de baştină al familiei lui.

Atunci jupîneasa Marga ceru să i se înfăţişeze acest neam al său din partea bărbatului. Era dornică să vadă această tînără rudă, dornică, în amintirea celui ce-i fusese soţ, să-l ajute.

Socotea apoi că nu-i strică Siminei să mai vadă şi alte chipuri decît cele învălurite în rasele monahale ce, prin adînca lor cucernicie, o îndepărtau de plăcerile vieţii, care, cu toate necazurile ei, i se părea totuşi mai de preţ decît această moarte vie în care se cuvenea a se reculege o văduvă ce sărise de jumătatea veacului.

Şi, în încăperile cele de sus, cu pereţii împodobiţi de icoane, cu divanele aşternute cu scoarţe înflorate şi luminate de mulţimea florilor de siminic din oalele mari aşezate în cerdac, a intrat Toderiţă sfios şi nu prea, căci viaţa în Lehia îl învăţase a fi şi în preajma jupîneselor. A intrat netezindu-şi pletele cîrlionţate şi zbîrlite de scosul calpacului polonez, pe care nu-l lepădase încă. Purta un contaş verzui tivit cu blană de jder, încheiat în nasturi de argint, pantaloni strînşi pe pulpe şi încălţări de piele ce se urcau pînă spre genunchi, aşa cum se cuvenea să se înfăţişeze unei jupînese de neam voievodal. Îşi întorsese inelul cu piatra în afară şi lumina verde stră-

lucea liniştit. Se înclină cuviincios şi ridicînd ochii văzu o femeie în vîrstă cu ochi blînzi contrastînd cu linia voluntară a bărbiei, pe cap purtînd podoaba unui misal [1] fără fluturi, semn al văduviei.

— Am vrut să te văd, aflînd că eşti băiatul vornicului Cehan.

— Feciorul cel mare — lămuri Toderiţă, gîndind în sinea lui că tot pentru taică-su fusese primit şi de Ana Movilă.

— Şi vii de la învăţătură din Lehia ?

— De la Cracovia.

— Iar boierul Cehan se trage de spiţă de lîngă apa Slănicului şi are şi numele de Nemira.

— După o aşezare ce au avut-o bunicii.

— Ştiai că mai sînt şi alţi Nemireşti ?

— Se poate, neamul e mare.

— Că tatăl tău a avut un văr de al doilea numit Nemira de la Berci, cu numele de botez Ştefan ?

— Nu. Aflu de la domnia voastră.

— Atunci nici nu ştii că a pierit în lupta de la Nenişori pe Ialomiţa ?

— Multă lume a pierit atunci.

— Şi că acel Ştefan Nemira a fost bărbatul meu ?

— Domnia voastră atunci îmi sunteţi mătuşă ?

— Aşa se vede. Acuma ia loc pe laiţa aceea lucrată cu frunze de stejar şi povesteşte-mi de ce te-a trimis vornicul să înveţi în cele străine locuri.

Toderiţă se aşează cam la neîndemînă şi cu ochii spre cerdacul de afară, unde dincolo de oalele mari cu flori părea a foşni o vietate, răspunse :

— Să învăţ legile.

— După cîte ştiu Moldova are legile pămîntului de la bătrîni.

— Poate că or mai trebui schimbate.

— Numai pentru asta ai bătut atîta cale ?

— Şi să învăţ leşeşte.

— Aici aveai dascăli buni, să faci carte grecească, aşa cum au învăţat fraţii şi nepoţii mei. Apoi întorcîndu-şi capul spre cerdac spuse : Simina, lasă florile că le-ai grijit destul şi vino încoace.

Foşnetul încetă şi din colţul cel ferit se înălţă o făptură în veşminte de culoarea brotacului, cu mîini mici

[1] Misal — maramă.

ca de copil, în care ţinea un pui de veveriţă, cu care se vede că se hîrjonise pînă atunci de-i fugise coada groasă de pe cap şi se desfăcuse din panglici atîrnîndu-i pe jumătate despletită, pe umărul stîng. Ochii cu sprîncenele îmbinate într-o linie subţire îl priviră drept în faţă.

— Am vrut să prind puiul de veveriţă — spuse ea veselă, dar m-a zgîriat şi cu o mişcare de pisică îşi linse rana de la mîna dreaptă. Am vrut să stea şi el să asculte.

— Dar el nu înţelege nimic.

— Destul că pricep eu. Veverița să stea liniştită în poala mea. Iar rîse prietenos spre amîndoi, aşezîndu-se cuminte pe un scaun alături de jupîneasa Marga, de unde-l privi puţin dintr-o parte.

— Ţi s-a desfăcut părul, Simina.

— Nu pot să-l strîng. Fuge veverița.

Jupîneasa Marga o înfăşură într-o privire caldă, iar Toderiţă înţelese că o iubeşte destul pentru a nu o mustra.

— Şi la ce ţi-ar sluji să ştii graiul lehilor ?

— Se vede că aşa trebuie acuma.

— Aşa le înţelegi gîndurile şi e bine să ştii gîndurile vecinilor, se linişti jupîneasa Marga.

— Apoi am învăţat limba latină.

— Ăsta-i grai papistăşesc.

— Unii pani polonezi se înţeleg în limba asta cu solii veniţi din Franţa şi din imperiu.

— E adevărat că acolo jupînesele apar la toate praznicele ? Chiar la biserică neînsoţite ?

— Adevărat e.

— Şi casele lor sînt ca ale noastre ?

— Poate. La poporul de rînd. Boierii locuiesc mai toţi în castele de piatră cu uşi ferecate din blăni de stejar şi cei mai de seamă mănîncă în blide din argint — spuse el cu gîndul la masa din casa Anei Movilă.

— Ai văzut pe vreuna din fetele lui Ieremia Movilă ?

— Pe domniţa Ana.

— Aici se aude că ar fi văduvă.

— Are bărbat de al doilea.

— Aşa de repede ?

Toderiţă privi la jupîneasa din faţa lui şi nu îndrăzni să-i răspundă nici că Ana-i frumoasă, nici că-i încă tînără şi nu pare anii care-i are. Simţi că ochii blînzi ai jupînesei din faţa sa s-ar aspri la auzul unor asemenea vorbe. Dar atunci puiul de veveriţă o zbughi din poala Siminei, iar

Toderiță se repezi o dată cu ea să-l prindă și, în drum spre ușa ce da în cerdac, în repezeală cosița i se desfăcu și mai mult, iar din ea se desprinse un miros de brad, atît de proaspăt, atît de înviorător, încît Toderiță rămase o clipă în prag înainte de a izbuti să facă un salt spre a prinde veverița și totodată o simți pe Simina alăturată lui. La această atingere, fetei i se înroșiră obrajii ; luă vietatea fremătînd din mîinile lui și fără un cuvînt se duse să o închidă în cușca din capul cerdacului, mîngîind-o ușor pe blana-i moale și cafenie. Și cum Toderiță rămăsese în urmă, izbit de frumusețea grădinii cu straturile mărginite cu piatră albă, închipuind felurite forme, cu fîntîna cioplită în marmură lucioasă, cu băncile atît de frumos arcuite peste micile ridicături din preajma zidului, nici nu o simți, cînd, întorcîndu-se cu pași ușori ca de pisică, îi strecură în mînă panglica aurie ce-i căzuse din păr.

— Ca mulțămită că mi-ai prins veverița. Păstreaz-o !

Apoi amîndoi intrară în iatac și Toderiță își începu povestirea despre frămîntările ce nu dădeau liniște republicii leșești și anume, primejdia unei răscoale a cazacilor.

Pe cînd vorbea, observă ochii Siminei ațintiți asupra mîinii lui stîngi pe care purta inelul Anei Movilă și deodată îl întrerupse cu vocea plină de mirare :

— Mătușă, uite ce piatră de inel : e verde-albastră și totuși în ea curg ape roșii, e ca un ochi viu de păun și sculîndu-se în picioare cu o mișcare repezită i se desprinse cu totul părul bogat ce i se răspîndi pe umeri și spate ca o spumă castaniu-roșcată ; așa cum ședea în picioare, pe fundalul peretelui acoperit de felurite icoane, lui Toderiță i se păru a fi din nou în castelul Anei din Craeovia, unde în lumina făcliilor chipul țesut, în covorul atîrnat de-a lungul peretelui, prinsese viață fluturîndu-și pletele în adierea vîntului. Fața însuflețită a fetei era atît de proaspătă și atît de gingașe, încît o duioșie stranie îl cuprinse cînd se apropie de el, pentru a vedea mai bine licărul ciudat al pietrei lunii. Nici o floare de brîndușe răsărită în primăvară pe culmi n-ar fi fost mai gingașe decît ea și molcomeala ce-l cuprinse, la apropierea acelor pași mărunți, îl făcu să-și ridice ochii spre ai ei, în care privirea mîngîietoare îi fu ca o atingere ușoară pe obraz.

Scoase inelul și i-l dădu.

— E piatra lunii. Uneori își schimbă culoarea.

— La vreme de furtună — completă jupîneasa Marga.

— Nu se vede nici un semn.

— La munte nu-i nevoie de semne. Furtuna vine pe neașteptate, chiar dacă nu-i luna roșie de cu seară.

Cînd a luat inelul înapoi piatra mai clipea din ochiu-i roșu.

— Toderiță Cehan, îi spuse jupîneasa Marga după un răstimp de tăcere, inelul ce-l porți e ca un zodiac.

— Ca un zodiac ? Fii bună cinstită jupînească și-mi lămurește mai răspicat ce înțelegi prin vorbele astea ?

— E un fel de a-ți arăta soarta cu bucuriile și necazurile ei. Așa ne spunea nouă dascălul grec, că cel ce poartă piatra lunii e omul ce-și cunoaște soarta dinainte. La fel povestea și spătarul Ureche, cel ce a fost închis o dată cu Măria Sa Lupu, atunci cînd păgînul de Grațiani l-a ars la temniță cu fierul înroșit pe piept, după ce a vrut să-l otrăvească pe boierul Bucioc.

— Aș vrea să-mi poarte noroc, cinstită jupînească.

— Dacă ți l-a dăruit om pașnic se poate, dacă-l ai de la om frămîntat de patimi și izbit de soartă, nu se știe, că piatra asta e ca apa în care se răsfrînge ori nor, ori soare. Știi ce m-am gîndit, Toderiță Cehan ?

— Dacă mi-ți spune, aș ști.

— Neguțătorul cu care ai sosit aici, nu mi-i necunoscut. Acuma să tot fie șapte, opt ani, a adus pentru doamna Tudosca un potir de argint suflat cu aur, pe care l-a dăruit bisericii de lîngă tîrgul Vasluiului. De are, vreau unul la fel să-l dăruiesc Suceviței în amintirea răposatului meu Ștefan.

— Aș putea și eu să-i cer un inel ? Vocea Siminei era subțirică atît cît e glasul unui pîrîiaș ce se înfiripă, numai ochi-i mari sclipeau ca în așteptarea unei bucurii.

— Vino mîine și adu și răspunsul pentru potir, dar vreau să fie tot așa de frumos ca cel dăruit de Tudosca.

Și așa îndrăzni Toderiță a se înfățișa jupînesei Marga și în a doua zi, dar nu veni singur, ci însoțit de pan Tadeus, care aduse trei potire, nu unul, pentru alegere, și o besactea[1] cu inele lucrate în chip de flori de nu mă uita și de trandafiri ce luau ochii prin îmbinarea nestematelor, ba și o cununiță bătută numai în flori albastre, cu frunze verzi de smaralde. Jupînița Simina răsări ca din pămînt, de data asta înveșmîntată într-o rochie cu vărgi albastre,

[1] Besactea — cutie

verzi și albe, ce o făcea mai înaltă, cu picioarele neobișnuit de mici înălțate în conduri verzi și cozile cuviincios împletite. Buza de jos mai plină și mai mare decît cea de sus îi fremăta ușor, de parcă ar fi vrut să înceapă a vorbi. Se uită la pan Tadeus, apoi la Toderiță și răspunse la salut.

Neguțătorul lăsase cutiile cu podoabele pentru domniță deschise, pe măsuța joasă încrustată cu lemn de trandafir. Simina se apropie sfioasă de ele ; luă inelele pe rînd să le încerce, apoi le puse încet la loc. Se uită la coroniță, se uită la Toderiță.

— N-ai vrea să mi-o pui pe cap ? Singură nu pot, că aici n-am în ce mă vedea.

Toderiță luă podoaba și cu băgare de seamă să nu-i zbîrlească vrun fir de păr, îi puse coroniţa atingîndu-i tîmplele și creștetul, apoi încheind-o în prinzătoarea de smaralde ce venea înapoia capului, simți în același timp mătasea părului castaniu ca o mîngîiere sub podul palmelor. Simina-i venea cu capul pînă la umăr și ședea așa, cuminte, ca un pui de ciută.

Și, în vreme ce jupîneasa Marga și pan Tadeus alegeau inscripția cea mai nemerită a fi săpată pe potir, Simina, întorcîndu-și fața cu ochii strălucitori, îi spuse lui Toderiță :

— Vrei să-mi pui și inelul cel mic, din marginea cutiei, în deget ? Mi-e frică să nu-mi cadă coroniţa, dacă îmi plec capul.

Tînărul, cu obrajii puțin rumeniți, se grăbi să-i împlinească dorința și luîndu-i mîna cu degete subțiri și lungi în palma lui, îi puse inelușul închipuind frunze verzi de stejar pe degetul inelar, apoi îndrăzni a o privi și fără să se poată stăpîni îi atinse ușor mîna cu inelul și ochii lui o mîngîiară, apoi și-i lăsă în jos tulburat.

— Mătușe, rogu-te...

— Hai, spune, mai vrei ceva ?

— Nu. Să mă lași să pun numai o clipită inelul cu zodiac al boierului Toderiță pe deget.

— Dă-i-l, Toderiță Cehan ! Altfel n-am pace cu ea. Se vede că vrea să-și afle soarta — și zîmbi iar îngăduitor. Seamănă la fire mai mult în partea doamnei, nu cere de două ori, dar se frămîntă de nu-i faci voia. Și pe urmă și tu, Toderiță, îmi vii un fel de nepot numai din altă spiță de neam, așa că îi poți face pe voie fără să te sfiești.

Toderiță zîmbi și el de data asta sub firu-i negru de mustăcioară. Să-i facă pe voie ? Din toată inima ! Își scoase inelul și cu grijă i-l puse pe degetul arătător al fetei, deși chiar și acolo îi era prea larg, iar el își dădu seama cît de fierbinți îi pot fi mîinile. Fata ridică privirile spre el și iar simți cum parcă ochii ei se înează într-ai lui, apoi întorcîndu-și privirea spre piatra inelului strigă :

— Iar curg ape roșii în adîncul ei. Multe, iuți și clipesc spre mine ca niște licurici. Își ridică mîna spre razele soarelui și piatra sclipi mai departe, schimbîndu-și apele, de parcă în adîncu-i fierbea un foc nestins a cărui flacără se răsfrîngea pe obrajii Siminei. Apoi, fără a mai privi spre Toderiță : Vezi că și mie îmi vorbește ? Nu numai dumitale. Dar acesta, fără a-și cere iertare, îl luă cu blîndețe punîndu-și-l pe deget.

— Asta-i puterea soarelui, domniță. Nu te speria — spuse el răspunzînd spaimei din sufletul lui. Tocmai atunci însă intră maica stareță cu fața tulburată.

— O ceată de joimiri se ține la poarta cea mare a mănăstirii și cere să le deschidem. Se vede că au avut iscoade și au aflat că adăpostim carele cu mărfuri. Ce facem ?

— Cîți sînt ? — întrebă pan Tadeus.

— Cam la douăzeci de oameni.

— Cu ce sînt înarmați ?

— Cu arcuri și topoare.

— Nu vă temeți, cucernică maică stareță. Zidurile îs tari și înalte. N-au cum veni pînă aici. Dar, dacă mai stau, am eu leac de cojocul lor. Să așteptăm înserarea.

Jupîneasa Marga se ridică dreaptă din jilțu-i.

— Îndrăznesc să supere și lăcașurile sfinte ?

— Îndrăznesc — răspunse stareța, că-s jumate oșteni, jumate gloată ce pradă și țara leahului și la noi, iar Vasilie Vodă a trebuit să strîngă oameni în lefe ca să-i doboare și cînd au trecut ultima oară lefegiii domnului pe aici ne-au lăsat și nouă un balimej [1], căruia i s-a rupt o roată de nu l-au mai putut trage mai departe, la Baia sau la Siret. Am tot așteptat să vie să-l ia, dar încă n-au sosit și mă gîndeam, cînd ajungeți la Iași, să vestiți pe hatman să trimeată după el.

[1] Balimej — tun

— Așa ? Și unde-i ? întrebă pan Tadeuș.

— La intrare, în dreapta porții mari.

— Nu l-am văzut.

— E acoperit cu crengi, că-i unealtă de moarte și n-are ce căta la vedere în lăcașul domnului.

— Atunci să-mi fie îngăduit mie și tînărului boier a pleca. Rogu-vă numai ca, în seara asta, toate maicile să stea în chiliile lor, căci voi avea treabă cu bărbații ce-s cu mine prin curți. Și luîndu-și cutia cu podoabe ieși liniștit.

Așa văzu Toderiță, în seara aceea tîrzie, cum se poate potrivi țeava tunului, care de fapt nu era un balimej din cele mari, cum se potrivește în deschizătura zidului și cum, cu ajutorul numai a trei obuze scoase dintr-o căruță ce pînă atunci fusese cu strășnicie păzită, încît nu știa nimeni ce-i înăuntru, au putut răni, speria și goni ceata de prădalnici.

Astfel Toderiță mai află că pan Tadeus, prin înțelegere ascunsă, duce atît arme cît și armuri Măriei Sale ; ba mai mult, știe și cum să folosească și născocirile noi cu praf de pușcă ce fac atîta zgomot și zguduie așa de rău, încît s-a minunat că nu au sfărîmat zidul.

În vremea asta, postelnicelul Ilieș se mai înzdrăvenise din căzătura de pe cal și cu brațul stîng prins între două scîndurele bine strînse, în legături de coaje de tei, cu rana de la cap mai închisă în urma oblojelilor cu pînză de păianjen muiată în rouă culeasă în zori, era gata să plece din nou la drum.

Caii erau odihniți, roțile carelor unse, merindea pentru drum pregătită din ajun, iar maica stareță primise în dar pentru găzduire și pentru folosul sfintei mănăstiri, pe lîngă o lădiță ferecată cu smirnă și tămîie și o pungă cu arginți.

Și tot din ajun, Toderiță își luase rămas bun de la jupîneasa Marga și de la domnița Simina, căreia nu se putu stăpîni să nu-i spună :

— Drag mi-ar fi să te mai văd, domniță.

— Cînd va fi mătușa Marga la Iași s-ar cuveni să o vestești, cînd vei vrea să treci spre a-i zice bună ziua. Stau mai mult la domnia sa. Ea mă iubește.

— Și Măria Sa nu ?

— Măria Sa poartă numai grija fratelui meu, Ioan, care-i tot beteag.

Caravana plecă, dar în noaptea aceea Simina nu putu să doarmă. Se foi pe divanul tare și se gîndi la copilăria ei. Aflase mai tîrziu că părinții nu se bucuraseră de nașterea ei. Amîndoi ar fi vrut să fie băiat, căci primul născut, deși fecior, era tare bolnăvicios.

Numai că Simina nu știa prin ce spaime trecuse mama sa înainte de a veni atît ea cît și Ioan pe lume. Spaime cu tatăl ei, boierul Bucioc, pe care umblase să-l otrăvească domnul țării de atunci ; spaime cu bărbatul său pe care tot domnia pusese să-l închidă și-l arsese cu fierul roșu ca să-l sfarme, căci simțise în el multă tărie și ambiție, ba chiar gînd de domnie bănuise. Groază cînd se auzise zvonul că zeci de mii de tătari sub căpetenia lui Salmașa Mîrzac, după ce jefuiseră Lehia, aveau de gînd să treacă prin Moldova.

Dar Simina nu avea de unde ști toate acestea. Atîta că, pe măsură ce creștea, prindea puteri în vreme ce frățiorul ei le pierdea și din pricina aceasta nu-i plăcea nici să stea între bărbați, nici să călărească. Ioan ținea la Simina și era tot în preajma-i, încît atunci cînd a fost să-l deprindă a călări, a trebuit să-i găsească și ei un trăpaș blînd ca să meargă împreună.

Simina își iubea tatăl, fără a-l înțelege, dar fericită copilărie nu avusese. De aceea era bună, bucuroasă de cîte ori nașa ei, jupîneasa Marga, cerea învoirea doamnei să i-o dea pe Simina să stea la ea.

Acolo, fusese veselie cîtă vreme unchiul Ștefan, cu ochi mari albaștri și glas puternic, umpluse de viață încăperile largi ale casei ce-și întindea curțile spre valea Păcurărilor, curți largi cu livezi încărcate de fructe, unde nimeni nu-i ținea seama chiar dacă se cățăra ca o veveriță în pomi și nu o dojenea că nu se cuvine să se strecoare spre partea viilor și să se întoarcă cu poala încărcată de poamă, ca ori și care fată de țăran. Acolo, putea să hăuie cît îi plăcea, cu glasul ei subțire, cîntecele auzite în cămările slujitorilor în care se amestecau fără deosebire doinele Țării de Jos și cîntece de lume și tot acolo, parcă ar fi fost ea împărătița păunilor, cea din basmul vechi. Împărătiță fermecată de zmei, pe care zînele cele ce se drăgosteau cu muritorii au luat-o cu ele în horă de au străbătut largul pămîntului, înainte de a o dezlega de vraje.

Unchesul înalt și iute în mișcări îi spunea Ina, nu Simina, nume ce ei îi părea lung și bătrînesc, bun pentru o

jupînească cu o roată de copii în jur. La curtea lor, avea calul ei ţintat, mărunt şi blînd, care învăţase să o cunoască şi alerga cu el fără să o mai mustre nimeni. Dar nici Doamna Tudosca prinsă cu grija lui Ioan şi cu îndatoririle sale de soaţă a unui voievod fălos şi plin de viaţă, nici Vasilie Vodă ce avea multe iţe de tras la războiul domniei nu prea vedeau cînd şi cît de mult stă Simina la nănaşa ei.

Simina gîndea că sănătatea şi puterea ei venea de la curtea din Păcurari şi se bucura nespus cînd tatăl ei avea răgazul să-i spună cîte un cuvînt. Adormi cu greu, iar a doua zi a fost atît de liniştită, încît comisoaia se întrebă dacă nu cumva e din nou bolnavă.

5

Din ce în ce zarea se limpezea, iar codrii rămăseseră undeva departe, în urma lor. Acuma se apropiau de cetatea domnească şi la primul han ieşit în drum, făcură un popas în care oamenii băură în lege vin vechi chihlimbariu ce curge pe gît, dar la cap nu se urcă. Vin făcut pe dealurile Socolei şi ale Galatei, unde soarele coace boaba şi o ţine dulce-amăruie, ca pe un dar de har al domnului pentru drumeţii însetaţi. A băut şi Toderiţă cu gîndul întors în urmă, la Sucevița, şi mai cu seamă la acel iatac al stareţei unde îi apăruse o fată cu o veveriţă. Nu se gîndea că-i de neam domnesc, nici că soarta domniţelor poate fi alta decît a celorlalte muritoare. Se bucură numai la gîndul că avea să o revadă poate cît mai curînd, şi totodată îi era dor şi de ai lui, care se aflau acolo, unde sclipeau turlele aurite ale bisericii celei noi, iar mai departe învelişul bisericii Sfîntul Nicolae şi turnul cel înalt al Goliei.

Băutura celorlalţi era de bucuria încheierii de drum ; băutura lui Toderiţă era răgazul unei cumpeni între două vieţi ; cea lăsată în urmă şi cea care-l aştepta de-acuma înainte. Deodată, nu mai avu răbdare să stea locului. Plăti şi se despărţi de pan Tadeus, care avea

să-l ajungă din urmă, și de postelnicelul Ilieș ce dăduse amarnic de gustul paharului și cu frîul slobod o luă la vale spre casă, într-un iureș de tinerețe.

Și-a îndemnat calul pe uliţele Iașului a trecut ca fulgerul pe lîngă casele Costineștilor, a Cantacuzinilor și ale lui Bucioc, pe lîngă curtea domnească, la porțile căreia lefegii cu sinețe lungi la spinare făceau de pază și cotind la stînga, se întoarse spre drumul Goliei, ca un mînz scăpat din grajd ce întîi zboară dînd ocol, înainte de a lua drumul cel bun. La o răscruce, se întîlni cu o ceată de tineri călări, între care recunoscu pe Gheorghiță, fiul hatmanului Gavrilă și pe Vîrnov, prietenul nedespărțit al acestuia. Erau veseli și pare-se grăbiți, căci dispărură într-un nor de praf spre Podul Roșu, loc unde trăia calicimea Iașului.

Toderiță nu mai avu mult de mers pînă ce descălecă la poartă ca s-o deschidă, apoi, pînă să se urce din nou pe cal, un băiat din curte care-l văzuse alergase în goană dînd zvon de venirea lui, așa că, ajungînd la treptele casei, îi găsi pe toți, în pridvor, așteptîndu-l.

Trei ani printre străini nu-i puțin lucru ! Jupîneasa Sanhira era cînd roșie, cînd galbenă, cu ochii în lacrimi de bucurie că i-a venit băiatul cel mare. Spre ea se repezi Toderiță cînd a descălecat și numai cînd a scăpat din brațele mamei sale s-a dus spre marele vornic, căruia i-a sărutat după datină mîna, iar acesta l-a prins bărbătește de umeri, ferindu-și ochii împăienjeniți de privirile celorlalți, căci nu e puțin lucru să ai tăria să-ți trimiți un fecior tocmai în țara leahului, pe atîta vreme, numai ca să-i rostuiești un viitor pe seama timpurilor noi, mai cu seamă cînd n-a fost zi mare de la Dumnezeu în care jupîneasa Sanhira să nu ofteze că i-o trimis băiatul să moară pe acolo, fie de boli necunoscute, fie de atîta pîrdalnică, învățătură ce fură tinerețea și veselia inimii. Ba îi mai era grozav de frică să nu vie de pe acolo fermecat de vreo polacă.

Acuma, văzîndu-l teafăr, voinic și singur, inima jupînesei se muiase de tot și își frîngea mîinile de bucurie, apoi se repezi spre bucătării să vadă ce-i mai potrivit a-i pune dinainte după un drum atît de greu.

Spera să-l vadă așezat la casa lui, căci acuma îi era vremea, și să-l aibă mai pe aproape. Cele două surori

ale lui Toderiță făcuseră nunți frumoase și el nici măcar nu luase parte la ele : una, Agata, plecase la Botoșani, alta la Orhei. Îi rămăsese numai prîslea, Grigoriță, mergînd pe doisprezece ani, dar și de acela îi era inima îndoită nu cumva să-l trimeată tătînă-su la învățătură, prin depărtări.

În vremea asta, Toderiță și boierul Cehan intraseră în casă ; păreau doi frați. Se priveau cu bucurie în ochi cu gîndul că de-acuma vor rămîne împreună, tocmai cînd în țară era vreme de pace. Cearta dintre vecini se sfîrșise cu lupta de la Nenișori. Meșteri și calfe veneau de la Bistrița, de la Brașov, de la Kiev, pentru a înălța tot felul de lăcașe pentru oameni și pentru Dumnezeu.

— Pan Tadeus vine în urma mea cu bagajele, spuse Toderiță.

— Kalavriteanul ce și-a luat numele de Tadeus e un bărbat de mare nădejde.

— Kalavrita nu-i nume grecesc ?

— Trăiesc și pe acolo creștini de ai noștri. De acolo vine și spița lui Vasilie Voievod. Cum crezi că ar avea domnitorul nădejde în el, de nu l-ar ști de obîrșie ? Un nume schimbat îi ușurează mai mult drumurile spre apus.

— Și-i ascute urechile.

— Și ochii la nevoie. E om vechi de al lui Vodă. Are o minte ca briciul. De douăzeci de ani m-am ajutat cu el, și bine mi-a prins. Toată viața ta, feciorule, numai cu oameni deștepți să te însoțești, că prostul e ca măgarul căruia îi pui ham de armăsar da el tot măgar rămîne.

— Și mie mi-s urîți proștii și răii, da de ei nu te poți feri.

— Îi poți ocoli, fiul meu, așa cum ocolești băltoacele să nu te stropească.

Toderiță își aminti deodată de hrisoavele date de Ana Movilă ; desbumbă haina de deasupra și le căută într-un buzunar ascuns ; le scoase de acolo cu grijă.

— Pentru domnia ta.

— Ce-s aiestea ?

— Scrisorile lui Mihai Basarab, care a luat odată și țara Moldovei.

Marele vornic privi țintă la el.

— De ce mi le-a trimis ?

— Să le folosești la nevoie.

— Și ?

— M-a primit bine și mi-a dăruit pentru mama un șir de mărgăritare, iar pentru mine inelul ăsta.

— Cum era în casa fetei lui Ieremia ?

— Cu totul altcum decît la noi. Și purtările și veșmintele. E așa de frumoasă, încît parcă schimbă tot ce atinge. A zis că seamăn cu domnia ta.

Fața marelui vornic se lumină.

— Nu e bine ca o femeie să fie prea deșteaptă, spuse el scurt. Toderiță, acuma că ai venit acasă, trebuie să te gîndești și la însurătoare.

— Pentru treaba asta nu-i nici o grabă, îi răspunse feciorul. Acu sînt ostenit de drum și mai repede aș dormi pe săturate fără nici un fel de grijă.

— Apoi trebuie să te înfățișez Măriei Sale.

— Aici o să fie voința domniei tale. Prin acele părți se zvonește că avem un domn ce știe mai mult grecește decît moldovenește și mai mult turcește decît leherște.

— Ferește-te de asemenea vorbe ! Pot fi cu primejdie.

— Eu, domniei tale, ți le-am spus.

— Acuma mergi și fă-i bucuria mamei tale, ... eu merg să pun în sipet scrisorile astea vechi.

Toderiță îl văzu cum iese pe ușă sprinten, cu pletele-i negre cîrlionțate mîngîindu-i grumazul și se bucură că l-a regăsit neschimbat. Neschimbată-i păru și odaia cu masa-i lungă, acoperită cu învelitoare de borangic, băncile lungi cu spătar, peste care mama lui aruncase lăicere de lînă înflorite, dulapul negru lucrat la Brașov, și mai cu seamă prichiciurile largi ale ferestrelor, pe care se înfoiau în oale mușcatele cu mirosul lor amar. Prin ușa întredeschisă pătrundea o adiere în care adulmecă pîinea proaspăt coaptă. Dincolo de ferestre, spre curte, se aflau tufele mari de liliac, iar la picioarele lor un cîmp de viorele ce-și înălțau căpușoarele albăstrii. Se auzi lătratul puternic al unui cîine și larmă de glasuri la fîntîna din curte. Atunci, Toderiță simți pacea cuprinzîndu-i toată ființa. După ani lungi era din nou acasă. Văzu pe jupîneasa Sanhira în veșmîntu-i albastru, ce-i era lui atît de drag și se gîndi că face din întoarcerea lui o sărbătoare. Îi puse șiragul de mărgăritare la gît și se așeză la masă.

6

Din clipa în care vornicul Lupu Coci auzise sunîndu-i firmanul de domnie : „Prea slăvitei domnii neamului ce crede în Isus, prea ales domn dintre cei mai de frunte din neamul Nazarineanului, tu, domn stăpînitor acuma în Moldova, ajungînd la tine porunca noastră, să știi că noi am auzit și despre slujba ta credincioasă, după cum am aflat și de credința ta cea nestrămutată față de noi, și drept aceea te socotim vrednic de mila și îndurarea împărătească, îți dăm deci domnia și putere deplină asupra moldovenilor supuși înălțimii voastre. Poartă-te cu dreptate față de ei," din acea clipă se hotărîse a-i rămîne numele pomenit cu cinste în hronicul Moldovei. Așa că, schimbîndu-și numele în Vasile Vodă, s-a hotărît să înalțe o biserică cum nu se mai văzuse în Moldova, spre bucuria sufletelor și ochilor supușilor Măriei-Sale.

Acesta a fost primul său gînd, atunci, cînd a venit la domnie în primăvara anului una mie șase sute treizeci și patru, al doilea a fost de a îngădui fostului domn, Moise Movilă, de a se strămuta cu toată familia și averile sale oriunde va vroi spre soare apune, fiind el aprig urmărit de cămătarii din Stambul pentru multe datorii, în cazul în care s-ar fi dus într-acolo.

Și Moise Movilă îi ascultase sfatul.

Acuma, trecînd anii și fiind gata mănăstirea cea nouă, cu numele de TREI IERARHI, trebuia făcută sfințirea.

Și Vasile Vodă hotărîse a fi aceasta făcută în aceeași lună de Cireșar, în care fusese uns domn.

Și au sunat a bucurie clopotele de la biserica lui Petru Rareș din dealul Galatei, și cele ale sfîntului Nicolae, și ale noii zidiri a răposatului Barnowski Vodă, cel omorît la Edi-Kulé și de ale cărui oseminte Vasilie Vodă se îngrijise a fi aduse și cinstit înmormîntate în țară, au răsunat clopotele bisericilor de la Aroneanu, sfîntul Sava și Zlataust, în vreme ce alaiul falnic se îndreptă spre Trei Ierarhi, care în rădvane, sau călare, ori pe jos, după cum le era rostul fiecăruia.

Și s-au adunat acolo Cehan vornicul cu familia lui, Savin hatmanul, Furtună comisul, Grigore Ureche spătarul și Arhon Gheorghe, cu soția sa Cherața, Roșca vistierul și Dumitrașcu Șoldan vornicul, Lupu Prăjescu clucerul,

Pătrașcu Ciogolea pârcălab de Hotin și Balica cu Vasile Stroici hatmani, și Racoviță Cehan logofăt, Gavril, Mateiaș și Toderașcu vel logofeți, Iordache vel spătar, Pătrașcu Bașotă vel logofăt, Iorga cămărașul, clucerul Ștefan Boul, și marele clucer Solomon Bîrlădeanu, Pavel Albotă vornicul, adică fruntea Moldovei, ce descălecînd sau coborînd din rădvane jupînenesele, au așteptat cuviincios laolaltă cu familiile fraților domnitorului Gavrilă și Gheorghe, a jupîneselor Măricuța și Marga, surorile domnitorului.

Curtea cea largă se umpluse de omenire venită nu numai din Iași, ci și din satele din jur și toți se minunau în acea zi însorită de mai, de lucrătura nemaipomenită a brîurilor de piatră ce împodobeau biserica pe dinafară de sus și pînă jos. Iar tabla aurită cu care era învelit acoperișul lucea de-ți lua ochii : turlele înalte din tablă albă străluceau ca și crucile de deasupra acoperite cu aur. Meșterii polonezi ce o lucraseră îi ciopliseră sub cornișe stele mari de piatră aurite.

La a treia mare toacă, apăru alaiul domnesc avînd călărimea cu steagul în frunte, apoi urmau călărașii și dărăbanii cu cei doi purtători de tuiuri ; Vasile Lupu venea înconjurat de paici încinși cu brîie de argint, cu săbii și lănci cu vîrfurile de argint poleite cu aur. În urmă, de-a dreapta domnului, veneau comisii și vătăfii slugilor de curte, de-a stînga venea postelnicul cel mare, în urma domnitorului, spătarul cu armele domnești, apoi vistiernicii, ciohodarii și medelnicerii.

De o parte și de alta se înșirau cîte patru bulugbași și cîte patru seimeni. În hainele lor colorate, pășeau după aceștia vătaful de copii cu slugile urmați de paharnicei și stolnicei. Venea apoi sîngeacul cel mare cu semilună în vîrf avînd alte două steaguri la dreapta și la stînga și la o bucată de drum, în urmă, cînta Tabulhanaua în fața armașilor.

Odată ajunși la Trei Ierarhi, toată călărimea a rămas pe dinafară, iar în curte pedestrimea s-a așezat pe două rînduri printre care a trecut Vodă călare, pentru a descăleca la scara bisericii unde era așteptat de mitropolit înconjurat de diaconi. Acum intră în curte și rădvanul domnesc cu doamna Tudosca și cele trei domnițe. Mulțimea adunată a văzut că sub veșmintele-i roșii și grele de fir de aur, doamna Tudosca părea obosită și cu fața trasă, ca după veghe îndelungată.

În timp ce mitoropolitul i-a dat lui Vodă Evanghelia să o sărute, ciauşii au strigat de au zguduit zările „Trăiască întru mulţi ani", iar diaconii au intonat în cor „Cuvine-se să te fericim", după care domnitorul a intrat în biserică şi s-a suit în strana sa cea cu trei scări, avînd amîndoi pereţii împodobiţi cu stemă domnească, iar deasupra o coroană suflată în aur. Numai strana coconului domnesc rămăsese goală, ca o rană în inima tatălui. Atunci, la dreapta, i s-a aşezat marele spătar cu topuzul în mînă şi spada domnească pe umăr, iar de-a stînga postelnicul cel mare cu toţi postelniceii cu toiagele în mînă.

Doamna Tudosca s-a aşezat în strană cu fetele înprejur. Purta pe cap o căciuliţă rotundă tivită cu blană de sobol şi în chip de cercei două flori mari cu petale din foiţă de aur ; tot de aur îi erau nasturii de la veşmîntul de dinafară, dar buzele îi erau albe ca după zăcere. Pe cele două domniţe mai mici le ştiau locuitorii Iaşului deoarece o însoţeau pe mama lor peste tot ; erau ca doi boboci învolţi de trandafir, cu hainele lor în culoarea zorilor, cu buclele negre ieşind de sub căciuliţe, cu ochii mari strălucitori sub linia subţire şi neagră a sprîncenelor, cu obrajii roşii înfierbîntaţi. De partea cealaltă a doamnei era domniţa Simina, pe care ieşenii aproape că n-o ştiau şi era prima oară cînd se înfăţişa poporului, care se aştepta să-l vadă pe Ioan, coconul, dar acesta era trimis la Brusa pentru a-şi căuta sănătatea. Şi aşa cum şedea Simina, trasă parcă în jos de veşmîntu-i greu, cu ochii sclălucind ca de un foc lăuntric, lumea o bănuia a fi din neamul Măriei Sale, dar ţinută mai la o parte, poate juruită fiind vrunei sfinte mănăstiri.

Toderiţă cînd o văzu simţi un fulger trecîndu-i prin inimă. Şi în toată adunarea aceea, privirea Siminei îl află şi-l cuprinse de parcă l-ar fi mîngîiat. Ridică uşor mîna-i spre frunte şi pe deget sclipi inelul cel cu frunze de smarald luat la Sucevita, apoi zîmbi şi, în aceeaşi clipă, pe faţă, i se răspîndi o lumină înfrumuseţind-o într-atît, încît cei care atunci de-abia o zăriră, fericiră în gîndul lor pe Vasilie Vodă că are un asemenea odor, iar alţii îl plînseră că în locul fetei nu-i feciorul cel cu oasele betege.

Mulţimea a privit şi la domnitor. Înalt, voinic, cu ochi fulgerători, barba neagră lucitoare, haine ce-şi schimbau culoarea după cum bătea soarele în florile cele de aur şi de fir de argint şi atît bărbaţilor şi mai cu seamă femeilor

adunate domnul le plăcu, căci era falnic, cu privirea vulturească și buze roșii sub mustața întunecată, iar muierile gîndiră cu răutate că doamna Tudosca îi stă alături ca o porumbiță bolnavă și că de la ea se trage feciorul cel slăbănog. Alături, într-o parte și alta, se aflau cei doi mari hatmani, frații domnitorului Gheorghe și Gavrilă.

Strălucea altarul înalt străjuit de trei ferestre lungi înguste ce sfîrșeau prin ochiuri rotunde, altar ale cărui arcade erau acoperite cu plăci de aur și argint. Toți se uitau minunați la marele naos lucrat în întregime din lespezi subțiri de marmură albă, adusă tocmai de aproape de Constantinopol,.

Frumos era și tronul de marmură de la Marmara al domnitorului, minunate stranele de chiparos sculptate, dintre care cu o neîntrecută frumusețe se înălța la partea de miazăzi jilțul mitropolitului. Străluceau stelar icoanele lucrate în aur.

Și slujba urma, iar cupola răsuna de glasurile preoților, de corul călugărilor mănăstirii care zguduiau bolțile cu tăria lor. Cei ce nu încăpuseră înăuntru ascultau slujba de afară și se rugau cu ochii la cele cinci cruci suflate cu aur ce străjuiau această ctitorie a lui Vasile Vodă. Cîntarea dinlăuntru ajungea prin ușile deschise și se răspîndea pînă departe, într-un imn de slavă, într-o rugă aprinsă pentru aceste meleaguri, pentru acest popor al Moldovei cea neferită nici de greșeli omenești, nici de patimi, nici de dureri. Se rugau pentru liniștea țării, pentru binecuvîntarea celor de față și pentru domnul lor și familia lui.

Atunci băgă de seamă Toderiță o scînteiere de lacrămi înăbușite în ochii domnului ce-și înălță deodată capul ca pentru a înfrunta soarta ori spre a se ruga el însuși mai tare în adîncul lui, pentru toate durerile ce-i frămîntau sufletul.

Și iarăși prinseră clopotele a zgudui văzduhul cu viersul lor de aramă, ca și cum culmile dealurilor din jurul Iașului ar fi prins glas a răspunde, ca și cum din adîncul pămîntului Moldovei alte voci s-ar fi întruchipat în glasurile lor și adunîndu-se cu vîntul și apele ar fi crescut spre tăriile în care-și puneau nădejdile, visele și soarta urmașilor.

Văzîndu-l pe Vasilie închinîndu-se. Toderiță a înțeles un adevăr de al lui, că el crede în adevăr în ceea ce face,

că speră un sprijin de la Cel Puternic și că nu semeția l-a făcut să înalțe biserica, ci firească pornire de a dărui ce-i mai frumos, ce-i mai bun, Atotputernicului ce-l apărase și-l înălțase mai presus de ceilalți muritori, și mai mult a priceput Toderiță, că Vodă va fi un vajnic apărător al vechii credințe a Moldovei.

Boierii Moldovei au fost prea mulțumiți, în acea zi de 6 din Cireșar, de această podoabă făurită tîrgului de scaun și au privit în aceeași vreme cu mirare la ciudat înveșmîntatul sol al marelui Duce al Moscovei care, cucernic, luase parte la slujbă.

Dar jupînesele domniilor lor au venit acasă zicînd, speriate, că doamnei Tudosca i se făcuse rău în timpul slujbei și numai de grija mulțimilor de afară și dinlăuntrul bisericii, și poate de teama domnitorului se ținuse tare pînă la sfîrșitul slujbei, care ce-i drept fusese lungă. Totuși, această ameteală ce-i venise doamnei nu-i semn bun, mai cu seamă că-i tare pierită de la o vreme.

Numai Toderiță își mînase buiestrașul, cu mare bucurie, spre casă, deoarece o văzuse pe cinstita jupînească Marga și cînd îi ajutase să urce în rădvan, fusese poftit a veni să o vadă în săptămîna ce urmează. Și această poftire fusese făcută tocmai cînd domnița Simina trecuse pe lîngă nănașe-sa după ce-i dăduse binețe.

. . . . . .

Dacă, domniile lor, boierii, ar fi știut că Măriei Sale îi plac stihurile grecești ar fi rîs în bărbi, dar nu cunoșteau acest lucru numai de Grigore Ureche știut.

În spătăria cea mică, Vasilie Vodă avea în față cartea lui Stavrinos, tipărită la Veneția în anul 1638 de către Neofit Ieromonah pe cheltuiala lui Panos Pepanos. I-o adusese pe bani grei pan Tadeus, la porunca anume a Măriei Sale. Singur, Lupu aici și acuma uita o mică de ceas grijile și întorcîndu-se la vremea tinereții sorbea rîndurile cîntului întîi care glăsuia astfel :

Poveste neuitată-n veci și cu frumoase rime,
mi-am pus în cuget s-o încep, să scriu cu străvezime
Istoriia a lui Mihai, în toate minunatul,
războaiele să i le scriu, să-l laud prebărbatul

ce unguri și tătari și turci și moldoveni și șleahtnici
i-a înfrînt, la Turda pînă cînd străpuns fu de sălbatici
și tristul lui sfîrșit ce-avu, cu sîrg și milostenii
am să vi-l spun spre a-l jeli voi prieteni și rudenii...
Aici sînt stihuri ce-l ivesc pe Mihai lăudatul,
nebiruit pînă cînd trupul lui, de cap scurtatul,
rămase în pustietate, de sînge pustiit,
răpus de fier înciudat și batjocorit.
Lăudat fie-i numele ! Pierzării, cine a dat
fălosul trunchi al gloriosului bărbat
ce-n Turchia
și-a purtat vitejia,
el cu sabia și calul
Moldovia a făcut-o a lui și Ardealul !

Odată ajuns aproape de sfîrșitul cîntului al doilea, Vasilie Vodă se opri din citit rămînînd cu ochii larg deschiși, de parcă ar fi urmărit o vedenie. Se simțea atras de acest domn ca de nimeni altul : fusese un bărbat de care și zeii păgîni ar fi fost geloși.

7

Toderiță fusese înfățișat lui Vasilie Vodă care se bucurase de latineasca lui și de știința dobîndită asupra legilor, avînd trebuință de dascăli pentru a traduce acele legiuiri pe care vroia să le împămîntenească în țara Moldovei. Și mai hotărîse domnul, dînd poruncă lui Istratie logofătul, ca toată tălmăcirea pre limba țării să se facă, lucru pe care auzindu-l Toderiță îl miră, întîi că cei ce știau a citi și a scrie puteau fi numărați pe degete, nefiind mai mulți decît cei ieșiți din douăzeci de școli de slovenie aflate pe lungul și latul țării.

Dar una e tinerețea și alta e treaba așezată.

Fusese împreună cu jupîneasa Sanhira la sora domnului, chemat fiind pentru a-și da părerea, ca un fecior învățat ce era, asupra inscripției săpată pe un potir de aur curat, dăruit bisericii Trei Ierarhi, în amintirea răposatului Nemira ; poate din pricina asta, poate și din aceea că-i plăcea

jupînesei Marga să mai afle veşti din lume, povestite aşa cum Toderiţă ştia a le spune.

Şi era tare mîndră Sanhira jupîneasa ce-l asculta mişcîndu-şi capul, zornăindu-şi cerceii cei de zile mari, cu roate de aur bătute'n rubine, cînd îl vedea stînd la rînd cu feţe vîrstnice, cărora le putea ţine piept cu răspunsurile. Se ţinea dreaptă, nerezemată de jilţul cu spătar şi ochii ei frumoşi îl învăluiau cu dragoste amestecată cu un simţămînt de sfială, de parcă nu ea i-ar fi dat naştere. De el se bucura mai mult decît de amîndouă fetele, deşi cea mare era deşteaptă de scăpăra, numai că trebuise bine strunită ca să nu dovedească această însuşire ce i-ar fi dăunat, înainte de a pune pirostriile pe cap.

La Iaşi Toderiţă o întîlni din nou pe Simina. El căuta prilejuri cuviincioase de a merge pe uliţa Păcurarilor ; ba ducînd un răsad de floare rară din curtea vornicului, ba o carte de rugăciuni legată în scoarţe de piele scrise cu litere de aur sau acea minunată carte a Alixăndriei, pe care o găsise la pan Tadeus, din care obişnuise a-i ceti jupînesei Marga.

Şi nu era nimic rău în faptul că acestei mari jupînese vîrstnice îi plăcea să audă povestirea vieţii aceluia ce fusese Alexandru Machedon, mai întîi că era sora unui domn cu ştiinţă de carte şi putea face ce vroia, apoi că era destul de în vîrstă să i se ierte această plăcere, mai cu seamă că povestirea o bucura şi pe Simina.

Şi apoi, cel care-i citea aşa frumos era spiţă de boier mare, îi venea oarecum nepot şi sosise tobă de carte din ţara leşească, dovedind, cu acest prilej, a cunoaşte greaca tot atît de bine ca şi limba lehilor. Că Simina se afla de faţă îi era îngăduit, plăcîndu-i tare mult întîmplările regelui celui frumos şi plin de vitejie care plecase cu ceata lui de războinici din ţara Macedoniei şi cucerise rînd pe rînd împărăţiile spre răsăritul lumii.

Fata asculta, cu ochii larg deschişi şi uneori visa aşa trează, privind pletele cîrlionţate ale lui Toderiţă pe care ar fi vrut să le mîngîie şi clipele acelea erau pentru amîndoi atît de blînde şi pline de înţeles ! Simpla atingere a mîinii mici pe umăr, a fustei largi de culoarea frunzelor de nuc, era o emoţie pentru amîndoi. Se stăpîneau aşa, cuminţi, cu privirile aplecate asupra Alixăndriei şi cu sufletul plin ca de o comoară. Toderiţă se simţea tulburat ; fusese fecior ce nu simţise nevoia femeii pînă la aceşti ani, fiindu-i plină

viața cu învățătură. Acuma, aici, parcă totul îl îndemna la dragoste. Bănuia numai că de o fată de domn trebuie să te apropii cu sfială și cu măsură, altcum îți poți pierde capul.

. . . . . .

Jupîneasa Marga îl întrebase într-o zi pînă a nu sosi Simina.

— Spune nepoate Toderiță, așa-i zicea de cînd începuse a-i citi Alixăndria. Te-a întrebat Ana Movilă despre vornicul Cehan ?

— Mai mult, mi-a spus că-i seamăn.

— Așa ! A fost fecior frumos vornicul și multe jupînițe chiar și fete de domn au oftat după el.

— Și-a ales-o pe cea mai bună dintre toate ca să-mi fie mamă.

— Știu, dar dacă Ana n-ar fi fost fată de domn, fata lui Ieremia Movilă...

— L-a avut drag pe tata ?

— Și încă ce drag ! Erau să fugă amîndoi în Țara Muntenească, de n-ar fi prins voievodul de veste prin iscoadele lui. A fost cu tulburare mare și cu vărsare de sînge.

— Așa mult a iubit-o tata ?

— Ana lui Ieremia Movilă era cea mai frumoasă fecioară din vremea ei ; și învățată și cu alese purtări. Toți tinerii boieri ar fi dorit să-i fie aleși.

— Să-l fi iubit cneaghina într-atîta pînă a-și pierde capul ?

— Ehei feciorule, cum a fost taică-tu mai rar ! Tu îi semeni, da ca el nu ești ! Știi ce era el în bătăliile Moldovei ? Trăsnet și pară ! Știi cum îl temeau dușmanii ? El cu Ana făceau o pereche cum nu s-a mai pomenit sub soare și Ana n-are să-l uite cît va trăi. Numai că ea e piază rea pentru cei ce o iubesc. A venit veste că au început luptele cu cazacii și Ana și-a pierdut și acest soț.

— Tata cum a scăpat ?

— Era din fruntea Moldovei și mama lui s-a dus la doamna Elisabeta care i-a pus pe toți ai casei să jure pe biblie că nu vor sufla cuvînt de cele petrecute ; l-au surghiunit la paza cetății Neamț.

— Și mama știe ?

— Ceea ce nu cunoști nu-ți aduce supărare și e mai bine așa. Toate mumele au pizmuit-o pentru norocul ce

l-a avut ; era stejar de care te poţi rezema şi care te poate adăposti pe ori ce vreme.

— Deci tata a cunoscut inelul ?

— Ia spune-mi, a plecat a doua zi la vînătoare ?

— Nu. A treia zi şi m-a luat cu el.

— Cît aţi stat ?

— Vro cinci zile.

— Şi-a înecat omul tulburarea adusă de vestea şi ivirea ta. Aşa făcea şi răposatul ! Acuma, nepoate, cum ai aflat, ai şi uitat.

— Uitat ?

— Aşa trebuie. Da, săptămîna ce vine cere învoire din partea mea lui tătînă-tu să mă însoţeşti la Bucium, unde am herghelia, că începe a coborî din păduri soiul de cai sălbatici ai tarpanilor şi nepoata asta a mea vrea cu orice preţ să aibă unul, iar eu nu vreau atît cît mai pot să nu-i fac pe voie, că-i fată de os domnesc şi cine ştie mîine ce gînd ascuns îi va trece prin cap lui Lupu. Cu asta nu mă împac la el, da-i domn, iar eu mai multă putere n-am.

Cînd veni Simina cu coadele fluturîndu-i peste bluza cu flori verzui, cele povestite de marea jupîneasă îi răsunau încă în urechi, dar cînd ea îl întrebă cu tîlc dacă nu cumva are vro panglică aurie de la vro fată pentru a-şi lega cosiţa ce i se desprinsese, iar îi veni voia bună spunîndu-i că panglică are, dar i-o dă numai cu împrumutul căci ţine la ea mai mult ca la ochii din cap. Au rîs amîndoi destinşi şi fericiţi, numai că la plecare, Simina i-a strecurat în mînă a doua fîşie aurie, pereche cu cea dintîi şi a ieşit fluturîndu-şi pletele pe jumătate desfăcute pe spinare, mai veselă ca oricînd.

* * * * * * * * * * * * * * * *

Frumos e Iaşul cu albele-i case împrejmuite de curţi largi, case învelite de meşteri ţiglari aduşi de voievodul Vasilie tocmai de la Bistriţa. Cu uliţele-i curate, deoarece tot Măria Sa adusese meşteri de la Braşov spre a-i face scurgeri de apă pe sub pămînt, cu livezile încărcate şi mai cu seamă cele turle de tablă lucitoare ce ies ca nişte căciuli de argint spre cer. Or fierbe prin cele case zavistii, urzeli şi uri, că oameni stau acolo, nu sfinţi, da, faţa de linişte a lumii nu-i întreruptă decît de zvoana cîinilor, de miorlăitul pisicilor, de trapul cailor ce urcă ori coboară uliţele purtîn-

du-şi călăreţii spre cele patru zări, mai cu seamă spre uliţa Tătarilor, acolo unde s-au aşezat acei tătari botezaţi ce s-au tras din Bugeac şi au căutat a se gospodări după datina moldoveană, chiar dacă stau în bordeie de pămînt, căci încă se sfiesc a locui în case ; iar dacă curtea povîrnită e numai a cailor fără de care nici un bărbat tătar nu s-ar socoti a fi în rîndul oamenilor, cai al căror bălegar, nevestele şi fetele cele mititele şi îmbrobodite îl usucă şi îl ard după năravul lor cel de acasă, deşi îs pădurile pline de copaci, iar mai încolo întîlneşti codrii neumblaţi în care copacii zac loviţi de trăsnet şi nu au decît a-i încărca în care sau a-i tăia şi trage cu opintogul agăţat de hamul calului. Acolo, nu cresc în ogrăzi nici flori nici păpuşoi. Oamenii mănîncă mai mult vînat şi dacă merg la treburi, în ajutorul gospodarilor, iau acasă sacul de grîu din care tătarcile fac turte coapte pe plită, căci altfel de a folosi grîul n-au învăţat.

De aici, din uliţa Tătăraşilor, îşi luase jupîneasa Marga oameni noi spre a îngriji de herghelia de la Bucium, care se afla cale de aproape o poştă de Iaşi cum mergi pe drumul Bîrladului. Şi o vorbă din bătrîni spune : „fericit cel ce poate vedea Iaşul cît trăieşte", nu că ar străluci de cetăţi înalte de piatră, nu că ar birui cu palate pline de jilţuri şi mese lucrate în aur şi paturi cu picioare de argint, ori tîrgoveţii să-ţi ia ochii cu veşmintele topite-n pînze de aur, ci prin meşteşugita şi binecuvîntata aşezare, prin minunata alcătuire a pămîntului, prin felurimea şi mîndreţea roadelor gliei şi mai cu seamă prin îmbinarea fericită de deal, ape şi şes, totul sub lumina azurie a unui cer ce nici nu arde pămîntul vara, nici nu-l biruie cu nămeţii iarna. Dar cine vede Buciumul, dealul de straje, acela se poate socoti norocos, numai că oamenii locului învăţaţi cu atîta mîndreţe în jur, merg şi se întorc la nevoile şi bucuriile lor fără a-şi da seama, că ceva din fălnicia arţarilor li s-a trecut şi lor în trup, că o parte din mlădierea mestecenilor li s-a transmis în gingăşia fetelor şi muierilor, că din mierea florilor li s-a strecurat în grai, din culoarea florilor de smirnic în obraji, din cea a ţintaurei în ochi, din liniştea culmilor în purtări, din tăria urşilor în braţe şi din zvîcnetul tarpanilor în fire, atunci cînd prind a bea şi a năvăli în războaie. Aşa-s oamenii pe acele locuri şi din pricina aceasta jupîneasa Marga a vrut a-şi duce atît nepoata la Bucium, cît şi a lua pe Toderiţă urmaş al lui Nemira să cunoască ţinuturi ase-

mănătoare culmii Nemirii de pe apa Slănicului, dar cu mult mai blînde și mai străbătute de pas de om. Că s-ar zice din bătrîni că la Bucium năzdrăvanele de zîne, în noaptea de Sînziene s-ar fi iubit cu flăcăi de-ai locului prinzînd chip omenesc, apoi și-ar fi adus odraslele la ușile mumelor flăcăilor spre a le crește pămîntenește ; că din pricina asta îs fetele locului atît de gingașe și muierile atît de focoase. Dar legenda asta poate lămuri și abaterile nepotului Gheorghiță, fiul fratelui Gavrilă, care unde descalecă, acolo înnoptează.

Și prin jupîneasa Marga i-a fost dat lui Toderiță să cunoască și Culmea Buciumului și casele răposatului comis. Aici văzu dintîiu herghelia de trăpași albi ca neaua, negri cum îi pana lăstunului sau ruginii. Și le sclipeau trupurile în lumina soarelui în toate culorile și li se înfiorau coamele stufoase pe gît ca valurile, iar glesnele lor subțiri erau aidoma cailor arabi, încît mai frumoase viețuitoare nu se puteau pomeni pe fața pămîntului. Grăjdarii ce-i îngrijeau erau crescuți din tată în fiu la herghelii, așa că le știau rostul și de i-ar fi pus la altă treabă ar fi tînjit de dorul cailor, pînă n-ar mai fi fost oameni. Cei trei tătărași noi aduși își făcuseră culcuș chiar în grajd și erau fericiți.

La Bucium venise Simina pentru întîia oară și nu o speriase nici drumul greu prin șleaul de care, nici întunecimea pădurii. Dar odată ajunsă în culme, cînd îi apărură caii cei albi ai căror crupe străluceau ca fuiorul de borangic toată lumea a fost a ei. Era asemenea unui pui ce prinzînd aripi începe a zbura singur. Îi erau dragi toți cei ce o înconjurau începînd cu Toderiță și jupîneasa Marga cît și ținutul Buciumului ce-i apărea mai frumos decît oricare altul. Simina fusese crescută cu prea multe opreliști așa cum se cuvenea după înaltele dregătorii ce avusese Lupu pînă a fi domn ; parcă nu simțise adevărata bucurie de a trăi decît lîngă jupîneasa Marga. Dar acuma, aici, era o împlinire a vieții și a tinereții ce se trezea în Simina.

Cînd jupîneasa Marga a priceput că încep a se iubi, nu s-a speriat ; i-a privit cu îngăduință și s-a bucurat de tinerețea și veselia lor ca de un bun rar ce nu se știe cît dăinuiește. Dacă Simina se va împămînteni luîndu-se cu Toderiță va fi cu atît mai bine pentru toți, prinzînd astfel neamul Lupilor rădăcini și mai adînci în Moldova.

Venise vremea cînd apăreau tarpanii cei sălbatici din pădurile nepătrunse și se apropiau noaptea de herghelille

domestice, pe care căutau a le ademeni către ei. Erau acești cai sălbatici de o frumusețe și de o tărie nemaipomenită, iar herghelegiii păzeau nopți în șir să nu le fure iepele.

La miezul nopții se auzea nechezatul tarpanilor pe culmea dealului. Într-o noapte s-a ivit întreaga herghelie sălbatică pe creastă și le-a furat trei iepe albe care și-au rupt piedicile, dar au pierdut în schimb un mînz. Jupîneasa Marga i l-a dăruit Siminei care și-l dorise de multă vreme. Atunci s-a întîmplat că Toderiță a îndrăznit a o săruta pentru prima oară, cu sfioșenie și cu nespus de multă duioșie.

Numai că zilele la Bucium au avut și ele un sfîrșit. Întoarcerea la Iași a fost într-o zi neguroasă, rădvanul mai că a fost gata să-și piardă o roată și ghearele neliniștii începură a zgîria sufletele tinerilor. Se va învoi Vasilie Vodă a i-o da de soață ?...

Cînd sosi acasă află mare fierbere. Se zvonea că doamna Tudosca e rău bolnavă și domnul trimisese după doftor chiar la beiul de la Silistra.

Teamă le e că nu se va mai face bine și asta ar fi mare necaz pentru voievod, că îi era de ajuns un fecior beteag ce-i tocmai în țara turcului, acuma îi mai veni și supărarea asta mare cu trei fete și fără mamă în putere să aibă cine le purta de grijă ! Și sora doamnei, jupîneasa Cantacuzinului e tot pe lîngă ea și toată familia lui Bucioc e speriată că nu se va mai face bine. Iar Măria Sa e prins cu treburile că a înființat, pe lîngă curtea domnească, făurării pentru săbierii domnești și, ceva mai spre Podul Roșu, dughene pentru silitrarii ce-i fac praful de pușcă și a mai poruncit să se facă o baie publică pe lîngă Trei Ierarhi, că mereu are cîte ceva de făcut și grijit. Acum, în ultima vreme, a poruncit să se înalțe la dealul Copoului o biserică nouă ce va purta hramul Sfîntului Atanasie, pentru care au rămas aici, ca s-o zugrăvească, acei ruși zugravi trimiși de țarul Mihail al Moscovei ce au lucrat și la Trei Ierarhi, meșterii Osipov, Gavrilov, Michitin și Iacovalev. Se mira chiar vornicul cum de-i poate sta capul voievodului la atîtea treburi deodată, cînd are atîta necaz în neamul domniei sale. Și chiar de la Kiev așteaptă să vină un doftor de-al lui Petru Movilă, odată cu Sofronie Peciopski, fost arhimandrit de Larvă, ca să întemeieze

la Iași, la Trei Ierarhi, tiparniță și o școală înaltă în care să se învețe latinește și grecește.

— Ehe ! oftase jupîneasa Sanhira — dacă ar fi făcut Măria Sa mai de mult școala asta, nu ar fi fost nevoie să plece Toderiță și mi-ar fi rămas feciorul mai multă vreme lîngă mine să mă bucur de el, că mîine poimîine zboară de lîngă mine iară.

— Aici rămîn — spuse atît de apăsat Toderiță, încît amîndoi priviră cu mirare la el.

— Așa să fie — întări jupîneasa, luminîndu-se la față — că și eu am gîndurile mele cu tine, ca o mamă ce-ți sînt. Pînă acuma a făcut dumnealui vornicul ce a socotit că-i bine cu tine, acu a venit și rîndul meu.

— Și nu uita rîndul lui Vodă.

8

Doamna Tudosca simțea apropierea morții ; avea să se ducă, lăsînd în urma ei un fecior beteag și nefericit, rătăcit tocmai în depărtata Turcie întru căutarea leacului pentru boala ce-i usca trupul și-i fura toată vlaga. Avu siguranța că nu are să-l mai vadă niciodată și totul îi păru zădărnicie și deșertăciune. Era înspăimîntată în adîncul inimii de soarta necunoscută a fiicelor sale, nevîrstnice încă, ce nu vor mai avea dragostea și sprijinul său. De aceea îl chemase pe Lupu la sine dis-de-dimineață și-i spuse :

— Eu știu că nu o voi mai duce mult. Mă seacă dorul de Ionuț, dar n-am nici o putere. Tu rămîi, de aici înainte să ai singur grijă de copii, că pentru ei m-am trudit să fie fericiți. Cînd vei mărita fetele, nu te uita la boierie mare, ci la mulțumirea și împlinirea lor, că-s tinere, cuminți și frumoase și-i păcat să nu înțeleagă nimica din viața lor.

— Nu vorbi așa, Tudoscă, ai să te faci bine — și o sărutase cu buzele acelea roșii și după atîția ani în vreme ce ale ei se veștejiseră de veghea nopților nedormite lîngă patul lui Ioan, veșnic bolnav.

— Eu simt cum mi se duc puterile, și or să rămînă copiii orfani pe urma mea. Tăria e în tine, Lupule, tu ai să le porți de grijă soartei lor. Făgăduiește-mi că ai să faci totul ca să fie fericite fetele. Simina e cea mai mare. Cu ea o să fie începutul, e simțitoare și tăcută. Caută să afli ce vrea, să o înțelegi. Aș muri nemîngîiată, dacă aș bănui că fetele mele nu se vor duce după alegerea și a lor, așa cum am făcut eu la vremea mea.

— Liniștește-te, Tudoscă, totul va fi bine ! O să vie și doctorul de la Kiev, Tudoscă, și cel al lui Matei Basarab trebuie să pice dintr-o clipă într-alta. O sărutase încă o dată și plecase fără a-i făgădui nimica. Făgăduiala ar fi însemnat să recunoască adevărul presimțirilor ei. Și Lupu nu vroia aceasta, în ruptul capului.

Apoi Tudosca ațipi ; parcă își vedea tinerețea cînd întîlnise pe micul boier cupar al noului voievod la Iași. Doamne ! Cît de frumos îi păruse cînd l-a văzut prima oară ! Avea părul negru și ochi lungi, codați, cu o mustață subțire peste buzele-i roșii, cărnoase. L-a iubit de cum l-a văzut. Apoi au mai trecut cîteva luni și într-o bună zi jupîneasa Irina a trimis petitori la tatăl ei, care la cuvîntul pus de Vodă s-a învoit. Și a fost cea mai fericită mireasă lîngă bărbatul ei cu glas și mîini dezmierdătoare. Apoi bucuriile s-au adunat cu griji și uneori bărbatul i-a călcat pe alături, alteori au pornit prigoanele domnești, căci domnii se schimbau atît de des și multora li se năzărise că Lupu vrea domnia. Dar ea a fost mereu, mereu alături de el și-l iubește ca și acu optsprezece ani, deși uneori îi pare nemilos și de neînțeles. Apoi se pierdu ca într-o ceață, iar pe Simina o scoase atunci jupîneasa Cherața repede din iatac.

Doamna Tudosca căzuse iar în neștire, dar limpede și vie îi apărea o amintire din trecut.

. . . . . .

Era în iarna aceea care venise mai repede ca de obicei. Pornise chiar de la sfîntul Andrei, cap de iarnă cu fulguiri mari și înviăluitoare ce întîi plutiseră lin prin aer, apoi acoperiseră dealurile Iașului cu o horbotă de floarea mireselor, scînteietoare și pufoasă. Chiar în spatele curților marelui vornic Bucioc, se afla un deal care în luna mai și iunie se asemăna cu raiul lui Dumnezeu coborît pe pămînt

Veneau arăturile pînă în poalele lui, apoi creşteau tufişurile de răsură gălbuie şi rozalie, învecinate cu cele de lemn cîinesc şi soc înflorit de ameţeau cu mireasma lor. Iar dincolo de tufe, creştea o iarbă grasă împestriţată de albăstrele şi ţintaură, de gura leului, garofiţe, poalele ţigăncii, ciocul berzei, piciorul cocoşului, margarete şi ciucurii fecioarei, toate sălbatice, toate viu colorate, că nu ştiai pe ce să-ţi opreşti ochiul şi alegerea. Erau mai cu seamă florile acelea ciudate ce în vîrf au ca nişte foiţe de un liliachiu roşcat, iar printre ele şi sub ele flori mici galbene cu pete liliachii, în forma unei pîlnii care îi plăceau tare mult.

Din toate întinsele pămînturi ce le avea tătînă-su, aici îi era cel mai drag să urce în vremea primăverii. Dincolo de acest deal, era un tăpşan lat ce venise a fi dreptul de moştenire al văduvei căpitanului răposat Cocea. Aici, la răstimpuri, oamenii coseau fînul pe care apoi îl potriveau în căpiţe, ce parte erau încărcate şi duse spre armane, dar dintre care, unele rămîneau pe loc pînă în primăvară, încît în iernile grele, ciutele şi căpriorii mai aveau de unde apuca o gură de fîn.

Ce limpede îi părea totul acum în amintire ! Împlinise în acea iarnă optsprezece ani şi încă nu era la casa ei, deşi era de neam mare, bogată şi cuminte. Dar ea nici nu se grăbea, nici nu dorea să plece din casa părintească. Nici firea, nici locul ei nu-i dădeau ghes spre măritiş.

Îi veniseră peţitori din partea boierului Stroja, cel pe ale cărui pămînturi dinspre Nistru mergeai două zile călare cu buiestru de soi şi tot nu aflai marginea moşiei. Stroja era un boier vechi, din vremea lui Ştefan cel Mare, care-i dăduse, după o bătălie, stăpînire de-a stînga Prutului, iar lui Chiraclu la dreapta, pe locurile pe unde ţinuse piept nogailor.

Nu aveau zor s-o grăbească. Măritată avea să fie, că naşterile îs cu primejdie la fiinţa firavă, multe pacoste s-au văzut. Şi a lăsat-o să se mai deprindă cu gîndul vieţii, al despărţirii de ei, al măritişului. Cînd au venit peţitori din partea Boldurilor, iar a stat pe gînduri.

Tudosca încă nu iubise şi nu ştia ce dulce poate fi înflorirea pomului, cînd totul e ca o vrajă de miresme, încît fiecare crenguţă înflorită are o viaţă a ei, iar vîntul cu îmbrăţişarea-i molatică, soarele cu sărutu-i fierbinte, ploaia cu picăturile-i dătătoare de viaţă îi sporesc far-

mecul și puterea, îi dăruiesc lumina și frumusețea și plenitudinea, iar toate la un loc înseamnă viață.

Tudosca nu înflorise, fiindcă nu întîlnise pe nimeni după care sufletul ei să tînjească. Inima-i era rece ca și mîinile albe cu degete lungi. Nici greul vieții nu-l știuse ca să se poată bucura de răgazurile de „mai bine". Dar soarta duce omul unde și cînd trebuie.

A venit ziua de sfîntul Ion, iar după viscolul ce bătuse toată noaptea, dimineața era liniștită, soarele răzbise dincolo de talazul norilor și din curțile boierești, pînă în tăpșanul din deal, totul era atît de alb, atît de strălucitor, încît Tudosca se îmbrăcase să iasă afară. Își pusese scurteica de postav albastru, îmblănită cu vulpi, căciulă de jder, încălță cizmele leșești din piele moale și fără știrea nimănui o porni voinicește pe cărarea în care i se înfundau pașii. Trecu de tufișurile de răsură ce arătau ca niște cîrtițe uriașe cu broboade de promoroacă și urcă pieptiș spre socul bătrîn ce străjuia unde se aflau căpițele de fîn la tufele de lemn cîinesc unde se aflau căpițele de fîn la care mîncau căprioarele coborîte din pădurea ce se întindea de-a dreapta dealului.

Se vedea cum dau din capetele lor cafenii, cu urechile ațintite spre cel mai mic zgomot, cu trupurile tremurînd ușor de neliniște. Smulgeau cîte o gură de fîn din căpiță și o rumegau pîndind în același timp cu urechile ciulite. Erau așa de frumoase, încît Tudosca nu îndrăznise să mai facă un pas să nu le sperie. Atunci văzu, de cealaltă parte a tăpșanului, apărînd un bărbat necunoscut ce purta o tolbă de săgeți și un arc. Venea cu pași mari, apropiindu-se. Era îmbrăcat ca boiernașii, sprîncenat, și de sub cușmă-i ieșeau plete lungi, negre. Tudoscă-i îi fusese frică pentru viața căprioarelor, dar acestea, ca la un semn, o zbughiră toate trei ca un fulger în salturi lungi spre zarea pădurii, iar fata vrînd să iasă din ascunzătoare, făcu mai la dreapta doi pași și se pomeni căzînd într-o groapă adîncă, unde se afundă în zăpadă pînă la brîu. Se prinsese de tufiș, dar singură nu putu să iasă de acolo și pe măsură ce se zbătea se cufunda tot mai mult. De spaimă a strigat de mai multe ori. Necunoscutul s-a uitat întîi mirat, pe urmă i-a văzut capul cu căciulița gata să-i cadă și mîinile și brațele în cataveica albastră. Venea spre ea, cu pași mari, sfătuind-o :

— Ține-te bine de ramuri și nu te lăsa în jos. Nu te speria că viu acuma.

Alerga sprinten prin zăpada proaspăt așternută. Îi vedea ochii negri strălucind sub linia puțin încovoiată a sprîncenelor și gura cu buze pline, roșii, sub o mustăcioară mică, neagră. Avea o haină scurtă de oaie și botfori lungi, negri, la cușmă o mică pană de cocor. De îngropată ce era, Tudosca, la început, nici nu-l văzuse bine. Simțise numai cum pîrîie crengile tufișului și ea se scufundă mai mult, pînă ce simți ceva moale sub tălpi. Îi venea să leșine de groaza fiarei care ar fi putut s-o atace dinlăuntrul acestei gropi, cînd se simți prinsă deodată de brațe puternice și ridicată pe sus la fața pămîntului. Era în brațele unui tînăr care rîdea ca s-o liniștească. O puse apoi binișor jos, în zăpada afînată.

— Ce-ai căutat aici, jupîniță ?

— Să văd căprioarele, spuse ea moale, apoi simți iar că i se întunecă înaintea ochilor.

— Ai căzut într-o capcană de lupi ; da' ce faci, jupîniță ? Ia ține-ți firea ! Și deodată se aplecă să-i frece obrajii și mîinile, cu mîinile lui aspre și calde.

Așa a fost scris să se cunoască fiica mezină a boierului Bucioc cu feciorul căpitanului de oaste Cocea, în acea iarnă.

Și cu sufletul întors spre tinerețe a trecut Tudosca vama vieții.

. . . . . .

9

În ziua, în care clopotele Iașului bătură cu mare tristețe ca să vestească moartea doamnei, abia trecuse cu o săptămînă de trei zeci și cinci de ani, dar pentru aceea vreme poate că trăise destul.

Abia atunci își dădu seama Simina cît o iubise, deodată palatul îi păru golit de tot ce avusese scump. Îi lipsea glasul blînd ce neînvolburîndu-se niciodată îi spunea ce se cuvine și ce nu a face, glasul acela egal cu care își înfrunta

uneori bărbatul pentru a-i ține partea, privirea ochilor căprui ce o urmărea de cîte ori pleca de acasă spre a merge la comisoaia Marga, chipul acela drag ce se subția pe zi ce trecea de griji pe care nu le împărtășea nimănui. Și acuma, clopotele de la Trei Ierarhi își uneau plînsetul cu al ei, fiica cea mai mare, copilul dragostei aceleia ce fusese Tudosca Bucioc și soața lui Lupu Coci, apoi, doamna Țării Moldovei. Cu toată vîrsta-i fragedă, Simina se socotea vinovată de a fi stat prea puțin împreună cu mama ei, vinovată de a-i fi ascuns tot ce simțise în ultima vreme. Dar ascunzișurile firii ei îi veneau de la Lupu și pe astea nici nu și le putea birui, nici lămuri limpede ; simțea numai că alături de el era la adăpost și nu-i era frică de nimeni. Alături de tatăl ei privise tot în sus, ca și ciocîrlia ce tot spre soare se înalță. Dar odată cu moartea mamei sale, ceva se rupsese și o spaimă îi pătrunsese în suflet.

După înmormîntare, Simina nu mai vrusese să coboare din iatacurile de sus, nici să meargă în altă parte. Intra plîngînd în odaia Tudoscăi, veghea să ardă mereu în colțul ei candela la icoana sfintei Varvara, se arunca pe divanul acoperit cu scoarța cea cu trandafiri roșii ; plîngea acolo înăbușit și slăbea văzînd cu ochii.

. . . . . .

Și Lupu se învinuia, socotindu-se cu un păcat greu pe suflet.

Tudosca se topise lîngă el și nu-și dăduse seama cît de apropiat îi e sfîrșitul. Zi de zi fără să se plîngă se pregătise să treacă vama vieții ei zbuciumate spre tărîmul liniștii fără întoarcere, iar el fusese orb și surd la prăpastia ce se căsca înaintea ei, furat de grijile fără număr ale țării. Nu. Își dădea bine seama acuma, furat de rîvna lui de a i se întinde puterea peste Țara Românească. Furat de goana-i nestăvilită după un țel ce și-l făurise de ani și ani și care îl furase ca o apă ce se revarsă peste maluri, și nu mai poate fi stăpînită. Război și zbatere fără folos purtase în vreme ce resemnată, supusă și tăcută, Tudosca își purtase crucea bolii ce nu iartă și de care nu-și dăduse seama cît de adînc îi măcinase trupul ca și sufletul ce nu mai avea raza nădejdii de a i se însănătoși băiatul.

Doamne, cum putuse fi atît de prins de visu-i ce-l tîra în drumul lui, încît să nu simtă cum moartea dădea tîrcoale casei sale. Se încrezuse orbește în steaua-i bună și nu simțise trăsnetul ce avea să-i fure ființa cea mai apropiată ce o avusese în întreaga lui viață, iar inima ei caldă, bună și plină de dăruire, înghețase în singurătate și amărăciune.

Plecase fără zgomot, așa cum trăise și deodată se simți înăbușit ca și cum văzduhul ar fi fost o pîclă grea ce-i împiedica răsuflarea. N-a înțeles-o și n-a putut s-o ajute, așa cum se cuvine, în ultimele zile.

Cele pămîntene îi apăsau greu sufletul și umerii : comisul Ștefan pierise la apa Ialomiței, iar Marga în adîncul inimii îl judeca pentru acel război fără noroc. Greșise și față de viața ei. Înțelese că undeva are o lipsă pe care odată și odată o va plăti greu. Dar cînd și cum, nu știa. Era numai o surdă presimțire.

. . . . . .

Jupîneasa Marga veni la fratele domniei sale și îi ceru din nou învoirea de a o lua pe Simina la sine, arătînd că surorile ei trecînd mai bine peste această grea încercare pot rămîne la palat în grija verei lor, Cherața Roșca, dar că Simina e în prag de mare primejdie dacă nu pleacă de acolo, unde totul îi reamintește de cea dusă dintre ei.

Așa că a luat învoirea și a plecat cu fina la casele sale vechi de la Nemira, tocmai pe apa Slănicului.

Acolo, sus, între culmile munților acoperiți cu fagi și brazi, acolo, unde crestele merg în trepte către înaltul cerului și se adună rotund sub stăpînirea domniei sale, iar păsările săgeată văzduhul ca niște păreri ieșind din codrii de mesteceni și arțari ai văilor apelor, Iașul și durerile lui se vor stinge.

La Nemira se trăsese domnia sa cînd îi murise dragostea-i de viață odată cu bărbatul și hotărîse că-i mai înțelept a trăi mai departe între mireni, ocolind calea mănăstirii. Văile din acel ținut n-aveau flori, ci numai lespezi albe de piatră în care pîraiele își tăiau drumuri adînci pe cînd coborau din munte măcinînd piatra și curgînd lăptoase la vale. Drumurile Nemirei erau numai de stîncă ieșită la iveală printre brazii ce tocmai sus își desfăceau roadele, ca niște flori gălbui, ori printre arțarii în vîrful cărora curpenii de munte cu flori albe își desfășurau mîndrețea. Urcu-

șurile îi erau pline de zmeură și de mure la vremea lor, iar veveriţele mișunau ca niște duhuri ale pădurilor ajungînd uneori să privească în colibele pădurarilor pe care răposatul boier îi statornicise pe pămînturile sale.

Învăţase din jumătatea-i de veac de vieţuire jupîneasa Marga, că numai departe de oameni cu vorbele lor, cu faptele lor cele multe și uneori necugetate, fără a te călugări, munţii cu tăria lor, cu singurătatea lor, pot fi singurii ce aduc linişte la volbura vieţii.

. . . . . .

Iar Vasilie Vodă rămase cu frămîntările lui de care nu avea să scape în tot restul zilelor, căci datina și rostul unui cîrmuitor de ţară e să fie în mijlocul vîrtejurilor vieţii purtîndu-i înţelepţește poverile. Și poveri avea multe și în afară și înlăuntrul inimii Măriei Sale. Cînd, tînăr fiind, se însurase cu Tudosca, s-a bucurat să ia nevastă tînără, sănătoasă și zdravănă în stare a-i face feciori mulţi și puternici. Crescut sub îndrumarea tatălui, căpitan de-al lui Mihai Viteazul avea două năzuinţi în viaţă : să semene acelui domn, despre care se plăsmuiseră legende nu numai în Balcani, ci și în apusul Europei, și al doilea, să aibă urmași de parte bărbătească, iar aceștia să-i ducă rodul gîndului și faptelor sale mai departe.

În toate îi plăcuse a fi întîiul, numai că nu lăsase să se priceapă acest lucru, într-o vreme și o lume ce veșnic uneltea schimbări și războaie.

Se simţea tînăr încă, în plină putere, fiind în stare, cu mintea lui, să urzească și să răstoarne toate planurile potrivnice, luptînd din umbră pentru atingerea scopurilor vieţii sale.

Prin cumnaţii săi, Iordache și Toma Cantacuzino, avea mari legături la poartă și nu trebuia să și-i îndepărteze ; totuși, dacă acest fecior îi moare, va trebui să se însoare din nou ca să-și asigure urmaș.

Îl va sprijini marele vizir Mehmed Buiuc și Cîrzar Aga de la Stambul, prietenii greci și pașa de la Silistra, deci va trebui să cumpănească bine ce are de făcut. Iar trimiterea la mănăstire a boierilor Ghenghea și Frangulea dovediţi a fi furat ţara prin dregătoriile lor va fi amînată numai cu o lună, cît să se așeza pămîntul pe mormîntul Tudoscăi, dar lui Ieremia și Tăutu pentru aceeași vină, tot peste o lună, avea să puie să le taie nasul.

Trebuia să-și apere domnia dispre partea Poloniei, al cărei sol stăruia mereu să fie schimbat, de cînd dăduse poruncă a se arde hanul și casele de la hotare ale șleahtnicului Potocki, de unde tot porneau polcuri leșești asupra Țării de Sus.

Știa că Matei Basarab cu care încheiase pace, trimisese scrisoare la Curtea de la Viena pentru a cere împăratului Ferdinand pe Mihai, nepotul lui Mihai Viteazul, ca urmaș la tron, deoarece acesta viețuia acolo împreună cu mama sa, domnița Ana, văduva lui Pătrașcu Nicolae, fiu al lui Mihai. Prin boierii Catargi, cei ce fugiseră de la curtea din Tîrgoviște dovediți a fi oamenii Măriei Sale, aflase întocmai cuvintele scrisorii prin care Matei cerea învoire ca domnița Ana să se întoarcă în țară numai cu fiica sa Elena, iar feciorul său „Îl recomandă Majestății Sale să-l aibă grațios în vedere, căci numitul voievod neavînd copii și fiind din neamul Basarabilor, nu are pe nimeni rudă mai apropiată, decît pe dînsul, care să-i țină loc de fiu și urmaș, lăsîndu-l drept chezaș de credință la curtea Majestății Sale și sub ocrotirea Măriei Sale, iar pe acesta, nu numai voievodul singur, ci și toată țara îl dorește urmaș ca pe fiul patriei."

Vasile Lupu sfîrșise de recitit scrisoarea. Deși știa că împăratul de la Viena fiind în greu și plin război cu apărătorii noii credințe nu s-ar strica cu turcii trimițînd un nepot de al lui Mihai Viteazul pe scaunul Munteniei, gîndi că e mai sigur să înștiințeze Istambulul de cererea lui Matei Basarab. Puternicii prieteni ai Cantacuzinilor se vor lupta ca să i se păstreze lui această domnie, la vremea cuvenită.

Toderiță fusese la jupîneasa Marga și aflase că-i dusă la stăpînirea sa de la Nemira, la apa Slănicului, că și-a luat fina la dumneaei și nu-și mai găsi locul.

Ceru învoire părintelui să plece la drum și o căpătă. Numai că nu plecă singur, ci însoțit de Codruț, orfanul de vîrsta lui, crescut la curtea vornicului.

Îl găsise călugărul Silvestru, acuma bătrîn și gîrbov, în grădina mănăstirii Golia ce se învecina cu așezările vornicului Cehan. Și adusese acest călugăr un prunc, înfășat într-o învelitoare scumpă, purtînd la gît o cruciuliță de aur cu mărgăritar drept la mijloc, dînd a se înțelege că-i fecior lepădat de vreo jupîniță ce din dragoste greșise.

Călugărul s-a înfățișat cu el jupînesei Sanhira, care milostivă, l-a dat să-l alăpteze uneia dintre femeile sale de la curte. Apoi, fiindu-i drag de el, vornicul l-a ținut pe lîngă sine și l-a deprins cu meșteșugul armelor.

Crescuse Codruț înalt și bălan, iar ochii îi erau în culoarea castanelor. Avea pumni zdraveni, coapse puternice și călărea fără frîu, numai glasul ușor răgușit îi era mîngîios ca de fată mare. Oamenii locului povesteau că faptul de a fi găsit în grădina mănăstirii ridicată de Ion Golîi îi purtase noroc și-i dăduse puterea neobișnuită, blîndețea purtării, cuviința ce o dovedea între oameni și o dulceață, de-ți era drag să-l tot ai în preajmă. Era dăruit și cu minte bună, încît vornicul îl avea la mare preț și încredere. Numai că pe vremea aceea la Iași stătuseră vremelnic ; rostul era în Țara de Jos. Acolo crescuse copilul mare și frumos spre fericirea ochilor fetișcanelor locului.

Cît locuiseră pe acele meleaguri îl ținuse vornicul de Bacău printre arcașii domniei sale, cei cu care venea în fața domniei alăturîndu-i-se la vreme de războaie, apoi se gîndise a-l pune să învețe turcește fiind potrivit a fi printre călărașii de Țarigrad, care purtau soliile domnitorului către Înalta Poartă.

Băiatul învățase binișor limba osmanilor, dar acuma, venindu-i vornicului feciorul și înțelegînd pe unde-l poartă drumurile tinereții, hotărîse că i se cuvenea un însoțitor deprins cu greul, dedat cu armele, frumos la chip și ager la minte pentru a-l întovărăși peste tot, căci drumurile din Țara Moldovei nu erau lipsite de primejdii. Lui Toderiță i-a plăcut Codruț și au pornit-o amîndoi în trap întins, făcînd primul popas la un han din Hîrlău, unde mai dăinuia încă vechea curte domnească a lui Ștefan cel Mare ce fusese cu drag îngrijită de Petru Rareș. Dar aici, unul din cai și-a pierdut o potcoavă și a trebuit să zăbovească la potcovar, iar acolo era lume multă, căci mulți sînt și drumeții prin Țara Moldovei.

Întors la han, Codruț s-a bucurat și de ochii strălucitori ai hangiței ce numai pe lîngă el se învîrtea și de tochitura cea grasă pusă în blide frumos smălțuite, dar nici după ulcelele de vin capul nu și l-a pierdut, că fiind chipeș bărbat era de mult obișnuit cu mîndrele cele ce i se întîmplau în cale de-i veneau singure în întîmpinare, că ce-i frumos place și lui Dumnezeu.

— Să plecăm — se grăbi Toderiță după ce ospătă — că a început să ningă și nu mai ajungem sus, la Nemira. Locurile îi erau cunoscute chiar dacă s-ar fi așternut ninsoarea, numai că, pînă acolo, e cale lungă și trebuiau să poposească peste noapte în tîrgul Romanului, unde erau cerarii cei renumiți, prisăcarii domnești și strungarii în lemn.

Ajunseră la Roman chiar pe înnoptate și trecînd dincolo de ulița Ciubotarilor și Tălpălarilor, se opriră în răscrucea mare cu ulița Săhăidăcădarilor, cei ce făceau scuturile de piele ale dărăbanților, șeile și frîiele călăreților. Aici găsiră loc de hodină la hanul lui „Haralambie șelarul" și după somn scurt, cum au dat zorile, au și pornit pe drumul neted al Bacăului.

Au acoperit și această bucată de drum tot mergînd spre miazăzi și au trecut și de satele ascunse în păduri ale cărbunarilor ce aveau rostul de a căra cărbunii la curtea domnească cea mai apropiată, unde începuse a se transforma silitra și a se prelucra metale, munci ce nu se mai făcuseră în aceste ținuturi, dar Toderiță nu avea ochi decît pentru fîșia întinsă de cale pe care se așternuse un strat ușor de zăpadă. Cînd au poposit la Bacău, tîrg de seamă pentru olarii lui, tot atît de buni ca cei ai Sucevei, trecînd dincolo spre ulița Pietrarilor, au găsit hanul plin ochi, încît n-au avut nici pentru cai loc de popas și au înnoptat la un bărdaș la care anume om i-a trimis hangiul, cunoscînd în Todiriță pe fiul fostului vornic de Bacău, la casă gospodărească și frumoasă și curată, unde au cinat cu pastramă de oaie și au băut vin de cel undelemniu. Cînd s-au trezit, cocoșii cîntaseră de mult. Ningea lin cînd au ajuns în Valea Slănicului spre a urca la Nemira.

Aici se făceau cele două drumuri : la dreapta, spre casele bunicilor lui Todiriță spre culmea Dobrului, iar la stînga, spre Nemira la pămînturile jupînesei Marga.

Simina era neliniștită de cîtăva vreme. Nopțile de la început îi treceau greu gîndindu-se la mama ei, la felul în care ea însăși se purtase cu doamna Tudosca, pe care o iubise din tot sufletul, dar se învinuia că nu știuse nici să-și arate această dragoste așa cum s-ar fi cuvenit. Poate și din pricina firii mamei sale ce se schimbase

mult, cînd turcii îi omorîseră tatăl, atunci cînd Lupu fusese închis, cînd dăduse naștere întîi lui Ioan cel veșnic bolnav. Poate că nu fusese nici în adîncul căsniciei sale fericită, cu un bărbat prea dornic de înălțare și prea ispitit de multele jupînese focoase ce le aflase în Moldova ; dar această față a vieții Simina nu avea de unde o ști fiind prea tînără. Se mustra singură gîndindu-se cu cîtă plăcere și ușurință cerea să fie lăsată la nașa ei, Marga, a cărei fire veselă o ademenise întotdeauna ; acolo, viața-i păruse mai plină de bucurii, ca la o casă unde lipsa pruncilor a mers alăturat cu lipsa necazurilor și unde stăpînul casei a fost mereu cu dragoste neschimbătoare față de soața lui, cea care știuse să pună piciorul în prag, cînd simțise o cît de mică schimbare ; era doar sora Lupului și moștenise dîrzenia lui Aga Nicolae Coci ; soarta o dăruise și cu un chip ce se înfrumusețase în plus pe măsura anilor ce se adăugau. Știuse să ia viața așa cum venise. Și cum Lupul arareori avusese timp pentru copiii lui, Simina se apropiase în copilărie de boierul Nemira, cel ce îi făcuse toate voile. Mustrările de cuget însă nu sînt nici prea adînci, nici prea primejdioase la vîrstă fragedă, dar simțămîntul adînc al lipsei Tudoscăi doamna dăinuia și-i rodea zilele. Știa că, de-acuma, la curtea domnească nimeni nu o va mai aștepta cu aceeași dragoste ; simțea cum nimeni nu va mai fi, cu aceeași blîndă, dar nesecată tărie, pavăză între voința atît de aprigă a Lupului și viața ei însăși. Surorile mai mici aveau altă fire decît a ei : Maria visa și vroia să fie de pe acuma doamnă, ca un drept ce i se cuvenea, iar Ruxandra, cu firea mai domolă, ascultătoare, moștenise mai mult un fel de resemnare a mamei lor. Ioan, de cînd plecase, era ca și pierdut în acea Turcie ce nu avea nici început, nici sfîrșit. Se mai temea, atît cît prinsese din vorbe răzlețe scăpate în apropierea ei, că s-ar putea ca Domnul să-și aducă doamnă nouă, căci sînt legi ale firii și ale domniei peste care nici Ștefan cel Mare nu a trecut. Și acest gînd o frămînta cel mai mult deoarece simțea că n-ar fi putut să îndure a vedea cum altcineva intră și locuiește sub același acoperămînt cu ea și cu tatăl ei, avînd aceleași drepturi ce numai mamei ei i se cuveniseră.

Și iarna venise, ninsoarea se așternuse pe culmea Nemirei, acoperise crestele învecinate ale Păltinișului și Cerbului, brazii se sumețeau printre fagii și călinii cu dulame albe și strălucitoare, dar Simina n-ar fi vrut în nici

un chip să coboare nici spre casele domnești de la Hîrlău, case ce se spunea că-s blestemate, de cînd în curtea lor pusese Ștefăniță Vodă să fie omorîți portarul Sucevei Arbore cu cei doi feciori ai lui ce nu-și găsiseră odihna și umblau noaptea strigoi prin încăperile vechi, ba și prin cele noi făcute de voievodul Petru.

— În sobele mari de la așezarea din culme, focul duduia sfîrîind în jocuri roșietice, asupra cărora Simina rămînea cu ochii ațintiți străduindu-se uneori a întocmi din flăcări chipul dispărut. Atunci venea jupîneasa Marga să-i schimbe șirul gîndului, îndemnînd-o să iasă afară, să se mai plimbe puțin cu domnia sa, cu sania ce-i gata pregătită, dar Simina ședea tot așa, împietrită locului. Slujitoarele se închinau speriate să nu-i ia salamandrele focului mințile că salamandrele spuneau ele sînt zînele focului iscate din lemnul ars al pădurii, că atît mai rămîne din sufletul copacilor, salamandrele cele roșii și despletite ce se răzbună cînd cu gîndul nu gîndești și plătește cîte un suflet nevinovat pentru toți tăietorii de lemne ce nu iau pomii după vîrsta și ursita lor stricînd fără milă pădurea tînără. Și aceste salamandre se ascund apoi în desișurile unde dorm șopîrlele cele verzi, și se arată numai celor ce le hărăzesc o soartă neașteptată, fie rea, fie bună.

Simina nu credea în vorbele lor, ci numai de strigoii de la Hîrlău îi era teamă și totuși în acea după amiază tîrzie, pe cînd ședea singură în fața focului din sala cea mare, unde pereții sînt acoperiți cu mîndre capete de cerb vînate de răposatul comis și de scuturi mari învelite cu piele de bou, atunci i s-au arătat salamandrele și ei. Au țîșnit ca într-o horă din butucul de fag ce ardea în vatra cea mare, cu părul ca flacăra despletit, cu chip pe care nu deslușeai decît ochii negri și linia roșie a gurilor, cu mîini și picioare subțiri, înveșmîntate în văluri străvezii roșii și galbene, s-au înclinat de două ori în fața ei, apoi au rîs cu gurile larg deschise și au dispărut în pălălaia focului.

Simina știa că nu a dormit, dar n-ar fi putut să jure, numai obrajii înroșiți deodată și vuietul stîrnit în curte, vuiet bine auzit, au făcut-o să-și dea seama că e trează, stînd pe blana groasă de urs din fața focului. Masa cea lungă, cu picioarele grele, cioplite ca labele de lup, era la locul ei, învelită cu aceiași maramă lungă de borangic. Nimic nu se clintise, toporîștele și arcurile prinse-n piroane, peste pătrate largi din coaje de copac, zăceau nemișcate

a locul lor, cînd au intrat Toderiță și Codruț, iar Simina a crezut că visează a doua oară cu ochii deschiși. Nici nu s-a sculat în întîmpinare, nici n-a clipit, ședea așa împietrită, ca o mică vietate rănită ce nu are putere să se miște. În locul ei, jupîneasa Marga a venit să întîmpine călătorii neașteptați, picați în vreme de iarnă. Abia atunci s-a clintit Simina ce părea mai puțintică, în veșmîntul albastru închis și cu obrajii trași. Lui Toderiță i se strînse inima și de drag și de duioșie. S-ar fi repezit la ea s-o cuprindă în brațe, dar s-a înclinat numai cuviincios și, cu glasul atît de schimbat, încît nici el nu și l-a recunoscut, i-a spus părerea lui de rău față de tot ce pierduse și nu se putu stăpîni să nu adauge :

— Află, domniță, că de vei avea nevoie de mine eu nu voi pregeta, nici cu viața, a te sluji.

Și domnița cea mititică i-a întins o mînă de copil cu toată încrederea, iar Toderiță i-a sărutat mîna așa cum văzuse că făceau cavalerii frînci la curtea Anei Movilă. Domnița a înclinat capul a învoire și un dor de supunere i-a crescut în piept, apoi fiind prea tulburată a părăsit încăperea, cu pași iuți, să nu-i vadă nimeni lacrimile ce o înăbușeau și totuși îi ușurau apăsarea aceea cumplită ce o strîngea mereu ca un clește, din clipa în care auzise căzînd bolovanii de pămînt peste sicriul aceleia ce fusese Tudosca doamna.

A priceput și Codruț și jupîneasa Marga tot ceea ce fusese nespus și nimeni nu s-a mai mirat, cînd, chiar a treia zi, Simina s-a învoit a merge cu sania și l-a rugat pe Toderiță să o însoțească.

Și-a pus scurteica cea căptușită tot cu piei de jderi și căciulă înaltă roșcată peste cosițe și a ieșit trecîndu-și însoțitoarea, în față, lîngă vizitiu. S-au bucurat cu toții văzînd-o destul de voinică pentru a dori să iasă la aer, iar jupîneasa Marga gîndea, în sinea ei, că numai bunul Dumnezeu îl trimisese pe Toderiță tocmai acuma cînd era mai mare nevoie de el ; ce va fi și cum se va descurca domnia sa cu Lupul Voievod, la asta se va gîndi mai tîrziu. Acuma, numai sănătatea Siminei trebuie scoasă din necaz, căci chiar dumneaei începuse a intra la păreri, deși nu era un om care să se sperie ușor. Neaua se așternuse fără răgaz de două zile și încă nu încetase, cînd sania cea mică fu trasă la scară. Vizitiul ținea strîns armăsarii fumurii, cu hamurile bătute în ținte lucitoare, iar cînd s-a urcat

Simina înlăuntru cu însoțitoarea, a sărit sprinten, la leagănul din față, că Toderiță își luase locul alături de domniță.

Sînt basme care prind viață atunci cînd ți se arată salamandrele și basm i-a părut Siminei și lui Toderiță acest drum ce ducea printre straja brazilor și a călinilor ce-și scuturau zăpada peste ei la orice atingere, basm, faptul de a fi atît de aproape unul lîngă altul, așezați în același leagăn în care, la cotituri, Simina își rezema ușor capul de pieptul lui. Adevăr ori aievea a fost glasul auzit de Toderiță.

— Dacă ai făcut atîta drum pînă aici numai ca să mă vezi, nu mă mai simt nici singură, nici stingheră, și spaima de ziua de mîine s-a mai șters.

A prins-o ușor cu brațul Toderiță peste șuba mare și au mers mai departe în goana cailor, iar lui Toderiță i-a părut că-și duce mireasa într-o lume numai a lor, în care totul le e îngăduit a spera ; că jupîneasa Marga și Sanhira o vor peți pentru el și li se va da încuviințarea cum se va sfîrși anul de jale.

Priveau amîndoi cum pîrtia albă li se așternea în față ca un covor în fața altarului și în alunecarea lină a saniei, viața li se păru limpede și ușoară. Erau atît de departe de Iașul cu frămîntările lui, de acel Constantinopol de unde poruncile veneau copleșitoare, ca razele aprinse ale unui soare ce topind belșugul zăpezilor avea să prefacă minunea albă în puhoaie, rostogolindu-le apoi pînă la marea cea mare, unde nimeni nu va ști din ce creste albe și curate vin.

10

Vorbele răsunau nefiresc în urechile Voievodului.

— Mărite domn, fiul Măriei Tale s-a prăpădit, iar eu i-am adus trupul să-i faci, Măria Ta, pogribanie după datină, aici în țară, și să-l îngropi în biserica cea nouă a Măriei Tale. Și se închinase Gavrilă căpitanul, apoi lăsase pe domn singur lîngă trupul feciorului.

Rămăsese Vasilie în sală, poruncise să-i aprindă lumînările jur împrejur, lumină să aibă pînă ce va trece

vămile pămîntului ; măcar de atît să se bucure, căci Dumnezeu fusese aspru cu el de-i chinuise pruncia și tinerețea și numai acuma se îndurase de el. Dar de sufletul lui se va îndura oare ? De sufletul lui cel chinuit, căci zadarnic înălțase biserici și altare, dacă le plătise cu vieți atît de strîns legate de el ? Viața lui ? Din cîte umbre și dureri fusese oare alcătuită ? Cu ce greșise oare de trebuie să plătească atît de scump fiecare pas din înălțarea lui ? Îl sugruma o durere în coșul pieptului mai puternică decît atunci cînd călăul lui Grațiani îl arsese cu fierul roșu să mărturisească de a fi hain Moldovei. Moldovei el nu-i fusese dușman niciodată ; iubea Moldova așa cum înțelegea el ; el, boierul de atunci, care pusese să i se adune tot ce se putuse din letopisețele lui Mihai tocmai spre a-l înțelege mai bine. Acel domn vrusese înălțarea Munteniei într-un anumit chip ; la fel o vrea și el poate pe alte căi, căci și el, ca și mama lui Mihai, era cam din aceleași părți și din același sînge de aromîn. Îl arsese cu fierul înroșit, dar ce putuse un fier înroșit cînd el fusese în plină putere și acasă îl aștepta un fecior pe care Grațiani nu-l avea ; el copilărise și trăise pe meleagurile țării pe cînd Grațiani venise aici numai ca domn. Atunci avea două nădejdi vii. Acuma una îi murise, pe un răstimp lung, odată cu firul acesta firav al vieții ce se stinsese, înainte de a fi apucat să trăiască, și ceva se prăbușea în sufletul lui. Să-i fie soarta atît de potrivnică încît să-i dea prin aceste două morți un semn că nu mai putea să spere în adevărata bucurie ? Să-i fi rupt o parte din el însuși ca să-i frîngă pentru totdeauna puterea de a înfăptui ceva, fără ca să privească în urmă cu îndoială și jale ? Să fie viața pe aceste pămînturi tot atît de plină de jale, ca și acele depărtate ținuturi pe care le părăsise tatăl lui, Aga Coci ? Aici suferise, se zbătuse, luase domnia pentru a cinsti Moldova, moartea îl atinsese cu suflu-i înghețat de două ori. Pedeapsă fiindcă rîvnise la Muntenia s-o aibă alături de Moldova și nu izbutise nimica ? Singura lui tărie în aceste clipe numai de sus îi va veni, căci Dumnezeu care-l ajutase pînă acuma îl va întări să treacă peste aceste ceasuri grele, căci mai avea dragostea și datoria lui de domn față de Moldova, pe care o va păzi și o va înflori prin toate mijloacele, chiar prin căsătoriile frumoaselor lui fiice.

Cît de trist și de gol îi pare palatul fără Tudosca și Ioan mai bine să nu se gîndească ! Să nu se gîndească ? Poate oare ? Cînd adevărata dușmană a omului e moartea ? Numai ea hîda ia fără întoarcere, își rupe dobînzile din inima omului, cum își rupe acuma din el. Simți că se înăbușă dacă nu dă drumul lacrimilor cît e singur și cu un hohot adînc se rezemă de sicriu. Să fie toată strădania omenească zadarnică ? Zădărnicie a zădărniciilor, totul să fie numai pieire ca fumul ? Și nopțile de dragoste și rodul lor ? Și lupta pentru viață și putere ? O luptă fără preget, care să ducă numai la o părere de bucurie și mărire ? Nu se poate ! Ar fi atunci o prea cruntă păcăleală viața. Ar fi lipsită de țel.

Frămîntările-i scurmau cu gheare ascuțite sufletul. Totul îi păru searbăd și fără sens. Poate vechii greci, ale căror scrieri le cunoștea, aveau dreptate cînd arătau omul o jucărie în mîna destinului, și totul înecat într-un noian de crudă tragedie. Totuși trebuie să fie un chip de biruință a vieții asupra morții. Nemurirea sufletelor nu-i ajungea. Aici, pe pămîntul Moldovei îi trebuia biruința.

Porunci să vie popii și să citească toată noaptea slujbele pe rînd. În aceea noapte, Vasilie nu trecu în odăile de dormit. Se așeză în jilț în iatacul cel mic, iar Vanghele, grămăticul, obișnuit cu veghele Măriei Sale își adunase foile cărții în față și glasul i se auzea răspicat și neîntrerupt, ca un ticăit de ceas, care de data aceasta căuta mai mult decît să biruie timpul, vroia să aducă o alinare.

. . . . . .

O săptămînă încheiată a stat Toderiță la Nemira, în care a îndrăznit s-o roage pe sora Măriei Sale să-l sprijine pe lîngă voievod, cînd părinții lui vor face cuvenita peteală. Jupîneasa Marga i-a sfătuit să fie răbdător și mai cu seamă acuma să plece din preajma Siminei, căci sufletul unei ființe încercate de soartă e mai gingaș și n-ar vrea să mai sufere și din dor.

Toderiță s-a supus și a coborît, spre apa Slănicului, împreună cu Codruț. Vremea era tot blîndă și pe crestele muntelui Pufu și pe cel al piciorului Dobrului soarele scînteia ușor, punînd o diademă ce părea agățată de cer. În drumul lor, auzeau foșnind copacii printre care se tupilau vulpile roșcate. Mai la vale, au deslușit urme de

iepuri, iar dintre crengi i-au privit cu ochi neastîmpărați veveritele adunate în desișul de ulmi și foindu-și cozile stufoase i-au împroșcat cu zăpada scuturată de pe crengile din apropiere de drum. Era o liniște în pădure de parcă oamenii ar fi încetat să existe și numai ele, sălbăticiunile codrilor, ar fi fost stăpîne și străjerii lor, pitindu-se ca spiridușii după copaci, i-ar fi pîndit pînă ce au coborît între satele din vale.

. . . . . .

Murise Ioan al lui Vasilie Vodă, așa cum se așteptau doftorii ce nu-i putuseră face nimica alta decît să-i aline ultimele ceasuri, iar Măria Sa, cu toată depărtarea și osteneala, îi adusese trupul neînsuflețit și-l înmormîntase, alături de cel al doamnei Tudosca, la gropnițele domnești de la Trei Ierarhi.

Și au tras clopotele iară o zi întreagă și o noapte : cu glas gros cele de la Sfîntul Sava, cu subțire cele de la Aroneanu și Barnowski, cu glasuri amestecate cele de la Sfîntul Nicolae și Trei Ierarhi, pentru Ioan, cel ce ar fi trebuit să domnească în Țara Muntenească și pentru a cărui domnie făcuse Vasilie Vodă două războaie fără folos. Și l-au adus în sicriu ceruit avînd de o parte și de alta oșteni cu steagurile și puștile întoarse înspre pămînt, iar opt feciori de boieri mari i-au purtat năsălia pînă la biserica celor trei sfinți : Vasile, Ioan și Grigore, cînd i-au cîntat prohodul, punîndu-i sicriul lîngă strana ce i se cuvenea și pe care nu avea să o mai folosească niciodată. Mitropolitul i-a povestit viața scurtă și fără de prihană din care trecuse spre alte lumi, în care nu mai avea să sufere. Apoi au sărutat toți cei de față crucea, l-au plîns cum se cuvine și fiind purtat în partea dinspre intrare a camerii mormintelor, aceiași feciori boierești au slobozit, cu năfrămi de mătase roșie, coșciugul în groapă, în timp ce au bătut tunurile și tobele meterhanalei.

Și, din această înmormîntare domnească, a bănuit Nemira Cehan precum că Vasilie Vodă în nici un chip nu se va da biruit în fața soartei pînă nu-și va dobîndi feciori să-i ducă spița și domnia mai departe și a gîndit cu oarecare neliniște că, de acuma poate, sub cuca domnească mintea-i fierbe spre alte țeluri ce pot duce iar la război și dacă ochii arși ai domnului strîngeau, în adîncul lor, șuvoiul lacrimilor, o putea face fiindcă avea o tărie

și o nădejde în ceva ce poate că lui îi scapă. Apoi îi trecu prin minte și gîndul că poate Vasile e bucuros de a fi scăpat de un fiu nevolnic și se închină în grabă socotindu-se vinovat de așa cugetare. Cînd ridică ochii simți privirea domnului ațintită asupra lui, de parcă i-ar fi citit gîndurile. Iar poporul, înspăimîntat de două morți atît de apropiate, a socotit că niciodată acest lăcaș bisericesc nu-i va purta noroc Măriei Sale, deoarece prea a cerut să-nghită trup domnesc de-abia terminată sfințirea. Și au mai bănuit că cele două brîie de marmură neagră ce însoțesc betele de piatră cioplite cu vreji și frunze necunoscute sînt ca două semne de doliu și moarte, sau poate că sînt aduse din locuri pîngărite. Teamă le era să nu cheme și alte necazuri pe capul Măriei Sale ; numai că Măria Sa nu voia să se dea biruit și se încăpățîna a cere vieții un drept al lui sprijinindu-se întru aceasta pe pronia cerească și punînd să se rîdice noi biserici la Iași, la Șerbești, la Orhei, la Hlincea, ba și la Calabrita în Grecia. Pentru a înfrunta soarta potrivnică, cu care toată viața îi fusese într-un fel de trîntă, avea de gînd s-aducă moaștele Sfintei Paraschiva presărînd cu aur drumul din Turcia pînă în Moldova. Poate că aștepta prezicerea care va suna astfel : „Domnul Moldovei a dat țării moaște, Dumnezeu le va păstra, cît va ține Moldova, căreia îi vor fi pavăză și binecuvîntare. Se vor bucura mai cu seamă ieșenii care vor avea cinstea a le păstra la biserica Trei Ierarhi, lîngă mormîntul blîndei doamne Tudosca și al coconului Ioan, mort nevîrstnic.

În același drum al lui spre tărie prin credință, Vasile Vodă, om zbuciumat, care se simțea trăind numai prin fapte, visa asemenea lui Mihai Viteazul o unire a tuturor celor trei țări luptîndu-se să păstreze o unire în credință, grai și datini cu cei din Transilvania, de unde Rákoczi privea cu ochi pofticioși spre Moldova."

11

Măria Sa, însoțit de marele logofăt Gavrilaș și un pîlc de oaste cu căpitanii Gorgan și Sămadrișe, fusese dus să țină scaun de judecată la tîrgul Cernăuților, apoi la întoar-

cere se oprise la casa surorii domniei sale, jupîneasa Măricuța, soața pîrcălabului Hîșdău.

Lîngă cea mai mică dintre fete se aciuase jupîneasa Irina, mama voievodului, căci o simțise mai neajutorată în fața vieții, apoi era mai departe de vuietul tîrgului domnesc ce cu vîrsta începuse a o obosi. De cînd plecase de la Iași, drum întors nu mai făcuse.

— Lupu cu măririle și eu cu liniștea mea. Nu am nevoie să caute cele mari boieroaice chiondîș la mine, că le-a luat feciorul meu locul rîvnit pentru soții ori cuconii domniilor lor, cînd el nu-i os de domn nici din a șaptea spiță. Cît mai am de trăit vreau liniște, că destul mi-a fost viața zbuciumată pînă v-am văzut pe toți la rosturile voastre.

Așa că nu fusese nici la nunți, nici la înmormîntări. Se bucura cînd veneau feciorii și nurorile să o vadă, dar nu le-o cerea. În ultima vreme, de la moartea lui Ștefan Nemira și a bătăliei celei fără folos, se simțise mereu mai slăbită, răsuflarea îi era tot mai greoaie, iar picioarele încetul cu încetul începuseră a o lăsa.

Acuma pregeta la drum mai lung, la scări, simțea cu oasele schimbarea vremii. Ar fi stat mai mult întinsă în hodaia domniei sale, cea cu ferestrele largi spre răsărit, de unde vedea mijitul zărilor peste verdele pămîntului, peste frunzișul curpenilor agățători, în care cîntau felurite păsări după ce treceau din volbura înflorită pe care o ciuguleau sau din măceșii ce-și mai păstrau boabe din anul trecut. Atît îi rămăsese din tinerețea-i trecută : plăcerea de a privi minunea naturii care-i fermecase și odihnise întotdeauna sufletul. Văzuse în viața-i și moarte și războaie, îndurase restriștiile cu tărie, dar acuma se simțea obosită ca un copac căruia încep a i se usca rădăcinile.

Cu moartea se obișnuise, pieirea fără folos în luptă a lui Ștefan Nemira o îndurerase, atît pentru el cît și pentru Marga care rămîne pustie și singură la prag de bătrînețe, dar moartea Tudoscăi și a lui Ioan i-au părut ca dangăte de clopot ce i-au lovit inima și auzul ca niște ciocane ce vestesc noi schimbări între viață și moarte. Neprevăzutul își arăta colții ce apucau fără milă. În curînd îi va bate și ei ceasul de care nu avea să se sperie ; și dacă ar fi avut curajul, după toată viața rămasă în urmă, i-ar fi răspuns popei în ziua de spovedanie, cînd i-a

arătat blîndețea și căldura ce-i așteaptă pe oameni în viața viitoare, i-ar fi răspuns :

— N-aș putea muri liniștită, părinte, dacă aș ști sigur că trebuie să o mai iau încă o dată de la început, cu o nouă viață în care zilele fără zbucium le pot număra pe degetele mîinilor ! Dar tăcuse, închizînd în inima sa felul ei de a crede și a se împăca. Fetelor sale le văzuse norocul ; cu băieții, ajunși acuma bărbați cu mari puteri, nu mai putea ține pasul ! Ce le va aduce viitorul nu știa, decît numai că undeva o încredere neștirbită în viața însăși începea să se fărămițeze, poate din pricină că-i scăzuse puterile. Se bucurase pe măsura firii ei potolite de venirea lui Lupu ; nu se mirase cînd află că are să-și ia altă femeie. Simțea că ea tot n-avea s-o vadă, îl sfătui numai să-și mărite fetele cît mai curînd, ca să nu aibă apoi necazuri în casă, și-l îndemnă să nu le înstrăineze prea departe. Singurul lucru ce-l rugă fu să nu uite de mormîntul lui Aga Nicolae ce a rămas părăsit și pustiu, în acea îndepărtată Tîrgoviște, căci el fiind domn are puterea de a-și cinsti mai bine părintele răposat tocmai în Valahia, iar ca fecior să nu uite că toată învățătura bună ce a primit-o pentru vremea bărbăției de la tatăl lui a venit, căci ea jupîneasa n-a făcut decît să-i ție pe drumul arătat de Aga Nicolae.

. . . . . .

Cu vremea, jupîneasa Irina trăia din ce în ce mai mult cu amintirea trecutului, mai cu seamă clipele venirii în Moldova îi stăruiau în minte. Simțea cum sfîrșitul îi este aproape și se revedea cu ani în urmă...

Cum răzbunase căpitanul Cocea moartea lui Stroe Buzescu, dar nu scăpase nici el de ascuțiș înveninat de săgeată și întors la Tîrgoviște apucase să-și pună capul pe perna lui și să-și dea duhul, sub licărirea blîndă a candelei și ochii lăcrimați ai soției, jupîneasa Irina, ai fetelor Marga și Măricuța și ai feciorilor Lupu, Gheorghe și Gavrilă, care aproape nu puteau pricepe ce se petrece, ca trăsnetul căzînd asupra casei lor această nenorocire.

Tatăl lor fusese acela care-i urcase întîi pe cal, care-i dăduse în grija dascălului Ioanichie Grecul de la mănăstirea Dealului ca să-i învețe rostul slovelor grecești. Cînd

venea în casă, totul prindea parcă o viață puternică și strălucitoare, iar glasul lui răsuna ca o trîmbiță și uneori îl auzeau rostind frînturi de cîntece într-o limbă necunoscută lor. Pe atunci ea, Irina, era veselă și sprintenă ca un cintezoi, deși se afla și ea străină pe acele locuri, venită fiind tocmai de la Tîrgul Ieșilor, din alt cap de lume, în cetatea Tîrgoviștei, unde, orfană fiind, trăia pe lîngă o mătușă ce se măritase în Țara Muntenească.

Apoi, întoarcerea-n Moldova... Și drumul lung, pe care-l străbătuse rădvanul, cu feciorașii cuminți alături și fetele toropite de somn, jupîneasa Irina își aducea aminte de prezicerea bătrînei Voica venită în două rînduri să taie moțul primilor copii. Amîndoi, parcă s-ar fi înțeles, au tras la betele cu ciucuri roșii ce însemnau drumeție și zbucium la viața lor. Și au mai tras și la paftaua cu cap de bour, iar al treilea fecior, care împlinea un an la sfîrșitul lunii Cireșarilor, s-a speriat rău cînd din zbor a căzut, peste preșul unde se afla el în curte, un porumbel însîngerat scăpat ca prin minune din ghearele eretelui, iar picurii de sînge i-au stropit mîinile și fața. Voica trăise mult, văzuse multe și i-a tălmăcit în felul ei. Betele înseamnă cale lungă ; ciucurii roșii sînt semnul că vor fi oșteni în multe războaie ; capul de bour arată că-și vor petrece viața dincolo de fruntariile acestui ținut, iar sîngele ce l-a stropit pe Gavrilă că aceste locuri care le-a dat viața, chiar de le vor părăsi, nu le vor uita și de se vor întoarce de dorul lor înapoi, de aici li se va trage moartea. Dar cîte amintiri și gînduri nu vin omului cînd nu are nimic a face ore întregi !

De drumuri lungi, răstălmăcite pentru feciorii ei, nu se minunase jupîneasa Irina. Oare socrul ei, după cum i se povestise, nu venise tocmai din depărtările grecești pînă ajunsese la satul acela de pe malul drept al Dunării ? Bărbatul ei nu se aciuase la cetatea de scaun a Munteniei și se ostășise pe unde-l purtase voia și porunca domnească ? Ea însăși se întorcea la locurile unde copilărise, după ce vînduse totul la Tîrgoviștea de care, în afara mormîntului răposatului, nu o mai lega nimic, ba chiar o gonise spaima și n-ar fi știut să-și spună de ce. Singura mîngîiere în atîta necaz fusese vestea neașteptată, precum că, prăpădindu-se uncheșul despre mamă fără nevastă și fără copii, pămînturile și casa lui din Iași i le lăsase cu hrisov în regulă, cu o singură poruncă numai : aceea de a veni să

locuiască în Țara Moldovei, altcum dania cădea numai asupra acelui copil al ei care ar veni să se așeze pe locurile strămoșești. Și erau vii la Socola și pămînt din Galata pînă în apele din vale, iar casa avea grădini largi pline de pomet, în mijlocul Păcurarilor.

Jupîneasa Irina era femeie deșteaptă, o durea cum nu se mai poate moartea bărbatului, căci femeia singură e ca pomul căruia i se smulge jumătate din rădăcini și nu-i a mirare dacă-i pălește coroana. Dar ea fusese și mamă de cinci copii așa că trebuise să țină seama de viețile lor fragede ce-i erau încredințate numai domniei sale de aici înainte ; era cinstită și cuminte treabă a le ști viața mai ferită de grijile cele multe ce-s aduse de sărăcie. Așa că a plîns tinerețele ei umbrite de aici înainte, a plîns podoaba de bărbat pe care o înghițise pămîntul cînd era încă în plină putere și apoi a dat un acatist pentru mulțămită de vestea cea bună. Și, după ce a făcut praznicul de patruzeci de zile pentru bărbat și unchi, după ce a împărțit toate pomenile, înzestrînd două slujnice de credință ce cam trecuseră de vîrsta măritișului, însoțită de oameni de nădejde ce știau-a mînui și flinta și sabia, alăturîndu-se chervanelor unor negustori ce plecau cu marfă de la București la Iași, de unde vroiau să cumpere cai iuți moldovenești, a purces la drum cu inima strînsă, dar voinică, avînd fără a-și da seama, în adîncul ființei sale, o chemare către locurile unde văzuse lumina zilei și un dor tăinuit după oameni mai blînzi, mai molcomi, potriviți cu firea ei.

Copiii ședeau alături, de parcă tot ar fi mers printr-un nor de ploaie. Straiele cernite ale mamei, chipul subțiat, amintirea și dorul după omul sprinten și vesel care le fusese tată, schimbarea locului, depărtările ce rămîneau în urmă, casa humuită și livada largă de nuci pe care nu aveau s-o mai vadă, totul le păruse de neînțeles și le strînsese inima ca într-un clește. Se vînduseră pînă și caii pe care învățaseră ei să se țină în șa. Dintre oamenii Curții numai cinci îi însoțeau la drum. Trăsura era închiriată de la negustorii pe care-i întovărășeau și copiii se simțeau pribegi aruncați pe o cărare al cărei sfîrșit nu-l puteau vedea. Ochii lor negri aveau mici fulgere mute ca tot atîtea întrebări rămase fără răspuns, întrebări copilărești puse poate vieții, cînd către mama lor nu mai îndrăzneau a le îndrepta. Se revedea jupîneasa Irina subțiată de hainele întunecate, subțiat chipul, subțiate buzele ; ca un

fruct ce începînd a se coace, fusese deodată pălit de un vînt aspru, venit din stepele necuprinse.

Mergea spre Țara Moldovei jupîneasa Irina, însoțită de cei cinci copii, cu teamă, dar și cu nădejde în suflet. Cu băieții avea să răzbească mai ușor, erau încă mici și mai aveau timp înaintea lor, dar cu fetele îi era mai greu. Marga, cea mai mare, se apropia de vîrsta măritișului, era o copilă frumoasă, cu păr bogat, albastru de negru ce era, cu sprîncene drepte sub care luminau doi ochi pe lîngă care nu se putea trece fără a-i vedea. Subțire și înaltă, cu firea deschisă și aprinsă, o ajutase mult să treacă peste durerea văduviei și greul casei. Atît că era tare încăpățînată, dar arareori nu avea dreptate și purta de grijă fraților mai mici pe care-i învățase a-i ști de cuvînt. Măricuța în schimb, molcuță și cu glas cîntat, adusese în familie, de la cine știe ce străbuni din partea jupînesei Irina, o pereche de ochi albaștri, piele albă, dar și un fel sfios de a fi ce-o alipea de casă ca pe un pui de cuib. Cu greu își va desfășura aripile ca să zboare singură și totuși trebuia și ea pornită spre un rost al ei. Pentru ea trebuia ținută bruma de lucruri mai de preț ce rămăsese. Jupîneasa Irina le privise pe amîndouă cu ochi cercetători : Neînțelese sînt faptele și făpturile — își spuse, apoi se întărise în adîncul sufletului cu o nemărturisită bucurie de a se întoarce între ai săi, pe locuri cunoscute, unde chiar dacă belșugul nu-i va bate la ușă, totuși va avea cui să-și deschidă inima la vrun necaz, că, doamne, mult mai avusese de tras în acea Tîrgoviște de care, într-un fel, era acuma bucuroasă că se desparte, lăsînd în urmă curtea pustie cu casa veche arsă cînd cu năvala turcească și luptele Viteazului în acele părți. Ducea cu ea și o dușmănie surdă față de orice luptă, căci într-una din ele îi pierise bărbatul, iar ei acesta îi fusese nu numai drag, ci și sprijin puternic într-o vreme cînd oamenii nu-și mai aflau astîmpărul cu războaiele și nestatorniciile lumești.

În juru-le, căruțașii pocneau din bice și chiuiau către caii ce tîrau cu greu chervanele acoperite cu coviltire groase, căruțele în frunte și după ele călăreau oamenii înarmați, căci drumul nu era fără primejdie prin aceste locuri, deși se aflau pe șleaul cel mare. Copiii, cît au mers pe cîmp întins, pustiu și bolovănos, peste care ogoarele cu grîne făceau mari petice verzi, punctate ici și colo de cumpenele rarelor fîntîni, n-au avut de ce se teme. Numai

cînd au ajuns în geana pădurilor, au priceput, după felul în care erau îndemnați caii, după umplerea flintelor și pregătirea pistoalelor, că i-ar putea paște o primejdie. Și aceasta s-a ivit în chipul unor oameni bărboși și negri ce au apărut din întunecimi la un cot de codru bătrîn, unde drumul era mai strîmt și mai desfundat. Numai că străinii erau înarmați cu ciomege și bîte, iar paznicii convoiului cu arme de foc și după o scurtă încăierare aceștia se pierduseră în desișul cel mare, lăsînd în urma lor largi pete de sînge, peste pămîntul gloduros.

La primul popas, făcut la un han acoperit cu paie, căruțașii făcură de pază cu rîndul, de frică să nu li se fure caii și să fie jefuiți.

— Îs oameni fugiți din oaste, ori din cei ce și-au rupt învoielile și legătura cu stăpînul, — îi spusese un negustor voinic ce făcuse de mai multe ori drumul acesta.

Conducătorul convoiului adăugase :

— Nu de ei mi-e teamă, ci de pîlcuri de cazaci, ori de ciambururi tătărești pornite în pradă de peste Nistru. Vin cînd nu gîndești, se reped ca ulii și de ei nu mai e scăpare. De aceea, pe măsură ce înaintăm spre Țara de Sus, stingeți toate focurile și risipiți urmele de foc și cenușă ca să nu putem fi urmăriți. Tătînu feciorașilor ăstora m-a îndatorat odată, la un drum lung și greu, luîndu-mă cu carele alături de pîlcul lui de oșteni, pe cînd străbăteam drumul de cealaltă parte a munților, prin Transilvania, și de nu era el, nu mai vedeam astăzi lumina zilei. Mergea să se bată cu hantătar spre părțile Brașovului și de la el am învățat eu multe. Poate și copiii lui s-or face oșteni să-i semene.

Numai că voinicii erau doar niște copilandri care adormiseră de mult, afară de cel mai mare, Lupu, care-i auzi vorbele ca prin somn și nu a știut a doua zi de a fost adevărat sau numai a visat că negustorul cel înalt l-ar fi cunoscut pe tatăl său.

Iar jupîneasa Irina avusese în acea noapte un vis ciudat ce nu-i pierise din minte întreaga viață. Se făcea că era de mult la Iași și în zi de sfîntă sărbătoare fiind, mergea cu copiii să se închine la biserica Sfîntul Nicolae, ctitoria lui Ștefan cel Mare, de lîngă curțile domnești. Acolo, în a doua despărțitură, sînt zugrăvite chipurile voievodului și a două din soțiile sale. Și odată, Ștefan cel Mare a prins viață și dîndu-se jos din perete în fața mulțimii

împietrite, l-a luat pe Vasile de mînă, l-a mîngîiat pe frunte și scoțîndu-și coroana de pe cap i-a pus-o copilului și luînd-o înapoi i-a spus cu blîndețe :

— Ești încă mic, ai să mai crești și atunci să vii s-o iei de la mine, da din sfatul meu să nu ieși că altcum neamul tău prin tine va pieri.

Și odată a dispărut, iar pe locul unde se aflau copiii ei au apărut trei băltoace de sînge muindu-le tălpile goale.

Se trezise în sudori jupîneasa și a juruit cum ajunge la Iași să plătească trei slujbe de noroc și ieșire din blestem pentru copiii ei și să aprindă șase lumînări în amintirea răposatului voievod și a seminției sale, mai cu seamă pentru sufletul cel neodihnit al lui Ștefăniță Vodă despre care povesteau bătrînii că ar fi plecat pe cealaltă lume cu grele păcate, pe care nici după șapte vieți de ispășiri amare nu i se pot ierta.

Și după ce-i veni acest gînd, a priceput că rădăcinile ei din Moldova nu i le-a putut smulge nici viața, nici căsătoria făcută în cealaltă țară. Pe măsură ce șleaul urca spre Țara de Sus, parcă un început de liniște se cuibărea în inima ei amărîtă. Atunci parcă i se limpeziră și mințile înțelegînd mai bine de ce bărbatul ei s-a ales a fi oștean din toate meseriile pe care viața le îngăduie unui om. Ce gînd ascuns, pe care nici el însuși nu și l-a deslușit, l-a mînat de partea stîngă a Dunării într-o vreme cînd aprigul voievod Mihai, în loc să stea liniștit că turcii îl îngăduiau și-i pricepeau voinicia, în loc să stea liniștit și-a purtat și sfîrșit viața numai în primejdii și lupte, lărgind cuprinsul domniei peste trei țări. Se vede că același glas al sîngelui vorbise și bărbatului ei, năzuind după un țel ce poate-i întrecea înțelegerea, dar numai în împlinirea căruia își aflase rostul. Om cu inima deschisă și întotdeauna același își găsise drumul lui și mersese pe el fără a se înspăimînta pînă la moarte.

Lupu îi semăna și nu prea ; avea ascunzișuri, avea tăceri, avea viclenii. Se aruncase în partea socrului și toată greutatea secolelor trăite sub stăpînire străină se vădea țîșnind în acest fecior mai mare ce părea a nu avea încredere în oameni încă de mic, dar frumos, lipicios, iute de minte și cu aplecare spre cărturărie ; poate va ajunge cu vremea vrun cărturar pe lîngă vro sfîntă mănăstire, așa cum îl visase călugărul Ioanichie. Numai tatăl lui rîsese auzind aceste vorbe și spusese :

— Motănelul ăstă al tău, Irino, îl vezi tu la mănăstire ? Poate cînd ai să fii tu Sfînta Filofteia ! E leit bunicul de la Arvantchioi — vorba, miere ; mintea, junghiere.

Țara de Sus se așternea în fața ochilor din ce în ce mai felurită, din ce în ce mai frumoasă. Dealurile creșteau ca niște sîni îmbelșugați ai pămîntului-mamă și copaci de toate soiurile își foșneau frunzele ca un cîntec abia îngînat. Iarba era din ce în ce mai deasă și mai înaltă, iar peste pajiștile întinse, turmele de oi făceau pete mari alburii, întrerupte ici-colo de altele mai întunecate ale măgărușilor. Apoi, au întîlnit cirezi de vite cu boi înalți și lați în coapse, de vaci fătătoare ce umpleau donițele cu lapte. Și herghelii de cai mărunți și iuți, cu mari coame aspre fluturînd în vînt, încît le venea feciorilor să sară din rădvan și să alerge pînă la ei.

Au început a se înmulți casele, în curtea cărora prisăcile bîzîiau de albine ; odată cu ele se înălțau turlele de biserici, iar clopotele se auzeau bătînd rar și limpede ca în ajun de sărbătoare și sunetul lor se răsfrîngea pînă în dealurile apropiate, pierzîndu-se printre copacii deși.

Atunci au înțeles că se apropie de tîrgul Iașilor cînd dealurile Cetățuia și Galata și-au înălțat frunțile parcă drept asupra drumului carelor.

. . . . . .

Înconjurată de dealuri, apăruse curtea domnească a Moldovei, mutată aici de Alexandru Lăpușneanu, cel ce, la poruncă turcească, începuse a slăbi zidurile de apărare ale cetății Sucevei ; se vede că remușcările nu-i dădeau pace de a fi stricat el, acolo unde întărise cel ce fusese inimă și scut Moldovei, Ștefan cel Mare și mutase aici casa Domniei, iar după sine se luaseră marii boieri. Dar, de cum ajungeai la dealuri, cerul era mai luminos, vîntul adia mai prielnic și aerul părea mai tare venind de la pădurile ce-l înconjurau. Poate albastrul curat al înălțimii, verdele crud al grădinilor și belșugul viilor să fi înfrumusețat tîrgul, deoarece nu erau nici palate semețe, nici turle aurite de biserici, nici puternice turnuri de piatră. Era un tîrg, amintire tot din timpul măritului Ștefan, în vremea căruia luase numele de Iași, de la un morar ce locuind acolo nu pregetase a-și pune viața la bătaie în

numeroasele războaie prin care Moldova își apărase ființa și neamul. E drept că străluceau lîngă porțile curții domnești turlele bisericii Sfîntul Nicolae, ctitorită de Ștefan cel Mare, dar curțile se înșirau ca un pătrat de săli albe peste care creșteau numai un rînd de iatacuri luminoase și împodobite cu ceramică smălțuită și stemele ce înfățișau capete de bouri. Zidurile înalte, păzite cu străşnicie, ocoleau rotund, întrerupte de două, trei porți cu uși ferecate din blăni de stejar.

Din fața intrării principale, se desfășura o uliță largă și prăfuită, de-a dreapta și de-a stînga căreia apăreau îngrădirile curților boierești acoperite de gard viu și de lemn cîinesc ce-și risipea mireasma florilor albe peste acoperișurile de olane smălțuite.

Liota de cîini se pornea a lătra la fiecare zgomot ce tulbura acea parte a Iașului, pe unde se pare că nu fiecărui om îi era dat a trece, ci numai domniilor sale basi-boierii cei mari. Dar înconjurînd prin spatele grădinilor o altă hudiță răzbea la turnul cel vechi și la biserica ce fusese întemeiată pe vremuri de cei din neamul Golia, dintre care unul, pe nume Simion al lui Golăi, luptase alături de Mihai Viteazul.

Pe aici, ocolise rădvanul și urcase în sus, pînă la o piață, unde se ațineau mulțime de ulicioare ducînd toate, în acea parte a tîrgului, unde se aflau breslele și negustorimea, fiecare hudiță purtînd numele breslei sale. Aici larma era multă, mai cu seamă în dreptul fierăriilor și a rotăriilor, unde localnici și străini mai neguțau, mai ședeau de vorbă, iar caii nechezau așteptîndu-și rîndul la potcovit.

Mai sus, la o altă răscruce, se arătase un han cu porțile larg deschise, dincolo de care poposeau căruțe, rădvane și călăreți veniți din toate părțile Țării de Sus. Aici se auzise cîntec de scripcă și murmur de cobză. Trecuseră mai departe, unde casele se resfirau mărunte sub umbra nucilor și liniștea crescuse din nou printre mulțimea pomilor roditori ce umpleau curțile acestor fundacuri. Apoi, o cotiseră ocolind ulița Lăpușneanului și pătrunseră în Păcurari, unde rădvanul se oprise în dreptul unor porți vechi. Cînd le-au deschis, au văzut că înlăuntru se întindea o curte mare cu gard de frasini crescuți pe stînga și hățiș de smeuriș în dreapta. De aici, drumul urca pieptiș pînă la tufe de liliac și trandafiri sălbatici

sub care se arătau două cruci albe și cioplite. Erau mormintele neamurilor ce-i lăsaseră casa, dar în adîncul inimii nu îi plăcuse să aibă duhurile morților în preajma copiilor. Apoi caii au mers pe tăpșan drept pînă la casa ce se înălța în fundul curții.

Cuprinsese dintr-o privire casa mare, mai mult lungă, înălțată peste bucătării și pivnițe. Se vedea că, pe vremuri, ulița pînă la capăt ținuse de același stăpîn care cine știe din ce pricini, ori că pierduseră locul, ori că le fusese luat prin judecăți, acuma se fărîmițase în bucăți peste care apăruseră cu vremea căscioare ce păreau a fi locuite de meșteri. Clădirea arăta a fi veche, dar zdravănă și singura în acest fel pe toată ulița Păcurarilor. Vecinătățile nu se potriveau cu ea ; calul de dar nu se caută la dinți și jupîneasa Irina mulțumise încă o dată lui Dumnezeu întîi pentru a putea avea un rost din care să-și crească copiii fără a fi la mila nimănui, al doilea că se întorsese de unde a plecat nemaifiind printre străini alinîndu-și pe cît se putea durerea de a-și fi pierdut bărbatul.

În pragul casei îi întîmpinase o pereche de oameni vîrstnici, rămași să-i slujească și intrați în diata casei : Nechifor și Avdotia.

Ajunsă cu amintirile aici, trecu jupîneasa Irina hotarul vieții.

12

În ziua aceea de neuitat pentru Toderiță, Măria Sa îi poruncise să vină însoțit de marele vornic la palat. Cu inima bătînd și cu gîndul întors la dragostea lui, se înveșmîntă feciorul în straie de catifele spre a fi cît mai fălos în fața aceluia pe care în adîncul inimii îl socotea a-i fi socru în scurtă vreme. Spusese și acasă precum că și Simina același lucru dorește, dar fusese sfătuit cu tărie să aștepte încă o vreme, pînă ce colbul își va mai așterne uitarea peste cele două lespezi atît de proaspete de la Trei Ierarhi. Chemarea aceasta a lui Vodă îl neliniștise pe Toderiță, dar pășea cu pasul rar, alături de marele vornic

și cu fața tulburată. Cine i-ar fi văzut alături ar fi spus : „Mîndrii-s bărbații în Țara Moldovei și fără vîrstă în fălnicia lor" ; și adevărul e că nu știai care e mai arătos : tata ori feciorul ? Și așa unul lîngă altul au trecut prin prima curte a palatului, curte păzită de un șir neîntrerupt de pușcași, să fi fost cîteva sute, apoi au trecut în a doua, mai mică, unde ședeau de strajă o sută de dărăbani, cu haine roșii și scuturi de piele și au trecut și dincolo de aceste ziduri unde, într-o curte interioară, erau înșirați drepți ca lumînarea și tot deopotrivă ca mărime cam peste două sute de stegari în haine albastre și pantaloni negri și de-abia dincolo de ei au pătruns în palatul forfotind de boieri. Căpitanii i-au dus la Măria Sa, care se afla împreună cu boierii Catargi și cumnatul său Iordachi Cantacuzino. Vasile Lupu purta strai închis la culoare și în frumoasa lui barbă neagră începuseră a se ivi fire albe, dar ochii își păstrau aceeași privire pătrunzătoare, iar sub mustață buzele îi erau la fel de roșii.

— A venit vremea, mare vornice, ca fiul tău să-și dovedească bărbăția și credința față de voievodul său.

— Asta vrea și el să dovedească : supunere și credință față de Măria Ta — răspunse cu grabă marele vornic, iar una din frumoasele lui sprîncene, trase spre tîmple, se ridică puțin, semn că e în mare încordare. Feciorul meu este cu trup și suflet al Măriei Tale.

— Așa trebuie să fie cel ce vrea să se bucure de mila și dragostea neprecupețită a domnului său. Logofătul Eustratie mi-a spus că a tradus limpede din latinește acele legi aduse de el din Polonia. Îmi plac tinerii mei boieri care știu carte multă și aleasă. Dar acuma e vorba de cu totul altceva.

Inima lui Toderiță făcu numai un salt și fața i se îngălbeni ușor de emoție.

— Poruncește, Măria Ta, și mă supun, răspunse el.

— Dumnezeu, în încercările lui cele ascunse, a vrut să-mi ia soața și fiul și am trecut cu mare mîhnire peste ele — vorbi Vasile Lupu cu ochii către Iordachi Cantacuzino — cel ce ținea pe sora mai mare a doamnei Tudosca. Dar datina țării cere o doamnă și moștenitor la curtea Moldovei. Și ne-am gîndit, ca să nu iscăm zavistii și supărări între atîția boieri de frunte ai țării, alegînd pe o anume jupîniță, să ne luăm soața din țara Circazienilor. Cap soliei va fi postelnicul Enachi Catargi, iar Toader

Cehan, împreună cu acel Codruț fost călăraș de Țarigrad, cunoscut nouă prin mintea lui isteață, îl vor însoți pe acele drumuri spre a-mi aduce mireasă la Iași. În totul veți fi zece, spre a răzbi mai ușor nevătămați pe acele ținuturi, unde tătarii sau cazacii vă vor putea stînjeni la drum.

Cum se va desprimăvăra bine, veți porni. Pînă atunci, Toadere, vei tălmăci din hrisoavele polone ce le-ai adus, căci vreau să pricep și eu cum și-a dus domnia acel domn atît de viteaz ce a fost Mihai Basarab.

Cît despre domnia ta, mare vornice, nu va trece mult și va trebui să mergi spre miazănoapte cînd voi pleca și eu să țin județ de judecată la Cernăuți, și-mi vei fi de mare folos casei mele cu acest drum.

— Aștept cu nerăbdare ceasul cînd voi putea fi cît mai cu temei și pe toată viața de folos casei Măriei Tale, dacă Măria Ta va vrea să-mi facă o mare cinste și totodată o mare bucurie — spuse cu tîlc vornicul Cehan.

Privirea lui Vasilie Voievod trecu fugară asupra feciorului spre a se opri mai îndelung asupra tatălui, de parcă și-ar fi adunat niște gînduri ; o clipă i se zăriră dinții albi într-un rîs scurt, bărbătesc, apoi iarăși chipul i se închise.

— Vom vedea, mare vornice; vom vedea.

Toderiță nu pricepu cam ce a înțeles Măria Sa, care apoi începu a vorbi grecește cu Enachi Catargi atît de curgător și cu atîta ușurință, atît de ales, încît lui Toderiță îi păru un om cu multă învățătură, dar care, într-un fel, se ferea să arate acest lucru.

Trecură iar prin încăperea cea mare cu pereții acoperiți, de sus pînă jos, cu mari covoare țesute cu fir de aur și mătase și odată ajunși dincolo de cele trei curți, Toderiță își arătă frămîntarea ce-l rodea. Unde avea să plece, pentru cîtă vreme și mai cu seamă ce se va întîmpla cu Simina pînă la întoarcerea lui ?

Ar fi bine ca Măria Sa, mai înainte de a se sfîrși vremea de cernire a casei sale, să știe că el, Toderiță al vornicului Cehan, îndrăznea a cere de soție pe Simina, ca nu cumva să-i ia altul înainte.

— Nu de petitori moldoveni să te temi — îi răspunse tatăl său ridicînd puțin sprînceana dreaptă — nu de ei, ci de cei streini care vor a se înrudi cu spiță domnească, ori de cei de care însuși voievodul poate că are trebuință.

Atît numai că fata fiind mereu lipsă de la curte și nu la vedere, iar cele mai mici fiind frumoase coz, s-ar putea să li se oprească ochii întîi asupra lor.

. . . . . .

Și a trecut acea iarnă în care fapt de seamă a fost înființarea unei școli înalte, asemenea celei din Kiev, în care se învăța greaca și latina, iar tiparnița de la Trei Ierarhi înlocuia rînd pe rînd cărțile în limba slavă cu cele românești ; mitropolitul Varlaam, acela ce fusese înainte mireanul moldovean Vasile Moțoc, își dădea toată silința să sprijine nu numai întărirea credinței ortodoxe, ci și tipărirea acelor cărți în limba românească.

Dar zăpezile se trăgeau, șuvoaiele începură să curgă din munte, apa Prutului începu a crește, pregătirile de drum erau gata, cînd jupîneasa Sanhira, cu ochii în lacrimi, își petrecu feciorul dincolo de poartă. Pe o parte, mîndră de alegerea domnului, pe alta, învinuindu-l că-și trimite boierii pe unde a înțărcat dracul copiii, de nu mai știa nimeni cînd pleacă și cînd se va întoarce ; rămăsese să-și aline dorul cu cel mic, dar trimisese veste fetelor domniei sale, cele măritate înspre Țara de Jos, să vină să petreacă sfintele sărbători ale Paștelui împreună, că i-a rămas inima de mamă pustie și poftește a le avea pentru o vreme în jurul-i. Jupîneasa Marga aflînd toate acestea și înțelegîndu-i supărarea o chemă a mai veni la curțile cele mari din Păcurari. Și astfel Codruț și Toderiță lăsară Iașul ce se pregătea de sărbători, cînd breslele brutarilor, măcelarilor, ciubotarilor, șepcarilor și croitorilor erau în zorul cel mai mare, și încălecînd pe cai, împreună cu Enachi Catargi și slujitorii lui s-au pierdut în zarea cea dinspre miazăzi, pentru a ajunge dincolo de țara tătărască, spre Cerchezia de unde avea să aducă mireasă necunoscută voievodului țării. Și au plecat de aici spre ținutul Tutovei, la Bîrlad, unde vornicul de Țara de Jos mai avea să le dea încă niște oșteni ce știau bine graiul cerchezilor, iar de aici drept spre Nistru, de unde aveau să coboare la Nipru.

Au trecut Prutul și au ajuns pe un drum glodos, plin de bălțoace cu apă gălbuie, la mănăstirea Căprina. Aceasta se afla pe valea rîului Ișnovăț, într-un codru înconjurat de culmi împădurite ; se înălța pe un tăpșan în adîncul codrului, în fața unui lac. La călugării de aici făceau popas

soliile spre răsărit ale voievozilor moldoveni, fiind înălțat acest lăcaș de închinăciune din porunca lui Ștefan al Moldovei, care biruise, dincolo de aceste locuri, tătarii ce trecuseră Nistru. Iar aici, în plin codru, au înconjurat o căprioară care văzîndu-se fără scăpare, a îngenuncheat așteptînd săgeata ce-i va curma firul vieții. Iar Ștefan cel Mare bănuind în aceasta un semn ceresc după biruință a hotărît să pună să se zidească o mănăstire căreia i s-a spus Căprina, iar el și urmașul său Petru Rareș i-au dăruit moșii bogate în ținutul Tighinei.

Aici, a poposit solia, și au luat multe de trebuință drumului lung ce aveau înaintea lor.

De aici, aveau să coboare pe apa Nistrului pînă la cetatea Oceacovului, de unde trecînd prin ținutul primejdios al tătarilor Nogai vor poposi la hanul de la Crîm spre a-i cere învoire pentru îndeplinirea soliei or, apoi, mai departe, de-a lungul Mării Negre, pînă vor coborî în ținuturile de miazăzi ale Caucazului. Acolo vor sta și vor căuta îndelung o mireasă tînără și neasemuit de frumoasă, căci din acest ținut își luau nevestele-sultane atît marii viziri, cît și hanii temuți ai Crimeii, iar Măria Sa Vasilie Vodă dorea să facă aidoma lor ca un mare domnitor al Bogdaniei.

. . . . . .

Solia lui Vasile Lupu ajunsese în Caucazia, în ținutul Uratru, cel ce a fost izvorul popoarelor caucaziene. Au tot mers printr-o țară bogată în păduri, prin care drumurile erau greu de străbătut, dar oamenii unui aul le-au dat o călăuză care n-a vrut nimic altceva plată decît unul dintre armăsarii țintați în frunte, rod al împerecherii unei iepe domesticite cu un roib sălbatic.

Călăuza tînără și focoasă își pierduse aproape capul pentru roibul cel țintat ; era dintre georgienii mahomedani, care în afară de Allah și cai nu părea a ține la nimic pe lume, sau numai la o băutură ce se asemăna cu țuica noastră, dar căreia îi ziceau „buza“ și o beau numai la prilejurile sărbătorilor și cununiilor, la care poftesc pe toți cei întîlniți pe drum. Au luat și ei parte la o căsătorie, în care mireasa era ascunsă vederilor de vălurile mari ce o acopereau ; numai mirele, cu caftanul, cizmele și tichia brodată, cu ochi strălucitori, asculta în rîndul bărbaților

vorbele Coranului, pe care le spunea un popă. Apoi mireasa s-a retras în altă încăpere împreună cu femeile ca să mănînce, după ce ea cu neamurile ei, cît și mirele cu rudele sale și-au primit darurile. Laolaltă au prînzit bărbații și au băut „buza" cea tare. Flăcăii apoi au jucat dgijitoaca, jocul bărbaților, în timp ce un lăutar le cînta pe un fel de mandolină. Numai seara, tîrziu, s-a făcut un joc de fete și feciori ; așezați pe două șiruri față în față, au cîntat bătînd din palme. Apoi au făcut o horă, iar o tînără, din care se vedeau numai ochii, nasul și gura, împreună cu un djighit au venit în mijloc și au început a spune un cîntec uneori vioi, alteori tărăgănat, pe care nuntașii îi repetau pe stihuri, ca și cum ar fi îndeplinit o datină.

Codruț a înțeles tîlcul și i l-a povestit lui Enachi Catargi pentru ca nimeni din solie să nu facă greșeală să se apropie de fetele din horă, și l-a sfătuit să plece înainte ca nuntașii să bea prea mult. S-au ridicat cuviincios dar hotărîți de la masă, pe care au lăsat în dar un jungher cu teacă de argint pentru mire, o pereche de cercei cu olmuzuri partea miresei, iar pentru bătrîna căpetenie, tatăl mirelui, o cingătoare lucrată în ținte aurite avînd catarame mari stropite cu aur.

Călăuza nemulțumită că-i ruptă din toiul petrecerii, dar ispitită mai presus de calul cel auriu, a pornit la drum însoțit de încă doi circazieni prin ppteci numai de ei știute, înarmați cu suliți lungi de kurdiștan.

Așa au mers două zile și două nopți și încă trei zile lungi de drum prin pădurea ce foșnea ciudat, pînă au dat în a șasea zi într-o pădure înconjurată jur împrejur de culmi înalte. La marginea ei, era un șanț plin cu apă pe care cu greu l-au trecut. Au tot mers înspre răsărit, pînă au dat de un arbore pe care erau agățate arme. Aici au oprit cele trei călăuze și-au prins în arin fiecare cîte o armă și după un scurt popas au plecat mai departe. Pe drum, i-au lămurit că așa au ei o datină, ca în fiecare an la sfîrșitul verii, după ce fac un tîrg mare, bărbații să vină aici să-și pună în ramurile arțarului armele cele mai bune, care rămîn acolo pînă ruginesc, deși ei le curăță de fiecare dată cînd revin.

Au trecut apoi peste un alt șanț plin cu apă și acolo călăuzele i-au părăsit în marginea satelor mari avînd case de lemn, după ce le-au spus s-o țină tot spre soare răsare

pînă dau de mlaștini, unde casele sînt urcate pe grinzi înalte. Acolo or să ia alte călăuze.

Așa au ajuns la „rîul lacrimilor" la poporul iafetizilor, unde după un scurt popas și alte daruri împărțite au plecat pe singura cărare pe pămînt bătătorit, peste mlaștinile în care au dispărut atîți drumeți. S-au mirat cum și unde își țin acei iafetizi vitele, deoarece leghe întregi nu au zărit decît întinderi înșelătoare și ierburi.

După două luni de drum, cu popasuri în care postelnicul a tot căutat mireasă, au ajuns și în Caucaz, în valea Kovsan ce tăia munții abrupți, în mare parte alcătuiți din stînci roșietice, avînd pe vîrfuri zăpadă, iar pe coaste carpeni. În fundul văii, curgea o apă spumoasă ce șerpuia argintie mai departe. Mergeau pe marginea unei prăpăstii adînci, dincolo de care se înălțau creste albăstrui întretăiate de nesfîrșite văgăuni pline cu zăpadă, apoi o luară pe un drumeag printre lespezi de stînci golașe și pline de întuneric. Nori ușori pluteau sub ei, pe coaste, iar pe vîrful muntelui din față creștea o pîclă cenușie și amenințătoare. Au trebuit să se adăpostească într-o colibă a primului sat aflat pe acele locuri pustii. Circazienii i-au primit cu greutate și a fost nevoie să scoată daruri pentru ca ploaia care se dezlănțuise să nu-i ude pînă la piele. Au intrat cu toții într-o încăpere joasă, unde ardea în mijloc, chiar pe pămîntul bătătorit, un foc puternic. Cînd s-au mai obișnuit cu fumul au văzut o întreagă familie de cerchezi adunată acolo. Au împărțit merindele cu ei și dimineața, cum au dat zorile, au pornit mai departe pe drumul ducînd printre prăpăstii. Mergeau spre muntele Gora. Caii înaintau cu greu, aerul părea că se rărise în această cale ce nu mai sfîrșea de urcat. Cum au ajuns spre creastă, au știut că drumul li se apropie de țintă. Aveau de coborît acuma în valea plină de negură, dar pînă acolo mai erau viroage de trecut, păduri de străbătut. La coborîș, caii se poticneau, unii alunecau și mare minune că n-au ajuns în funduri de prăpastie, căci drumul se îngusta mereu printre lespezi stîncoase.

Primejdia cea mare la acea înălțime erau rămășițele troienelor de zăpadă netopite ce puteau în orice clipă să alunece la vale luînd cu ele cal și călăreț. Norii păreau a coborî odată cu ei însoțindu-i împreună cu vîntul ce urla fioros în prăpăstii. Spre vale începură a se zări satele cercheze și mari herghelii de cai.

Aulele păreau a se întinde peste povîrnișurile munților în scări, dar casele erau împrăștiate ca prin satele din dealurile și munții Țării de Sus. Apropiindu-se, au văzut că erau tot case de piatră cu acoperișuri drepte din lespezi mari și cu ochiuri mici pentru lumină. Coborînd munții, pe valea fluviului Aragva, au ajuns în valea rîului Cura, la o așezare mare, la poalele muntelui Mtazminda numită Tiblisi, unde au dat de izvoare calde, ceea ce i-a minunat foarte tare.

Aici, trecînd prin uliție înguste și întortocheate, pe laturile cărora se înșirau căscioare cu acoperișuri drepte, au ajuns la o răscruce. Un localnic i-a îndreptat spre hanul cel mai apropiat, așezat în apropierea unei biserici creștine, veche de zece secole. Acolo au aflat că în acele părți ar fi mulțime de cerchezi creștinați, care au într-adevăr fecioare frumoase cum nu se mai găsesc în toată lumea. Că acești cerchezi creștinați și-ar lăsa fetele văzute de către un pețitor înarmat cu pungi de aur sunător, ba mai mult, că fiind oameni mîndri și socotindu-se după marea frumusețe a femeilor tribului demni de cele mai înalte încuscriri, cînd va afla că e vorba să fie nu numai doamna unui înalt principe, ci și singura soție în patul bărbatului ei, se vor învoi mai ușor. Și se mai făleau că pînă și sultanul de la Constantinopole caută întîi și întîi aici sultană pentru seraiul lui, și că la înscăunarea lui Ibrahim Padișah, treizeci din cele mai tinere și chipeșe fecioare au fost duse de către marele eunuc spre Bosfor.

Boierul Enachi, bănuind a se fi apropiat de țintă, a făcut un popas mai lung la hanul lui Alișer, singurul loc unde puteau trage călători ghiauri.

13

Ambrozie, fiul nobilului Antonio Grillo, dragomanul bailului Veneției, petrecea în marele oraș al Stambulului, într-o casă știută, într-un loc mai ferit al Perei. Era un tînăr cu înfățișare plăcută, numai ochii verzi înfundați și urechile ascuțite îi erau neobișnuite. Altfel slab și iute,

putea ține la un chef cîte trei nopți fără să doarmă. Familia lui se trăgea din vechea nobilime a Genovei, iar la anul 1308, unul dintre străbunii lui fusese atît de iscusit, încît putuse fi trimis ca sol al Genovei pe lîngă hanul tătarilor, unde-și împlinise solia cu bine. Iar mai tîrziu, un alt strămoș de al lui, călugărindu-se în ordinul benedictin, întemeiase Academia Umoriștilor. Deci fuseseră între ai lui și bărbați cu alese calități ostășești și spirituale la care tatăl lui adăugase și un simț al realităților politice ale vremii, numai că fiului nu i se transmiseseră prea multe din aceste calități.

. . . . . .

În mahalaua corăbierilor din nordul Perei, era petrecere mare. Sultanul îi lăsa pe creștini și pe turci deopotrivă să se dezlănțuiască, îndeplinindu-și poftele. În mahalaua portului vinul și tutunul nu mai fuseseră oprite și corăbierii veniți din călătorii găseau, în casele locuite de femei pricepute, bucurii, călcînd sau nu preceptele Coranului.

Oștenii scăpați cu viață după ce luptaseră la Marea Neagră cucerind cetatea Azovului, unde cazacii făcuseră dese ieșiri în larg, lovind și jefuind navele ce veneau de la Constantinopol, fuseseră răsplătiți din belșug de către Ibrahim Sultan ; acum căutau ceva din raiul lui Mahomed pe acest tărîm al Cornului de Aur, mulțumindu-se cu hurii mai puțin sfinte, pe măsura vieții pămîntești. Aici era un fel de fericire a lor înainte de a trece în împărăția făgăduită de Mahomed.

În marginea dinspre mare a portului se afla casa sirianei Marta, care la șaptesprezece ani era văduvă a doua oară.

Femeie de o rară frumusețe, deșteaptă, primise în casa tatălui ei, om bogat și puternic, pe jumătate grec, o creștere îngrijită de la dascăli greci, care pe lîngă cîntecul de harfă și alese dansuri ca la Efes și Eleusis, pe lîngă stihurile vechi o deprinseseră cu tot ceea ce putea face o femeie de lume.

Atîta că sîngele-i fierbinte și clocotitor o purtase cu totul pe alte căi. Fusese crescută în Siria, la hotarele Palestinei cea plină de legende, o Sirie unde moravurile se împleteau cu frămîntări și pasiuni foarte timpuriu pornite și la fel de timpuriu satisfăcute.

Marta nu ieșise cu mult din anii copilăriei, cînd fusese măritată în Alexandria, unde sub perdelele bine trase ale gineceurilor, femeile și chiar fetele petreceau fără de opreliște.

Văduvă în scurtă vreme, fusese nărăvită de viața din Egipt, unde legenda reginei Cleopatra dăinuia mereu, înfrumusețată și înfierbînta încă multe capete.

Prin a doua căsătorie Marta ajunsese la Istambul. Aici, în Pera, văzuse și înțelesese cît de felurite în nefericire pot fi căile vieții. Aici i se citise despre descătușarea prin dragoste din cartea grecească ce se chema „Banchetul".

Marta și-a limpezit gîndurile înțelegînd chemările ce țîșneau din trupul ei îmbietor.

Cînd s-au întîmplat acestea, era văduvă a doua oară și avea numai șaptesprezece ani. A zvîrlit orice opreliște și și-a închinat tinerețea zeiței păgîne a dragostei.

În Egipt auzise zicala : viața e un vis scurt, să-l facem să fie frumos.

Și felul Martei siriana de a înțelege frumosul era păgîn, dînd trupului întîietate, căci tinerețea e scurtă și pînă să vină moartea adevărată apare bătrînețea, care-i mai rea decît însăși moartea, fiind o alcătuire de renunțări și beteșuguri, o jalnică sfărîmare bucată cu bucată a tot ce odinioară făcuse fala și bucuria omului.

Frumoasă ca o statuie vie, cu părul auriu atingîndu-i genunchii, cu ochii verzi ca veninul, cu sînge fierbinte, dar alese purtări, știind să asculte, dar și să întoarcă un cuvînt, Marta era huria marilor căpitani de corăbii, crăiasa plăcerilor și mai cu seamă visul spre care se îndreptau tinerii Stambulului.

Și totuși, în taina sufletului ei, era îndrăgostită de marele giuvaergiu al sultanului, un evreu pe numele de David, care o cucerise cu frumusețea-i întunecată, luminată de ochi diamantini la fel de strălucitori ca și neînchipuitele bijuterii cu care o împodobise ca pe un idol păgîn.

Numai că Ambrozio Grillo voia să se însoare cu Marta siriana, cea pe care o cunoșteau atît de bine bărbații ajunși la Cornul de Aur și cum planul lui nu a fost ținut în taină, vestea neplăcută nu întîrzie să ajungă la urechile dragomanului Veneției, tatăl înflăcăratului și risipitorului tînăr. Antonio Grillo s-a mohorît peste măsură, mai cu seamă că soția lui, donna Lucreția, se îmbolnăvise de grijă.

A stat, a chibzuit atunci cu toată înțelepciunea și a hotărît ca prin oameni de mare credință să-i dee Martei îngrozitorul microb al leprei, boală ce nu are iertare, dacă după ce va vorbi cu ea și-i va spune că-și dezmoștenește fiul dacă nu va renunța la el. Marta l-a ascultat și a rîs spunîndu-i că nici prin gînd nu-i trece să se mărite a treia oară. I-a făgăduit să ție ușa închisă pentru aprinsul venețian și l-a sfătuit să-l însoare cît mai iute.

Și așa, despărțindu-se în bună înțelegere, ea va pleca pentru o vreme la casa de la Izmir a lui David.

Antonio Grillo s-a ținut de cuvînt și a căutat cu gîndul mireasă pentru Ambrozie, fată de neam, bogată, tînără, cu creștere aleasă și mai cu seamă fecioară frumoasă. I-au sunat în minte cuvintele lui Siavuș : „Beiul de aur de la Bogdania are trei fete frumoase ca răsăritul zorilor și ce folos dacă nu s-a putut bucura de singurul lui fecior ! Allah nu i-a dat tot !"

Vasile Lupu aflînd vestea se gîndi că nu i-ar strica să-și mărite una din fete înainte de a primi doamnă nouă și tînără la palat. Pentru Vasile Lupu înrudirea era onorabilă, căci ei, Grillo, erau de neam vechi și bun din Genova, apoi prin ei va putea afla tot ce se petrece la Stambul și mai cu seamă tot ce se poate urzi în contra lui de către boierii pămînteni, care fie că-i rîvnesc domnia, fie că îl țin drept un străin pus peste capul lor.

Drept dovadă de credință, Antonio Grillo se gîndi să trimită voievodului o copie după scrisoarea capuchehaiei Moldovei la Stambul, boierul Mihalache, ce mîncînd aici pîinea și banii domnului său uneltea pentru revenirea în țară ca domn a lui Moise Movilă.

Se potrivea bine faptul că acuma era la Constantinopol acel negustător ce-și zicea cînd Tadeus, cînd Teodoris, om de încredere al lui Vasile Lupu. Îi va da să înțeleagă că-l poate sprijini în împlinirea visului de a lua și Valahia unind-o astfel cu Bogdania. Va chema pe vicleana capuchehaie a Moldovei la el și o va trimite plocon la Iași, ca mijlocitor din parte-i.

Dar de cumunie îi va trimite pe lîngă firman cu îngăduință de a nu dărîma cetatea Hotinului, ce-i putea sluji oricînd de apărare, zece sirepi albi pentru a trage rădvanul miresei, o sută de nasturi de diamant, două îmbrăcăminți

de aur lucrate în Veneția pentru bibliile de la Trei Ierarhi și copii după scrisorile pornite din Valahia către împăratul german.

14

Simina, cu greu adormise abia după ce clopotele de la mănăstire au bătut pentru slujba de la douăsprezece noaptea. Acuma, cuprinsă de vise, se zbătea într-un somn plin de vedenii : se afla parcă în iatacul ei împreună cu surorile Maria și Ruxandra, cînd deodată se pomeni singură în miez de noapte, iar afară, pe geamul deschis, se auzeau țipînd huhurezii și în jurul ei se făcea din ce în ce mai întuneric, cînd, în colțul odăii, rezemată de sobă crescu o arătare drăcovenească, despre care știu sigur că e moartea și locul pe care ședea se lumină în chip ciudat. Avea două coarne roșii, urechi ascuțite, veșminte scurte străine, iar în mîna stîngă ținea o coasă mică de argint și o privea țintă.

— Ai venit să mă iei ? Mai lasă-mă puțin — se ruga de moarte, ce fără să răspundă o privea țintă.

— Apărați-mă, surioarelor ! se rugase ea, dar surioarele nu veneau.

— Apărați-mă, străjeri ! și nici străjerii nu veneau.

— Nu mă apără nimeni ? țipase îngrozită de privirea roșie și înghețată, care-i dădea fiori.

Atunci s-au ivit caii de la Bucium și s-au repezit spre colțul casei, dar cum înaintau, cădeau jos morți.

— Tată ! — a strigat iar cu glasul înăbușit de groază și în locul lui a prins a crește un om necunoscut și o femeie răpitor de frumoasă care, la un semn făcut de diavol, au luat-o cu ei, gata să iasă prin perete, apoi s-au făcut fum și din el a ieșit chipul trist al mamei împiedicată neputincios de giulgiul cel greu și, numai atunci, arătarea i-a întors spatele, iar Simina s-a trezit înspăimîntată în odaia în care abia acuma pătrunsese o slabă lumină de lună.

Așa a venit la curte Ifdotia lui Caramon, femeie voinică și călcînd mai greu cu stîngul, îmbrăcată în rochie

vișinie. Apucase Ifdotia, de cînd locuia în curtea bisericii Sfîntul Nicolae, domniile lui Ieremia, Simion, Mihail și Constantin Moghilă, apoi pe cea a lui Ștefan Tomșa, Radu Mihnea, Gașpar Grațiani, Alexandru Ilieș și Alexandru Coconul, a lui Moise Moghilă și a lui Miron Barnowski și acuma, după patruzeci de ani de clopotărie a lui Neculai Caramon, prindea și pe al treisprezecilea domnitor, Vasile Lupu.

Sigură pe sine a pătruns Ifdotia în curtea domnească, încît pricepeai că nu vine aici pentru prima oară. Avea basma colorată legată frumos peste conci și o liniște în toate mișcările ei. A intrat în iatacul domniței, a priceput tot ce a înspăimîntat-o, apoi a stat cîtăva vreme tăcută.

— Domnița mea, a spus într-un tîrziu, cu aceeași privire țintă spre colțul unde i se spusese că ar fi apărut vedenia, încotro vine drumul ce duce către Dunăre ?

Simina i-a arătat la întîmplare, dar Iftodia s-a mirat cu ochii ei albaștri și cu degetul a răspuns spre colțul cu soba.

— Se vede treaba că așa trebuie să fie. Unde-i soarta nu-i scăpare ! Și nici îndurare nu-i. Iartă, domnița mea, dacă voi greși în cele ce voi tălmăci. Poate să greșesc, dar dacă ai nevoie să te liniștești, eu am să încerc. Domnia Ta ești tare singură în inimă. Visul rău ți-a venit din pustiul ăsta. Tînjești, domnița mea. Cîți cai au sărit să te apere ?

— Șapte, cum ai spus.

— Și cu cine ai privit la cai, domniță ?

— Cu... mătușa Marga.

Ifdotia se făcu a nu lua în seamă întreruperea.

— Și unde au fost ? La curte ?

— La Bucium, la jupîneasa Marga.

— Sora domnului și vădana boierului Nemira ? Cel ce-i neam cu marele vornic Cehan ?

— Le știi mai bine ca mine.

— Cine nu știe cine-i jupîneasa Marga, că n-avem două în tîrgul Ieșilor ! Da, da. Sau marele vornic al cărui băiat a învățat carte la Ieși. Privi ușor dintr-o parte la Simina și o văzu schimbîndu-și culoarea.

— Apăi, domnița mea, o fată de domn, cum îi Măria sa, acu pe al șaptelea an de domnie, poate trece prin multe schimbări în viață, în care nimeni nu te poate ajuta.

— Am să mor ?

— Ferească Dumnezeu !

— Moare cineva apropiat mie ?

— În primejdie o fi, dar de murit, nu moare, dar nici ce-aştepţi n-are să se întîmple ! Dracul e piedică în calea năzuinţelor, domniţă ! Coasa morţii ţi-a secerat neamul şi te-ai chinuit mult de durere ; dacă dracul a plecat cu coasa în mînă, peste neamul domniei tale pluteşte un blestem, domniţă, pe care nici un popă nu-l poate dezlega, dacă chiar Tudosca doamna, adusă de spaima-ţi din mormînt, nu a putut lupta şi s-a făcut fum prin perete trecător. Dar tot ea te va apăra de moarte crîncenă. Surorile n-au sosit să te apere ?

— Nu.

— Veţi fi risipite fiecare pe alt hotar în restul vieţii.

— Ai strigat la Măria Sa ?

— Da.

— Dacă n-a venit înseamnă că vei fi departe de el în restul vieţii, chiar dacă mai domneşte ani lungi.

— Nu ! — Glasul Siminei era tot o împotrivire.

— Ba da, domniţa mea, n-ai soarta aici. Şapte cai au murit şi nu te-au putut apăra de ea ; şapte oameni puternici vor vrea să-ţi dea o altă soartă şi nu vor putea. Peste şapte luni se vor împlini vorbele mele.

— Nuuu vreau !

— Cu soarta trebuie să te împaci. Şapte ursitoare ţi-au tors fuiorul vieţii şi nu-l mai pot întoarce. Vei pleca pe drum lung spre miazăzi şi sufletul mamei doamne te va urmări ca fumul să nu te lase singură printre străini. Te va apăra de femeia cea frumoasă care poate că arată o nouă doamnă adusă Moldovei, poate că nu.

— Măria Sa domnul se va însura curînd. Poate că cele şapte luni arată cînd va fi nunta domnească. Pînă atunci jelim pe Ioan.

— Aşa-i. Dar se pot face nunţi pripite şi cînd jeleşti. Şi pare-se că dracul arătat în vis, în miez de noapte, arată şi altceva mult mai rău.

— Ce anume ?

— Peste de două ori şapte ani, din neamul domnesc, vor fi şapte morţi şi atunci nu va mai fi chiar nici un bărbat din vita domniei tale să te mai apere, domniţă ! În loc de trei ursitoare care să se înţeleagă bine între ele, ai avut domniţă la naştere şapte, trei bune şi patru rele, da

nu te speria, că de treci de hopul ăsta, unul mai ai și ai scăpat cu bine.

Ifdotia se sculă cu greutate și privi la domnița cea cu mîini și picioare de copil; așa cum ședea în rochia-i largă, fumurie, cu obrazul tras, puteai s-o zugrăvești pe un perete de biserică, apoi se sperie de gînd ca de o prevestire rea și primi cu sfială șalul tătărăsc învîrstat din mîna Siminei.

Pe scurtul drum ce despărțea palatul domnesc de curtea bisericii lui Ștefan Voievod, Ifdotia se gîndi cum cu zeci de ani în urmă, venise aici să tălmăcească visul domniței lui Ieremia Movilă, acea Stana cu pielea ca floarea de piersic, cu părul aidoma mierii. I-a vestit trei văduvii și multă străinătate în jur. Domnița a rîs și nu a crezut-o, era în floarea vîrstei și strălucea ca luceafărul de zi, prevestind a se face chiar mai frumoasă decît mama ei, doamna Elisabeta. Și iată, cum călugărul venit din Polonia acum vro două săptămîni i-a adeverit vorbele precum că domnița lui Ieremia, care acuma se numește Ana, e a doua oară văduvă în țara Lehiei, dar că fiind așa de frumoasă urmează a-și sărbători a treia nuntă înainte de a se sfîrși anul de jale și trimisese prin el candelă lucrată în argint la sfînta biserică unde se cununase prima oară, ca sfinții ortodocși să-i poarte de grijă și de aci înainte. Și domnița Ana Moghilă vrusese mire moldovan, pe Cehan și nu avusese parte de el, voia domnitorului fiind cu totul alta. Și de la Ana avusese tot un tartan tătărăsc, ca și de la Simina.

15

Solia trimisă de Vasilie Vodă găsise în țara cerchezilor, într-un tîrg pierdut, suit pe aripa stîncoasă a unui munte, în casa de piatră a unui cîrmuitor al acelui ținut, o fecioară ce abia împlinise șaisprezece ani, dar a cărei înfățișare era aidoma întruchipării unui vis : potrivit de înaltă, subțire și mlădioasă, cu pielea albă ca petalele crinului, cu ochi ca de porumbiță umbriți de sprîncene negre, cu obrajii ca două jumătăți de rodii, cu gura mică și purpurie, cu sînii

ca doi pui de caprioara, cu plete negre bogate strînse în cozi groase. Multe femei și fecioare frumoase văzuse Enachi Catargi în viața lui, căci nici Valahia, nici Moldova nu duceau lipsă, dar ca aceasta nu-i păruse nici una ! Se spunea că nu avea pereche în acea parte de țară ; numai sora ei care era acuma în haremul marelui vizir mai fusese la fel de frumoasă. Cînd unei căpetenii a unui pămînt, cît se află în jurul Rarăului, i se cere fata de soție legitimă a domnului Moldovei și i se mai dă pe deasupra un dar de o mie de galbeni, iar mamei acesteia încă o pungă cu cinci sute de bucăți de aur, fetei un sultarian [1] de pus în jurul gîtului cu patru rînduri de mahmudele, orice tată înțelept nu mai are nici un fel de împotrivire. Și așa Bebai, cu feciorii săi Bigvoi și Zotu au dat cu bună înțelegere fecioara pentru Vasile Lupu, iar fata crescută așa încît să nu iasă din cuvîntul părinților, s-a socotit mulțumită de înalta cinste ce o așteaptă.

Din clipa în care tatăl ei și-a dat învoirea, Ecaterina și-a strîns cîteva lucruri trebuitoare drumului lung ce avea să-l facă și însoțită de o ceată de războinici cerchezi împreună cu solia moldoveană au plecat spre Bahcisarai, capitala tătarilor din Crimeia, unde trebuiau să ceară învoirea hanului Gemir și să-i deie din partea lui Vasile Lupu o pungă cu o mie de galbeni atît ca dar, cît și ca recunoaștere a faptului că Gemir han fiind stăpînitor al țării cerchezilor, în acest chip i se cerea și lui învoiala atît pentru fecioara cercheză cît și pentru însoțitoarele ei ce aveau să treacă în țară creștină de sub oblăduire turcească.

În Bahcisaraiul aflat pe malul Mării Negre, una din puținele așezări tătărăști, ce avea case și mici palate înălțate după felul turcesc, era giamia cea mare, în care hanul adunase comori de covoare ce o împodobeau pe jos în întregime și pietre scumpe, cu ajutorul cărora se scriseseră versețuri din Coran cît ținea lățimea zidurilor pe dinlăuntru, iar treptele ce urcau la turnul de unde muezinul spunea cele cinci rugăciuni erau din marmură de preț albă și roz adusă de la mari depărtări. Aici avusesera poruncă să vină și hanii din Buceag.

Din seraiul lui Gemir se putea vedea tot largul mării și mai cu seamă se puteau păzi aici de năvălirile cazacilor care se puteau ivi pe neașteptate, neținînd seamă nici de

[1] Sultarian — salbă

ceață, nici de furtună ; soseau pe mal ca fulgerul, năvăleau, jefuiau și dispăreau cu corăbiile apărați parcă de ape și de vînt.

Din turnul de pază, înaintat pe o limbă de pămînt în mare, se vestea cînd apăreau convoaie căzăcești. Din pricina acestor năvăliri neașteptate Bahcisaraiul era plin de călăreți tătari războinici, oameni cu trăsături aspre, cu ochi trași spre tîmple, fețe late, purtînd sabie încovoiată, pușcă, alții arcuri, dar cu toții scuturi și cuțite lungi.

Solia a trecut spre malul mării în partea de răsărit. Aici l-au întîlnit pe bătrînul tătar Uzun, strămutat din Buceag pe vremea cînd Vasilie Vodă își mai liberase fruntariile țării de tătărime. Uzun le povesti legenda frumoasei fîntîni din Bahcisarai făcută de acel han îndrăgostit de o tînără poloneză de care nu avusese parte. Totodată îi sfătui să țină cît mai ascunsă pe fecioara cercheză ca tinerețea și frumusețea ei să nu trezească poftele nici ale hanilor, nici ale pașilor turcești și dacă se poate să țină mai la vedere, frumos împodobită, pe vreuna dintre însoțitoarele ei. Sfatul i-a fost urmat întocmai. Dar ca să poată avea intrare la han solia a trebuit să dea daruri atît căpeteniei religioase a tătarilor cît și lui Cazi-așcher, judecător al pricinilor în lipsa hanului, ba și marii căpetenii a grajdurilor. Deși în Bahcisarai se aflau și case, unii demnitari, neputîndu-se obișnui cu ele, locuiau încă în corturi încăpătoare din piei, frumos împodobite pe dinăuntru cu mătăsuri în felurite culori. Frumos cu adevărat era micul palat al hanului și fîntîna înălțată în amintirea unui suflet chinuit de tătar ce fusese îndrăgostit de o creștină. În depărtare se vedea muntele Ahuna, cel cu creste albe și povîrnișuri bogat împădurite, încît într-un fel aici vremea parcă stătuse în loc și toate cruzimile pieriseră, la acest mal de mare cu cer senin și climă blîndă. Dar a venit și vremea plecării cînd Gemir han le dădu însoțitor tătar care să-i poarte fără ciocniri și pagube prin tot largul Crîmului. În a patra noapte ieșiră de sub stăpînirea tătărască. Au hotărît ca de aci înainte să călătorească atît cît ține luna plină, iar ziua să poposească în locuri ferite spre a sosi cu bine în Moldova.

Drum lung, popasuri lungi, atît că în Sultana cercheza, însoțitoarea miresei, ce avea numai optsprezece ani și era văduvă de cîtăva vreme fierbea sîngele. Cît ședea ea de retrasă, pusese totuși ochii pe Codruț, care nici el nu

fusese orb şi o văzuse în toată frumuseţea ei la Bahcisarai, atunci cînd o puseseră să ţină locul Ecaterinei, căci o femeie împodobită cîştigă ochiul de două ori pe atît.

Sultana trecuse la haine mai simple, dar acestea nu-i ascunseseră nici zvelteţea corpului, nici subţirimea mijlocului, nici strălucirea ochilor sau podoaba pletelor negre cîrlionţate. Şedea ea în căruţa femeilor, dar privirea îi zbura în afara coviltirului, către călăreţul bălai cum ea nu mai întîlnise. Şi cum nici Codruţ nu era tăiat din piatră, drumul i-a adunat. Se vede că venise şi vremea lui Codruţ a-şi afla bucuria sufletului. Tinerii au căutat şi au aflat toate prilejurile ca să le fie bine şi bine le-a fost pe furate, pe apucate, dar erau singurii din convoi pentru care vremea fugea ca vîntul şi calea le părea prea scurtă.

Norocul lor, că şi Ecaterina cu minunaţii ei ochi codaţi cu gene lungi şi întoarse, cu privirea ca o apă neagră şi lină, trecea peste toată solia fără a vedea pe nimeni, nici tinereţea înfocată a lui Toderiţă, nici bărbăţia luminoasă şi falnică a lui Codruţ, nici zvelteţea şi sălbatica frumuseţe a cerchezilor ce o însoţeau. Gura ei mică şi trandafirie ca a unui pisoi siamez se deschidea numai pentru a vorbi cu cele două însoţitoare. Obrajii netezi ca marmura de Carara nu-şi schimbau culoarea, ochii nu-şi schimbau expresia, ci rămînea mereu aceeaşi, ca o imagine vie a unei întruchipări a perfecţiunii pe care nimic nu o atinge. Cum nu ştia moldoveneşte nu pricepea ce sporovăiesc între ei însoţitorii ; cu Enachi Catargi vorbea turceşte şi s-a bucurat cînd a aflat că viitorul ei mire are trei fete cam de vîrsta ei, căci va avea cu cine să-şi petreacă vremea după obiceiul cerchez ; care face ca femeile să aibă încăperi separate şi să stea împreună cînd lipsesc bărbaţii casei.

După ce au trecut de Orkapu, au călătorit prin ţinutul tătarilor Nogai, ale căror iscoade le vedeau uneori răsărind ca din pămînt şi dacă nu ar fi fost însemnul dat de han ce se putea deslusi de la depărtare purtat de solul hanului, poate că nu ar fi ajuns cu bine pe malul Niprului, de unde au trecut apoi la cetatea Oceacov. Aici s-a petrecut însă o întîmplare ce era gata să le schimbe tot cursul călătoriei. Pe corabia ce i-a trecut fluviul se afla şi un turc, pe nume Izmir, un bei mai mic dintre oamenii lui Rusnomeghi, noul paşă de Silistra.

Cum vîntul bătea puternic înlesnind astfel trecerea barcazului pe malul drept, Ecaterina ieşise din căruţă spre

a se răcori de zăpușeala acelei zile deosebit de călduroase. Purta un veșmînt lung, gălbui deschis, din mătase subțire, iar pe deasupra altul fără mîneci din stofă de Veneția, galbenă ca șofranul, larg la poale și strîns bine la mijloc, printr-un brîu argintat încheiat în față cu paftale de argint bătute în peruzele, iar pe cap o tichie ce avea jur împrejur mici bani de aur și argint ; peste piept o salbă mică din două rînduri de mahmudele. Și cum bătea soarele asupra ei și își lăsase jos vălul în care se ascundea privirilor străine, era atît de dumnezeiesc de frumoasă, încît turcul rămăsese împietrit locului, negăsindu-i asemănare cu nimeni și nimic din tot ce văzuse în viața lui. A rămas așa pe gînduri și întrebînd din om în om cine sînt străinii, a aflat că necunoscuta circaziană trebuie să ajungă în țară creștină spre a lua de soț un necredincios.

S-a dus drept la Rusnomeghi pașa, sprijinitorul lui Matei Basarab și i-a povestit tot de-a fir-a-păr, stăruind asupra frumuseții tinerei circaziene și prin aceasta stîrnindu-i curiozitatea și poftele. Drept care, solia a fost oprită, Enachi Catargi împreună cu solul hanului Gemir Beg și Ecaterina au fost poftiți la pașa de Silistra. Și turcul, fără vorbă multă, întîi a privit la fată și i-a plăcut, apoi a hotărît, cu toată împotrivirea solului lui Gemir Beg, că nu poate fi trimisă în Moldova chiar dacă ei pun pricină că nu-i musulmană, ci creștină. Și spre a dovedi mai temeinic puterea lui, bägă solia moldoveană la închisoare, dar nu înainte ca aceasta să nu apuce să trimită pe Codruț cu veste despre cele întîmplate la Vasile Vodă. Cum nu putea face la fel cu Gemir Beg, căci îi era teamă de Ghafer Han, l-a lăsat pe sol să meargă înapoi la han spre a-i aduce învoirea scrisă a acestuia pentru căsătoria cerchezei cu Vasile Vodă. Între timp, Rusnomeghi pașa vroia să o treacă din nou pe Ecaterina la credința musulmană, pentru a avea un puternic motiv să o ia în haremul său. Așa că Ecaterina și Sultana, amîndouă creștine, au fost găzduite în casa bătrînului hoge al cetății Oceacov. Numai că nici una dintre ele nu voia a se lăsa lămurită și pentru a-l speria și supăra pe hoge înfăptuiau cea mai mare abatere de la preceptele Coranului cerînd și mîncînd zilnic numai carne de porc, fapt socotit spurcat de Coran. Se vede că mica și frumoasa cerchează avusese învățătură bună de la tatăl ei cînd a plecat de acasă, deoarece într-o

zi, cînd muftiul venise să o întoarcă spre religia musulmană, aţintindu-şi frumoşii ei ochi negri asupra lui l-a întrebat cu cel mai firesc glas :

— Ştie sau nu, înţelepciunea ta, că tatăl meu are o carte a hanilor din Georgia ?

— Şi ce legătură are cartea lui cu păcatul de moarte pe care eşti gata să-l faci măritîndu-te cu un ghiaur ?

— Are, fiindcă tatăl meu mi-a citit din ea înainte de a pleca şi scrie acolo precum că neamul lui se trage din David, regele Iudeilor, fiindcă nepotul lui, fiul lui Solomon, a părăsit Iudeia şi plecînd cu o ceată de tineri de seama lui a ajuns în ţinuturile noastre, unde a întemeiat o mare împărăţie pe care au închinat-o sfîntului Gheorghe.

De la început toţi au fost creştini şi cu vremea s-au mai împuţinat, de cînd marele sultan a cerut bărbaţi să treacă la legea lui Allah. Dar tatăl meu nu uită, e neam de han vechi, atît că s-a strămutat în partea Cercheziei şi el se închină lui Isus, iar marele han tătar îl cunoaşte şi chiar prin el a fost peţită sora mea, care pe numele ei creştin se numeşte Varvara, pentru marele vizir.

— Nu poate să existe o asemenea carte — i-a răspuns bătrînul hoge pufăind supărat pe nări.

— Să întrebe, înţelepciunea ta, pe paşa de la Silistra, că o fi auzit şi el dacă ţine aşa de mult să supere şi pe hanul-tatăl meu şi pe vizirul credincios sultanului. Şi în acea carte rară se mai spune că o creştină luată cu forţa poate să deoache numai cu simpla privire pe toate femeile haremului să nu mai nască nici una feciori. Ce bucuros va fi paşa de un asemenea noroc !

— Taci, copilă rătăcită ! Cum am să te pot aduce pe calea cea bună ?

— Poate înţelepciunea ta va găsi un drum : Să mă lase în pace. Tatăl m-a făgăduit beiului de la Bogdania şi eu mor, dar din cuvîntul lui nu ies — şi ochii de căprioară îşi schimbară privirile în doi tăciuni dogoritori de mînie.

Hogea s-a supărat şi n-a mai vrut să ştie de două cercheze ce se spurcă nu numai pe ele, ci şi casa lui şi le-a trimis la o rudă de a sa.

Paşa de la Oceacov nu înţelegea de ce trebuie să se poarte cu atîta îndurare faţă de solia moldoveano-cercheză, cînd amîndouă ţinuturile erau la puterea şi bunul plac al padişahului.

Așa, dintr-o inspecție militară se vedea amestecat într-o încurcătură neplăcută cu hanul din Crîm care se putea oricînd răzbuna asupra-i, Oceacovul fiindu-i cea mai la îndemînă cetate. Oare ce-l făcea pe Gemir han să ție cu necredincioșii ?

Veneau zvonuri multe dinspre Bahcisarai și poate unele or fi adevărate, poate că rătăcitorii ăștia leagă de cuvîntul dragoste cu totul alt înțeles decît el și bărbații de seama lui și totuși pîrjol și jaf ca sub Galga Sultan și Selmașa Mîrzac, atunci cînd prădaseră Polonia aproape că nici el nu mai întîlnise. Totuși, dacă se gîndea, ghiaurul cel mai vîrstnic care vorbea bine turcește pomenise precum că domnul său s-ar bucura de prietenia lui Mehmed Tabai Buiuc mare vizir și a lui Cîrjar Aga, ba chiar și de a pașei de la Dunăre, Nasuf Husein, oameni primejdioși pe care nu era bine să-i supere.

Așa că, după ce chibzui bine, porunci ca circazienele pentru care i se stricase lui liniștea să fie găzduite în imediata apropiere a haremului său, sub buna îngrijire a două roabe mai vîrstnice, dintre care una luată chiar din Caucaz, ca să le poată înțelege graiul și a le da tot ce le dorește inima, fie și carne de porc, dacă așa li-i voia. Pînă la urmă va scăpa de ele și de acest nebun pașă de Silistra, stăpîn peste Dobrogea de la coasta de miazănoapte a Mării Negre pînă la gurile Niprului și pe Dunăre pînă la Porțile de Fier.

16

Doamna Ana, văduva lui Nicolae Pătrașcu, fiul răposatului Mihai, se afla la acea vreme la Viena, împreună cu fiul său Mihai și fiica sa domnița Elena. Își cumpărase o casă frumoasă în partea de miazănoapte a capitalei habsburgice așezată între două brațe ale Dunării, în afara împrejmuirii și bastioanelor ce înconjurau orașul, cu pămînt mult și vie în jur, dar cum izbucnise războiul de treizeci de ani, în care catolicii se luptau cu reformații, iar Casa de Austria era o înfocată sprijinitoare a catolicismului, pentru mai multă siguranță se mutase înăuntru

zidurilor, pe ulița Grecească chiar în apropierea bisericii unde-și creștea cu modestie copiii, cu sufletul amărît de moartea lui Nicolae Pătrașcu, la numai 43 de ani, cel pentru care tatăl lui avusese atît de mari visuri și care trăise destul cît să apuce prăbușirea Unirii făurită de Mihai, să apuce moartea prin asasinare în plin cîmp de luptă a tatălui său, călugărirea mamei sale, doamna Stanca, la mănăstirea Ostrovului, să audă de credința lui Stroe Buzescu, care nu primise domnia țării cum vruseseră boierii valahi și să afle și de moartea cumplită a generalului Basta, cel ce din invidie provocase uciderea tatălui său.

Pribeag și fără putere, urît de turci, care nu-i iertau răzvrătirea părintelui, cu o altă fire decît a lui Mihai tatăl, primise învoirea împăratului habsburg de a locui pe pămînturile sale, în vreme ce sora lui, Florica, mai norocoasă, rămăsese în Țara Muntenească, măritată fiind cu boier Preda. Aici, la Viena, se întîlnise cu vărul său Marco, fiul lui Petru Cercel, oștean și el de al împăratului german, în slujba căruia dacă-și aflase un rost, nu-și găsise în schimb nici liniștea, nici mulțumirea și așa stingher, neîmpăcat cu soarta, venea din cînd în cînd la Pătrașcu să mai audă rostindu-se o vorbă muntenească, să se bucure de tihna unei familii și să mai vorbească despre trecut, căci își iubise unchiul acela mai tînăr cu 13 ani decît tatăl lui, și își făcea mari mustrări sieși de a fi luptat mai apoi sub comanda generalului Basta, atîta vreme cît nu aflase de uneltirile împotriva lui Mihai.

Dacă Pătrașcu Nicolae nu semăna la înfățișare cu tatăl lui, fiind croit după chipul doamnei Stanca, cu fața rotundă și nas drept, Marcu era chipul leit al lui Petru Cercel, avînd aceiași ochi prelungi, vineții, același păr întunecat și înălțime a staturii, îi lipsea numai dulceața chipului tatălui său, glasul adînc și pătrunzător, știința celor mai felurite limbi. Avea în schimb asprimea omului de arme și uneori sclipire crudă în priviri. Totuși viața lui fusese la fel de plină de peripeții și dacă nu avea acuma o familie întemeiată era din cauza firii lui ciudate ce nu-și afla locul nicăieri, de parcă l-ar fi urmărit un blestem să rătăcească prin toate războaiele și glonț să nu-l atingă, spadă să nu-l străpungă, să-și poarte un dor nelămurit și o aspră singurătate pretutindeni, fără răgaz, fără pace.

Doamna Ancuța spunea că aceasta-i partea lui pe lume fiindcă luptase sub Gheorghe Basta și după uciderea lui Mihai, iar Marula, fiică nelegitimă și soră a lui Pătrașcu, măritată în țară după Socol Cornățeanu, îi trimisese veste printr-un negustor a nu-l primi în casă fiind bărbat primejdios, dar la ce se mai puteau ei aștepta, niște pribegi în țară străină ? Erau totuși de același sînge și bun sau rău alt neam apropiat nu aveau. Aflase despre Marco că ar fi cerut atît tronul Munteniei cît și al Moldovei, dar împăratul nu l-a sprijinit, și în vremea cît a trăit în Transilvania i-a dat cîte o sută de florini pe lună, deci ceva mai puțin cît îi dădea lui Nicolae Pătrașcu acuma, în schimb îi dăruise pentru slujbele lui satele Ideciul de Jos și Ideciul Românesc ca și cetatea Desna din Zarand. Marco le stăpînise cîtă vreme fusese însurat cu Drusiana Bogati, apoi le vînduse la moartea nevestei și venise la Viena. De la Marco au aflat că celălalt frate al lui numai după tată, Radu, se călugărise luînd numele de ieromonahul Partenie și scrisese la mănăstire o gramatică grecească, o carte despre domnie și domnitor, iar mai apoi o culegere despre datina cîșlegilor. Marco era încă în putere, Marco era încă chipeș, numai neliniștea ce nu-i dădea pace pusese stăpînire pe fața lui. Doamna Ana bănuia că s-ar fi aflat la Cluj atunci cînd nobilimea orașului pusese la fript pe grătare uriașe în mijlocul tîrgului pe căpitanii lui Mihai, Baba Novac și Popa Șapcă. Îi chinuiseră sub învinuirea că ar fi vrut să vîndă turcilor cetățile Lugoj și Caransebeș, de fapt ca să se răzbune pe ei pentru faptul de a-l fi slujit pe Mihai și apoi i-au scos lîngă coasta Săbiilor de lîngă Feleac și au împlîntat în frigări uriașe trupurile lor, ca să vadă tot poporul ce pățesc aceia ce cutează a-i înfrunta. Doamna Ana ghicise o parte din adevăr numai ; a doua era aceea că Marco primise o veste și despre al doilea frate al lui, Ionaș, care cerînd adăpost la niște castelani prusaci era închis pe viață într-o cetățuie din partea de miazănoapte a imperiului habsburgic, unde nimeni nu avea voie să-l vadă, iar Francisk Kendi care-i purtase o vreme de grijă murise și soarta lui Ionaș, ultimul fiu al lui Petru Cercel, era astfel pecetluită. Ungurii pe de o parte, nemții de cealaltă, nu îngăduiau bărbaților din neamul lui Mihai să ridice capul și dacă-i păreau mai îndrăzneți, cum fusese mezinul, le pecetluiau soarta pe viață.

Într-o bună zi a dispărut și Marco și nu l-au mai văzut niciodată. Poate că se întorsese să moară în Transilvania, poate că îndrăznise a-și cere drepturile din nou și pierise.

De aceea, cînd Nicolae Pătrașcu află de scrisorile trimise de Matei Basarab către împăratul Ferdinand, înțelese că habsburgul nu va primi niciodată să-i dea tronul fiului lui, pentru a nu stîrni pe turci, acuma cînd se afla în plin război cu Franța și Suedia. Putuse să-l numească Matei Basarab ca urmaș, să-l considere ca fiu lăsat sub înalta grijă a împăratului, toate acestea nu aveau să ducă la nimic, ci poate numai să-i primejduiască viața sa și a familiei. Încrederea în cuvîntul împăratului îl pierduse odată cu moartea tatălui său, apoi mai aflase că Lupul e omul turcilor venit din împărăția lor, ridicat în boierie din treaptă în treaptă, cunoscînd toată cererea și mișcarea de la Stambul. Ce încredere vor putea avea turcii în fiul lui născut și trăit în părțile de apus ale lumii ? Și în felul acesta apucă să-i răspundă inimosului domn al Valahiei, înainte de a muri de o boală nouă ce pătrunsese în Viena pe urmele războiului.

Doamna Ana, văduvă acum, rămăsese să trăiască mai departe în Viena ce-i cunoscuse și bucuriile și durerile, în Viena devenită o cetate din pricina războaielor ce se țineau lanț, din pricina amenințării turcești. Orașul împăratului era acum împrejmuit cu ziduri înalte și groase, întărite la rîndul lor cu bastioane puternice, alternînd cu platforme triunghiulare aflate în preajma porților orașului.

Vechiul lagăr roman al Vindobonei, ridicat pe malul Dunării, păzit de înălțimile și pădurile de la miazănoapte, reînviase în acest nesfîrșit război ce avea să dureze treizeci de ani. Ca o adevărată cetate, avea în jurul zidurilor șanțul adînc și greu de trecut, dincolo de care se afla o fîșie largă de pămînt gol, atît cît cuprindea drumul glonțului de pușcă și apoi se întindeau pretutindeni satele și mahalalele Vienei ce se pierdeau pînă în pădurea dinspre culmea lui Leopold și spre Kahlenberg sau spre Nüssdorf. Și orașul dinlăuntru al împăratului creștea mereu în interiorul acestui brîu de ziduri întărit cu turnuri și bastioane, dar creștea numai în înălțime strălucindu-și geamurile și acoperișurile în lumina soarelui. Catedrala sfîntului Ștefan își înălța ca o săgeată argintie din dantelă de piatră înaltul turn spre ceruri.

Hofburgul, reşedinţa împăratului şi a curţii, îşi adăuga mereu noi clădiri mărindu-şi faima şi întinzîndu-şi puterea în aşteptarea clipei, cînd stăpînirea habsburgică se va lua la întrecere cu cea a sultanului. Comorile se adunau în pivniţele adînci şi zidurile se împodobeau cu tablourile marilor pictori ai lumii. Vestea frumuseţii şi bogăţiilor Hofburgului se răspîndise departe, încă din vremea cînd împăratul Rudolf primise aici pe Mihai Viteazul cu domniţa Florica. Însăşi doamna Ana fusese chemată de împărăteasă, care îi dăruise după moartea lui Nicolae Pătraşcu o casă cu vie sus, spre miazănoapte în satul Nüssdorf. Dar în acele încăperi înalte ale Hofburgului cu pereţii acoperiţi cu tablouri ce înfăţişau chipurile cu figuri prelungi şi domniţe bălaie ale habsburgilor sau imaginile sfinte ale Fecioarei Maria aşa cum şi-o imaginaseră pictorii italieni şi germani, Ana se simţise mai singură, mai strivită de viaţă, mai nesigură pe sine şi pe ziua de mîine ca niciodată. Îşi odihnise ochii numai pe portretul reginei Isabela, singura cu păr castaniu şi ochi negri, franţuzoaică, fata Caterinei de Medicis şi nefericita soţie a lui Filip al II-lea al Spaniei, Isabela cea care murise numai la douăzeci şi trei de ani. Şi deodată limba germană îi păruse greoaie, iar mintea-i obosită nu mai vroia să-i primească înţelesurile.

Ieşise de la împărăteasă mai nefericită de cum intrase, cu tot darul primit şi în drum se oprise la catedrala Sfîntul Ştefan să încerce să se roage. Dar şi aici, chipurile de piatră de pe tablele mortuare prinse în ziduri, inscripţiile cu nume şi locuri necunoscute şi lipsite de semnificaţie pentru ea o copleşiseră. Aşa cum copleşitoare i se păreau bolţile fără sfîrşit ale bisericii, nenumăratele altare cu chipuri şi statui de sfinţi peste care se strecura lumina colorată a vitraliilor, dîndu-le o viaţă ciudată ; pe unele răsfrîngînd pete sîngerii, pe altele vineţii-albăstrii ca peste chipurile morţilor neîmbălsămaţi. Mirosul florilor o ameţea şi sta aşa pierdută, în rîndul lung de bănci din dreptul anvonului pustiu, ca pierdută într-o pădure străină. Pe scara ce ducea la tainiţele cu cripte regeşti apărură doi călugări purtînd lumînări lungi pe care le aprinseseră în dreptul Sfîntului Ştefan.

Doamna Ana rămăsese ca împietrită locului neputînd nici să se roage, nici să plece. Era ora liturghiei de amiază şi catedrala se umplea încet, încet de lume, femei mai

multe, bărbații tineri fiind plecați în războiul împăratului, oameni în vîrstă, tinere, copii, toți acasă la ei, toți adunați pentru a-și liniști sufletele. Ana își ațintì ochii spre fresca înfățișînd peripețiile turnului de la Babilon și atunci începu orga să cînte, iar de sus, din balconul corului, voci pătrunzătoare își înălțară chemările către cel etern.

Doamna Ana începu să plîngă ușor și în minte îi veni gîndul că se află într-o împărăție asemănătoare Babilonului biblic, în care ea, străină, nu mai are nici loc, nici legături, și stingheră, străină va muri aici dacă vro minune nu o va scoate, acolo, în Valahia sau măcar la fruntariile Transilvaniei. Îi fu dor de bisericile mici și joase ale vremilor copilăriei, în care popi aproape neștiutori de carte, dar care învățaseră de la părinți rostul slujbelor se rugau pentru oameni.

Un dor sfîșietor o cuprinse după biserica lui Mihai Vodă, cea înălțată de socrul ei, Mihai Basarab, pe malurile nămoloase și pline de sălcii ale Dîmboviței, de cetatea aceea de scaun unde se cuvenea a fi locuința copiilor ei, dor de oamenii aceia negricioși și iuți peste care se revărsaseră toate vînturile soartei și totuși erau acasă la ei, săraci, oropsiți poate, închinați puterilor venite cu vînturile Asiei, dar avînd tăria de a trăi și muri alături de ai lor, pe cînd ea și cu copiii ei erau prizonierii împăratului și ai acelei împărătese ce-i dăduse de pomană o casă dincolo de mahalalele Vienei. Femeie și văduvă, iar în același timp fiică de domn, soața fiului lui Mihai Viteazul despre care se spunea că ar scrie pînă și în îndepărtata Spanie. Și iarăși își aminti de portretul nefericitei Isabela ce trebuise să moară în țară străină. Pînă și pe Marco, pe care nu-l iubise și nu-l stimase niciodată, l-ar fi vrut în preajmă, să o ajute să fugă, să ajungă la acel Matei Basarab, pe care nu-l cunoștea, dar care era bun față de feciorul ei.

Ieși din catedrală, cînd încă nu se sfîrșise slujba și o luă, prin piața mare luminată de soare, înspre casă. Pașii îi erau grei, avea peste treizeci de ani și era o femeie cu viața sfîrșită, cu viitorul întunecat de parcă un blestem ar fi urmărit tot neamul. În jurul ei, casele își aliniau zidurile închise și mute ; de aici putea privi departe, peste Viena rînduită în terase ce se întindeau pînă în șarpele lucitor al Dunării, dincolo de zid, de turnuri, de bastioane, de porți, de valul de pămînt de apărare și de

șanțul ce-i dădea ocol, ocrotind, dar în același timp închizînd Viena, așa cum închisă îi era și viața ei printre străini.

17

— Simina are obrajii trași. Îmi ești frate, Măria Ta, și trebuie să o știi. Nu-ți cunoști copilele, deși le ești tată. Simina a iubit-o prea mult pe Tudosca ca să poată trăi în preajma altei doamne. Are s-o urască, îți spun eu, și ai să ai alte supărări. Glasul jupînesei Marga se ascuțise. Își privea fratele cu ochi aspri, iar Vasile Lupu ședea mai departe liniștit în jilțul lui.

— Are să se obișnuiască.

— Ba n-are să se obișnuiască deloc ! Și nici turcoaica sau caucaziana n-are să se bucure cînd va da peste trei fete în casa bărbatului, cît o fi el de domn. Trei fete din care două sînt bune de măritat și nu m-aș mira să fie cam de-o vîrstă cu ele.

— O fi și de-abia se va simți mai bine lîngă ele.

— Dar ar fi și mai bucuroasă dacă va găsi aici casa mai goală. Pe Simina eu aș gîndi că e mai bine s-o mărți.

— Nu e încă anul de cînd s-a prăpădit Tudosca.

— Se vede că numai pentru ea, nu pentru toată lumea...

— E fată de domn, îi trebuie un pețitor de soi.

— Are și Moldova destui boieri mari, cu feciori pe potriva ei.

— Și dacă eu vreau mai mult ?

— Știu că n-ai trimis la pețit la sora sultanului, așa că...

— Margo, de nu mi-ai fi soră...

— De nu ți-aș fi soră și așa cum sînt, Măria-Ta, n-ai avea pe cineva de credință să-ți spună adevărul în legătură cu casa și familia Măriei Tale, că Gheorghe tace ca să-și mai acopere necazurile ce i le fac feciorii, iar Gavrilă habar n-are ce e în sufletul nepoatelor lui pe care le vede de Crăciun și de Înălțare, iar Măricuța nu-și vede decît de casa ei. Asta-i. Simina ar fi fericită aici.

— Nu cumva știi și petitorul ?

— Dacă ai să spui da, s-ar putea să-l știu.

— E grăbit să ajungă ginere de domn ?

— O iubește.

— N-o să îndrăznești să-mi spui că-l iubește și tăcuta mea Simina ?

— Măria Ta, ai avut o căsnicie fără dragoste și ai văzut cum a fost !

— Niciodată nu ți-ai măsurat cuvintele.

— Și Măria Ta, doamne și frate, niciodată nu ți-ai ascultat inima, ci numai capul și de asta ai multe, dar n-ai tot.

— Întocmai. Dar copiii mei vor asculta de porunca mea.

— Și între poruncile Măriei Tale, n-ar intra și primirea petitorilor de aici ?

— Și anume ?

— Om frumos, învățat și de neam mare.

— Învățat ? Mă lași să ghicesc ?

— Și dacă ar fi neam cu mine din partea răposatului ?

— Racovițeștii, Cehanii, Nemirii, Chiraclu ?

— Nemirii, Măria Ta.

— De băiatul Marelui Vornic vorbești ?

— Da, de el. E tînăr plin de bună-cuviință și-i place fata.

— Unde a întîlnit-o ? La tine ?

— La mine.

— Era cu taică-su o poveste în vremea lui Ieremia Movilă.

— Eu, una, n-o știu.

— Te faci că n-o știi.

— Ți i-ai cîștiga pe viață, mai ales acuma după ce și Ghenghea și Frangulea ți-s dușmani.

— De ce ? Că i-am pedepsit cu tăierea nasurilor ? Au furat țara mai rău ca tîlharii și așa a hotărît divanul.

— În frunte cu Măria Ta. Dar, rogu-te, spune-mi răspicat, le dai sau nu învoire să vină ?

— După cîte știu eu, Toader al lor e trimis de mine, în solia mea de petit, tocmai în Caucaz. Să așteptăm să se întoarcă. Nu e nici o grabă, mai cu seamă că de la Stambul mi-a venit poruncă să trimit, în locul lui Ioan, ostatecă pe una din copile. Va sta la sultana-mamă și va învăța și ea cum se trăiește în altă lume.

— Doamne ferește! Nu cumva vrei să spui că va pleca Simina?

— Ea, ori una din surorile ei. De una trebuie să mă despart.

— Și ce o să facă sărăcuța singură printre păgîni? Doamne, ăsta-i blestem, nu veste. Întotdeauna m-au îngrozit oamenii aceia. Întotdeauna m-am întrebat cum ai putut să-ți faci prieteni printre ei, să răzbești printre ei, să ai legături cu ei.

— Se poate trăi între orice fel de oameni cînd îți pui în gînd. Oameni și ei, nici mai buni, nici mai răi ca ceilalți. Atît că au altă limbă și altă credință.

— Au o credință cu care umblă să ne fure credința noastră.

— Greșești, soră!

— Umblă să ne fure sufletele, Vasile, și asta-i cel mai cumplit. Sînt lacomi și cer mereu mai mult. Sînt puternici și poruncesc mereu lucruri mai grele de îndeplinit. Sînt mulieratici și învață la rău și pe alții. N-au stat oare la Stambul băieții lui Gheorghe și de-acolo au venit cu cele purtări? Sînt cruzi.

— Margo, astea au fost gîndurile și învățăturile de la răposatul comis. Am bănuit eu că nu mi-a fost credincios.

— Gîndurile omului cîtă vreme nu-s trecute în fapte de necredință, nu le poți pedepsi, numai că el a ținut și la mine și la Moldova și a văzut ceea ce un bărbat dornic de putere nu mai vede. Și tu, Lupule, ți-ai schimbat sufletul mai de mult. Nici n-ai băgat de seamă cînd. Ferește-te să nu te trezești odată singur!

— Te îndoiești de mine, Margo?

— Ești cu zece ani mai tînăr. Te-am ținut în brațe cînd erai mic și te învinețeai de plîns cînd doreai ceva și nu ți se dădea. Mama, fire blîndă, ți-a îngăduit multe. Eu te cunosc cel mai bine. Întotdeauna ai vrut mai mult decît ai putut, întotdeauna ai pus o pavăză de putere ori avere între tine și oamenii în care nu crezi. Învățînd să te aperi de cei răi ți-ai ales un drum și mai greu. Cunoști multe, știi carte, știi cum să vorbești, dar nici străina ce o aduci în casă, nici toată turcimea nu cred să-ți aducă mulțumirea și eu asta vroiam pentru Simina.

— Tocmai, fiindcă cei zece ani ce ne despart și te-au făcut s-o ajuți deseori pe mama îți dau dreptul să vorbești

așa, în fața mea, te-am ascultat. Dar ține minte un lucru : mi-s prieteni cei care mă sprijină și trebuie să văd în ei și punțile ce-i leagă de mine, știind prea bine că oamenii sînt schimbători și n-au teamă uneori nici de Dumnezeu, nici de drac. Iar cu fetele de domn, jupîneasă Marga, nu uita cum le-a măritat Ieremia Movilă pe ale lui, fiecare ginere i-a fost un sprijin.

— Și tot n-a ținut domnia, decît cît i-a fost sorocul.

— Fiindcă a murit.

— Fiindcă afară de naștere și de moarte, nimic nu-i sigur. Adu-ți aminte vorbele bietei mame. Eu mai multă putere n-am, decît să-ți spun că fata ți-ar fi fericită dacă ai da-o după Toader Cehan. Soarta ei e în mîinile tale și acuma, fiindcă plec la Bucium, lasă-mă s-o iau pe Șimina cu mine. Poate acolo se va simți mai bine decît la Iași, mai cu seamă dacă alegerea ta se va hotărî asupra ei pentru Stambul, să mai aibă cîteva zile senine. Și jupîneasa Marga ieși cu ochii înlăcrimați într-o fluturare de veșmînt cafeniu.

Vasile Lupu, rămas singur, trecu la grijile lui de domnie, printre care două de atunci nu-i dădeau pace : Una, că mitropolitul Varlaam îi făcuse înștiințare că bisericile catolice din țară se înmulțiseră : la Iași, Cotnari, Hîrlău, Baia, Neamț, Piatra Neamț, Bacău, Faraoni, Trotuș, Roman, Săbăoani, Huși, Hotin, iar la Bacău se înălțase chiar o mănăstire franciscană. Asupra acestui fapt chiar un turc îi vorbise, căci se știa că atît împăratul nemțesc, cît și leșii caută să se întindă în aceste părți prin orice mijloace. Dar în același timp se ivea o altă primejdie, a religiei reformate, ce se răspîndea în Transilvania, unde episcopul calvin Geleji se lupta să cîștige populația română.

. . . . . .

Frămîntări și buluc peste ele, amintirile. Se întoarse pe nesimțite cu gîndul cînd era numai Lupu Coci :

Erau de mult în Moldova. Zburaseră anii în înaltul vremii fără ca nimeni să le ia seama. Stejarii gemeni din spatele casei jupînesei Irina se înălțau mai falnici, iar în umbra lor, trei feciori călare. Oacheși, subțirei, înfipți bine în șa : erau Lupu, Gheorghe și Gavrilă. Doi flăcăi în toată legea, al treilea abia dîndu-i tuleile sub nas.

îmbrăcați cuviincios, fără a fi strălucitori, aveau în ei un fel de hotărîre mută, ce-i făcea să pară mai vîrstnici de cum erau.

Au coborît poteca fluierînd ușor și au ieșit pe poarta largă unul cîte unul, ca odată ajunși în drum să se alăture. Se duceau ca de obicei spre casa negustorului armean Agop, cu al cărui băiat învățaseră carte la dascălul grec, Ioachim, cel ce slujea la mănăstirea Galatei. Haras era de o vîrstă cu Lupu și avea o soră, Tecla, cea sprîncenată și cu cozile groase ce-i băteau spinarea.

De Tecla se îndrăgostise Lupu pe nesimțite, căci întîmplarea făcuse să o vadă deseori în cursul anilor. Nu-i spusese fetei nimica, căci nu îndrăznise. Era cu vro patru ani mai mică decît el și deși fusese crescută mai îndrăzneață decît jupînițele moldovence, avea un fel de oprelişte în privire cînd simțea că i s-ar fi spus mai mult decît se cuvenea și peste oprelişte asta nu trecuse. Îi era drag să-i vadă obrazul rotund, gura ca o inimioară și cîrlionții împodobindu-i fruntea. Negustorul nu o ținea ferită de ei. Îi iubea pe toți trei ca pe niște feciori fără tată ce se aflau și de cînd ajunsese omul de încredere al jupînesei, care prin el își făcea vînzările de vin și roada încărcată a nucilor din livezi, învățase a-i cunoaște bine, cu firile și gîndurile lor felurite. Ca om necăjit ce fusese și el la vremea lui, știa ce-i greul și cîntărise cu luare aminte zbuciumul jupînesei de a veni în Moldova și de a-și crește singură copiii. Mai înțelesese că băieții aveau ca parte de moștenire o fire ce nu avea să se mulțumească nici cu puținul pe care-l aveau acuma, nici cu ce lasă viața să pice din mîinile ei zgîrcite.

Așa cum răposatul lor tată nu-și aflase liniștea pînă nu murise, alergînd pe urma unui gînd, nici feciorii lui, odată ieșiți din vîrsta copilăriei, nu aveau să se oprească aici, în starea de coconi mai sărăcuți și fără sprijin. Își vor căuta un drum în viață spre neamul mamei lor, ca să ajungă cît el sau să-l depășească. Nu erau din plămada ce se mulțumește a crește puțin și a fi fericiți. Fata lui nu era pentru nici unul. Simțise că ochii lui Lupu se opreau adesea pe ea, cînd era în preajmă, dar era mai bine pentru amîndoi ca să nu se lege unul de altul. Așa că, fără a spune nimănui nici un cuvînt, în ziua cînd fata împlini cincisprezece ani, o trimise la Suceava, la o soră de a lui măritată cu un zaraf armean. Acolo avea să-i facă logodna cu băiatul unui boier din partea locului,

răspunzînd astfel cum se cuvine faptului că acesta îi trimisese în trei rînduri peţitori. Agop văzuse băiatul, îl cîntărise şi-i plăcuse. Era om pe pămînturile lui şi mulţumit cu ce are. Aşa încît, la zi de sărbătoare, cînd fraţii Coci aveau să vină la ei, fata era plecată de o săptămînă, vederea se făcuse şi logodna avea să se sărbătorească.

Veneau veseli şi fluierau uşor cei trei fraţi, dar la Agop se pomeniseră în faţa porţilor închise. Omul de strajă le spuse numai că stăpînii sînt plecaţi la neamuri spre miazănoapte la o cumetrie şi nu ştie cînd se vor întoarce, că jupîniţa şi fratele ei vor zăbovi acolo mai mult, fiindcă pe urma boierului au plecat vro trei chervane încărcate cu lipscănii luate la ultimul tîrg al sfintei Mării.

La ce neamuri au plecat ? Nu ştie, că stăpînul are fraţi şi veri pînă în hotarele Lehiei răspîndiţi, şi lor nu le-a dat în grijă decît casa şi curţile, iar dacă jupîneasa Irina are numaidecît nevoie de el, să trimeată după Kir Panait, care îi va îndeplini întocmai vrerile şi nevoile.

Omul care le spusese acestea era voinic, cu mustaţa groasă şi părul tuns rotund pe frunte. Lupul avea să-l ţie minte toată viaţa. Privirea lui albastră lucise a veselie sub sprîncenile groase. Ştia, se vede treaba, mai mult decît spunea, dar o fi avut astfel poruncă să le stăvilească drumul.

Prin poarta înaltă, dată în lături, se vedea urcînd un drum pietruit spre case. Alături de ei, un dud alb îşi scuturase belşugul roadelor. Jos, în vale, sclipea apa rîului străbătut de un pod.

Şi priveliştea aceasta Lupu nu avea să o uite toată viaţa. De încordare i se roşiseră obrajii şi gîtul, apoi simţi cum tot sîngele se trage din el, încît avea mîinile şi picioarele reci, de parcă ar fi fost iarnă. Ca să-şi încălzească mîinile şi le trecuse prin părul des şi apoi îşi pusese din nou cuşma. Simţise ca şi cum cineva i-ar fi furat un bun al lui, or l-ar fi lăsat gol în vînt. Prin minte îi trecuse un gînd amar.

— Dumnezeu nu e drept cu mine. Mi-a luat tatăl, acuma mi-o fură pe Tecla. Mi-o fură după ce am trecut fără să crîcnim prin greu şi sărăcie. După ce mama trage greu la jugul vieţii, fără să-ţi fi greşit şi ea cu nimic, ca şi mine. Pedepsele lui Iov, toate trebuie să vie pe capul nostru ? Toate încercările. Mult o să mai rătăcim aşa la marginea vieţii adevărate ? Căci nu asta poate să fie

viața ; numai muncă fără folos și lipsă, iar cînd ți-e drag ceva să nu ai parte.

O ținuse tot într-un galop pînă sus, la Socola, unde își aveau via. Parcă auzea și acum pocănitul potcoavelor pe pămîntul uscat. Nori de praf rămîneau în urma lor și cei trei frați goneau sub privirile mirate ale trecătorilor, care îi bănuiau a fi vestitori ai curții domnești pentru vreo solie ce nu suferă amînare.

Solia era nevoia de singurătate a unui suflet tînăr îndurerat și rănit, căci nu era de vîrsta să înțeleagă nici înțelepciunea durerii, nici rostul rănilor la anii tineri.

Tînărul căutase osteneala trupului, care să-i împiedice arsura din minte și inimă ; căuta singurătatea deoarece era prea mîndru ca să-și arate suferința față de ceilalți. Frații îi stăteau în preajmă fără întrebări și fără mînie. Ei erau trei și așa aveau să rămînă toată viața orice s-ar întîmpla, dar se vede că dragostea asta e mare belea pe capul omului de-l sălbăticește așa, deodată, și-l amuțește pe cel vesel ca și pe cel trist.

De atunci și-a luat el din viață o învățătură, pe care nu avea să o uite niciodată. Și fata lui trebuia să fie ferită de vise și durerile iubirii.

18

Locul unde se afla ostatecă solia lui Vasilie Vodă era în acea parte a cetății Oceacov unde pe vremuri se aflase un castel întărit al unui cneaz ce murise în streang pentru ciudate fărădelegi, pierind fără iertarea bisericii ; localnicii povesteau că s-ar fi schimbat după moarte în strigoi. Din pietrele vechiului fort se înălțase mai apoi o parte din zidul de lîngă „Fîntîna Șarpelui".

De cînd îi adusese aici, somnul lui Toderiță nu mai era somn, vise urîte îl trezeau cînd cînta cocoșul de miezul nopții și piatra inelului schimba ape roșii ca sîngele.

Încăperile pentru moldoveni dădeau spre malul Niprului, ale cărui ape se auzeau bătînd în zidul cetății, și cît vedeau cu ochii, din curtea cea strîmtă de lîngă fîntînă, era numai cîmpie oablă, acoperită de iarbă, ce se

unduia sub pala vîntului. Noaptea, de undeva din adîncul pămîntului, răzbeau pînă la ei gemete înfundate însoțite de strigăte înăbușite, amestecate cu sunete de daira și de cobză, și cu cît era lumina de lună mai puternică, cu atîta zgomotele ciudate își măreau tăria. Dacă ceilalți puteau dormi oricum și oriunde, cu Toderiță nu era același lucru. Într-o bună noapte, simți cum ceva îi dă tîrcoale și o mînă rece îl atinge pe gît ; deschise ochii și văzu un cavaler în haine de mătase purpurii, cu mai multe colane de preț atîrnîndu-i pe piept, cu cizme lungi roșii, cu vîrfurile întoarse și împodobite cu pinteni de aur, cu o față nefiresc de albă, cu bărbiță neagră, privindu-l cu ochi strălucitori cu lumini roșiatice, lumini ca în ochii bufnițelor. Era asemenea unui mare șleahtnic polonez. Fără să vrea, ridică mîna pe care purta inelul cu piatra lunii către el, și atunci omul dispăru ca o umbră în peretele din față. Toderiță se sculă, se duse pînă în dreptul unde pierise, pipăi locul ; nu era nici o ușă ascunsă, nici un semn. Nici zgomotele din adîncul pămîntului nu se mai auzeau. Doar bătăile inimii lui și răsuflarea potolită a celor ce dormeau alături de el. Își zise că are năluciri și pînă nu au dat zorii nu a mai închis ochii. Nu a povestit nimănui nimic, dar a doua noapte a căutat să stea treaz și arătarea nu s-a mai ivit. Peste două nopți însă, cînd luna era plină și lumina ei albastră zvîrlea panglici late peste culcușul lui, simți același aer rece de parcă s-ar fi deschis o ușă și, desmeticindu-se, văzu același chip, de data asta galben și pierit, cu gulerul hainei desfăcut și purtînd pe gît urmele unei răni proaspete ce sîngera picurînd stropi peste veșmîntul de mătase strălucitoare. La mijloc, avea numai brîul aurit de care atîrna o teacă goală împodobită strălucitor cu nestemate. Ochii aveau o privire crudă și rătăcită, iar gura-i murmura cuvinte ce-i păreau a fi poloneze, dar un dialect vechi cum se vorbea cu o sută sau două sute de ani în urmă. Părul bălan era încîlcit de sudoare. Se afla lîngă patul unui tînăr cerchez, izbitor de frumos. Instinctiv Toderiță sări din culcuș și piatra inelului aruncă, aidoma unei torțe, o lumină pe fața străinului care își duse mîna la gît și pieri iar în adîncimea zidului netencuit.

— Turcii ne dau băutură cu sămînță de cînepă să ne înnebunească, bănui Toderiță. Pașa de Silistra s-a învoit cu paznicii noștri, fără să știe pașa de Oceacov, ca să ne

înnebunească și să fure fata, ori hogea vrea să se răzbune pe noi că îndrăznim să luăm o cercheză ceea ce după legea lui Allah se pedepsește. Dar de ce îi e frică să se apropie de mine ? De ce scînteiază așa de viu acest inel dăruit de Ana Moghileanca ? Să fie adevărat că sînt nestemate ce au în ele un fel de iarbă a fiarelor ce apără pe cel ce le poartă de moarte ? Și în același timp îi arată ceea ce nu văd ceilalți ? Și iar a tăcut din gură să nu se facă de rîs în fața lui Enachi Catargi.

Dar, peste trei zile, tînărul cerchez a murit și a trebuit să-l îngroape în micul cimitir, unde, nemaifiind nici un creștin și neputînd să-i puie cruce la cap, i-au pus un talisman chiar în coșciug sub privirile groparului care se nemerise a fi un rob din părțile de sus ale Bugeacului, rob ce știa moldovenește.

Înainte de plecare, s-a alăturat lui Toderiță șoptindu-i : „Dacă mă puteți scăpa de robie vă spun o taină dătătoare de viață."

Toderiță nu se întrebă de ce tocmai lui îi vorbise, se gîndea numai cum să facă pentru a-l asculta.

— Cum și cînd ? îl întrebase.

— Rămîi, boierule, în urmă și intră în bordeiul meu. Ai un talisman văd și e bine.

Și Toderiță rămase în urmă intrînd apoi la gropar.

— Măria ta, ai dormit cu mortul în aceeași încăpere.

— După ce cunoști ?

— Ești mai galben decît ceilalți și mai nedormit. Dacă vrei să nu-ți vină rîndul, să nu-ți lepezi inelul niciodată.

— Nici nu l-am scos.

— Măria ta, n-ai avut vedenii de cînd ești aici ?

— Să zicem că aș fi avut. Ce-i cu ele ?

— Un boier tînăr îmbrăcat în veșminte strălucitoare leșești ?

Toderiță tăcu, numai ochii lui spuneau da.

— Să ceri Domnia Ta un ciocan greu și o daltă. Sapă în peretele dinspre Nipru. Ai să dai acolo de o ușă zidită. Ia o torță bună și doi oameni. Veți coborî o scară ce duce la piciorul cetății înălțată pe gropnița cetății vechi. Luați doi, trei saci și cîte oseminte veți găsi să nu vă înfricoșați. Le băgați în saci și eu viu cu căruța să le iau, să le îngrop.

— Pe ce temei vorbești ?

— Acum treizeci de ani, eu am fost printre robii care au lucrat la astupatul ușii. Ceilalți au murit. Eu am zăcut de holeră și le-a fost frică să se apropie de mine. Cînd m-am făcut bine, au zis că-i semn de la Allah și n-au îndrăznit să treacă peste voia lui, chiar dacă am zidit intrarea spre gropnița strigoiului.

— Nu cred.

— Să crezi, Măria Ta, că bătrînii cunosc viața din pățite. Și-i păcat de tinerețile Măriei Tale, că te-o fi așteptînd mama ori soața, acolo, în Moldova, și măcar de una să mai ai parte !

— Cum măcar de una ?

— Cel ce a avut vedenia strigoiului își pierde dacă nu viața, dar ceva sau pe cineva la care ține ca la ochii din cap.

— Astea îs alte născociri.

— Nu, Măria Ta ! Strigoiul lui pan Ceaplinski pînă nu va fi îngropat și străpuns cu țărușul în dreptul inimii, nu se va lăsa de a face răutăți.

— Pan Ceaplinski ?

— Da, Măria Ta. Pan Ceaplinski, cel care a stăpînit la gurile Niprului, înainte de a le cuceri turcii. Nu cunoști blestemul lui.

— Nu, moșule. Povestește-mi, spune-mi și numele tău.

— Eu îs Dragotă, Măria Ta. Dragotă răzășul, născut, crescut în părțile Moldovei și căzut în robie acu treizeci și mai bine de ani. Prin voia celui de sus, am izbutit să intru în al șaizecilea an al vieții mele. L-am apucat pe Măria Sa Mihai al Țării Românești, cînd a intrat în Iași ca domn, am apucat și pe cei doi domni Movilești și pînă aici a fost sorocul vieții mele, că de atunci și pînă acuma robie și altceva n-am știut. Nu te uita că-s alb coliliu, asta e al robiei și dacă nu era holera cea mare eram de mult mort, dar păgînii mi-au zis de atunci Iusuf și au trimis hogea la mine. Eu n-am zis nici da, nici nu. Ei mi-au dat fes și șalvari. Iar n-am zis nimic. Acu vorbesc după treizeci de ani. M-or fi crezut mut.

— Am să te iau cu mine. Grăiește-mi tot ce știi, și Toderiță se așează pe patul de scînduri din bordei.

— Așa, Măria Ta ! Să asculți și să crezi, că hogea nu degeaba a cerut să vă adăpostească în acea parte de cetate, unde se schingiuiau și se omorau prinșii în răz-

boaie. Acolo-i gropnița polonilor de seamă, acolo e pentru hatmanii cazaci prinși de ei. Ce nu răzbesc ei cu chinurile, răzbește strigoiul cu poftele.

— Moș Dragotă, nu cred în strigoi.

— Așa-i cu domnii mari, nu cred în datinile celor mici, dar pan Ceaplinski cel tînăr a trăit pe aceste locuri, pe vremea cînd se povestește că ar fi fost lupta între turci și moldoveni, pe vremea lui Ioan Vodă Armeanul. Și se mai spune că muma lui s-ar fi tras din neamul Drăculeștilor, cine o fi aceea. Un cazac ce ar avea acum suta de ani mi-a povestit că tătînă-su l-a apucat în viață pe strigoi. Era un bărbat subțirel și rău ce-și petrecea toată vremea la vînătoare. Și cînd se plictisea de vînătoare asmuțea doi cîini sălbatici pe oamenii de pe țarinile lui ; doi cîini pe care-i stăpînea numai cu biciul cu capete de plumb. Îi lăsa să flămînzească, apoi îi asmuțea pe ciobani, pe turme, pe plugari și pe boii lor ; hoiturile celor sfîrtecați le arunca acolo, în groapa de sub zidul de azi al cetății. Mai tîrziu, a învățat boierul Ceaplinski un năravurît ce se obișnuiește printre oștenii armiei turcești. Copilandrii prinși, după ce erau jocul și batjocura răutății drăcești a boierului, erau omorîți și aruncați în aceeași gropniță a palatului său. N-ați auzit noaptea gemete și voci ?

— Ba da.

— Sînt ei, cei morți în chinuri și nelegiuiri, îngropați acolo fără slujbe, fără popă. Sînt suflete chinuite ce nu-și află odihna, Măria Ta. N-ați auzit noaptea cîntece de felurite cobze și dairale ?

— De unde știi ?

— Fiindcă le-am auzit și eu cît am lucrat să astup intrarea la gropniță.

— Nu se poate !

— Se poate, Măria Ta, că acolo a fost năravdrăcesc și fapte nelegiuite s-au petrecut, înainte ca flăcăiandrii să fie omorîți ca să nu povestească prin sate ce se petrecea la palatul blestemat. Atîta că oamenii locului speriați că le-au pierit copiii s-au plîns popilor și aceștia au început după un timp cercetările.

— Și ?

— Și cneazul a dat vina pe soldații care bîntuiau prin ținut și în același timp dăruia bisericilor aur cu amîn-

două mîinile, că vezi Măria Ta, el credea și în sfînta biserică.

— Și atunci ?

— O fi fost nebun ; că unul dintre copilandrii scăpat cu viață a prins a se mărturisi înainte de moarte și a spus cum că și cu ei cheltuise, cît nu se poate spune, blestematul, că-i îmbrăca numai în haine de mătăsuri sîngerii.

— De unde știi culoarea veșmîntului ?

— Așa umblă povestea. De atunci nici un păgîn nu mai doarme în acele părți.

— Și ne-a trimis pe noi. Dar o fi adevărat ce spui sau născocire ?

— Adevărul. Se spune, mai departe, că atunci cînd s-a strîns lațul cu pîrile în jurul lui, l-au adulmecat și cea care l-a dat pe mîna bisericii a fost nevasta lui, o femeie aprigă și părăsită de el într-un alt palat îndepărtat. Ea s-a plîns vlădichii de la Alexandrov și de la Kerson.

După zece ani, l-au prins în mijlocul blestemăţiilor, cînd se închisese aici, cu ai lui.

— După cîți ani ?

— După zece, ori cincisprezece și toți părinții i-au cerut moartea.

— L-au spînzurat ?

— Ca pe un om de rînd. De acolo are rana la gît și nici un popă n-a vrut să-i dea iertarea. De atunci zace neîngropat, aruncat în groapa de la marginea apei. Și nici apa n-a săpat drum să ia hoiturile de acolo. Era blestem și nelegiuire, iar apa e curată de o poți bea. Înfățișează-te după ce-i găsi groapa strigoiului la pașa de la Oceacov fără să știe nimeni altcineva și spune-i să vă mute de acolo. Ochii albaștri ai lui Dragotă groparul priviră apoi cu o nesfîrșită rugăminte spre el — și roagă-l pe pașă să mă deie rob Măriei Tale ; n-o să ceară mult, dar mare bine mi-ai face de aș muri pe locurile unde m-am născut că nu-i mai mare blestem decît să trăiești singur, să-ți zacă oasele în țintirim necunoscut.

— Moș Dragotă, dacă nu visez acuma, așa treaz cum sînt, voi face întocmai cum ai spus. Și află că Vasilie Vodă, care-i domn acuma în țara Moldovei, nu numai că-i tare bogat, dar e bine cu turcii, apoi mai este bărbat ambițios. Dacă sîntem în viață și dacă vom mai trăi o să ieșim de aici și o să te luăm cu noi. Numai să nu fii și tu o nălucire ca toate cele ce văd aici, unde ne dau

mereu o băutură amară și neagră din semințele unui arbore ce se cheamă ket.

— Nu-s năluciri, Măria Ta! Numai că pe pămînturile astea multe s-au întîmplat și dacă ai avea prilej să stai de vorbă cu cazacii cei bătrîni, ai mai afla, Măria Ta, multe altele de care trebuie să te păzești și să ții seamă. Dar de băutura aceea să vă feriți, aruncați-o căci înnebunește omul care o ia mai multă vreme.

Toderiță plecă cu simțămîntul că se află la un hotar între viață și nălucire. Totuși, vroia să spargă zidul să vadă, cu ochii lui, cîtă parte de adevăr și închipuire se află în povestirea groparului. Și a doua zi, cu tîrnăcoape grele, au desfăcut zidul și au dat de ușa de stejar. A coborît împreună cu doi tineri și au găsit gropnița plină de oseminte, deasupra cărora se afla leșul unui leah, cam între două vîrste, îmbrăcat în veșminte de atlas roșu încheiate în nasturi de argint, brîu de piele aurit pe care era scris numele Ceaplinski cu data 1540. La gît se cunoștea că a avut o rană adîncă, făcută de ștreangul putrezit alături. Nu mai era nici o îndoială că trebuia să meargă la pașa Oceacovului. Cînd i s-a înfățișat i-a povestit visul și descoperirea ; turcul nu a părut mirat decît de faptul că au fost trimiși să stea în alt loc decît cel hotărît de el. Le-a dat învoirea să se mute și a îngăduit a fi scoase și oasele din groapă și aduse la cimitirul vechi, unde fusese îngropat cerchezul. Le-a spus apoi că primise veste de la hanul din Crîm precum că fecioara e plecată, cu învoirea lui, să fie mireasă la țara Bogdaniei și că beiul de Bogdania, ca și solia lui să nu fie supărată cu nimic ; altcum, el, marele han, poate întoarce ceamburile lîngă cazacii de la Nipru și n-ar fi tocmai bine. Apoi, Toderiță s-a îmbolnăvit și a zăcut o vreme.

Însănătoșirea lui Toderiță bucură toată solia moldoveană, dar o și minună, căci o vreme nimeni nu se mai aștepta ca el să scape din puterea nălucirilor ce-l stăpîniseră și care-l supseseră atît de mult, încît era de nerecunoscut, cu obrajii supți și ochii cu privirea înfrigurată, tulbure, cu hainele atîrnîndu-i pe el de slăbiciune. Vie în înfățișarea-i părea numai piatra verde a inelului, în care tremurau clipind ape roșii, ca un ochi înlăcrimat. Enachi Catargi se luase de gînduri că nu va mai ajunge cu el teafăr în Moldova. După strămutarea soliei, Toderiță se înzdrăveni ca prin minune ; poate unde era tînăr, poate unde aruncase, fără a-l mai bea, vinul acela amărui

și des ca un untdelemn, în care se vedeau plutind boabe ale copacului ket folosit de dervișii turci, în vremea postului ramazanului, fiind dătător de puteri.

Cînd s-a însănătoșit, și-a dat seama că se schimbase locul de așteptare a soliei chiar în apropierea pașei de Oceacov, care le-a mai dat ca pază și supraveghere niște akingii plini de credință față de el. Robul gropar și-a făcut datoria și i-a povestit lui Toderiță cum înfigînd parul în inima cavalerului polon, întîi a curs sînge negru și apoi, din mort, nu a mai rămas decît oasele și îmbrăcămintea. Între timp, pașa Oceacovului pusese pază întărită pentru siguranța tinerelor cercheze. Grijă de a veghea asupra soliei aveau patru arabi care ascultau numai de poruncile pașei de la Oceacov. Crescuți de mici sub îngrijirea lui și avînd ca șef pe Mulai Abu-el-Hafid sau sclavul lui Dumnezeu. Toți erau fii de caizi omorîți de turci în desele lor hărțuieli și războaie. Făceau slujbă aici tocmai pentru a fi mai departe de orice ispită de a părăsi armata sultanului de la Stambul pentru a trece de partea piraților ce erau de același sînge cu ei.

Se dăduse adăpost soliei moldovene într-o latură a cetății, nu departe de o casă ce purta o inscripție: „Khazin el kebrit alaniat el djihad" adică „depozitul de material pentru războiul sfînt". Și așa mare spaimă insufla populației aceste cuvinte scrise acolo, încît oamenii se apropiau de departe în vîrful picioarelor, pe ascuns, apoi se retrăgeau înspăimîntați ca și cum un cutremur ar fi deschis pămîntul în fața lor. Așa încît, Enachi Catargi și cei rămași sub aceste două paze puteau sta liniștiți; toți, afară de Toader pe care-l fierbea dorul așa cum fierbe mustul toamna. Și unde-i dor e și neliniște. El avea curajul să se apropie de casa ciudată, o altă rămășiță a unei alte vremi și a zărit din cînd în cînd nu numai pe bătrînul paznic, ci și o femeie învăluită în mantie lungă. Cei din cetate bănuiau a fi lăsată să trăiască acolo din mila sau pedeapsa pașei celui bătrîn. Și într-o seară, cînd îl însoțea pe Mulai Abu-el Hafid, văzu cu mirare că necunoscuta le face semn să vină în curte; ea însăși le-a deschis poarta cu mîna-i tremurîndă. Vorbea araba curgător și-i îndemnă să vină după ea.

— Eu am să mor în curînd, îi spuse lui Mulai. Părinții mei au fost arabi și vouă vreau să vă împărtășesc taina locului. Înlăuntru se află o comoară. Pașa cel tînăr n-a deschis o ușă, n-a intrat niciodată în această locuință.

Dar eu presimt că am să mor. Hafid, care-i cu mine aici, n-are să vorbească nici dacă-l ameninți, nici dacă-l plătești. Dar dincolo de această ușă ale cărei zăvoare și a cărei broască a ruginit, căci de patruzeci de ani nimeni n-a mai deschis-o, dincolo de ea sînt lăzi cu aur și cine are aur are putere. Voi sînteți tineri. Poate veți încropi o corabie să puteți ajunge în țara părinților voștri și-i veți da drumul necredinciosului care te însoțește și pe fruntea căruia văd că-i scris a fi mereu pe drumuri, mereu cu dorul în suflet și-și va cîștiga înțelepciunea prin multă suferință. Spune-i, Sidi, că de nu va avea de ce să se prindă în viață, cînd ajunge la capătul drumului ăstuia să se gîndească la păsările cerului, care viețuiesc libere și fără doruri. Pe mine m-au vîndut piratii haremului marelui padișah acum patruzeci de ani, m-a furat de la el un bei și m-a adus aici. Pe el l-au prins ori l-au omorît în lupte că nu l-am mai văzut de atunci. Dar am avut din ce trăi și pazmic milos lîngă mine. Acu e și el pe ducă. În ursita mea e scris să mor tocmai cînd voi fi liberă așa cum sînt rîndunelele.

Glasul îi era slab, dar limpede, ochii negri încețoșați aveau privirea plină de prevestiri, fața mică și plină de creturi purta încă urmele unui chip frumos, iar cearșaful albastru ce o învăluia punea umbre de înserare peste el. A luat o cheie dintr-o casetă și i-a dat lui Mulai să deschidă ușa zăvorîtă. A izbutit cu greu ; înlăuntru era întuneric și miros de mucegai ; pe lîngă pereți stive de lăzi pline cu dubloni. Au numărat treizeci de lăzi bine stivuite. Au plecat amîndoi și arabul a povestit pașei întîmplarea. I-au dat cheia. Pe drum, Mulai i-a tălmăcit lui Toader cuvintele bătrînei. Au îngropat-o a treia zi. Murise așa cum a prevestit.

Dar Mustafa, pașă de Oceacov, nu era un om obișnuit. Cu mama venețiană și tata bosniac turcit, războinic bun, deștept, ambițios, dorea și cerea mai mult vieții decît o slujbă de căpitănie a unei cetăți pierdute pe malul abrupt al Niprului. Mic de statură, puțin cocoșat de un umăr, nu uita că mama lui, înainte de a fi răpită de pirați și vîndută pe bani grei, fusese una din nobilele Veneției, neam cu dogele și logodită cu ducele de Foscara. Dar se vede că unirea forțată cu bosniacul cel aspru și fără alese purtări, păros și crud, îi scîrbise într-atît sufletul, încît dăduse naștere acestui prunc schilav ; crezuse că-l va

pierde, atît era de firav. Cu încetul însă, se înzdrăvenise şi ajunse oştean aşa cum îl hărăzise paşa Iusuf, dar nu un oştean oarecare, ci unul îndrăgostit de meseria morţii pe care şi-o luase. Din pricina aceasta ţîşnise ca o rîndunică pe cerul războaielor şi acolo unde lupta el era întotdeauna biruinţă. Şi cu toată marea lui vitejie, cu toată faima lui, era ţinut în umbră. Aşa că sosirea paşei de Silistra, de care trebuia să asculte, îl scosese din răbdări cu poruncile nepotrivite, cu îngîmfarea ce i-o dădea marea-i putere atît asupra armiei de la malul mării, cît şi asupra celei dintre Nistru şi Nipru. Ori dregătoria aceasta Mustafa Paşa credea că i se cuvenea lui pe bună dreptate, dar cum dreptatea e o pasăre măiastră care nu zboară în toate împărăţiile, el era la o margine de răbdare, dincolo de care curge rîul răzvrătirii.

Acuma, cînd Mulai îi descoperise comoara în plină cetate, avea cu ce să-şi împlinească dreptatea lui pe care Stambulul şi padişahul nu i-o făcuse, dar mai întîi să scape de oaspetele nepoftit, de toţi oaspeţii nepoftiţi. Aşa că va dărui paşei de Silistra ca din partea lui Vasilie Vodă, despre care se ştie că e fălos şi bogat, patru mii de galbeni numai să plece cît mai curînd la castelul de la Tulcea. Va avea el grijă să şi-i ia înapoi de la beiul din Iaşi. Totodată îi va trimite şi solul lui Giafer Han, care porunceşte să fie lăsată cercheza să ajungă vie şi nevătămată în Bogdania şi, odată cu ea, va scăpa şi de solia căreia îi va alătura robul cerut de boierul cel tînăr de la Moldova ; asta să fie darul lui pentru oprirea fără voie ce le-a făcut-o aici. Apoi, liber ca vîntul, fără ochi să-l iscodească, fără urechi să audă, el şi cei patru tineri arabi, dacă sultanul nu-i va da armia de la Dunăre şi marea pe mînă, vor trece cu toate averile în slujba veneţienilor, fie ce-o fi.

19

Sultanul Ibrahim, padişah al marelui Imperiu otoman, se afla în acest timp în cetatea Kerbela pe ţărmul Eufratului, la miazănoapte de Bassora şi de pustia Nefod.

Se vedeau de departe vîrfurile verzi ale curmalilor, plopilor și sălciilor printre cupolele scînteind sub strălucirea smalțurilor, a minaretelor cu acoperișuri aurite, a celor două gigantice moschee ale imamului Hussein și ale imamului Abbas.

Cetatea Kerbela avea o istorie tristă ce pornea din vremea lui Mohamed și a familiei lui, cînd Hussein, un nepot al profetului, șeful familiei preoțești a Alizilor în lupta ce se dădea atunci între puterea temporală a califilor și cea permanentă și spirituală a imamilor descendenți din Ali, marele preot Hussein luptase pentru puterea imamilor. În urma acestor certuri, Hussein plecase din Medina cu toată familia lui și partizanii săi spre orașul Kufa, unde dorea să întemeieze un centru al spiritualității mahomedanismului care să nu se supună nici unui calif.

Dar la Kerbela, caravana imamului Hussein a fost împresurată de o armie dușmană venită din Kufa și oamenii convoiului preoțesc, cîți nu au murit de foame și de sete după zece zile de asediu, au fost omorîți împreună cu optsprezece membri ai familiei lui Mohamed și au fost înmormîntați pe înălțimea de la Kerbela. Vestea s-a dus ca fulgerul prin țară, iar Djiber, unul dintre tovarășii de credință ai lui Mohamed, a venit să aducă morților cinstirea cuvenită la patruzeci de zile, deoarece însuși profetul îi spusese odată : „nepotul meu Hussein va fi omorît și înmormîntat la Kerbela și acolo va începe pelerinajul după patruzeci de zile."

Cum „Kerbela" în limba turcă înseamnă „locul dragostei", credincioșii sectei lui Ali i-au îndreptățit cu prisosință numirea și a devenit centrul sectei șiiților, cei mai fanatici și mai aprigi apărători ai vechii credințe, unde niciodată vrun necredincios nu avea voie să vină ; o cetate mai tainică și mai strașnic apărată chiar decît Mecca, unde fiecare sultan trebuie să treacă să se închine odată pe an, la o zi anumită, dacă nu vrea să aibă răscoală printre oșteni.

Aici vin credincioși din Caucaz, Persia, și India, iar hagialîcul nu se întrerupe decît în lunile cînd căldura este în culmea ei.

Moscheea ridicată peste mormîntul imamului Hussein, cu zidurile lucrate în mozaic, cu firidele din stalactite

acoperite de oglinzi, cu ogivele închise în dantelărie de piatră, coloane zvelte din lemn care sprijină bolțile peristilului, răsună zilnic de zgomotul mulțimilor înveșmîntate în alb ce vin aicea spre a se ruga pe mormînt.

Aici intrase padișahul Ibrahim, trecînd de curtea interioară, pătrunsese în adîncul moscheii, unde sub un baldachin format dintr-un covor persan, după un grilaj din bronz, se afla racla sfîntă din lemn pictat și sculptat.

Era în luna uciderii lui Hussein, lună a marilor pocăințe. Printre femeile învăluite în cearșafuri din cap pînă în picioare, bărbații cu fețele descoperite și turbane albe își strigau cu glas tare bucuria de a fi ajuns la capătul călătoriei lor. În același timp, de afară se auzeau cîntecele rugăciunilor de îngropăciune pentru rămășițele celora ce fuseseră anume aduși la Kerbela pentru a fi înmormîntați în marele cimitir de la poalele cetății, unde, după credința lor, aveau să se bucure sufletele celor ce zăceau în preajma mormîntului mîntuitorului lor.

Sultanul venise pentru sărbătoarea sacrificiilor, așa cum îi ceruse marele muftiu. Era nevoie de acest ritual atît pentru întărirea credinței oștenilor, cît și pentru biruința sigură în războiul ce avea de gînd să-l pornească. Pentru aceasta erau aleși credincioși fanatici, gata a-și da viața. Aleșii, cu cea mai mare parte a capului rasă, pentru ca părul să nu-i apere de lovituri, înveșmîntați în lungi anterie albe, cu o sabie goală în mînă, erau îndreptați către curtea cea mare a moscheii, plină de pelerini cățărați pînă și pe creasta zidului și atît de deasă era mulțimea, încît sultanul și-ar fi putut face din ea un mare corp de oștire.

Sultanul și Curtea sa se aflau pe terasa cea de sus. Atunci a apărut o ceată de călărași cu mantale ca neaua, încălecați pe armăsari albi ; odată cu ivirea lor, pocăiții adunați sub privegherea acestora pătrund într-o împrejmuire mai mică, anume pentru ei, și odată intrați acolo, cavalerii albi rămîn în afară, iar cei aleși pentru sacrificiu alcătuiesc o semilună și așteaptă semnalul, care este psalmodierea de către un imam a unui verset din Coran. Atunci toți încep a se izbi cu săbiile, ca și cum ar fi cuprinși de o nebunie furioasă, aținați de cîntecele rugăciunilor, apoi pornesc a face înconjurul orașului sub privegherea călăreților. În tot drumul lor, ei se lovesc

și își fac tăieturi adînci cu sabia, în timp ce mulțimea pelerinilor cîntă rugăciuni. Și așa, ca niște victime a propriei lor credințe, plini de răni din care sîngele le curge șiroaie, cu hainele înroșite, merg înainte clătinîndu-se fiecare sub mulțimea tăieturilor, trecînd pe lîngă steagurile albe înălțate în calea lor și încep a cădea morți rînd pe rînd, semănînd drumul cu zeci de trupuri ; printre cîntece, se aude pocnitura pistoalelor slobozite în cinstea acestora, intrați astfel în rîndul sfinților.

Cortegiul oprit o clipă, hagiii cei mai apropiați îi ating pentru a dobîndi noroc, negustorii de sicrie îi ridică din drum, îi învelesc în halatele însîngerate, îi pun în racle ; mulțimea nu mai are nici frîu, nici stavilă, alergînd să vadă pe cei care încă mai trăiesc și ajung astfel înapoi, în curtea moscheii, unde moare și ultimul supraviețuitor din ceata de sacrificiu, pînă cînd înălțarea steagului verde al profetului pune capăt acestui măcel de bunăvoie, făcut în amintirea celuilalt înfăptuit asupra lui Hussein, în anul 61 al Hegirei, adică cu o mie patruzeci de ani în urmă.

Ibrahim, padișah, n-a clintit în tot timpul săvîrșirii sacrificiului ; sub ochii lui sînt adunați cincizeci de mii de credincioși ; îl pîndesc cu ochii lor întunecați și însîngerați. Ei vor un sultan tare ca stînca, ager ca pantera, înțelept ca șarpele, tot atît de fanatic ca și ei, în ura și împotrivirea față de cei ce nu-s dreptcredincioși. Ei urăsc pe toți cei ce în afara hotarelor au o altă credință. Îi disprețuiesc pe mahomedanii îngăduitori, cum ar fi suniții și din pricina aceasta, sultanul acum era în mijlocul lor ; altcum o răzmeriță ar fi putut izbucni ; mulțimea sîngeroasă ajungea numai în această zi la cifra de cincizeci de mii de oameni.

Or Ibrahim vroia puterea.

. . . . . .

Frămîntată era în cugetu-i jupîneasa Marga și avea destulă pricină. Întîi cînd se gîndea la Simina, apoi la fratele ei, Lupu.

Nu fusese de față la nașterea fetei, dar nu știa pentru ce pricină tatăl ei o ținuse întotdeauna departe de sufletul lui ; altcum nici nu s-ar fi învoit cu plecările ei dese la curtea lui Ștefan Nemira și nici doamna Tudosca n-ar

fi putut-o învoi cu atîta ușurință, de parcă ar fi vrut să o scoată de sub ochii tatălui ei. Copila simțise o răceală a părinților de cum se ridicase bine în picioare. Norocul ei fusese cu Ștefan Nemira care, neavînd copii, și-o apropiase ca pe o fiică a sa.

O mirase pe Marga jupîneasa, ca și pe toți ai curții domnești, faptul că în pisania de la mănăstirea Trei Ierarhi erau pomeniți toți copiii, afară de Simina, căci fusese săpat în piatră că „întemeietori sînt Vasilie Vodă cu doamna Tudosca, fiul lor Ioan și fetele Maria și Ruxandra." Văzuse bine cum se îngălbenise mai tare chipul doamnei cînd citise. Dar cum știau a deslușî slavona foarte puțini, s-au gîndit că poate o fi fost o scăpare a călugărului cînd a citit. Și în felul acesta, gurile clevetitoare s-au liniștit și ochii fermecați de pictura făcută în aur și lazur a zugravilor Nicolae și Ștefan, minunați de nemaipomenita frumusețe a ușilor din pronaos ce aveau canaturile lucrate în sidef curat, cu fire și solzi de argint, cu chipuri de argint în relief și înfloriturî negre, n-au mai gîndit la pisanie.

Marga a venit din nou la biserică și a poftit pe unul dintre ieromonahi să i-o citească încă o dată și a văzut astfel că nu se înșelase. Numele Siminei nu era trecut nicăieri. Pentru clopotniță ar fi avut un temei să nu-i fie trecut numele, nefiind nici una dintre fete pomenite, ci numai feciorul Ioan.

Făcuse oare Lupu vro juruință să-și închine această fată vreunei sfinte mănăstiri, așa precum Lăpușneanu o călugărise la Socola, mănăstire de maici de el înființată, pe fiica lui cea mai mare, pe Sultana, ajunsă apoi stariță, în acel afund de codru de la marginea Iașilor ? Nu era în firea Lupului călugărirea odraslelor sale, iar Hlincea și Trei Ierarhi pe care le ridicase erau mănăstiri de bărbați.

Totuși, dacă se gîndea mai bine, preotul de spovedanie al Tudoscăi din vremea tinereții fusese călugărit și trimis la mănăstirea Secu, departe de tîrgul Iașilor și aiasta se întîmplase după ce luase fratele ei domnia. Umblase un zvon atunci, care zvon pornise de la doftoroaia care o moșise pe Tudosca, precum că aceasta ar fi născut un făt mort și că de groaza supărării lui Lupu, care tocmai trebuia să se întoarcă de la Stambul, ar fi schimbat copilul ei cu fetița vie a unei vere bune ce se întîmplase a se

greși de fată mare cu unul dintre frații Lupului și că astfel ar fi izbîndit cu bine și să-i arate bărbatului prunc la întoarcere. Și tot Chirila ce o îngrijise la naștere ar fi făcut schimbarea, căci ei îi fusese frică de mînia nestăvilită a Lupului care ar fi fost în stare s-o puie la biciuit pentru fătul mort și, avînd ea o bucată de pămînt lîngă mitropolie, a îngropat acolo pruncul la un loc știut numai de ea și de bărbatul ei, ținînd mare taină, căci ar fi fost cu primejdie asupra lor de s-ar fi aflat. Iar pe locul unde a fost îngropat băiatul s-ar fi ridicat acuma biserica Trei Ierarhi. Mai umblase încă un zvon, căci Tudosca fusese neobișnuit de mare la această a doua sarcină, că ar fi născut gemeni, dintre care murind băiatul, ar fi rămas numai fata ; că Lupu ar fi aflat și din pricina asta nu ar vedea-o cu ochi buni și că băiatul, tot pe locul doftoroaiei ar fi fost băgat în pămînt. Așa, ori altcum, locul Trei Ierarhilor era peste un mormînt, ceea ce nu avea să poarte noroc celora ce o înălțase.

Niciodată Marga nu-l întrebase pe fratele ei nimic și nici pe Tudosca, știa că „gura lumii numai pămîntul o astupă" și faptul că ieșiseră zvonuri se puteau datora celor pe care pisma față de grabnica înălțare în dregătorii a Lupului îi făcea să scornească prin gura jupîneselor tot felul de întîmplări, iar oamenii cei mărunți, odată auzite, le iau de bune și le duc mai departe.

Și totuși, numele Siminei lipsea de pe pisanie, dar poate că aceasta fusese ticluită pe vremea cînd fata fusese rău bolnavă, încît nu mai știau dacă va mai scăpa și atunci poate se gîndiseră că ar fi cu primejdie a o pomeni între vii. Ștefan Nemira rîsese de asemenea scorneli și spusese că lumea Iașilor vede nălucі, dar uite că el pierise ca o nălucă și nu avea să-i mai vadă niciodată marii lui ochi albaștri cu privirea mîngîietoare, nici gura aceea cu buze pline nu-i va mai rosti cuvînt și pasul lui sprinten nu va mai răsuna în preajma-i. Era un pustiu în juru-i pe care numai Simina îl umplea cu gingășia ei, cu neputința-i de a se împotrivi voinței părintești.

Murise Chirila și bărbatul ei, adevărul nu-l va afla nimeni, dar cînd s-a săpat temelia bisericii au găsit oamenii un mormînt de prunc cu resturi de veșminte scumpe. Dar mare-i Iașul, multe-s păcatele și doftoroaie cum era Chirila mai rar !

Își mai amintea Marga de o prezicere pe care i-o făcuse o călugăriță de la Sucevița, pe vremea cînd încă nu se înălțaseră cu slujbele nici unul dintre frații ei. Se spunea despre maica Amfilonia că ar avea vedenii, deoarece copilărise la poalele Galatei unde era izvorul cel mai limpede și cu puteri nemaiîntîlnite în toată Țara de Sus ; apa lui îi dăduse o tărie și harul de a prevedea peste ani.

Amfilonia se oprise lîngă ea după o slujbă de la miezul nopții, o privise lung și-i spusese :

— Jupînească Marga, bucură-te de viață cît îți mai este dat. Nu-ți mai pierde nopțile cu slujbele noastre. Domnul nu are ce să-ți ierte, ai sufletul curat, dar și sufletele curate au o vreme cînd își plătesc nevinovatele bucurii și își poartă crucea. Și domnia ta ai s-o porți cînd nu vei gîndi, dar numai puțină vreme căci vei fi ferită de a trage la povara grea ce o va purta tot neamul tău pînă la stingerea lui. Apoi, din înceţoşată, privirea călugăriței se limpezise atît de puternic, încît simți cum din ea țîșnise ca o săgeată și ceva necunoscut o făcu a se supune voinței acesteia părăsind a doua zi mănăstirea spre a se întoarce lîngă Ștefan Nemira, căruia i-a spus prezicerea, dar el a zîmbit a neîncredere și a mîngîiat-o pe creștet, ca pe un copil înspăimîntat de întuneric. Îi dădură lacrimile jupînesei gîndind că întunericul l-a cuprins pe el întîi, apoi pe Tudosca, pe Ioan și cine știe al cui rînd va veni acuma, cînd Lupul a trimis peţitori peste mări și țări. Se vor întoarce cu toții ? Adormi după ce luna își trase lumina spre colțul odăii.

. . . . . .

Nici Măria Sa, Vasile Vodă nu avu parte de somn mai liniștit în acea vreme. Venise la el neamul său dinspre partea moldovenească a stirpei mamei sale, răposata jupînească Irina și acest pitar Buzul cu jupîneasa lui Buzoaia l-au rugat a le face cinstea să fie nănaș la nunta fiicei lor, Ilinca, cu feciorul lui Isac Balica. Și cu toate că în sufletul lui încă sîngera după moartea feciorului, care trăise și pierise ca o umbră, primise să le facă pe plac, atît din acel spirit de familie care-i era adînc intrat în

obicei, cît și din dorința de a-și arăta obîrșia lui moldoveană. Știa că se spunea despre el că ar fi albanez, fapt ce nici nu-l supăra, nici nu-l măgulea. Și dacă cineva s-ar fi îndeletnicit mai cu luare aminte, aplecîndu-se asupra numelui de Coci purtat de tatăl lui, s-ar fi gîndit că vine de la românescul Constantin, mîngîiere și prescurtare, și nu de la cuvîntul albanez coci ce înseamnă roșu pe grai moldovenesc, dar nu venise încă vremea, se vede, ca toate aceste lucruri să fie lămurite. Și ar mai fi putut gîndi că numele de Vasile și-l luase după cel al macedoneanului Vasile ce fusese împărat al grecilor. Așa că, nelămurind nimic, nu zicea nici da, nici nu, cînd unii îl socoteau a fi neam cu Radu Mihnea, iar alții că ar fi ceva obîrșie de la Aron Vodă. Lăsa pe fiecare a crede ce vrea acuma, cînd neamul lui era mare și puternic prinzînd rădăcini adînci, prin căsătorii în această țară a Moldovei, care-i dăduse bucurii, dar și mari frămîntări amestecate cu primejdii, dintre care o amintire nu și-o putea smulge din minte. Aceea a socrului său, marele vornic Bucioc, tras de turci în țeapă, bănuit fiind de necredință față de ei și de înțelegere cu leșii. Privelîștea aceea cumplită a stîlpului sfîrtecînd omul viu, gemetele și urletele lui le mai auzea noaptea prin vis și uneori, cînd tot ce gîndise izbutise a înfăptui, ca din senin îi sfîrteca liniștea urletul lui Bucioc. Așa încît, înțelesese că nu era înțelept lucru a fi omul jumătăților de măsură și căutase a limpezi cît se putea mai mult sprijinul despre partea turcească.

Ceea ce însă nu putuse izgoni din calea vieții lui fusese zdruncinul pe care-l avusese Tudosca, ce era atunci în preajma celei de a doua nașteri și din pricina aceasta se îndoise cumplit că această copilă ar fi fost în stare să se nască vie, după o asemenea grozăvie, și deși nu o spusese niciodată, pentru a nu-și năpăstui soția, de care de fapt îi era nespus de milă, bănuise întotdeauna că cineva, foarte apropiat Tudoscăi, făcuse totul cu putință ca mama să nu sufere și ori că-i adusese un prunc străin, ori că se făcuse ceva, ce e mai bine să nu știe el. Așa că nu mustrase pe nimeni și se făcuse ca și cum totul ar fi fost așa cum se cuvenea. Dar în inima lui intrase îndoiala pe care n-o limpezise decît la săparea pisaniei de la noua ctitorie. Și totuși, simțea cum copila ține la el deși nu-i

semăna de fel. Va avea grijă de ea, așa ca și de celelalte două, dar oprelistea din suflet nu i-o putea nimeni înlătura.

. . . . . .

20

Gihanghir pașă de Diu citea cu mare luare-aminte scrisoarea lui Vasile Lupu, acel domn al Bogdaniei, pe care-l știa din drumurile lui la Stambul și care-i plăcuse atît prin dîrzenia lui, cît și prin felul învăluit de a-și ajunge planurile într-o împărăție în care a vorbi prea mult, prea tare și prea pe față te putea duce mai degrabă să slujești hrană peștilor în Bosfor. Întîi, un bărbat trebuie să știe ce vrea, or străinul acesta își alesese un drum de la care de zece ani nu se abătuse o clipă. Faptul că se născuse în Valahia, că trăise de tînăr în Bogdania îi înlesnise mult să se împămînteneasca de nădejde acolo. Unii boieri nu l-au vrut ca domn, zicînd în arzurile lor că-i arvanit, dar ce fel de albanez să fie el, cînd nu a fost în stare să cîștige o biată bătălie împotriva lui Matei Basarab, care-i mai bătrîn ca el ? Albanezii din oastea lui sînt bărbați războinici, dar buni războinici, nu ca el cînd e vorba de luptă.

Vizirul cîrmuise pe vremuri ținuturile muntoase din Batac, Rodop și Rila și-i suna în urechi graiul lor asemănător cu al lui Lupu, la fel cu cel al multor locuitori dintre apa Vidinului și a Timocului, din ținutul Cîmpenilor, al Pădurenilor și al Vălenilor de pe malul drept al Dunării. Voievodul Bogdaniei cu bisericile și amestecurile lui la patriarhia din Stambul mai repede părea a se trage dintre aceștia. În fine, avea să-i încerce a-i ghici adevărul gîndurilor din desfășurarea scrisorii deschise în fața-i.

„Prea strălucita poartă a prea puternicului împărat a putut vedea credința mea adevărată încă de pe vremea lui Grațiani, domnul Moldovei, cînd, făcîndu-se legătura cu leșii împotriva prea puternicii împărății turcești, n-am voit să mă unesc cu el și ceilalți boieri și de aceea am

fost ars cu fierul roşu pe piept. De către Moise, cel fugar în ţara leşească, am fost întîi închis şi abia am scăpat cu viaţă." ...deci pînă aici omul e împotriva polonilor deşi sînt închinători la Isus... să vedem mai departe. „Şi pentru că am trimis în mîinile împărăteşti pe Barnowski, duşman jurat al împărăţiei turceşti, chemîndu-l din Ţara Leşească şi apoi pentru moartea lui căutat ca să fiu dat morţii abia am scăpat — dar au simţit că vrea tronul, iar al treilea a venit drept la tăiere ca mielu..." Nu degeaba i-au zis Lupu ! mă întreb cîtă i-o fi partea de credinţă faţă de noi şi cîtă de dorinţa lui nemăsurată de domnie ? ! dar să vedem mai departe... „Şi în sfîrşit cu voia lui Dumnezeu şi cu mila prea ocrotitorului sultan Murad am fost numit domn al Moldovei. În care dregătorie cît am fost de cu credinţă şi din aceea se vede că fără vro pagubă, dar cu mai mare pagubă a leşilor am împăcat pe sultanul Murad şi pe vizirul său Murteza cu leşii..." şi asta-i drept că are o minte ascuţită acest domn care aici a ştiut a ocoli războiul... Aşa, mai departe...

„Acuma am făcut cheltuieli mari ca muscalii şi cazacii să dea înapoi Azovul fără război şi am căpătat pe muscali prieteni ai împăratului iar leşilor duşman. Deşi prea puternicul împărat n-a vrut să dea fratelui sau fiului meu domnia munteană..."

Aici paşa se opri din citit răzimîndu-şi gînditor capul în podul mîinii stîngi, repetă ca pentru sine... domnia munteană... a cerut-o de mai multe ori prin toate mijloacele, aşa cum prin toate mijloacele şi-a dobîndit-o pe a lui. A recunoscut deci în aceste rînduri trimise mie, că datorită sfatului său, Barnowski a venit la Stambul şi, tot datorită lui, se zvoneşte că s-au adus cu mare alai rămăşiţele acestuia în Moldova. Cu o mînă omoară, cu alta mîngîie... Trebuie să fiu cu luare aminte cu el, cu luare aminte, sultanul nu vrea tulburări aici, iar Lupului dorinţa domniei Valahiei n-are să-i iasă din cap. O vrea să repete domnia lui Radu Mihnea ? Întru multe face aidoma lui. Pare-se că pacea asta acum între cei doi e numai untdelemnul aruncat pe faţa apei, cît să ajungă corabia la ţărm şi mai departe ?... „voi fi călăuz în ţara leşească oştirii împărăteşti, voi aţîţa pe cazaci să dea ajutor muscalilor împotriva leşilor şi astfel leşii vor avea război pe de o parte de către muscali şi cazaci din două părţi, şi despre tătari, moldoveni şi turci, de dincoace. Cu

privire la Ardeal, e ușoară treaba : cunosc foarte bine căile pe care poate fi lovit din Moldova și Țara Românească : de acolo, pașa de Timișoara, de aici turcii, tătarii, moldovenii și muntenii. Să se adaoge că în Ardeal mai mult de o treime sînt români cărora făgăduindu-le slobozie, îndată îi vom aținta asupra ungurilor..." Peste o treime români — șopti din nou pașa, dar tot așa se spunea și acum peste patruzeci de ani, în vremea lui Șeitan Oglu, Mihai. E un temei, e și un butoi cu praf de pușcă... Facă Allah să ne fie cu adevărat credincios, căci voievodul Lupu are un cap de grec. Țintește sus și vrea mai mult, gîndi mai departe pașa de la Vidin, — dar care dintre noi nu face la fel ? Și doar Lupu e crescut prin părțile astea. Și eu aș dori să fiu în locul pașei de la Silistra comandant suprem al tuturor oștilor de pe malul drept al Dunării. Nu e nimica rău. Lupu e un domn bogat și cu mînă largă, Stambulul se bucură de darurile lui pe care le trimete mereu. Îi dăduseră învoire de acum cinci ani să cuprindă și Valahia și apoi i-au reînnoit-o. Chiar dacă face o unire între cele două raiale, nu-i nici o primejdie, cît timp aceasta e sub și cu învoirea noastră. Și Lupul nu e omul care să stea în două luntri deodată. În Lehia, sînt Movileștii și de acolo nu-i poate veni decît pagubă și supărare. Ceilalți ghiauri se luptă încercîndu-și puterile, măcinîndu-și supușii, numai pentru niște deșarte credințe. Singura putere adevărată este armata, dar ei au mai mult bande organizate. Poate că acest lucru l-a înțeles vicleanul domn, e sigur de partea noastră și darurile lui de bairam nu le întrece nimeni. Nu cu brațul și-a cucerit el puterea, ci cu capul și avem nevoie de capete ca ale lui printre supușii noștri. Apoi e și un bărbat care știe să trăiască. Am să-l sprijin și de aici înainte. I-a trecut prin minte să-și aducă femeie pe tron dintre cercheze. Ce măgulire mai mare poate fi pentru sora sultanului Hatidgenurvalidé al cărei bărbat Mehmed Pașa e însuși cerchez ? Și cine are mai multă trecere la înaltul padișah dintre neamuri ? Hatidgenur ; așa că voi face cunoscut marelui vizir credința și înțelepciunea faptelor voievodului de la Bogdania, voi da mai departe ceva din minunatele lui daruri și el își poate vedea în liniște de planurile lui.

Cu aceste gînduri încheiate, pașa ieși să-și facă cercetarea lui călare pe noul sirep trimis de Lupu tocmai din

codrii Moldovei, un armăsar negru focos ce își înțelese noul stăpîn de la primul încălecat.

La picioarele lor, Dunărea curgea lină în apele ei albăstrii lîngă malul înalt, pe care niște tufe răzlețe de cătină își tremurau în vînt florile rozalii, iar scaieții involți își înălțau trufași pufurile liliachii. Dincolo, pe malul românesc, se vedeau așezările satelor pitite sub pomii stufoși, printre care numai turla bisericii se înălța purtîndu-și crucea, semn al îngăduinții turcești de a nu tulbura credința supușilor, chiar dacă în adîncul inimii și pe față o disprețuiau socotind-o erezie de la dreptul drum al lui Allah.

Ochii rotunzi ai pașei a cărui mamă fusese o roabă creștină din Bosnia trecură peste priveliște fără să-i dea vreo însemnătate : privirea lui se odihnea mulțumită asupra armăsarului și el zîmbi satisfăcut.

21

Pan Tadeus sosise de la Constantinopol cu scrisorile și mai cu seamă cu greaua sarcină a peților pentru fata cea mare a lui Vasilie Vodă, și pentru că nu se știa care va fi răspunsul, mirele, care nici măcar nu auzise pînă atunci de Simina și nici nu știa cum arată la față, supus voinței dragomanului Veneției, se oprise la hanul misiunii catolice de la Bacău. Faptul că pornise la drum însemna că peste voința ilustrului Antonio Grillo nu se putea trece ; faptul că venise împodobit ca un senior dovedea că această veche familie genoveză își socotea cetatea și obîrșia pe potriva marilor puteri apusene și că marele dragoman în sinea lui era sigur că domnitorul Bogdaniei nu se va împotrivi, ci numai va lăsa să se creadă că se lasă greu așa cum se cuvine, cînd prea de curînd i s-a stins feciorul și soața, dar nu se putea să nu cîntărească foloasele ce le putea avea pe urma acestei însoțiri. Nu degeaba trimisese el însuși în țara cerchezilor după mireasă, cînd știut este ce căutate sînt femeile locului pentru haremurile marilor demnitari. Lupul era un bărbat căruia cu un sprijin ca al lui Grillo, la Înalta Poartă, nimeni

nu-i va mai putea lua domnia, căci dacă era vorba de descurcat firul înnodat al intrigilor constantinopolitane, nimeni nu era mai priceput decît el. Şi mai ştii, poate că această dorinţă veche a Lupului de a cuprinde şi Valahia se putea îndeplini mai repede şi poate chiar ginerele şi fata lui să se bucure de acest vis împlinit. Apoi învoirea domniţei nu ţine de ea, ci de domn care o va înzestra regeşte, aşa cum îi plăcea să trăiască.

În sala cea mică de taină, pan Tadeus, pe numele lui drept Manolis, era singur cu Măria Sa. Şi, fiindcă de la Stambul venise neguţătorul, îl salută pe Vasile Lupu cu înalta urare turcească : „Hac teala Padisahumuze vebei efendimuze cioc ilar umurler virsum devlet ilé cioc iasa", ceea ce însemna pe moldoveneşte : „dreptul şi prea înaltul Dumnezeu să dea împăratului nostru şi voievodului domnului nostru viaţă îndelungată şi să trăiască mulţi ani fericiţi".

După folosirea acestei formule de bună-cuviinţă, domnul înţelese că Manolis este purtătorul unei solii deosebite, îndepărtase boierii de sfat şi citea singur scrisorile trimise de Antonio Grillo.

Întîi Manolis i-a înmînat scrisoarea ce vestea marea bucurie ce ar avea-o marele dragoman dacă s-ar înfăptui o însoţire între copiii lor, crezînd domnia sa că e mai bine ca Lupul să judece această propunere liniştit şi cu capul limpede, cu atît mai mult, cu cît în acea vreme puterea Veneţiei la Înalta Poartă crescuse în chip deosebit, atingînd-o aproape pe aceea a franţujilor. Ştia el bine că arareori domniile se pot ţine pe bună dreptate sau pe destoinicie ; Manolis socotea precum că vremelnicele cîrmuiri, chiar dacă sînt rodul unor mari străduinţe ori ale norocului orb, dacă nu le întăreşti clipă de clipă cu noi şi puternice prietenii, pe care le plăteşti cum poţi, dar neapărat crăieşte, se pot prăbuşi ca pomii ce neavînd rădăcini adînci sînt luaţi de furtună. Mai gîndea el că faptele cele mari se fac şi se desfac sus de tot şi cum omul de rînd care şi-a dus aşa cum a apucat mica lui viaţă, nici nu poate, nici nu ştie cum să se apere în această încîlceală de fire urzite la Constantinopol.

Aştepta să termine Lupul de citit şi să-l anunţe că a poposit la Bacău feciorul dragomanului cu daruri de mare preţ.

Voievodul arăta voinic și în putere, cu părul lui bogat abia stăpînit de greutatea cucei domnești. Acuma, că sfîrșise de citit se uita drept spre el.

— Știi cu ce solie te-a trimis ?

— Cum să nu, Măria Ta ! Și eu, în sinea mea, am gîndit că aduc vești bune ce pot deschide drumuri noi, mai cu seamă că în curînd Măria Ta vei avea o altă doamnă, tînără, străină, poate că e mai bine să nu găsească ghineceul prea plin cu domnițe.

— De unde a mers vestea atît de iute ?

— Măria Ta, nu crezi că ai iscoade chiar la curtea domnească ?

— Iscoade sînt peste tot. L-ai văzut pe feciorul lui Grillo ? Poți să mi-l descrii ?

— Măria Ta, nu numai că l-am văzut, dar a și venit cu mine pînă la Bacău.

— Asta înseamnă că marele dragoman e sigur de înrudire.

— Se pare că ține cu tot dinadinsul. E un neam vechi și puternic în Genova, Măria Ta. De peste trei sute de ani a dat tot bărbați de ispravă. Cînd am fost pe acolo cu negoțul meu, unul din bătrînii Grillo era în sfatul de zece al dogelui ; avea și măreție și cuvînt în treburile orașului.

— Atunci de ce nu-și ia o noră dintre venețiene ?

— Veneția-i departe, și mică, deși puternică. Moldova e mai în cuprinsul vederilor sale, nu-i mai aproape, dar e mai mare, apoi se vede că te prețuiește mult, Măria Ta.

— Eu nu am neamuri să le știu spița cu trei sute de ani în urmă.

— Fiecare avem un lanț de strămoși în urma noastră, numai că nu-l știm și asta nu-i o piedică.

— Cum e feciorul lui ?

— Cînd îl vezi, îți place, Măria Ta ! Are un chip mai mult prelung de om crescut în altă lume decît aceea pe care o cunoaștem noi. Poartă o barbă mică și mustăcioară subțire, neagră. Are și plete. E subțire ca un pește de nisip și vorbește repede cît un stol de vrăbii. Îmbrăcat tot altcum decît pe aici, cu pantaloni de catifele ce-i vin numai peste genunchi, cu cizme răsfrînte din piele vișinie împodobite cu pinteni de argint și cătărămi la fel.

— Cum o să se înfățișeze așa la curtea mea ?

— Am adus cu mine de la Cracovia niște veșminte de mare preț pe care le-am lăsat aici, la Iași, la omul știut de Curte, și de la Stambul manta de preț ca pentru cucon domnesc. Marele dragoman, dacă Măria Ta îngăduie, a trimis, pentru domnița pe care vei vrea s-o măriți, o manta albă cusută toată în flori de mărgăritare cu inime din rubine și frunze de smarald, și un văl din fir de aur prins în coroniță ce întruchipează un vrej cu frunze de trandafir avînd o cruce în față din safire și opale. Iar pentru alaiul de nuntă a trimis zece cai albi.

— Agem dilberi, borden bargiri meș hurdir — răspunse zîmbind Vodă Lupu.

— Știu și eu proverbul că „un tînăr persan și un cal moldovenesc sînt mai slăviți decît toți ceilalți", dar nici armăsarii ce i-am adus n-au pereche.

— În ce grai te-ai înțeles cu tînărul ?

— Turcește, Măria Ta, dar tare vorbește repede.

— Ce face el la Stambul ?

— Ajută pe marele dragoman.

— Ce se zvonește despre el ?

— Ca orice tînăr, sărit de vîrsta însurătorii de cîțiva ani, a mai petrecut și el ca toți cei de seama lui, a mai jucat cărți, a mai avut datorii...

— Și marele dragoman vrea să-l așeze la rostul lui...

— Cînd va vedea domnița se va așeza el singur.

— Nu pune mîna în foc !

— Pentru spița asta a noastră mai păcătoasă nu pun, dar îmi zic și eu, „ce nu se cunoaște, nu face supărare", așa că unde-i un dram de minte poate să fie și o viață liniștită.

— Aduci cumva mustrări spiței bărbătești, Manolis ?

— Nici asta, căci felurit e sîngele ce curge în vinele fiecăruia și fiecare își ia dreptul de care se crede în stare în fața vieții, numai că mă gîndeam și la învățătura scripturii și la pravilele ce vrei a pune, Măria Ta.

— Da' de viață te-ai bucurat ? Așa-i ?

— Eu, Măria Ta, sînt văduv și asta-i altă treabă.

— Da. Asta-i altă treabă pentru noi, că de unde vii tu...

— De unde viu eu e altă lege și alt Dumnezeu.

— Ai întrebat și pe la seraiul sultanei cum e văzut acolo marele dragoman ?

— Da, Măria Ta, și toate-s bune acuma. Numai dacă soarta o ascunde vro năpastă. Mai departe nu pot ști ! Dar cu ce zestre îi vei da, Măria Ta, toate se vor rostui.

— Adică ?

— Poate domnie în Țara Muntenească ! Cine cunoaște oare ce aduce ziua de mîine ? Ca dovadă a credinței sale, marele dragoman mi-a alăturat și aceste scrisori ale capuchehaei Măriei Tale.

— Manolachi ?

— L-am lăsat și pe el la Bacău. Așa îl vei avea, Măria Ta, mai la îndemînă !

— Nu s-o fi hăinit ?

— De cîtăva vreme. N-a apucat a face rău, că a oprit Grillo toate drumurile lui și ți l-a trimis peșcheș, mai bine să-i tai capul la Bacău decît aici.

— Niciodată nu fac două trebi diferite deodată. Dă-mi numai scrisorile și așteaptă. Lupul își scoase căciula ce deodată parcă-i strîngea capul. Se sculă îndreptîndu-se spre fereastră de unde venea lumină mai bună și citi la repezeală slova cu înfloriturí ce ar fi trebuit una să ajungă la leși, alta la germani. Pe măsură ce citea, vîna de pe frunte i se îngroșa mai tare și chipul i se întuneca.

— Așa, așa.

— Măria Ta, ai încălzit un șarpe la sîn !

— Nu șarpe, viperă, Manolis. El n-a simțit nimic ?

— Nimic, afară de cinstea de a însoți în Moldova, la vînătoare de mistreți, pe fiul marelui dragoman.

— Vînătoare de mistreți zici ? Ei bine, chiar avem să facem una ca să nu amestec treburile domniei cu plăcerile mele. Auzi, Manolis ? Peste opt zile va fi mare vînătoare la care vei pofti și pe feciorul lui Grillo și pe însoțitorul lui. Mistreții îs mare primejdie. Dacă nu le oprești înmulțirea din timp, umplu pădurile, Manolis sau pan Tadeus cum te-ai botezat tu singur. Am s-o chem și pe Marga cu Simina de la Nemira.

— Pe domnița Simina vrei s-o măriți, Măria Ta ?

— E cea mai mare. Da' de ce te uiți așa la mine ?

— N-o întrebați și pe ea ?

— Nu e nevoie.

— Cum crezi, Măria Ta, eu, dacă ar fi fiica mea, aș întreba-o.

— Fecioarele se dau după bărbații lor.

— După cîte înțeleg eu, Măria Ta, vrei s-o păstrezi cu capul limpede, dar iartă-mă doamne, Toderiță Cehan, cel cu înaltă învățătură, unde-i acuma ?

— Ce-ți veni ? Îmi aduce mireasă din Caucaz. E cu Catargeștii și mă tot întreb la ce întîrzie atît !

— Or să sosească, Măria Ta, or să sosească ! Mă gîndeam, aflînd că vrei să trimiți solie la mitropolitul Kievului, că el ar fi cel mai potrivit a-l înfățișa cu toate cererile pe domnul Moldovei.

Vasile Lupu îl privi țintă, cu alt gînd fierbîndu-i în minte.

— Hei Manolis, Manolis ! Multe ai mai învățat tu cu vîrsta și drumurile. Am să mă mai gîndesc, că-i prea tînăr.

— Tinerețea e chezășie de putere la drum lung și la răzbatere, doamne. Drumurile sînt cei mai buni învățăcei la școala vieții. Cu ele se trec și firmanele și talhișurile.

— Feciorul lui Grillo călărește bine ?

— Ca orice fiu de mare dregător. Și sabia știe să o mînuiască.

— S-a luptat pe lîngă turci ?

— Nu. Dar se știe cu cine a învățat meseria armelor. Aici a ținut morțiș marele dragoman să nu-i iasă din cuvînt.

— Altcum mai da pe delături ?

— Mai. Dar vrei Măria Ta să-ți faci un dușman din dragoman ? Și Ilieș și Moise Movilă atîta așteaptă !

— Nu, Manolis. Dragomanul trebuie să-mi fie rudă pentru a-mi rămîne prieten. O asemenea înrudire nu se poate nici ocoli, nici să nu-i dea toată greutatea cuvenită, căci nu numai că i se dă lui sprijin și cinstire, dar Simina lui va trăi într-un serai creștin de marmură și lemn de chiparos, într-un ținut unde gerul nu-i așa puternic, nămeții nu covîrșesc drumurile, crivățul ocolește la miază-noapte, iar pentru sănătatea ei cam gingașă va fi cel mai bun leac.

22

O vînătoare domnească nu e lucru ce se face în toate zilele, mai cu seamă că Vasile Lupu de la o vreme se lăsase de asemenea îndeletniciri. În vremea tinereții, cutreierase mulți codri, dar acuma, parcă și-ar fi trăit zilele după un catastif anume întocmit, din tipicul căruia nu ieșise cu o iotă, de parcă nu i-ar fi ajuns timpul ce-i sta în față pentru cele ce avea în minte. Și doar pădurile colcăiau de vînat. Iar mistreții și cerbii erau atît de mulți, că te mirai că nu intrau iarna prin ocoalele oamenilor, așa cum făceau lupii cînd îi răzbea uneori foamea. Și pe dealurile din jurul Iașului se afla puzderie de sălbăticiuni, dar mai vestite erau cele din ținutul Cîrligăturii, cam la opt ore călare de la Iași înspre Suceava.

Așa că, după ce Ambrozio Grillo a urcat la Iași și domnul țării l-a primit cu cinstea cuvenită ca pe un fiu al celui mai de seamă dregător al Veneției la Stambul, oaspeții au fost poftiți la masă în odaia divanului celui mic. Acolo, Ambrozio Grillo a văzut prima oară ceremonialul domnesc al curții moldovene și nici nu s-a minunat peste măsură, nici cuvinte nelalocul lor n-a rostit, iar Măria Sa a stat de vorbă cu multă luare aminte cu tînărul ce se vedea a fi călătorit mult spre soare apune, cunoscînd nu numai Veneția, ci și Roma, ba ajungînd pînă în capitala Frînciei, unde domnea cu mai mare putere biserica decît regele. Măria Sa l-a iscodit cu anumite întrebări spre a ști ce are de gînd a face de aici înainte, iar tînărul i-a răspuns că tatăl lui l-a pregătit spre a-l avea lîngă sine pentru multe trebi ce Veneția le avea cu răsăritul lumii și mai cu seamă trebuind a-i ține deschise căile negoțului spre soare răsare, pentru care e de neapărată trebuință prietenia cu turcul.

La o altă întrebare mai învăluită a lui Vasilie Vodă, el a răspuns că viața femeilor în Veneția e mult mai slobodă decît cea care-i pare a fi în Moldova și că acolo sînt mult mai prețuite decît în Turcia, nu numai cînd sînt tinere pentru frumusețea lor, ci și mai tîrziu pentru alesele lor purtări și o anumită înțelepciune ce o capătă ca niște doamne ce au învățat din școala vieții, căci acolo ele nu trăiesc ținute cu totul la o parte de bărbați.

Măria Sa a grăit apoi cu multă bunăvoință și cu capuchehaia Domniei Sale întrebîndu-l de cîte mai făcuse

acolo, la Stambul, pentru binele și liniștea Moldovei, apoi se bucură aflînd că totul a fost spre folosul slujbei Măriei Sale și-l pofti să ia parte la vînătoarea de mistreți ce va avea loc peste două zile.

Apoi trîmbițele au sunat, tobele au răpăit, semn că stolniceii puteau aduce bucatele, după ce Vodă sfîrșise de vorbit cu oaspetele.

Au apărut în șir stolniceii cu vătaful lor în frunte, fiecare ducînd cîte o tavă, pe care rînd pe rînd le treceau stolnicului al doilea, acesta stolnicului cel mare, care singurul avea dreptul a le pune pe masa domnească. Medelnicerul cel mare i-a dat domnului apă de spălat, apoi s-au așezat la masă, întîi Vasilie Vodă și oaspetele, apoi cei poftiți, fiecare după boieria sa. Stolnicul cel mare a gustat bucatele domnești și după aceea s-a început masa și după ce paharnicul cel mare i-a îmbiat domnului vinul credinței într-o cupă anumită, muzica moldovenească a început a cînta după o perdea și toți au închinat pentru viață lungă și belșugul domniei lui Vodă Lupu. Abia atunci s-au așezat jos armașii cu buzdugane ce străjuiesc pe domn.

Și a văzut atunci voievodul că Ambrozie Grillo știe să ție bine la băutura vinurilor de Cotnari și Odobești, a căror tărie culcase la pămînt nu de puține ori pe cei ce le înfruntaseră. A înțeles că-i obișnuit și cu petreceri și cu primiri în acest fel.

Ambrozie, în costumul lui albastru cu mîneci și cingătoare aurie, cu pantalonii lui de mătase strălucitoare, cu mantie albă scurtă, căptușită cu atlas albastru, părea neobișnuit la această masă, unde toți purtau caftane lungi, bărbi stufoase și cu toată tihna clipei, îi simțeai gata de a încăleca la un semn spre a întîmpina o primejdie ce se putea ivi de oriunde. Deasupra mustăcioarei lui subțiri, nasul lung parcă adulmeca ceva nedeslușit, care-l neliniștea. Totul părea aici pus pe tihnă îndelungată și totuși undeva, în aer, în veșmintele oamenilor, în chipurile lor, acel ceva cu care el nu era obișnuit, îi dădea tîrcoale. Să fi fost el, străinul, pricina ? Sau viața aceasta a oamenilor de aici ? Poate că era mai greu de trăit aici decît la Stambul, sau tocmai pentru că într-un fel țineau de Stambul aici era greutatea ? Și dacă nu-i înțelege pe ei, pe fiica acestui voievod o va putea înțelege vrodată oare ? Poate că

se va bucura să iasă dintr-un tîrg de la marginea lumii, unde frumoase nu sînt decît bisericile. Și totuși ce cai și ce vinuri au acești oameni de neînțeles pentru el !

* * * \

numai astfel putea fi zădărîtă turma mistreţului cu colţii de fier şi adusă în bătaia puştilor şi mai cu seamă acel lup înfricoşător.

Bătrîna pădure fremăta toată ca şi cum un duh ar fi străbătut-o din adîncuri spre margini, apoi au pornit crengile a foşni şi ramuri a se rupe sub picioarele hăitaşilor şi ale fiarelor ce fugeau de chiotele mulţimii. Rîşii, mîţele sălbatice, săreau din creangă în creangă, de la un copac la altul, din ce în ce mai neliniştite ; vulpile cu puii părăseau vizuinile, cînd grosul larmei ajungea în dreptul lor, lupii adunaţi în haită goneau înainte cu sărituri lungi şi mîrîituri ciudate ieşeau din gîtlejurile lor ţepene, nici nu se uitau la iepurii ce fugeau în acelaşi timp cu ei, oprindu-se cîte o clipă pentru a-şi ciuli urechile, apoi mînaţi ca din urmă de zarva tălăngilor, din care băteau hăitaşii, înnebuniţi, o tuleau încotro le părea a fi linişte. Păsările îşi încetaseră şi ele ciripitul, ridicîndu-se în stoluri lungi ce-şi luau zborul.

La marginea codrului aşteptau boierii voievodului Vasilie împreună cu oaspetele de la Stambul, iar ceva mai departe, spre unghiul ce îl făcea pădurea, către marginea rîului, se afla boier Mihalache, capuchehaia domnească, bun bucuros de aşa vînătoare la care nu mai luase parte de doi ani, de cînd fusese trimis la Constantinopol.

Să fi fost spre prînzişorul cel mic şi soarele de o suliţă pe cer, cînd au apărut mistreţii în bătaia puştilor. Atunci pădurea s-a cutremurat de atîtea împuşcături, dar şi primejdia vînătorilor a crescut, căci mistreţul rănit e turbat la supărare şi se repede cu colţii asupra celui ce-i iese în cale, străpungîndu-l ca pe o turtă de ceară. Vînatul mărunt era lăsat să le scape, totul era turma de animale încolţite, însîngerate şi grohăitoare ce le venea în bătaia puştilor, cele asupra cărora se repezeau cîinii din care unii rămîneau sfîşiaţi în tufişuri.

Atunci s-a vestit că a apărut şi fiara care băgase groaza în oameni, ; a fost văzută bine, părea a fi lup, dar era cu mult mai mare, labele ei puternice lăsau urme ca de urs pe unde trecea.

S-a îndreptat spre apa rîului, unde se vede că îşi avea ascunzişul. A gonit aşa, cu ochii roşii, cu botul căscat, din care-i curgeau bale, drept spre pîlcul de copaci unde se afla capuchehaia Măriei Sale şi pînă a prins acesta a împuşca odată nemerindu-l numai în picior, fiara a şi sărit

asupra-i prinzîndu-l de gît cu colții ei puterniei ; cei din jur au auzit trosnitura oaselor înainte de a slobozi glonțurile în capul fiarei și în trupul ei, căci la asemenea arătare neobișnuită nimeni n-a mai gîndit la omul care zăcea sub ea, ci numai la viețile lor ce le erau în mare primejdie. Cu șapte împușcături în el, neobișnuitul animal tot mai respira și au trebuit să-și dea mare osteneală oștenii, din acel cap de pădure, ca să-i desprindă din gură gîtul sfîrtecat al boierului Mihalache, căruia se vede că-i fusese sortit un fel vechi de judecată a pămîntului, care lasă întîi vinovatului o portiță de scăpare, predîndu-l judecății celui de sus, printr-o anume întîmplare.

De cealaltă parte a pădurii, Măria Sa și viitorul său ginere doborîseră mistrețul cel bătrîn și se bucurau foarte, mai cu seamă Ambrozie ce era minunat de bogăția și frumusețea vînatului din pădurile Moldovei. Cîinii au pornit să caute urmele mistreților răniți, ce se trăseseră să moară în adîncimile întunecate ale codrilor ; au dat apoi glas mare și pădurarii domnești au mers pe urmele lor cu toporiști, sinețe și plase trebuincioase tîrîtului vînatului pînă la locul hotărît adunării.

De cele întîmplate la cotul rîului a luat seama numai vătaful de armași, care, nevrînd să strice plăcerea domnească a celui ce mai bine de un an nu ieșise la vînătoare, hotărîse armășei anume ce aveau să ia în primire mortul spre a-l purta la casele lui de la Tîrgul Frumos, unde trăia sora domniei sale.

Iar vînătorii domnești, după ce s-au bucurat de mulțimea mistreților, după o scurtă gustare, au pornit în trap spre tîrgul Iașului, unde-i aștepta cina domnească și paturi cu pilote de puf.

În căruțe anume pregătite, paicii au urcat cele mai frumoase animale pornindu-le spre bucătăria Curții lui Vodă, apoi spre cele ale boierilor ce au luat parte la vînătoare, cît și ale dregătorilor locului.

Paicii și-au împărțit între ei cei cîțiva lupi și vulpi, din ale căror blăni aveau a-și croi șube pentru vifor. Singurul rîs ce fusese doborît Măria Sa l-a dăruit tînărului Grillo, ca un oaspete de seamă ce se afla, iar hoitul fiarei cumplite, sătenii locului l-au îngropat adînc în pămînt să nu-l poată dezgropa nici o vietate ; erau fericiți că au scăpat de groaza lui, dar neliniștiți la gîndul că pădurile lor pot avea ascunse altele la fel.

Numai bătrînii locului erau abătuți, iar unul dintre ei, pe jumătate orb și surd, atunci cînd i se dădu în dar un iepure dintre cei căzuți, nu primi, ci cu glasul lui obosit și hîrîit, cu o mînă ținîndu-se în ciomag, cu alta apărîndu-se ca de o vedenie ce venea dinspre adîncurile de dincolo de sat, de dincolo de ape, prevesti ca în fața unor năluci pe care doar el le vedea, acolo, în vatra satului, unde cei ce luaseră parte la vînătoare își împărțeau vînatul lăsat lor.

— Nu, oameni buni, din animalul care a zărit dihania cea ca din apocalipsă eu nu sorb zeamă. Asemenea arătare nu-i lucru bun și prin ea se vestesc jeluiri, pojaruri și năvale peste moșia noastră.

— Nu te speria, unchește, degeaba ; Măria Sa a pus de mult pace și acuma, măcar că-i amărît de moartea doamnei și a cuconului domnesc, se aude vorbă că și-ar lua altă nevastă și iar va fi bine și veselie.

— Moartea doamnei nu-i nimica pe lîngă ce va veni. Moartea cuconului domnesc, zici ? Unul piere, altul se naște în loc. Numai că venirea dihăniei ăștia aici vestește necazuri cumplite și, doamne ferește, poate pieirea unui întreg neam de oameni, jalnică și cumplită pieire și mulțimi care blastămă și țipă.

— A pierit boierul Mihalache de la Tîrgul Frumos de colții fiarei și iată că ți s-a împlinit zisa. Ia iepurele să ți-l fiarbă nepoata !

— Nu. Nu-l ating. Numai de aș muri înainte de a trăi ce va să vină.

Și moșul plecă lăsînd lumea înfiorată de cuvintele lui.

23

La cetatea Oceacovului Toderiță aștepta cu nerăbdare întoarcerea solului de la curtea domnească. Știa că-i drum lung și greu, dar totul se biruie cu voinicie și curaj în viață. Mai aștepta cu nerăbdare și vești de la ai lui și de la Simina. Acuma era aproape gata cu vremea doliului și poate că tatăl lui trimisese pețitori la Vodă, după ce jupîneasa Marga îi cercetase mai întîi bunăvoința. Poate că,

la întoarcere, de bucurie că i-au împlinit cum se cuvine porunca și dorința, Măria Sa văzînd cît de frumoasă e tînăra cercheză îi va îngădui fetei lui a-și alege și ea mirele după inima ei. Se gîndea și la bucuria jupînesei Sanhira și la dragostea cu care o va înconjura pe Simina. Aici, în locurile astea necunoscute și ciudate, după călătoria ce-l purtase spre oameni cum nu mai întîlnise niciodată, după ce văzuse în ținuturile lor pe tătari, fără a fi nici în lupte cu ei și nici robul lor, viața îi părea atît de neașteptată și, o dorință, de a cunoaște și a vedea mai mult, creștea pe nesimțite. Nu-și dădea bine seama dacă aceasta era o latură nouă a firii lui sau o rămășiță a boalei ce-l prinsese în urma băuturii celei negre, cu care se pare că turcii erau obinuiți, dar care pe el îl purtase în lumea nălucilor ducîndu-l pînă aproape de pragul fără întoarcere. Avusese noroc cu doftorul evreu, pe care i-l trimisese pașa de la Oceacov. Acesta, om pățit care trăise și văzuse multe în viața lui, fusese prins de tătari și după o robie de un an, spre norocul lui, trecuse în mîinile unui negustor chinez, ce străbătea drumul mătăsii venind spre Europa din adîncul Asiei. Chinezul îl cumpărase de la tătar, în schimbul unui corn cu praf de pușcă și al unei pușți, și după ce pricepuse că e doctor îl ținuse pe lîngă sine timp de doi ani cît își sfîrșise treburile în orașele de la malul Mării Adriatice, în care timp, Rubin îi învățase graiul și se împăcase bine cu noul lui stăpîn de la care prinsese multe taine ale acelui necunoscut imperiu de la soare răsare. De la Liu-Chan-Wu deprinsese felul de a îngriji al chinezilor ce foloseau oase de tigru pisate pentru a da putere celor slăbiți de boale ; de la el învățase să folosească veninul năpîrcii fiert în rachiu de orez pentru îndepărtarea neputinței și a răcelilor cumplite ; de la el știa că există o anumită piatră verde, căreia chinezii îi spuneau piatra lunii sau „ochiul lui Buda", care scoasă din munte într-o anumită vreme din an, cînd stîncile au o căldură neobișnuită și mai cu seamă din acei munți unde au fost odinioară guri vechi prin care pămîntul și-a scuipat focul, acele pietre rare ce au în ființa lor fărîme din acel foc viu ce nu s-a stins și care își arată viața prin apele roșii ce le fac ; acele pietre feresc pe purtătorul lor de nenorociri și moarte, fiind nu numai un talisman, ci o părticică din inima neatinsă a pămîntului.

Numai tăria necunoscută ce poartă în ea l-a scăpat de furiile nebuniei aduse de primejdioasa băutură a frunzelor arborelui ket, care amestecată cu sămînța pisată de cînepă crudă și de mac alb, dă acea otravă înceată cu care chitaii își trimiteau mai repede dușmanii în întîmpinarea strămoșilor. De ce i-o fi dat lui și tînărului cerchez asemenea băutură ? Poate fiindcă tinerețea și frumusețea lor ieșind din obișnuit o fi stîrnit gelozia nebunului de pașă al Silistrei, care, venind de scurtă vreme la această dregătorie și nefiind prieten cu beiul de la Iași, a pus om anume pentru a-i nimici. Dar piatra aceasta care are uneori în curgerea apelor roșii ca niște firișoare de aur, ei da, acele firișoare l-au păzit de nu i s-au rătăcit mințile, sau să-i desprindă mușchii de pe oase, așa cum a pățit cerchezul. Apoi el, doftorul Rubin, l-a hrănit cu supă de oase de tigru, cel mai bun leac în contra slăbiciunii și i-a dat rachiu în care a fost fiert venin de năpîrcă să-i ia nălucirile.

Sigur, acel cavaler blestemat existase, făcuse tot felul de nelegiuiri și acolo era hruba, dar strigoiul a fost nălucirea lui. S-a găsit un tînăr neputrezit dincolo de perete, cu inscripții vechi pe brîu, dar asta e o taină ce n-o știe dezlega. El, Rubin, e la pașa de la Oceacov numai de trei luni, adus de un arab, căci chinezul a fost să se întoarcă în țara lui tot pe drumul mătăsii și i-a dat drumul. A fost un bărbat nemaipomenit acest chinez, mărunțel, cu chip rotund ca luna, cu tot creștetul ras și numai cu o coadă neagră ca femeile pe spinare. Știa italiana ciudatul chitai, care și-a vîndut valurile de mătase cum n-a mai pomenit el și a luat în schimb mărfuri de pe toată coasta mării spre a le duce în țara lui. A vîndut și statuiete din fildeș și din jad, nemaipomenit de migălos lucrate. Mai cu seamă copacii plini de flori și păsări ciopliți din lapis-lazzuli ori din colți de elefant nu-l putea uita doftorul. I-a dat și lui una în dar la plecare ; în schimbul ei va ajunge din nou în Lehia de unde l-au prins tătarii. O va dărui pașei și cu vro solie va pleca și el la familia lui, dacă cumva mai trăiește, și se vor muta la Cracovia care-i mai apărată. În patru ani, multe se pot întîmpla !

Va cere pașei învoirea să plece cu solia moldoveană, acum e om liber doar. Nu-i plac locurile pustii de dincolo de cetate, nici oștenii aspri, nici frigul de aici. Liu-Chen-Wu i-a dat o lădiță de lac negru acoperită cu desenele unei flori necunoscute, căreia el îi zicea lotus. Lădița plină cu

leacuri din China. Cu aceasta Rubin este mai bogat decît dacă ar fi plină cu nestemate.

Doftorului Rubin îi plăcea să vorbească și să-i împărtășească lui Toderiță din cele trăite și, mai cu seamă, gîndurile ce-l frămîntau ; și, cum amîndoi știau limba leahă, bolnavul se întremă cu totul și ieși dintr-un fel de muțenie, dar undeva în făptura lui stăruia ceva așa cum e neliniștea ce bîntuie animalele unei turme înainte de furtună.

Într-o bună zi Rubin îi spuse :

— Pane Todiraș, boala din afară ți-am scos-o eu. Boala dinăuntru rămîne să o scoți singur. Acuma, nu mai e nici băutura turcului, nici miasmele locului. Și paşa cetății și eu te-am ferit de ele. Dar domnia ta ai o otravă pe dinăuntru. Pînă n-o scoți singur și de bună voie, nu faci nimic. Peste suflet, numai rabinul sau popa au putere. Eu nu sînt nici unul, nici altul, dar văd și înțeleg că ai o grijă și mai ești croit ca păsările cerului care simt cînd vine furtuna sau ploaia. Cu soarta nu te poți lupta. Asta să-ți fie prima înțelepciune. Eu nu-s Solomon, dar a doua înțelepciune e „cinstește pe doctor cu cinstea ce i se cuvine, căci și pe el l-a făcut Domnul", asta o spun ca să ai încredere în mine, chiar dacă nu sîntem de o lege și de un neam. Numai inima omului schimbă fața-i spre bune ori spre rele. Inima domniei tale, pan Toderiță, e întunecată ori de dor, ori de grijă. O fi dor de acasă, o fi dor de ce nu ești sigur și nu ți-i în putere încă. Nu știu. Gîndește-te numai că puteai fi mort și îngropat, dar mila lui Iehova te-a scăpat și acum trăiești. Cu timpul trece, și veste din Moldova va veni odată cu noua solie. Că părinții te așteaptă și dacă ai să-i sprijini la bătrînețe, nu-i mîhni la tinerețe. Și dragostea de ar fi la mijloc, nu uita că în mîna Domnului sînt toate, iar noi nu avem decît a ne înfrîna nerăbdarea.

Toderiță a înțeles ce fel de doftorie voia să-i dea acuma Rubin, care era un om mic și subțire cu tîmplele argintii, privind puțin sașiu cu ochiul drept ; a priceput că așa firav și pirpiriu, tăria lui i-a fost cartea legilor de la care nu s-a abătut în cugetul lui nici o clipă și că alături de ea, slujba ce singur și-a luat-o de a tămădui oamenii vine de la aceea că are în el un har prin care înțelege și cele spuse și cele nerostite. Și a mai priceput că nu-i primul din neamul lui în slujba asta, de are răbdarea de a citi în om, ca în carte. Dar încă nu era hotărît a-și deschide sufletul în fața lui, numai că i-a făgăduit că va merge cu el la Enachi Ca-

targi spre a-i cere acestuia, ca unul mai mare al soliei ce se afla, îngăduința de a-l lua cu ei în țara Moldovei, de unde lesne putea trece la ai lui în Polonia. Rubin a plecat ușor capul și n-a mai stăruit. Era obișnuit ca oamenii să i se destăinuie cu greu, căci fiecare are tainele lui și cu cît sînt mai de neîmplinit, cu atît nu sînt pomenite, apoi mai era un șir de datini și o lege ce-i despărțea.

24

În urma poruncii grabnice de a veni la Iași, jupîneasa Marga și nepoata Simina se aflau acum la curtea domnească.

Și cum, pe de o parte, Vasilie Vodă nu vroia să-și supere sora aceasta mai mare, știind-o că ține mult la fată, iar pe de altă parte socotea că-i mai cuminte ca Simina să știe din gura nașei sale ceea ce s-ar fi cuvenit a-i spune doamna Tudosca, dacă ar fi fost în viață — așa încît, atunci cînd Măria Sa avea să-i vestească soarta ce i-o hotărîse, să nu vadă nici lacrimi, să nu audă nici cuvinte nepotrivite ce l-ar putea mîhni sau supăra — lăsase această grijă să cadă pe umerii văduvei lui Ștefan Nemira. Lucru ce aceasta avea să-l facă plină de amărăciune și cu inima grea, pentru că nu fusese dornică de măriri necunoscute, ci umblase în viața sa după chemarea inimii și tihnă. Mai mult, se alipise cu trup și suflet de această țară a Moldovei în care, atît cît poate fi un om supus vremii și neașteptatelor întîmplări, fusese fericită.

Purtarea retrasă și înțeleaptă a jupînesei Marga, soață de mare comis și soră de domn, le era tuturora plăcută, ea trecînd drept o femeie cu mult bun simț și mai cu seamă cu adîncă măsură în toate. De aceea și Vasilie Vodă își lăsase fără grijă fata să stea cu ea. El nu avusese aproape niciodată nici răgazul, nici priceperea de a-și îndruma fetele. Așa că acuma, după ce hotărîse soarta Siminei tot Marga avea să fie aceea care să-l ajute omenește, ca o soră.

Îi pomenise ea de Toderiță Cehan că o iubea pe Simina și că nu îndrăznise să tulbure doliul domnesc prin petitul lui ? Se poate. Dar doamna, ca o rudă atît de apropiată ce îi e, trebuie să cunoască faptul că fetele domnilor nu pot

alerga după fericirea lor, ca niște simple fete de boier. Datoria lor e să aducă folos cuiva punînd pirostriile pe cap ; țării sau domniei și dacă se poate amîndurora deodată. Ceea ce e bine pentru copii știu mai bine părinții și o să vadă ea însăși mai tîrziu, cînd visele tinereții zboară. Apoi, jupîneasa Marga multe fete de domn a văzut fericite ? Nu a auzit de soarta celor două fete ale lui Ieremia Movilă, dintre care una abia a scăpat de robia tătărască, iar cealaltă a ajuns să se mărite a treia oară acolo în Lehia ? Nu i-a povestit nimeni ce tristă a fost soarta Ruxandrei, fata lui Petru Rareș, măritată cu Lăpușneanu ? Dar de doamna Oleana a lui Ștefan cel Mare, măritată după fiul cneazului moscovit și care și-a pierdut viața împreună cu copilul ei, acolo, în cele pustietăți înghețate, de unde vine crivățul ?

— Ehei, Margă, Margă ! Dumnezeu a fost bun cu tine, am mai ajutat și eu ca domn, dar nu toate viețile îs la fel — încheiase Vasilie vorba înainte de a prinde ea să-i răspundă că, dacă nu era amestecul lui în lupta aceea cu Matei, Ștefan Nemira ar mai fi trăit și acuma. Dar și-a înghițit vorbele și acuma iat-o, cu Simina alături. O Simină cu părul stufos cum e coada veveriței, cu ochi întrebători, frămîntînd cu degetele micuțe capătul cingătorii. Ochi în care îi intră tot sufletul și care întreabă în timp ce gura stă mută.

Marga a luat-o binișor lîngă ea, pe divanul acoperit cu covor de Smirna. Îi mîngîie tîmplele și creștetul căutînd să-i potolească tremurul, pe care îl ghicește numai.

— Simina, cum îmi spuneai tu mie, cît ai fost mică ?

— Mamina. Așa îți spun mereu în gînd, cînd nu ești lîngă mine.

— Da. Da. Mamina... Dacă ai să pleci, cine o să-mi mai spuie așa ?

— De ce să plec ?

— Ai crescut. A venit vremea să mergi la casa ta.

— Aici. În Iași.

— Dacă s-ar putea !

— De ce nu ? Ai vorbit cu tata ?

— Vasile are oaspete de seamă, tocmai de la Stambul.

— N-o să stea omul acela aici o veșnicie !

— A venit cu multe și gingașe treburi.

— Toți care vin de acolo au gingașe treburi.

— Simina, tu ai auzit vreodată de puterea Veneției ?

— Nu.

— O putere mai mare ca a Moldovei. Nu plăteşte tribut sultanului, nu are nevoie să asculte de sultan.

— Aşa o fi, dacă spui.

— Şi Veneţia are la Stambul o capuchehaie, aşa cum are şi Moldova.

— Da. Şi ?

— Capuchehaia lor, sau mai bine zis marele dragoman al lor e ca marele vizir al turcilor, cu intrare mereu la sultan.

— Ce am eu cu ei ? Mai bine făgăduieşte-mi că prinzi un răgaz de al tatei ca să-l pregăteşti.

— Vasile îşi aşteaptă mireasa să-i vină. Se aude că-i atît de frumoasă, încît nici Maria Magdalena n-o poate întrece.

— Atunci eu voi sta numai la Bucium.

— Poate nici n-ai să apuci s-o vezi...

— Şi dacă am s-o văd, tot n-am s-o pot iubi. Mi-e teamă să n-o urăsc.

— N-ai să ai vreme.

— Vorbeşti aşa de încîlcit ! Nu pricep.

— Dragomanul are un fiu tînăr, care-i acuma aici, la curte. Nu-i urît, e chiar plăcut la vedere şi se poartă strălucit înveşmîntat. A fost cu Lupu la vînătoare de mistreţi... E un tînăr bogat, ştie bine turceşte... Stambulul nu-i departe, şi nici în calea tătarilor.

— Nu înţeleg, Mamina, ce vrei să spui.

— Dragomanul, tatăl lui, ţine toate iţele apusului şi răsăritului în mînă. El poate ajuta mult nu numai pe tatăl tău, ci şi Moldova însăşi.

— S-o ajute atunci şi tata să-i umple buzunarele cu galbeni.

— Vrea mai mult. A adus el însuşi daruri nemaipomenite.

— Nu !

— Da, Simina ! A cerut mîna ta şi domnul, după ce a chibzuit bine, a văzut că va fi spre binele tău şi i-a dat-o.

— Tata vrea să scape de mine ? Să nu stau în calea noii doamne pe care simte că n-o voi socoti niciodată ca pe mama mea ?

— Nu spune vorbe nesocotite. Orice fată trebuie să se mărite.

— Atunci plec acuma la părinții lui Toderiță și-l aștept acolo să se întoarcă. De asta l-a trimis tocmai la hantătar ?

— Nu te poți duce în casa marelui vornic fără învoirea Măriei Sale. Ar însemna să-i duci la pieire.

— Mă duc la Sucevița și acolo rămîn.

— Ce mănăstire în Moldova te poate primi să iei vălul cîtă vreme voievodul țării nu încuviințează ?

— Rămîn cu domnia ta.

— Pînă la nuntă.

— Atunci nu mai e nici o scăpare ?

— Peste voința lui Vasile Vodă, în Moldova, nu poate trece nimeni.

— Și tata vrea să mă scoată din țară ! Nu m-a iubit niciodată !

— Simina, nu e voie să gîndești așa.

— Dar domnia ta cum ai gîndit atunci, cînd ai pus să ți se citească de două ori pisania de la mănăstirea Trei Ierarhi, în care eu nu sînt trecută ? Cum ai gîndit, Mamina, cînd ai văzut zugrăvite alături de părinți numai pe surorile mele și pe Ioan ? Crezi că n-am înțeles de atunci ce ai simțit, tocmai fiindcă mă iubești și ai rămas singura pe fața pămîntului lîngă mine ? Am tăcut să nu te amărăsc mai rău ; am tăcut și am priceput. Ceva numai nu înțeleg, ceva ce poate trebuia s-o întreb pe mama, cît a fost în viață, dar era așa de topită, încît n-am vrut s-o tulbur.

— Simina !

— Mamino, Simina a crescut și ai învățat-o să nu fie proastă și nici gureșă. Îți mulțumesc, Mamina. Acuma trebuie să-mi fac datoria. Atîta te rog, dacă vine Toderiță la domnia ta, spune-i că mă mărit la poruncă domnească, că ceea ce am în suflet pentru el, n-am avut și nici nu voi avea vreodată pentru nimeni. Că altă cale n-am putut alege fiindcă toate mi-au fost închise. Și atîta îți mai cer : să mă binecuvintezi, domnia ta, la plecare, ca să nu plec ca un cîine părăsit.

Apoi începu să plîngă cu ochii larg deschiși spre un viitor în care nu vedea nimic, nici un loc, nici un chip cunoscut. Se gîndi cu sfîșietoare durere la zilele de la Bucium și apoi nu mai gîndi nimic. Mîna blîndă a Margăi îi mîngîia tîmplele și-i ștergea lacrimile. Niciodată jupîneasa Marga nu o auzise vorbind astfel. Crescuse pe nesimțite și acuma avea să-și ia viața în mîini. Dacă ar

putea ar pleca cu ea, dar nici nu se cădea, nici nu i-o ceruse nimeni. Va rămîne singură din nou, purtîndu-şi crucea vieţii ca o plată pentru cîte zile fericite avusese pînă la cincizeci şi doi de ani. Totul se plăteşte în viaţă. Totul.

Simina se sculă toropită de pe divan.

— Mă spăl pe ochi şi apoi pot intra la Măria Sa să-mi spună cînd va fi nunta.

— De sfîntul Petru.

— Atunci atît îi cer : sîntem încă cernite, nu se cade nuntă mare şi nici la Trei Ierarhi, unde au intrat două coşciuge din familie. La Sfîntul Nicolae, alături, să mă cunune popa şi a doua zi, plecarea la Stambul. Va face Măria Sa, cu soaţa ce vine, o nuntă mai mare.

25

Codruţ se afla în faţa Măriei Sale. Atît cît îşi spălase colbul drumului şi se ospătase ca după drum lung ; atîta îşi îngăduise.

Chipul lui, mai mult prelung, încadrat de plete bălaie, era puţin tras ; părea ostenit, dar sta gata la poruncă de a face drum întors. Vasile Vodă îl primise de îndată, neliniştit, aflînd că a venit tocmai de la Oceacov, unde se afla restul soliei sale. Acuma aştepta cu grijă, temîndu-se de veste proastă.

— Cine te-a trimis ? De ce ai venit singur ?

— Marele postelnic Enachi Catargi să aduc veste că paşa cel nou de Silistra, aflîndu-se cu trebile împărăţiei la cetatea Oceacovului şi aflînd că viitoarea doamnă a Ţării Moldovei e mai frumoasă decît soarele o ţine ostatecă acolo, împreună cu întreaga solie.

— Cît ai făcut pe drum ?

— Opt zile, Măria Ta, dar am prăpădit doi cai. Şi mai am să vă vestesc precum că de solie nu s-a atins nimeni, întrucît paşa de Oceacov a luat-o sub oblăduirea sa şi că s-a trimis aceeaşi veste şi la hanul de la Crîm, care ştie de ce am venit şi ne-a dat încuviinţarea sa.

Blestemata cetate de Oceacov, îşi zise în sinea lui voievodul ; parcă-i un făcut, toţi cei ce se apropie de

ca trag necazuri ; acum ai lui, înainte feciorul nevîrstnic al Elisabetei Movilă care murise înecat în apele de la zidurile cetății. Și cum alături de sine se afla cel de al doilea cumnat al său, din partea răposatei doamne, postelnicul Toma Cantacuzino, om învățat și priceput în ale politicii cu turcii, întoarse către acesta privirea. Noul său plan de căsătorie nu stricase cu nimic prietenia cu Cantacuzinii.

— Cu duhul blîndeții, doamne, răspunse acesta. Cu blîndețe și mai cu seamă cu daruri !

Și Lupul, în sinea lui, la fel gîndise. El nu avea voie să-și facă dușman dintr-un mare dregător atît de puternic și atît de apropiat. Nici supărarea nu trebuia să și-o arate. El și țara lui erau în mîinile lor și fiecare pas trebuia făcut cu o adîncă și mare chibzuială. O singură dată, înainte de a-l prăpădi, îl înfruntase pe bogatul Kurt Celebi, socrul lui Alexandru Ilieș, și era gata să-și piardă domnia, dacă nu l-ar fi vestit la vreme Isăc Balica hatmanul și mai cu seamă, Șeptilici postelnicul. Cu una dintre fetele lui Șeptilici avea să-și însoare pe nepotul Gavrilă, fiul fratelui său Gheorghe hatmanul. Dar acuma avea pe cap acest necaz pe care trebuia să-l îndepărteze cu izbîndă. Nu se putu stăpîni totuși să întrebe.

— Ai văzut-o pe doamna ?

— Nu, Măria Ta. Sta numai în căruță de cînd a pornit la drum cu femeile sale, iar acuma e în odăi ferite de ochii noștri, dar i-am văzut două dintre însoțitoare, dintre care una i-a ținut locul ca să nu ridice privire necurată asupra-i hanul de la Bahcisarai și pot spune, cu îngăduința Măriei Voastre, că numai aceste fecioare par a fi zugrăvite de minunate ce sînt, iar de domnița se zice că n-au mai văzut ochi pămîntești așa întruchipare ! Pentru aceasta, aveți o scrisoare de mulțămită cu descrierea cuvenită din partea talianului Nicolaie de Luca, căruia i-ați îngăduit a ne întovărăși. Și punînd un genunchi în pămînt înaintă domnului răvașul. Mai se spunea că e asemenea unui înger, ce va aduce, iertată fie-mi vorba, noroc asupra curții domnești și a țării.

— Cîte zile v-au ținut acolo, pînă ați plecat la drum ?

— Peste trei săptămîni, Măria Ta. Au zăbovit vrînd să oprească solia, cît s-o turcească pe domnița cercheză.

— Cum ? !

— Spuneau că o musulmană nu are voie să ia un creştin.

— Şi domniţa ?

— Mănîncă numai ce-i oprit la musulmani, ba a cerut şi vin pentru sine şi femeile sale, numai ca să-i sperie şi să-i supere.

Faţa lui Vasile Vodă se lumină, înţelegînd că-i deşteaptă şi hotărîtă a-i fi soaţă.

— Cînd eşti în stare să pleci înapoi ?

— Mîine, Măria Ta. Am găsit un drum mai puţin primejduit de cazaci.

Vasile Vodă era gata să-l lase să plece, cînd adăugă :

— Toader Cehan va trebui să plece cu solia ce o voi trimete la Kiev, solie ce va porni aşa încît să se întîlnească cu cea de la Oceacov pe la Bug.

— Iartă-mă, Măria Ta, Toderiţă Cehan era rău bolnav cînd am plecat. Nu ştiu ce mai e cu el. Un cerchez din ceata domniţei a murit şi l-au îngropat în lipsa mea.

— De ce a murit ?

— Nimeni nu ştie. Locul în care am fost găzduiţi noi, bărbaţii, nu era sănătos. Noaptea mirosea urît şi ziua avea o pîclă. Cînd am plecat eu, paşa cetăţii venise să vadă şi să-i mute, căci i se plînsese boierul Enachi.

— Aşa ! Ochii domnului se înnegurară. Postelnice Toma, dă-i călăraşului o pungă de trei mii de galbeni, darul meu pentru paşă. Să o ceri chiar acuma de la visterie. Şi lui o pungă de cincizeci de galbeni pentru vestea adusă. Astăzi te odihneşti. Mîine vii, iei banii şi pleci la drum. Cîţi cai omori sub tine, domnia ţi-i plăteşte, dar mergi întins ; să nu te oprească nici vîntul, nici pămîntul ! Scurtezi drumul şi te fereşti de cazaci ! Punga pentru dar ţi-o coşi la surtuc şi nu-l lepezi după tine ! Ia-ţi merinde de la cuhnea domnească. Nu bea la drum şi nici nu întinde cuvînt ! O ţii drum drept pînă la Oceacov. Dai punga şi răvaşul ce-l vei lua mîine lui Enachi. Dacă Toader Cehan e în viaţă să vie cu voi în ţară ! Şi acuma du-te, odihneşte-te şi mîine, cînd vor bate clopotele de utrenie, să fii la intrarea mică a curţii domneşti.

— Sărutăm dreapta, Măria Ta — şi Codruţ ieşi. Merse pînă la uşa divanului celui mic, apoi, trecînd de a doua uşă, ceru intrarea la slăvita jupîneasă Marga, cu poruncă de la nepotul domniei sale, ce se afla rău bolnav, dincolo de ţara căzăcească.

Paicul îl lăsă a pătrunde în cămara cea mică din capul scării ce duce la ghineceul doamnelor. Acolo îl găsi jupîneasa Marga privind spre larga curte dinlăuntrul palatului. Chipul jupînesei era asprit și ochii triști.

Codruț se înclină în fața sa și scoase, din buzunarul contașului, un inel lucrat cu o semilună bătută toată în diamante și pe cel cu piatra lunii.

— Nepotul domniei voastre trimite acest dar să vi-l înmînez cu multe și cuviincioase închinăciuni.

Jupîneasa Marga le luă, ochii i se împăienjeniseră o clipă, dar glasul îi sună limpede :

— Trăiește ?

— Da. Cînd am plecat trăia. Mare-i Dumnezeu și bun.

— Nu pentru toți. Mi s-a spus că vrei să mă vezi, tocmai pentru că-i bolnav.

— Așa l-am lăsat. Dar acolo sînt doctori și mai cu seamă unul, evreu, îl ține pașa tot pe lîngă el și Toader Cehan e om de solie. Nu se poate să nu se lupte pentru sănătatea lui.

— Cine ? Turcii ?

— Și ei.

— De cînd ați ajuns acolo ?

— Să tot fie o lună.

— Și era de mult bolnav ?

— Cam la o săptămînă după ce am sosit.

— Poate se mai întîmplă și minuni ! Chiar dacă se întoarce, tot nu se va bucura.

— De ce ?

— Bănuiesc că au avut toți necazuri și greutăți dacă ai venit singur.

— Vor să ne oprească domnița. Dacă n-ar fi fost atît de frumoasă, nu pățeam nimic. Veneam cu toții.

— Mai bine că a fost așa. Te duci înapoi ?

— Cu daruri pentru beiul de Silistra, ca să nu-și mărească haremul cu mireasa domnului nostru.

— Cînd pleci ?

— Mîine.

— Atunci îți spun, ca să știi. Măria Sa are aici peți-tori de la Stambul. Nu roti ochii. Nu-s pentru nimeni altul decît pentru Simina, fina mea ; se vede că mie mi-e scris să mi se ia tot ce mi-e drag și totul numai prin voia măritului domn, fratele meu. Dragomanul Veneției, nimic de zis, slujbă mare, neam mare și vechi, are un

fecior. Nu-i bătrîn, nu-i urît, nu e prost, are alese purtări, dar e străin, străin de noi și mai cu seamă de inima Siminei. N-ar fi fost nimic rău dacă fata nu și-ar fi deschis inima către Toderiță și o inimă ce a înflorit sub un anume cer nu se mai poate bucura de strămutare, chiar de ar fi la porțile raiului. Pricepi ? Nunta e sorocită înainte de a vă întoarce voi. Atîta i-a ascultat domnul cererea, să nu fie decît o binecuvîntare în fața altarului, deoarece mai sînt trei săptămîni pînă la încheierea jalei. Așa că spune-i lui Toderiță că eu voi pleca însoțind-o în Turcia, ca să fie alături cineva dintre ai ei și că îi voi da inelele, iar el să nu uite că-i om învățat și că Țara Moldovei are nevoie de el. Să nu poarte nimănuia pică și să fie cu credință domnului țării ! Mai spune-i că-l binecuvîntez în toată viața lui, ca pe un alt nepot iubit de al meu, din partea lui Ștefan răposatul Nemira, prin care am cunoscut cu adevărat bucuria vieții. Cine știe cîte zile mai am și cine știe dacă-l voi mai vedea ! Unde-i Stambulul și unde-i Iașul ! Mai spune-i că voi trece înainte de plecare să o văd pe jupîneasa Sanhira, mama domniei sale ; vremea e sfetnic bun. Mergi cu bine și Dumnezeu să-ți ajute ! Codruț ascultase și la plecare îngenunche, sărutînd mîna jupînesei. Apoi plecase buiac, drept la crîșma din Rîpa Galbenă. Simțea nevoia de a fi cît mai departe de palatul domnesc și veșnicele lui chibzuieli ce călcau peste viața oamenilor.

26

Enachi Catargi fusese ban al Craiovei sub Radu Mihnea în Țara Românească și trecuse împreună cu frații săi Neculai și Gheorghe în Moldova, la Vasile Lupu, cu șapte ani în urmă. Toți trei frații luaseră parte la bătălia de la apa Colentinei, cînd se luptaseră, fiind potrivnici, ca Matei Basarab să ia tronul Munteniei. De ce nu-l vruseseră pe acest vechi coborîtor din neamul Basarabilor, aceasta era taina lor, cu atît mai mult cu cît ei pribegiseră la curtea lui Vasile Vodă, cel care plătise bani grei pentru ca acea puternică chehaie Curt Celebi, duș-

man bogat al lui Matei Basarab, să treacă mai repede în lumea mută a umbrelor, și abia apoi să poată părăsi Matei temnița Constantinopolului, pentru a veni ca domn la București. Și niciodată nu s-au mai întors frații Catargiești în Muntenia, unde își aveau neamurile, mai cu seamă pe marele boier Radu Buzescu pe a cărui fată o ținea postelnicul Enachi, care rămăsese în adîncul inimii lui tare legat de Buzești. Ținuse mult și la Stroe, mezinul Buzeștilor, cel ale cărui fapte erau pomenite nu numai de către cronicarul „Cronicii Anonime", ci și de bailul venețian de la Constantinopole și de renumitul Ciro Spontini. La acest mare stolnic ținuse ca la un tată și în amintirea-i dăduse numele lui primului său născut. Războinicul de frunte, visător, curajos și drept îl influențase în felul lui, acuma cînd plecase peste ape și munți pentru a o dibui pe această cercheză, nepoată de soră a lui Dervis Mehmed Pașa al Siriei. Și poate ambiția lui de a duce la bun sfîrșit această însărcinare îi dăduse și puterea de a înfrunta acuma pe asprul Rusnameghi Pașa, iar mai înainte, de a putea îmblînzi pe tătari, pe care-i ura cumplit de cînd în lupta cu ei murise Stroe ; Stroe cel atît de credincios lui Mihai și amintirii lui, încît atunci cînd marii boieri veniți cu oști la Costinești spre a-i încredința lui domnia Munteniei, după tragica întîmplare de la Cîmpia Turzii, Stroe nu vrusese să primească această cinste. El dusese mai departe lupta și politica lui Mihai, dar locul lui nu-l primise.

Și poate că Enachi, postelnic la curtea lui Lupu Vodă, înrîurise în felul lui mai departe pe domnul său într-o credință și într-o urmare a politicii lui Mihai, bizuindu-se pe de o parte pe ascuțimea minții lui, pe viclenia dobîndită cu anii și pe voinicia de neînfrînt a urmașilor celor ce purtaseră patruzeci și cinci de bătălii biruitoare în vremea lui Ștefan cel Mare.

Enachi trăia cu trupul și sufletul în noua lui țară de care se alipise de cum ajunsese în tîrgul Iașilor și totuși nici lui amintirile nu-i dădeau pace ; nici lui, nici jupînesei Maria, fata Buzescului, și ea atît de apropiată lui Stroe cît și soației lui, jupîneasa Sima !

Stolniceasa lui Stroe putea fi pildă tuturor femeilor prin credința, înțelegerea și marea ei iubire. Nu se speriase nici de pribegiile lui Stroe pe care singur le îndurase, nici de soliile lui îndepărtate, nici de luptele de la

care venea rănit. Trăise o parte din viață pe pămînturile-i de zestre din munții Gorjului, și acolo purta de grijă atît treburilor în lipsa bărbatului, cît și mănăstirii Stănești pe care o alesese a primi trupurile lor, cînd vor trece tărîmul acestei vieți pieritoare și atît de încercată.

Nu puteau uita nici Enachi, nici Maria Catargi, cînd, tineri fiind, au fost poftiți de această mătușă în Vîlcea, la mănăstirea Stănești, la o mare pomenire a lui Stroe, la paisprezece ani după ce-i adusese în o mie șase sute doi trupul neînsuflețit de la Brașov, unde pierise în urma rănii la față din luptă cu tătarii. Acolo, la Stănești, îi pusese piatră de mormînt, pe care meșter anume cioplise scena luptei lui Stroe cu tătarii, ca să știe și pămîntean și sfînt că bărbatul i-a pierit nu de moarte liniștită cu capul pe căpătîiul lui, nici de moarte netrebnică primită de la domn viclean, ci vitejește ca un apărător al Țării Românești, al legii și hotarelor ei, luptînd pentru libertatea pămînturilor strămoșești. Imaginea asta le ardea sufletele lui Enachi și lui Gheorghe Catargi, ca un fier roșu, și n-o uitau niciodată, cînd se adunau frățește la cîte o sărbătoare. Cu imaginea în suflet și minte, vorbeau lui Vasile Vodă despre Muntenia și bogățiile ei ; despre vitejii cu ajutorul cărora Mihai cîștigase bătăliile de la Călugăreni și Giurgiu ; viteji, cu viața și voinicia cărora dobîndise Ardealul și Moldova, luînd-o înaintea viselor lui Sigismund Bathory și a planurilor lehilor de a lua Moldova. În adîncul sufletelor, celor trei frați Catargi le era dor de munții lor, de neamul lor, dar nu voiau să mărturisească, însă nu conteneau de a face să crească dorința Lupului de a face o singură stăpînire din cele două țărioare, aceea în care copilăriseră și crescuseră, și cealaltă, în care înțeleseseră rostul adevărat al vieții lor.

Vasile Vodă nu știa că în casa lui Enachi era un hrisov pe care pusese să se scrie pisania cea de pe mormîntul lui Stroe și care suna astfel :

„Această piatră prepusă este a jupînului Stroe Buzescu ce a fost Stolnic la Mihai Vodă și au fost la toate războaiele dinpreună cu domnul său ca o slugă credincioasă domnului său și la războiul dintîi fiind rănit la mîna stîngă de turci și de la războiul de la Giurgiu cînd se loviră cu hanul se răni la ochiul stîng de săgeată și au slujit lui Mihai Vodă pînă au pierit în țara ungurească..."

Murise și jupîneasa Sima, fata logofătului Gheorghe din Rîmnic, cel călugărit sub numele de popa Gheorghe. Murise și doamna Tudora cea călugărită la mănăstirea Cozia. Murise leul creștinătății, Mihai ; se prăpădise printre streini și fiul lui, Nicolae Pătrașcu. În urmă, dincolo de apa Milcovului, morminte se înșirau lîngă morminte și numai capul leului creștin zăcea la mănăstirea Dealul, furat de la Cîmpia Turzii de către credincioșii lui.

Val de sînge trecuse peste Muntenia de-i încrîncenase sufletul ; țării îi trebuia o primenire și întărire ce nu putea veni decît de la curtea îmbelșugată a Moldovei, de la neamul acesta de bărbați tari, care cînd se adunau te puteai rezema pe ei. Și nu prin sînge, nu prin moarte, ci cu răbdarea, cu viclenia.

Dar se vede că și această nouă căsnicie cu o cumnată de mare vizir intra în politica cea nouă pe care o ducea Lupu, cu griji față de cei trei pretendenți ce-i pîndeau domnia dincolo de fruntarii, unde ușor putea răzbi cu oaste.

Așa se frămînta cu gînduri postelnicul, pînă dete Domnul să vină înapoi Codruț, cu grele pungi de galbeni ce aveau să răcorească patima lui Rusnameghi Pașa, făcîndu-l a-și lua drumul Silistrei, iar ei, cu grija capcanelor, să mai aștepte vro săptămînă și apoi să pornească la drum.

27

În sala cea mică a casei domnești stătea, în acea după-amiază de vară, Măria Sa Vasile Lupu împreună cu Marga și Simina.

Îi răsunau și acum în urechi voievodului răspunsul fiicei lui, la porunca sa.

— Am hotărît, fiica mea, să răspund cererii înaltului dragoman al Veneției, de a-i da mîna ta pentru feciorul său, care a și sosit în Moldova.

— Nu vreau să părăsesc țara.

— Am dat cuvîntul meu și-l voi ține : și apoi venețianul e tînăr, învățat și cu purtări alese.

— Să fi rămas acolo de unde e, să fericească altă fată, că n-o fi ducînd Stambulul lipsă de mirese.

— Simina, nu vorbești ca o domniță.

— Spun cinstit ceea ce gîndesc. Dacă trăia mama nu m-ar fi înstrăinat ca pe o haină pe care o arunci.

— Asta-i hotărîrea mea de tată, asta-i porunca mea de domn.

— Bine, Măria Ta, și astea au fost ultimele mele gînduri de fiică, pe care ți le-am împărtășit.

— În scurtă vreme îl vei vedea.

— Da, Măria Ta.

— Tatăl tău știe ce face, Simina.

— Domnul țării știe și mai bine ce are de făcut.

Fata se albise la obraz și abia își stăpînea plînsul. În rochia-i foșnitoare de culoarea mierii, cu mîneci lungi și largi, cu cosițele prinse într-o rețea aurie, era așa gingașă, atît de copilă încă, încît Lupului i se strînse inima !

De afară se auzea pasul oștenilor ce țineau straja curții dincolo de zidul cel nou ridicat, în locul vechii îngrădiri din pari ce nu se mai cuvenea a fi la un palat domnesc. În acea parte a curții se afla un umbrar acoperit de lujerele lungi ale curpenilor liliachii în floare, ce acuma, în apropiere de ziua de Sînziene, era ca un uriaș buchet de flori, revărsîndu-se prin mai multe brațe spre pămînt. Acolo îi plăcuse a sta vara, pe cînd trăia răposata Tudosca doamna, care iubise mult florile.

Totul oglindea grija și sufletul doamnei. Aici îi fusese drag să trăiască și Vodă o lăsase să-și facă acest colț drag inimii sale.

Într-acolo privea Simina acum, cu o sfîșiere în inimă căci, în plină vară, florile împodobeau locul în aceeași minunăție, crinii își înălțau regeștile flori, busuiocul își avea brazda mai bogată ca oricînd, numai aceea care ținuse atît de mult la ele nu mai era, iar ea avea să plece peste fruntarii cu inima pustie, omorîndu-și fără voia ei caldul fior ce-i înfrumusețase viața.

Și ușa cea mare se deschise, iar în pragul ei apăruse fratele domnitorului, hatmanul Gavrilă, cu umerii lui lați și călcătură zgomotoasă, iar alături de el, străinul subțiratic, cu plete lungi, întunecate, înveșmîntat în haine

albăstrui din stofă scumpă, purtînd la cingătoare o spadă scurtă cu o teacă sclipitoare de ametiste.

Se înclină în chip ciudat în faţa lui Vasilie Vodă, apoi în aceea a jupînesei Marga, care-i făcu semn Siminei să se aşeze pe jilţul cel apropiat, în timp ce-l cîntărea din ochi, fără sfială, pe noul venit.

— Aceasta-i fiica mea, Simina, — spuse Lupu Vodă cu glasul lui firesc. Poţi vorbi cu ea în greceşte, căci învăţătura în această limbă a primit-o.

Şi cei doi tineri se priviră cam fără a se vedea, căci fiecare era cu gîndurile şi dragostea lui departe şi pierdută pentru totdeauna, dar se supuneau voinţei părinteşti care-i aduna fără a-i întreba mai mult.

Deşi imaginea Martei siriana dăinuia cu putere în amintirea lui Ambrozie, el nu putu să nu vadă gingăşia Siminei. Un boboc ce nu mai are mult pînă să înflorească.

— Acesta-i messer Ambrozio Grillo, fiul prietenului meu credincios, marele dragoman, Antonio Grillo, care mi l-a trimis aici ca pe un fiu iubit.

— Şi fiu credincios şi supus vă voi fi, Înălţimea Voastră, din această clipă.

Glasul lui Ambrozie suna melodios, ceea ce lui Lupu Vodă îi făcu plăcere. Căuta să citească pe chipul venetianului, despre care ştia că făcuse şcoli la Padova şi în Constantinopol, impresia pe care i-o lăsase Simina, dar nu putu deslusi nimic : privirea strălucitoare se aşeza cu plăcere şi bună-cuviinţă peste toţi cei din jur, gura cu buze subţiri avea un mic zîmbet, ca un rictus, poate deprindere veche, poate stînjeneală de a fi între oameni străini.

— Siminei îi plac mult caii şi se va bucura cînd îi voi arăta darul ce i-ai adus.

Grillo se întoarse cu capul spre fată.

— În adevăr, iubiţi caii ? Şi în sinea sa se bucură, o clipă, nici el nu ştia bine de ce. Poate faptul de a nu fi adus degeaba în Moldova minunile acelea de armăsari.

— Da, am învăţat a-i iubi. Apoi tăcu, cu gîndul la Bucium, cînd, într-o noapte, privise ivirea tarpanilor sălbatici alături de Toderiţă şi un nod i se urcă în gît.

Hatmanul Gavrilă, care avea să le fie naş la cununie, înţelese altcum emoţia fetei şi vorbi cu glasul lui metalic:

— A ţinut mult domniţa la răposatul ei frate şi orice-i aduce aminte de el o face să sufere. Dar acum, în prag de viaţă nouă, totul se va schimba.

— Cununia o vom face după legea şi datina noastră aici, dar anul de pomenire nu-i sfîrşit, aşa că nu va avea petrecerea ce i se cuvine unei fete de domn.

— Înţeleg prea bine sentimentele Domniilor Voastre — se înclină veneţianul — oricum la Stambul, trecută fiind vremea durerii mari, o vom putea cinsti noi pe fiica Înălţimii Voastre, aşa cum se cuvine. Aici mă voi supune întru totul poruncilor şi dorinţelor Înălţimii Voastre. Şi iarăşi glasul lui avu acea intonaţie de cîntec, izbind plăcut, dar neobişnuit de data aceasta urechile jupînesei Marga, care-l cercetase pe furiş şi cu multă luare-aminte. Om ca toţi oamenii, dar cu mîini ca de femeie şi straie prea strălucitoare aşa cum s-o fi purtînd prin cele părţi de lume, de unde venea.

— Ce grai se vorbeşte în casa domniei voastre ? — întrebase ea în greceşte.

— Italiana, înaltă doamnă, italiana care se foloseşte la Stambul de către dragomani.

— O va învăţa domniţa. Întotdeauna a prins uşor şi temeinic tot ceea cē a fost învăţată.

— Aceasta va fi spre marea mulţumire a părinţilor mei, cu care astfel se va înţelege mai iute şi mai cu seamă spre marele folos al Înălţimii Voastre — îşi îndreptă el cuvîntul de data aceasta către Vasile Lupu.

Atunci jupîneasa Marga şi cu Simina se sculară pentru a părăsi încăperea, iar Ambrozie Grillo rămase mai departe cu cei doi fraţi, pentru a pune la cale o sumedenie de lucruri ce mai erau de făcut pînă la cununia lor şi mai cu seamă, după aceea, la Stambul.

Ambrozie Grillo trăise mult timp la Constantinopole, aşa încît, pe lîngă tradiţiile veneţiene, mai fusese crescut şi în atmosfera aceea în care Coranul era o lege nescrisă ce străbătea uneori şi pereţii caselor creştine şi a cărui poruncă suna într-un fel asemănător cu cea a bibliei : „Dumnezeu vă porunceşte dragoste, veneraţie şi faptă bună pentru taţii şi mamele voastre, feriţi-vă de a le arăta dispreţ ; vorbiţi-le întotdeauna cu respect ; să aveţi pentru ei dragoste şi supunere.“

Purtarea lui faţă de Vasile Voievod a fost cît se poate de cuviincioasă arătînd respect şi înţelegere. Dar în inima

lui, dorul după Marta siriana era ca un foc, pe care nu-l putea potoli, care poate se va stinge de la sine cu vremea, dacă nu avea să o mai revadă. Nu uita însă că de purtarea lui aici depindea bunul nume al casei sale, al tatălui său, în țară străină și el simțea că are datoria a le înfățișa în toată strălucirea lor. Avea mîndria și o nelămurită dorință de a se impune acestor bărbați din ținutul de miazănoapte.

Călătoria aceasta prin Țara Moldovei era o pagină nouă de viață ce-i deschidea drumuri noi și necunoscute, dintre care unul îl putea duce chiar la domnie, așa cum îl lăsase să înțeleagă tatăl lui. Nici nu avea de unde bănui cît de bine se întîlnise în gîndul lui cu Vasile Vodă, care chibzuia să ticluiască o scrisoare prin care să ceară turcilor din nou domnia asupra Munteniei, care să-i fie încredințată fie hatmanului Gheorghe, fie noului său ginere, dar prin care el să-și asigure o domnie unică asupra ambelor țări.

. . . . . .

Noaptea, Simina nu avu somn. După ce-și văzuse mirele și porunca părintească prinsese chip și grai, înțelese că nu mai avea scăpare și totul lua în mintea ei o înfățișare fantastică ce-i înghețа sufletul. Dacă nu ar fi fost hotărîrea jupinesei Marga de a o întovărăși la noua ei casă, simțea că ar fi cuprins-o desnădejdea. Era singurul gînd luminos de care se putea prinde acuma, cînd totul era pregătit să plece într-o țară necunoscută, într-o lume necunoscută, din care străbunul nu de bine plecase. Acolo, pe malul acela de mare, unde femeile trăiesc numai într-o lume a lor, ca în niște mănăstiri ; acolo, în acea Pera, despre care auzise numai povestiri sinistre, cu oameni ce dispăreau fără a-i mai afla nimeni vreodată; despre acel Constantinopol, unde se afla cea mai înfricoșătoare armată din lume, a ienicerilor, crescuți ca niște diavoli numai pentru a lupta și omorî. Cît trebuie să o iubească nașa ei, ca să meargă cu ea în acel iad ! Și bărbatul acesta cu glas cîntător și urechi ascuțite cu care va trebui să-și petreacă viața, să aibă copii !

Simți cum o înăbușe plînsul și se sculă din pat, ducîndu-se spre fereastra îngustă, prin care, la lumina palidă a lunii, se vedea grădina, de care avea să se despartă pentru totdeauna, de această ultimă amintire vie rămasă pe urma Tudoscăi doamna. Și rezemată acolo, plînse înde-

lung, nemaivăzînd nimic sub perdeaua lacrimilor ; plînse sub ochii înghețați ai stelelor, simțindu-se părăsită, singură și nefericită. Și aburul dinspre zori și cel al lacrimilor se amestecară, năzărindu-i vedenii, întîi a mamei pășind pe aleile mărginite cu tufe de trandafir alb ce ținea tot anul puzderie de flori, apoi niște umbre spre gardul pe care se cățărau ramurile înmiresmate ale caprifoiului și deodată îi fu frică să nu-și piardă mințile. Grădina strălucea în toată frumusețea-i de vară, dar deodată, în acea noapte de sînziene, cînd fetelor ce se mărită în acel an li se arată ursitul, după cum spun vechile legende, se stîrni din senin vîntul ce începu a vîjîi puternic adunînd norii. Stelele dispărură și un tunet lung bubui din tării, urmat de un trăsnet ce se lăsă pe undeva, pe aproape de curtea domnească și ploaia cu clăbuci mari răpăi cu furie. Simina se strecură speriată în patu-i rece, ascunzîndu-și capul sub învelitoare și în urechi îi răsună parcă glasul lui Toderiță, spunîndu-i ca la Bucium „să nu-i fie frică" și ropotul ploii fu parcă val greu izbit de un zid.

28

Măria Sa, Vasilie Voievod, îl trimisese pe Codruț la drum din nou, dar, între timp, pan Tadeus Manolis, după ce se gîndise îndelung, alcătuise o scrisoare în limba polonă, pentru a fi înțeleasă de cît mai puțini, pe care o trimisese tot prin Codruț, pentru Toderiță.

Străbătuse cale lungă din nou înapoi Codruț, dar de data aceasta cu sufletul greu, căci înțelegea cîtă durere va aduce vestea lui, și cu ochii în patru și mîna gata de a mînui sabia, căci ducea cu sine aur mult, cît pentru răscumpărarea unui viitor cap domnesc.

Nu plecase singur, deoarece la asemenea drum trebuie pază bună, ca măcar unul să ajungă la locul hotărît cu ceea ce trebuie. Erau trei călărași de Țarigrad : Toma, Nicolae și Codruț, tustrei încercați la drum lung și primejdii prin codrii deși, unde nu rareori te puteau întîmpina niscai tătari rătăciți după pradă. Și pe lîngă ei mai

erau și tîlharii codrilor, care apăreau cînd cu gîndul nu gîndeai, de ușurau călătorii de tot ce aveau, uneori și de viață.

Așa că, cei trei olăcari, bine înarmați, au pornit cu bidivii odihniți și toate cele trebuincioase. Drum lung, greu, cu popasuri și vorbă cît mai puțină ; bărbați încercați și în alte solii de către Măria Sa, obișnuiți și cu tirania turcească și cu cea tătărască, pe care numai prin viclenie le puteau înfrînge uneori. Și au avut norocul, pînă ce au coborît spre Prut, să poată merge întins. Acolo, au trebuit să facă popas să răsufle caii, să se hodinească oamenii. Trei călăreți domnești cu straie și insigne deosebite nu trec pe toate căile fără de rost. Trei călăreți domnești mergînd spre răsărit s-ar putea să ducă vești dincolo de Nistru, iar turcul, dacă vrea să stăpînească peste raiale, trebuie să aibă ochii în patru și iscoade, bine puse, care să știe tot.

Așa încît, bine era să fie cîte o iscoadă pe căile ce duceau în altă parte decît la Stambul.

La cale lungă, omul e însetat ; hangiul de asta are han, ca să dea de băut și de mîncat drumeților. Vinul bun dezleagă limbile întîi, apoi adoarme buștean pe cel ce l-a băut. Toate merg ca după un tipic pe care toți îl știu, dar nu toți se feresc de el.

Au mers zile, uneori și noaptea, pînă ce, ajungînd în ținutul Cazacilor, erau gata să-și piardă punga cu galbeni, dacă nu scoteau săbiile și nu se luptau în lege, cu cei care nu vroiau să-i lase în nici un chip să treacă mai departe de hotarul lor, bănuindu-i a avea bani și mai cu seamă, rîvnind la acele șei și arme ale călărașilor ce le plăcuseră foarte mult. S-a vărsat ceva sînge, dar n-a fost cu pagubă de viață omenească și iar au pornit mai departe, dînd pinteni cailor, să se depărteze cît mai repede, pînă ce au izbutit să ajungă la Oceacov, ale cărui ziduri se înălțau fumurii alături de apele învolburate ale Niprului.

Curgeau apele la vale strălucind sub lumina soarelui și departe pe întinsu-i se vedeau plutind lotcile pescărești ale cazacilor. Bătea un vînt ușor aducînd miresme de măzăriche și trifoi înflorit. Cît cuprindeai cu ochii, dincolo de drumul cel mare, lîngă partalele acoperite cu grîu, creșteau nestăviliți macii roșii, punînd mari pete luminoase și vesele, foșnindu-și capetele, iar dincolo de ei,

prin semănăturile înalte se vedeau albăstrind florile de cicoare, de parcă toată lumea aceea vegetală s-ar fi bucurat mai mult decît omul de o împlinire a vieții și a unui rost.

Codruț își aminti cum fusese găsit și crescut la ușă străină. Noroc de sufletul bun al jupînesei Sanhira, dar femei ca ea nu sînt multe în lume ! Și el, în schimb, ce veste trebuie să-i ducă feciorului său ce aștepta să pună cununiile, la întoarcere, ca mulțămită a slujbei plină de primejdii ce o îndeplinise pentru voievod ! Îi veni un năduf necunoscut lui Codruț, viața-i păru întunecată și amară. Nu făcea să te gîndești nici în trecut, nici în viitor. Totul este clipa de față, să știi cum să treci peste ea. Va izbuti oare Toderiță ?

Boala aceea neobișnuită, peste care bănuia că ar fi trecut Toderiță, îi lăsase oare puterea de a primi noi suferințe în drumul vieții ? Adevărul era că acest Oceacov, unde se petreceau lucruri neobișnuite, cum neobișnuit era tot acest răsărit pe care trebuiseră să-l străbată, îl neliniștea și de-abia aștepta să se întoarcă în Moldova, unde deși nu-l așteptau bucurii, nici liniște, era totuși între ai lui, între oameni cu care se putea înțelege.

Și cetatea cu zidurile fumurii își deschise porțile pentru călărași domnești, aducători de aur pentru un pașă lacom. De cum au intrat, zidurile de piatră i-au înconjurat din toate părțile ca o închisoare, adîncindu-le simțămîntul de nesiguranță, de înăbușire.

L-au găsit pe Toderiță însănătoșit, numai fața-i era mai trasă, ochii aveau o strălucire mai neobișnuită. Codruț se întreba dacă nălucirile pe care le avusese fuseseră adevărate sau țîșnite din întuneric, groază și legendă, din acel ținut ciudat ce amesteca trecutul cu prezentul din voința și socoteala hogilor, sau era stîrnit cu mijloace bine cunoscute ce apropiau de nebunie ! Dar, acuma, însănătoșit, aveau să plece cît mai repede, cît mai departe, dacă nu spre bucurii, cel puțin spre locuri cunoscute și spre o dregătorie la care-i dădea dreptul cartea învățată la Cracovia.

Chibzuise bine pan Tadeus, cînd îi scrisese el însuși ca un om apropiat și de familia marelui vornic, dar și de domnie. Acolo trebuiau să fie cuvintele și sfaturile cele mai potrivite, pe care, el, Codruț, poate nu le-ar fi găsit.

După ce-i spusese în fugă lui Toderiță că marele vornic, jupîneasa Sanhira și fratele sînt sănătoși, așteptîndu-i cu mare nerăbdare întoarcerea, că darul trimis de el a ajuns în mîinile cinstitei Marga jupîneasa, că l-a văzut pe voievod, dar mai cu seamă că are a-i da un răvaș grabnic din partea negustorului Tadeus ce se află mereu la curtea domnească, Codruț, netezindu-și pletele bălaie, porni spre domnia sa logofătul Enachi Catargi.

Logofătul se grăbi a lua darurile aduse de Codruț și porni către cel ce le făcuse atîta opreliște și necaz, știind în sinea lui că așa își va limpezi calea întoarcerii. Și ochii îi zîmbiră sub sprîncenele groase.

În vremea aceasta, Toderiță nedumerit de scrisoare, dar bucuros de veste din țara lui, deschise răvașul bine pecetluit și începu a-l citi :

„Mă închin cu sănătate, boier Toader Cehan, către domnia ta pe care după lunga călătorie făcută din Lehia, m-am îndreptățit singur a-l privi ca pe un cunoscut și prieten așa cum am fost și am rămas și pentru tatăl domniei tale. Și cum m-am aflat din nou la Iași, m-am gîndit a prinde pana în mînă, pentru a te împărtăși pe domnia ta cu cele vești noi din Moldova.

Am aflat că voievodul Lupu te-a cinstit cu alegerea pentru trebile tainice ale Măriei Sale, ceea ce nu e mărunt lucru, deoarece așa cum îl cunosc eu pe Logofătul Enachi, n-ar fi plecat la drum cu om să nu i se potrivească. Să te întorci sănătos. Nu numai părinții te doresc, ci și Măria Sa te așteaptă pentru pravilele noi ce vrea să le dea țării. Și vei avea, domnia ta, mult de lucru alături de Dragoș Eustație biv logofăt, sub îndrumarea căruia vei lucra. Pare-se că veți pune pravilă și peste puterile bisericești pentru a rîndui și a pedepsi pe acei slujitori ai Domnului, ce nu vor ține seamă de poruncile slujbelor și vieții lor. Aceste cuvinte le-am aflat chiar din gura prea fericitului mitropolit Varlaam și totul se va lucra pe cheltuiala iubitorului de țară, Vasile Voievod. Așa că, domnia ta, care ai atîta știință de carte vei sta cu acest prilej aproape de domnie și o vei sprijini în toate înfăptuirile cărturicești, că Măria Sa e cuprins cu grijile țării din toate părțile, că ia pilda ce este mai bună de la înaintașii săi la domnie.

Vremile se schimbă și merg în drumul lor înainte, iar în Țara Moldovei îs multe de făcut, cînd e domn harnic și

cu iubire de cărturărie. Domn, care trebuie să ție cumpăna între creștini și musulmani, cu ajutor de nicăieri. Din pricina aiasta e bine să fie moldovenii cu totul adunați în preajma domnului lor, pentru ca țara să trăiască mai departe, în pace, sub același domn ; e nevoie nu numai de înțelepciune, de curaj, ci și de sprijin puternic la Constantinopole. Și chiar i-a venit Măriei Sale acest noroc prin dragomanul Grillo al bailului puternicei Veneții, cel ce intră oricînd la marele vizir.

Colonia genovezilor și a veneților, fiind foarte veche, dăinuind dinaintea împărăției turce, este o putere. De aceea solia de pețit, pe care a trimis-o în Moldova pentru tînărul Ambrozio Grillo nu poate fi primită decît cu înțelepciune, iar Măria Sa a hotărît a o da pe domnița Simina și ca să nu fie singură în cele depărtări, jupîneasa Marga urmează a o întovărăși pînă se va obișnui acolo. În adîncul răsăritului se crede că înțelepciunea înseamnă ferirea de orice dorință, căci dorința aduce nefericire fie prin luptă, fie prin neîmplinire.

Omul pentru a fi puternic, trebuie să fie liniștit. Aceasta am aflat-o, într-o călătorie ce m-a purtat în tinerețe pînă la Bagdad, de la un înțelept arab. De multe ori, în viața mea, m-a ferit de mai rău cînd m-am gîndit la vorbele lui și poate, din pricina asta, le spun mai departe să le știi și domnia ta ca să-ți prindă bine toată viața, pe care ți-o doresc plină de liniște și înțelepciune, ca un fecior al neamului Cehanilor de care mă leagă multe în trecutul meu și pe care le cunoaște bine tatăl domniei tale. Am să-i spun jupînesei Sanhira că ți-am trimis scrisoare și din partea domniei sale cuprinzînd în ea binecuvîntările de mamă iubitoare și dornică de a-și avea feciorul cel mare, cît mai curînd, în casa părintească.

Cu sănătate, al domniei tale neguțător, Manolis".

29

Tînăra pereche însoțită de alaiul cuvenit, plecase spre Stambul ducînd cu ea și o scrisoare a lui Vasile Lupu cu vești și anume idei cu abilitate strecurate, ca aceea de a

învrăjbi pe cazaci cu polonii, pentru a-i ține departe de interesele lui. Niciodată nu avea să-și dea seama cum singur își săpa groapa prin această ridicare a cazacilor ce mai tîrziu îi vor cotropi țara, numai pentru un plan nebunesc al unui fecior de hatman ce va vrea numaidecît să-i fie ginere ; că din pricina puterii lor, va trebui să fugă în codrii Capoteștilor și nemulțumit de armata lui de țară o va desființa, aflîndu-se astfel în clipe primejdioase, singur. Ba și mai mult, că această înrudire cu forța îi va clătina tronul și dinspre partea turcilor.

Vasilie Vodă însă își trimisese darurile și veștile așa cum crezuse el că-i mai bine. Și odată cu ele și o zestre în giuvaeruri și lucruri de preț întregite cu aur la bancă, în Veneția.

Simina ducea cu ea haine domnești, minunat împodobite, șaluri lucrate în fir de aur și mătasă, tacîmuri de aur și argint, șiraguri de mărgăritare, candele cizelate ca o broderie și o icoană ce n-avea preț pentru patriarhia de la Înalta Poartă. Ducea totul cu inima pustie și ochi uscați. Dar cum, după rînduiala hotărîtă, pînă nu avea să se serbeze și ceremonia de la Stambul, încă era numai logodnica tînărului Grillo, avînd-o alături pe comisoaia Marga, viața ei încă-i aparținea și furia ei mută în fața soartei nu se deslușea pe chipu-i gingaș. Iar jupîneasa Nemira pleca spre noul ei rost ca un soldat pe cîmpul de bătălie.

Cai albi purtau convoiul pînă aveau să treacă fruntariile Moldovei ; dărăbani în veșminte colorate țineau laturile drumului, cînd Ghica, vornicul de Țara de Jos, le-a ieșit în drum întovărășindu-i o bucată de vreme. Și înainte de despărțire, la un anume loc, unde au făcut popas, le-a adus înainte călușari îmbrăcați în haine femeiești, cu fețele învelite în pînză topită, împodobiți pe cap cu felurite cununi de flori amestecate cu ramuri de pelin, iar în mîini purtînd săbii. Și Povățuitorul cetei a poruncit ce fel de joc să joace și au început a dansa și a sări de parcă erau păsări zburătoare și rareori atingeau pămîntul. Asemenea joc nu mai văzuse Ambrozie Grillo și i-a plăcut nespus de mult, căci era numai cu feciori chipeși ce-și aveau datina ca să doarmă cu toții numai sub streașini de biserici, în vremea cît le e dat a-și purta jocul în fața oamenilor. Numai Simina sta posacă și nu-i pierea din minte clipa cînd stînd pe covorul bisericii de-a

stînga lui Ambrozie, preotul le-a schimbat de trei ori inelele şi de fiecare dată parcă o lega cu un lanţ nevăzut, iar coroana de mireasă îi strîngea tîmplele ca un cleşte! A muşcat pîinea întinsă în miere şi aproape n-a putut s-o înghită. Iar la masă, cînd hatmanul Gheorghe, unchi şi vătăşel din partea ei, a ţinut cuvîntarea prin care mireasa îşi cerea iertare de la părinţi, deoarece trebuie să-i părăsească, arătînd toată îngrijirea ce aceştia au avut-o pentru ea şi cerînd, în numele ei, bunecuvîntarea părintească, atunci a simţit cum i se întunecă înaintea ochilor. N-a deslușit cuvintele tatălui ei şi a stat mută şi ţeapănă, numai sunetele muzicii i-au înţepat urechile şi au scos-o dintr-un întuneric în care simţise iar că se pierde.

Fiul lui Grillo nu ştia şi nici nu cunoştea obiceiurile lor. De aceea, totul s-a petrecut ca într-o zi îngheţată de iarnă. S-au văzut de două ori şi au intrat doi străini într-o biserică, a cărei slujbă Ambrozie n-a înţeles-o. Au ieşit doi străini cu cîte un inel nou pe deget. Niciodată viaţa nu va da vreunui om ceea ce-şi doreşte ? Dumnezeu va fi drept cu ea măcar o dată, în toată viaţa ei de aici înainte ?

Şi călușarii jucau în cinstea lor şi nimeni nu-şi dădea seama că fata lui Vasilie Vodă ar fi vrut să fie pasăre şi să zboare, înălţîndu-se în văzduh spre a-şi pierde urma !

Şi s-a adunat mulţime la această desfătare, înainte de a părăsi Moldova.

Şi aşa, dîndu-le toată cinstirea cuvenită, au coborît în jos pe apa Milcovului, pe apa Buzăului şi a Călmăţuiului, ajungînd pînă la cea a Ialomiţei. Aici, jupîneasa Marga l-a rugat pe Ambrozie Grillo să îngăduie o mică cotitură şi un popas, pînă unde va fi fost acea luptă a lui Vasilie Vodă. Şi cum Grillo n-a ieşit din cuvîntu-i, acolo au mers şi văduva lui Nemira a vorbit cu starostele locului şi cu preotul satului.

Dar, cînd jupîneasa Marga a vorbit cu popa cel bătrîn pentru a îndeplini datinile trebuincioase odihnei răposaţilor oşteni ai Moldovei, acesta i-a răspuns :

— Moldovenii au venit amestecaţi cu tătarii şi osemintele lor îs la un loc.

— Să fie — a răspuns jupîneasa — eu vreau să mor cu sufletul împăcat că am făcut pomenirile şi toate cele de cuviinţă după rînduială. Aici, a pierit bărbatul meu, co-

misul Ștefan Nemira și aici să-i fie pomenită și cinstită amintirea.

— Numai că a venit cu oaste asupra noastră, cu oastea voievodului Lupu.

— Aiestea au fost. Acuma e bună pace cu Țara Muntenească. Va veni și Măria Sa în scurtă vreme să înalțe la Tîrgoviște lăcaș de pomenire lui Aga Coci, tatăl său, fost căpitan în oastea muntenească.

— Cinstita jupîneasă e sora domnului Moldovei — lămurise Tadeus cu glas blînd și privind într-un anume fel.

— Apăi, dacă e așa, e bine și rostuit lucru să facem pomenirea creștinește.

Au mers împreună cu starostele satului și au aflat locul, unde se făcuse gropnița. Jupîneasa Marga a dăruit două pungi de bani : una să fie pentru îngrijirea sfintei biserici și împrejmuirea acelei țarine plină cu oseminte, alta pentru slujbele cuvenite morților.

Au poposit la o slujbă de pomenire și a scos din lada rădvanului jupîneasa vasele, ștergarele înnodate cu banii de aramă pentru vama morților, cofăele cu vin, burdufașe cu brînză și le-a împărțit în biserică, apoi cu inima împăcată, au pornit mai departe. Nu înainte de a dărui o troiță cioplită cum nu se mai văzuse, pe care trebuia să o pună preotul satului la gropnița moldovenilor. Cînd se pregătise, cum le adusese, asta numai jupîneasa Marga și pan Tadeus le puteau ști.

. . . . . .

În vremea aceasta, solia moldoveană cu logodnica domnitorului ieșise cu bine din cetatea Oceacovului și fețele tuturora se luminaseră, numai a lui Toderiță, nu. Înțelesese și sfaturile lui pan Tadeus, acuma pornit la cale lungă, și grija cinstitei jupînese, care se rupsese de toate rosturile, pe o parte să nu rămîie Simina singură, pe alta să nu-i mai vadă fața măritului său frate, a cărui hotărîri îi înnegurase de două ori sufletul. Lui Toderuț îi era dragă această mătușă a lui și-i părea rău să se despartă și de ea acuma. Devenise tare tăcut.

Trecea solia în calea ei pe la stanițele căzăcești și la popasuri auzea povestirile cazacilor ce luptaseră prin Crimeia și Anatolia, fie cu tătarii, fie cu turcii, ajunseseră războindu-se pînă în adîncirile Adrianopolelui, ba și pe

meleagurile Valahiei, ale Transilvaniei şi ale Moldovei, odată cu oştile leşeşti. Mulţi din aceşti bărbaţi voinici, încărunţiţi acuma, le împărtăşeau cum izbutiseră să scape din robia turcească prin mare vicleşug ; alţii luptaseră pe apă şi scăpaseră de a fi prinşi sau scufundaţi numai datorită legăturilor de stuf legate de marginea bărcilor, stuf ce le făcea să plutească mai uşor. Dar ce băgaseră ei de seamă era că toţi aceşti străjeri, cazaci de la fruntariile Poloniei, erau îngrijoraţi şi nemulţumiţi de vestea că regele Ladislau ar avea de gînd să le ridice învoirile ostăşeşti şi privilegiile de care se bucurau pentru a-i iobăgi. Or, toţi ca unul, fie tineri, fie cu tîmple cărunte, erau gata să-şi folosească armele fără cea mai mică şovăire, chiar împotriva lui Ladislau-crai, dacă vorbele cele rele s-ar adeveri. Se mai zvonea că Mihailovici, cneazul ruşilor, e gata să-i ia sub oblăduirea lui cu toată Ucraina, dacă vor să plece de sub stăpînirea Lehiei, unde pînă acuma trăiseră cît se poate de liberi. Şi parcă ar fi înclinat cazacii spre întoarcerea către cneazul rus, care era de o credinţă cu ei.

Toderiţă, care, după anii petrecuţi la Cracovia, le înţelegea graiul, tălmăci acestea postelnicului Catargi şi toţi înţeleseră că se apropie furtuna.

Ioram Rubin îi spuse lui Toderiţă pe măsură ce se apropiau de fruntarii.

— Pare-mi-se mie sau iar voi nemeri într-o vreme de jale şi moarte în Polonia ! Şi dacă Măria Sa mi-ar îngădui, mai că mi-aş lua familia, de o voi mai găsi în viaţă, şi o voi aduce la Cernăuţi, că-i mai departe de calea furtunii ce are să bîntuie. Cunosc lehii şi am văzut şi cazacii, iar inima mea bună mi s-a închis deodată. Şi presimţirile nu mă înşală, căci prea multe au trecut peste noi.

Aşa au intrat pe drumurile Moldovei, unde străjerii s-au bucurat văzînd solia întorcîndu-se teafără. Ecaterinei îi păru ţara mare, mănoasă şi îmbelşugată, iar arcaşii ce au pornit de la Nistru să-i însoţească erau falnici şi pricepuţi la călărit. I-a fost numai teamă la trecerea Nistrului care era învolburat sub vîntul ce bătea de la răsărit. Apoi a fost din nou bucuroasă că se apropie de Iaşi, pe care tot îl aştepta să apară după fiecare pîrîu şi rîu ce-l treceau.

Erau în ţinutul Lăpuşnei unde cîrmuiau ce-i doi pîrcălabi ai domniei. Aici, la Orhei, au trebuit să facă un

popas de o zi și o noapte, Ecaterina fiind tare obosită și au hodinit oameni și cai.

Pîrcălabul Cujbă, neam cu acel ce fusese vel vornic al Țării de Sus pe vremi, a dat în grija jupînesei sale, Tofana, să găzduiască și să ție tovărășie cum s-o pricepe miresei lui Vodă. Și era Tofana o jupînească trupeșă, albă și bălaie, cu mișcări și glas lin de era o plăcere s-o auzi și s-o privești ; se trăgea din neamul lui Bașotă și parcă era o mirare s-o afli atît de departe de curtea domnească, așa de aleasă îi era purtarea și de falnică înfățișarea. S-a înțeles cu Ecaterina cu ajutorul lui Enachi-logofăt. Iar Sultana, de cînd a văzut-o nu și-a mai luat ochii de la ea : așa asemănare cu Codruț nu se mai pomenise, dar călărețul de Țarigrad nu avea întrare la odăile jupîneselor și n-avea de unde ști cum arăta pîrcălăbeasa de Orhei.

Numai întîmplarea a făcut ca la plecare să se afle Tofana față în față cu Codruț și fiecare să-și recunoască chipul în celălalt, așa ca omul ce se privește într-o apă ce-i mai tulbură trăsăturile. Și au rămas țintă privindu-se cu douăzeci de ani vreme între ei, de parcă erau pironiți locului și jupînesei deodată i s-a făcut rău de a trebuit dusă în casă, iar Codruț s-a pierdut în mulțimea călăreților, cu fața albită. Atît a fost întîlnirea între mamă și fiu.

Au ajuns cu bine la Iași, unde Vasile Lupu, întîmpinîndu-și mireasa, i-a spus :

— Întoarce-te, Sulamita ! Întoarce-ți fața să ți-o privim !

Și cei ce știau au înțeles că o întîmpina ca în „Cîntarea Cîntărilor", ceea ce înseamnă că au domn încă tînăr ce știe a se bucura de tinerețea și frumusețea miresei și privind-o le venea a spune :

„Cît de frumoase sînt, domniță, picioarele tale în sandale !

Rotundă-i coapsa ta ca un colan, de meșter iscusit lucrat.

Gîtul tău e stîlp de fildeș ; ochii tăi sînt parcă iezerele din Hesbon, de la poarta Bat-Ramin. Nasul tău e ca turnul din Liban, ce privește spre Damasc.

Cît de frumoasă ești și atrăgătoare prin sfiala ta !"

Dar Ecaterinei, privind în ochii lui Lupu, i-a părut că aude și aceste vorbe nerostite, pe care privirile celor de

față le întăreau și închinîndu-se în fața lui a simțit că va avea ani fericiți la curtea domnească. Cîți ? Asta nimeni nu i-o putea spune !

: : : : : : : : : : : : : : : :

În acest timp, alaiul cu Simina și Ambrozie ajunsese la Stambul.

30

Ana Movilă, văduvă a doua oară și remăritată cu voievodul Cracoviei Vlad Mykowski, rămăsese în acest oraș ce-i era mai drag decît Varșovia și decît acel Ustie al tinereții, care-i aducea aminte de prea multe întîmplări triste din viață.

Această nepoată a logofătului Ion Movilă, cel ce se înrudise prin a doua căsătorie atît cu Petru Rareș, cît și cu Alexandru Lăpușneanu, fiică a lui Ieremia și el domn al Moldovei, era acuma voievodeasa Cracoviei ; și nu-și părăsise nici legea, nici limba, deși mai cunoștea și alte graiuri pe care le folosea cu ușurință la nevoie. Doar ea împreună cu sora ei Marie de Firlei fuseseră pe vremuri trimise la Viena spre a peți pe Cecilia Renata, arhiducesă austriacă, pentru regele Ladislau al IV-lea al Poloniei. Era pe atunci voievodeasă de Lencici, ca soție a lui Maximilian Pszerebski, iar Curtea vieneză nu avea să uite așa curînd nici delicatețea chipului său, nici felul plăcut și inteligent în care se purtase ca trimisă a Curții varșoviene, aceasta, cea mai tînără fată a fostului voievod moldovean, care a trăit și a murit în credința tatălui ei, deși mama i-a fost catolică. Nici anii, nici durerile nu-i schimbaseră frumosul chip cu toate că amintirile de la o vreme nu-i dădeau pace.

Își reamintea de acel an din copilărie petrecut împreună cu mama și frații ei închiși în cetatea Camenița, ostatici pentru plata datoriilor făcute din pricina oștilor unchiului ei, acel necumpătat Simion Movilă. Și de groaznica molimă de ciumă ce le-a prins acolo și-a adus aminte cu-

tremurîndu-se. Și iarăși de necazurile pricinuite de același Simion, ai cărui oșteni neplătiți năvăliră la moșia lor din Polonia, la Ustie, jefuind totul aidoma unei hoarde dezlănțuite ; apoi de moartea tatălui ei încă în putere, de scurta și nefericita domnie a fratelui Constantin, cel care prins de turci în bătălia de la Cornul lui Sas, se înecase, pe cînd osmanii îl treceau Nipru. Și se înecase chiar în dreptul acelei cetăți a Oceacovului, unde se zvonește că ar fi închisă acuma o solie moldoveană ! Și atîtea neamuri dragi ce pieriseră de paloșul acelui crud Tomșa care tăiase pe unchieșii ei Chiriță Paleologul, pe Balica și pe vechiul și încercatul prieten al Movileștilor, pe Vasile Stroici ! Ce s-o mai fi ales de credincioșii lor Nicoară Prăjescu, Dumitru Buhuși, Pătrașcu Ciogolea și atîția alții ! Pierit era și Mihai Basarab cel ce-i gonise tatăl din domnie ! Pierit și marele sprijin al familiei lor, cneazul rutean Visznowiecki, cel otrăvit cu sfînta împărtășanie de un popă cumpărat de crudul Tomșa care-i pusese otravă în vinul de împărtășanie și în anaforă, făcîndu-l să moară în dimineața Crăciunului, în chinuri cumplite, iar biata ei soră, Maria, a rămas de atunci fără mîngîiere.

Mama ei, Elisabeta Movilă, înfrîntă în luptele cu turcii pentru a păstra domnia fiului ei ; înfrîntă, turcită și băgată în haremul sultanului Mustafa ! Fratele ei, Alexandru Vodă, mort între străini singur și atît de tînăr ! Bogdan, cel mai mic, turcit și ajuns capistan [1] pașa în oastea turcească !

Tot trecutul era ca o rană ce-i ustura sufletul și acuma în pragul acestei a treia căsnicii a ei, trebuia să-și adune puteri noi pentru a înfrunta mai departe restul de viață. Își scutură cu îndărătnicie belșugul părului auriu atît de bogat, încît de nu i-ar fi dat drumul în cosițe grele pe umăr, acuma povara lui i-ar fi părut de neîndurat. Ochii i se împăienjeniseră sub o boare ușoară de lacrimi, făcînd-o mai frumoasă. Moldova ? Era aici, aproape, în inima ei și totuși atît de departe.

Ce-i spusese oare acel senior francez André de Pierrefeu ? Avea o religie ciudată, pe care zicea că ar fi adus-o de sute de ani în urmă cruciații tocmai din Balcani ?

Francezul acesta negricios, cu nasul ușor încovoiat, aducînd a șoim, vrusese să o facă soția lui și să o ducă departe în Frîncia.

---

[1] Capistan — căpitan

Nu avusese puterea de a se rupe a doua oară și din aceste meleaguri ce-i erau totuși cunoscute din tinerețe. Acest André avea o minte ascuțită ca un brici și chiar regelui îi părea rău că nu mai avea de gînd să rămînă la curtea sa. Era un bărbat cu ripostă iute, neastîmpărat și găsind cele mai potrivite dezlegări tuturor încurcăturilor vieții. Avea uneori o zeflemea ciudată și îngrijorătoare. Acest fapt o îndepărtase de el, deși regina Cecilia-Renata ar fi fost bucuroasă să-l țină mai mult la curtea sa.

— Slăvită regină, Enric de Valois, știți bine că acum șaptezeci de ani, a fugit de frigul și ceturile Poloniei. Pilda lui mai dăinuiește încă :

— Și totuși în stema Franței se află și herbul polonez.

— Înțelept lucru, deși acuma luptă pentru o himeră.

— Cum poți numi himeră un război pentru apărarea sfintei credințe ?

— Înaltă doamnă, eu nu sînt nici catolic, nici protestant.

— Atunci ce ești ?

— Catar.

Ochii reginei se îngustaseră și albastrul lor strălucise în culori reci.

— Dar este o erezie. În ce credeți voi, catarii ?

— În aceea că suferința, mizeria și păcatul este partea omului cît trăiește.

— Și atunci, dumnezeirea nu apără ?

— Dumnezeirea noastră ? Prințul întunericului, principiul răului este stăpînitorul pămîntului.

— Blasfemie !

— Adevăr, înaltă regină, căci cu o forță dușmănoasă și diabolică ce țîșnește din orice-i materie, nu ne putem lupta. Și materia e în noi și în noi zace răul.

— Să nu te-audă vrun inchizitor !

— De aceea am și plecat atît de departe, sărac și rătăcitor.

— Și totuși te întorci.

— Fiindcă nu pot trăi departe de cei ce cred aidoma mie, sau poate fiindcă mi-e dor de Montségur, ori că mi se apropie ora morții.

Ana ascultase cu luare aminte și în sinea ei se cutremurase atunci. Și André de Pierrefeu plecase.

Acuma în ceasul acesta al amintirilor se simți obosită de cîte putuse îndura și prin cîte dureri își arsese sufletul.

Avu o clipă cutremurătoare de îndoială și încercă din toate puterile să se reculeagă. Simțea că, îndoindu-se de ceea ce fusese temelia vieții ei, nu putea merge mai departe.

Își îndreptă umerii și făcu cîțiva pași în sala pustie. Rochia-i verzuie cu lungi panglici la talie se învolbura în jurul ei, iar culoarea domoală îi accentua albeața pielii.

Atunci fu anunțat venind din Moldova, Miron Islozeanu, urmaș al pîrcălabului de la Losna, care trăia de la o vreme numai la pămînturile lui de lîngă Dorohoi. Bunicul lui fusese frate cu bunicul Anei și scăpase cu viață după cîte lupte se dăduseră pentru tronul Moldovei. Lupu Vodă voia liniște sub domnia lui, fără uciderí de boieri, fără cruzimi fără rost. Era un bărbat falnic, dar lipsit de ambiție, acest Miron, cu minte așezată și faptă cumpătată.

— Ce vești mai sînt în țara Moldovei ? întrebase cneaghina după ce-l poftise să ia loc și aflase toate cele cuvenite despre soața și fiicele lui. Întrebase stînd dreaptă în jilțu-i înalt și mișcînd ușor capul, încît cerceii lungi cu smaralde străluciră ca fața unui lac din pădure, și întrebînd sperase o veste pe care și-ar fi dorit-o, dar care printr-o întîmplare i-ar fi putut veni.

— În țara Moldovei acuma e liniște, mulțumim lui Dumnezeu. Bucatele sînt bune și anul se vădește a fi bogat. Numai că Lupu Vodă și-a pierdut și doamna și coconul. Acuma se zvonește că ar fi în prag de nuntire ; a trimis peținori tocmai peste hotare, jos la un ținut al caucazienilor. A mai zidit o biserică cum n-a mai fost pe la noi ; toată din piatră cioplită și suflată cu aur. Îți ia ochii. Acuma și-a măritat o fată cu un străin tocmai la Stambul. Lumea vorbește că ar fi trimis pentru ea peținori și vornicul Cehan, pentru feciorul lui Toderiță, dar că Vodă n-ar fi vrut s-o dea după un om al locului și l-ar fi trimis pe Toderiță departe cu solia pentru mireasa lui. Ce o fi adevărat, nu știu ! L-am văzut pe marele vornic, pe chipul lui nu poți citi nimica, numai Sanhira, care mi-i neam a scăpat o vorbă precum că Vodă n-are inimă și a uitat ce-i aceea tinerețe și dragoste.

E bine și pace în țara Moldovei, iar eu am făcut atîta cale fiindcă am primit un răvaș tainic, de la Bogdan, fratele tău, cel ce-i mare capudan la Stambul și pe care trebuie să ți-l dau neapărat.

— Și Sanhira-i mulțumită ?

— Cum să nu fie ? Arată-mi un al doilea bărbat ca Cehan în tot Iașul ! Și nu s-a schimbat mai deloc ! Am uitat să-ți spun că a murit și Ștefan Nemira, cel ce o ținea pe sora lui Vasile Vodă, pe Marga ; la lupta cu muntenii a pierit. Așa... degeaba. Ce-o fi vrînd Vasile Lupu atîta să ia și țara asta cînd are Moldova ?

PARTEA A DOUA

SIMONA GRILLO

1

Trecuseră patru ani, de cînd Simina se afla în casa socrilor săi, unde, după obiceiul locului, i se dăduseră odăile de sus spre a locui împreună cu soţul său. Totul rămăsese nou şi străin în juru-i. Străină vorba italiană a celor din casă, străin portul, străine obiceiurile, străin îi rămase şi omul lîngă care trebuia să-şi ducă zilele.

Nici tinereţea, nici drepturile firii nu izbutiseră să o apropie de el. Era o tînără soţie ce încerca să-şi găsească locul, acolo unde-i fusese sortit şi nu izbutea. Pentru a-i fi mai uşor şi neuitînd felul în care o crescuse Vasile Vodă, vorbeau cu ea greceşte, dar mereu în juru-i auzea acel grai ce aducea uneori cu cel de acasă şi atunci i se umpleau ochii de lacrimi şi o înfiorare de pustiu şi de frig îi năvălea în inimă, de parcă ar fi fost pe o plută în largul apelor mînioase şi nu zărea nici un ţărm în jurul ei.

Jupîneasa Marga ţinea cu voinicie şi pricepere piept vieţii celei noi şi se afla mereu în preajma-i, cu sfatul şi înţelegerea.

Constantinopolul acesta împrejmuit de ziduri ciudate, pe care creşteau puzderie de turnuri, unele mai ameninţătoare decît altele şi despre care umblau zvonuri înfricoşătoare, porţile cele uriaşe, străjuite de oşteni cu veşminte ciudate, nenumăratele moschee cu acoperişurile semănînd ca turbane răsturnate, casele albe ce creşteau parcă din piatră arsă de soare, seraiurile sultanului, ale sultanelor şi marilor dregători cu înmiresmatele lor grădini, totul era nou, neobişnuit pentru Simina. Dar mai fantastică decît toate îi părea marea, pe care o vedea pentru prima oară, care o atrăgea, neaducîndu-i totuşi liniştea. Privi de la înălţimea terasei spre apele strălucitoare ale Cornului de Aur, la corăbiile iuţi ce străbăteau valurile

și-și spunea că numai apa și cerul sînt aceleași, dar aici a răzbit pe o latură a pămîntului ce-i părea atît de îndepărtată, încît numai păsările călătoare o puteau străbate și ar fi vrut să fie o pasăre, să-și deschidă brațele-aripi, să se înalțe și să tot zboare neîngrădită de nici o lege, de nici o datorie, pînă o ajunge pe un liman unde să se simtă în voia ei. Basmele și legendele o învățaseră că minunile sînt cu putință, dar cu ea nu se întîmpla nimic, nimic, iar zilele treceau în această parte a Constantinopolului, locuită de creștini de toate felurile, în această Peră bogată, ce zumzăia ca un stup, lăsînd să pornească de aici firele subțiri și nevăzute ale unui păienjeniș de intrigi ce urzea o mreajă pentru tot larg rotundul lumii peste care domnea semiluna cu puterea, dar și cu slăbiciunile ei.

Veniseră mulți oaspeți din această Peră bogată să o cunoască și să-i ureze fericire, în noua-i viață fetei lui Vasile Vodă. Poate chiar prea numeroși pentru gustul ei, căci ea nu venise nici de voie bună și nici de dragoste, ci ca o biată ciută împinsă de mîna soartei într-un țarc.

A înțeles numai că toți ochii aceia care o priveau curioși, deși cu bună-cuviință, nu pentru ea se înfățișau, ci pentru cinstea cuvenită tatălui ei, care, așa cum înțelegea acum, avea prieteni mulți și puternici în acest Constantinopol, ce pe ea o speria. Pînă și prea-fericitul patriarh de aici, despre care se spunea că-i mînă strînsă, îi trimisese, scris frumos de mînă în grecește și cu ferecătură scumpă de aur, „Visul maicii Domnului" să-i fie întru noroc și pavăză în atîta mulțime de străini.

Pe Simina gestul patriarhului o mișcase, cu toate că știa că tatăl ei plătise o sumă mare de bani pentru acoperirea datoriilor făcute de biserica ortodoxă față de turci și că se lupta din toate puterile, pentru a-i mări acesteia prestigiul, cam știrbit în fața osmanlîilor.

— Poate că, în sinea-i spera, nici ea nu știa ce, dar ceva ce-i va schimba firul vieții pe măsura înțelegerii și dorurilor din adîncul firii ei.

Ambrozie, cu ochii lui verzi, nu era nici rău, nici bun pentru că exista undeva alături de ea și firurile gîndurilor, dorurilor și aspirațiilor lor nu se întîlneau nici cum.

Odaia mare de sus, unde trona greoiul pat cu prolog și perdele albastre de mătase ce se închideau ca o capcană asupra ei, nu auzise vorbele drăgăstoase, a căror căldură ar fi putut să-i adune și să-i fericească. Pereții albi ai în-

căperii nu răsunaseră de rîsetele lor, nici de sunetul unor frînturi de cîntec, nici nu ferecaseră îngînarea unor şoapte fierbinţi.

— Nu poţi face foc cu lemne ude, suspinase jupîneasa Marga, făcîndu-şi cruce, cu părere de rău pentru nepoată şi cu gîndul întors cu zeci de ani în urmă, cînd şi domnia-sa fusese, la aceeaşi vîrstă, nevastă tînără înflorind în braţele stăpînului de la Nemira şi binecuvîntînd ceasul bun ce i-l scosese în cale, ceas din care simţise că-i începe viaţa, de parcă pînă atunci nu trăise.

Şi, deodată, îi fu teamă de acest oraş, în care aidoma turnului Vavilonului oameni neînţeleşi şi atît de feluriţi îşi petreceau anii surzi şi muţi unii faţă de ceilalţi, iar pe turcoaice, stafii învelite de vii în giulgiuri, dacă ieşeau din Pera, nu le întîlnea decît la cimitirul cel mare, unde-şi îndeplineau datinele pentru morţi, sau arareori străbătînd însoţite uliţele cele mai puţin umblate.

Ca o umbră îi apărea şi Ambrozie, cu pasul lui uşor ; vie în el era numai privirea aceea verde ce trecea peste capul Siminei, de parcă ar fi căutat mereu ceva dincolo de ea.

Cu totul altfel era Antonio Grillo, cel ce umplea casa cu vorba-i uşor cîntată, cu pasul lui apăsat şi mai cu seamă cu o energie uriaşă ce i se simţea vibrînd în toate mişcările. Nu era de mirare că veneţienii îl aleseseră dragoman pe acest om care ştia şi tăcînd să inspire şi să sugereze gîndul lui, cînd se afla în cancelariile turceşti. Era cunoscut şi preţuit atît în marea colonie genoveză, cît şi în cea veneţiană a Constantinopolului. Aceste două colonii, poreclite „urechile papei“ şi mai în zeflemea „mîinile Italiei pentru înfulecat averile osmanliilor“, erau într-o continuă întrecere în a-şi agonisi cît mai multe bunuri în acest rai pămîntesc al lui Mohamed şi în a susţine cu înfocare catolicismul, aşa încît Simina şi pe acest drum avea nişte porţi închise pe care nu voia cu nici un preţ să le deschidă. Singura ei învoire a fost să răspundă la numele de Simona, cu care o chemau acuma în noua ei viaţă.

Noua ei viaţă ? Se străduia cu bunăvoinţă să intre în făgaşul ei, fiindcă altă cale de ieşire nu avea. Era tînără, sănătoasă, deşteaptă, numai sufletu-i rămas în Iaşul acela îndepărtat, legat de nişte vise de moldoveancă, nu-i dădea pace. Era în adîncu-i o mare descumpănire, pe care nu izbutea să o biruie, amestecată cu sfioşenie şi reţinere.

Mai repede Ambrozie era prins în noua lui căsătorie, dar și sufletul lui rătăcea departe și numai tinerețea lui era prezentă lîngă Simina. Totuși, aveau un gînd asemănător amîndurora : Constantinopolul le părea pustiu și gol, ceea ce pentru începutul lor de viață în doi nu era prevestitor de bine. Dacă ar fi fost măcar griji comune, care să-i unească, dar nici măcar atîta nu aveau.

Antonio Grillo, pentru a-și feri feciorul de patimile dinainte, îl luase pe lîngă el să-l îndrumeze în munca de dragoman, căci Veneția avea tot interesul să-și păstreze bune relații cu imperiul turcesc, care-i ajuta să-și umple vistieria pe calea negoțului. Iar legăturile cu lumea dregătorilor turci insemna să înveți să taci, să te ferești și să lucrezi din umbră. Numai așa se puteau alcătui pe nesimțite acele însușiri de care avea nevoie pentru a-și duce cu folos munca în mijlocul mahomedanilor și mai cu seamă ajutau să treacă peste timpurile, în care fanatismul crescînd îngreuna mult legătura cu Veneția.

Erau și timpuri cînd era primejdios să pășească dincolo de Pera, din pricina populației stîrnite de predicile fanatice ale hogilor de la Marea Moschee, cînd li se cerea drept-credincioșilor să împlinească voia lui Allah, trecînd prin foc și sabie pe ghiaurii ce locuiesc în orașul sultanului. Și atunci, ienicerimea începea să se frămînte, iar sultanul, pentru a-i potoli, pornea cîte un război de pedepsire înspre Asia, căci de acolo bătea acum un vînt de neliniște și cu cît erau mai departe, cu atîta se puteau aștepta la întîmplări neașteptate, căci acolo se înfruntau mahomedanii între ei, crud și fără cruțare.

Norocul cu acea Persie sus-pusă și veșnic răsculată, unde felurite credințe din sînul mahomedanismului se luptau mereu între ele pentru gloria lui Allah și cîștigul biruitorilor. Frumoși și mai cu seamă puternici bărbați erau în acea parte a lumii, unde chiar pașii ajunși cîrmuitori se aflau cuprinși de duhul răzvrătirii, dîndu-le astfel creștinilor răgazul de a-și duce liniștiți treburile la Constantinopole.

„Cu cît li se întinde mai mult imperiul, cu atît li se micșorează mai mult puterea", spunea Veneția. „Urmărește-i bine — rostise un bun cunoscător al lor din Consiliul celor 10 ai dogelui — ei sînt ca fluxul și refluxul mării. Își trag răsuflarea ca apoi să o zvîrle cît mai departe, peste țărmuri. Așa fac de sute de ani. Cînd e mai multă pace

și liniște la ei, atunci trebuie să ne așteptăm la o năvală peste cine știe ce ținut pe care-l rîvnesc. Sultanul își crește berbecii cît mai bine pentru a-i sacrifica pe altarul lui Mohamed. Trebuie necontenit să fim cu ochii în patru și rapoartele tainice ce ne vin de acolo să însemne cît mai real starea de spirit. Feriți-vă de liniștea turcească, mai mult decît de strigătele lor, căci sînt asiatici și nu se poartă ca noi."

Așa încît dragomanul Veneției avea sarcină grea și primejdioasă, în care trebuia să-și îndrumeze feciorul. Frămîntări de care Simina era departe, furată de viața-i măruntă de femeie, în care se închisese.

Numai jupîneasa Marga, care înțelegînd bine turcește și vorbind curgător grecește cu acest nou cuscru Antonache, după cum îi spunea Vasile Lupu lui Grillo, pricepuse mai bine ca oricînd, că aici, în acest straniu oraș, în care muezinul își arunca invocațiile către Allah de cinci ori pe zi din înaltul minaretului, aici e ca un cazan al lui Scaraoțchi, în care se fierbe focul războaielor și al năpăstuirilor, dar și al marilor căpătuieli.

În viața ei, fuseseră patruzeci de zile ce o însemnaseră pentru tot restul : cele patruzeci de zile de la moartea vornicului și pînă la împlinirea primei datine de pomenire. Nu ieșise din casă, nu avusese somn și nici masă. Durerea o lovise năprasnic prin surprindere și se simțise amețită, neputincioasă, zdrobită, singură. Nu voia să-i vadă lumea această față ; nu putea să vadă pe nimeni așa nevolnică și izbită pînă în adîncul inimii. Să sufere cît ea, de durerea ei, nu era nimeni în stare. S-o plîngă, îi făcea rău. S-o ajute ? Într-un fel : luîndu-i din grijile pămîntești de pe umerii ei deodată șubrezițI.

Se închisese în sine și socotise ce avea de făcut, dacă îi va fi dat să supraviețuiască. Privise în urmă și înțelesese cîtă putere și ocrotire avusese de la vornicul dus. Privise înainte și zărise un gol fără margini, în care dacă va înainta, o va face dibuind. Nu frații ei îi vor fi de folos : fiecare e cu familia, rosturile și ambițiile lui. Se gîndi mai cu seamă la Lupu. El era tăria neamului lor și mergea în drumu-i cu pași socotiți și largi, înaintînd din treaptă în treaptă. Acesta îi era soarele vieții lui și nu se va da înapoi pentru nimic în lume. O soră ce suferea pentru că i-a murit bărbatul pe cîmpul de luptă ? Să sufere, de asta-i făcută viața. Dar tatăl lor, căpitanul Coci ? Tot așa pierise

și maica lor a avut tăria nu numai să îndure, ba să schimbe țara, or poate tocmai din pricina asta a prins puteri și a putut să-și crească cinci copii, din care unul astăzi cîrmuiește Moldova. Cîrmuiește Moldova și jupîneasa Irina zace în pămînt și n-a apucat să se bucure, iar el a fost de trei ori în primejdie de moarte și de trei ori a venit în acest oraș la malul mării, unde semilunele își înalță trufașe imaginea peste palate și biserici, unde se zguduie pămîntul de mulțimea ienicerilor ieșiți la paradă, ce-i drept chipeși, aprigi bărbați, furați din toate neamurile pămîntului, unde imamii [1] și cadiii [2] au puteri nețărmuite, iar poporul de rînd se așterne prafului cu fața-n tină cînd trece sultanul și vizirii lui, aici, unde printre toți solii crailor creștini numai cel al franțuzului are trecere în ochii padișahului.

Toate acestea le povestise el lui Nemira, pe cînd trăia și în vremea celor patruzeci de zile de jale îi veniseră în minte. Își închipuise acea lume asemuind-o cu trimișii turcești trecuți prin Moldova și înțelesese de ce Domnul își adunase toată familia ca un scut în jurul lui, odată ajuns domn, cînd atît pe Gheorghe, cît și pe Gavrilă îi făcuse mari hatmani, dîndu-le puterea militară a Moldovei în mînă, spre nemulțumirea boierilor vechi. Pricepuse de ce-l adusese pe Nemira la Iași și de ce îi dăduse și putere bărbatului Măricuții, iar pe Iorga cel cunoscător a felurite graiuri îl trecuse din Grecia la Iași. Mai povestise Lupu că la turcii bogați nevestele sînt ca mioarele în țarcul bacilor, dacă cîteodată oile mai pot ieși din țarc, turcoaicele arareori o pot face, și atunci înțelesese iar că prețul unei femei în ochii lui Vasilie Vodă e tare mărunțel ; că nevasta trebuie să îndure, fie ea și doamnă, iar de e domniță, se va supune, dar cu folos pentru tătîne-su și dacă se poate și pentru Moldova.

Iar durerea ei ? Să și-o macine cu sănătate și demnitate, că după părerea fraților fusese prea fericită și răsfățată lîngă vornicul ei și ori că fusese deșteaptă (că doar le era soră), ori că se născuse cu „căița de noroc", bărbatul o pusese la rînd cu el în toată viața lor și ăsta e lucru rar.

---

[1] Imam — preot
[2] Cadiu — judecător

Și plînsese jupîneasa Marga pînă o usturaseră ochii în ascunsul odăilor ei, privind pe ferestrele dincolo de care nu mai apărea statura sprintenă a răposatului și nu-i mai răsunase glasul domol. Nimeni nu mai avea să-i citească gîndurile, nimeni nu mai avea să i le tălmăcească cu grai viu.

Șarpele, dușmanul șarpe cel veșnic prezent în viața oamenilor, coborît din tîlcul colorat al Bibliei, o mușcase de inimă gelos pe împăcarea dintre ei, gelos pe tărîmul de înțelegere la care ei ajunseseră, în vreme ce alții de vîrsta lor își rodeau amărăciunea dușmăniei și a plictiselii de a fi împreună, înhămați la același jug ce le mușca grumajii pînă la moarte.

Noaptea, aștepta un semn să-i facă duhul călător întors acasă, și nu venea. Îl visase o dată că vorbea într-o casă nouă cu o bătrînă, spunîndu-i că o căutase de trei ori și tălmăci visul, precum că a avut trei răni înainte de a muri.

În altă noapte, îl visă lîngă un pom bogat încărcat cu flori, chemînd-o și hrănind niște păsări cu boabe de porumb, și iar înțelese că sufletul lui e împăcat, murind așa, în bătălie, dintr-o dată, de o sabie înfiptă în inimă și înțelese că cere să-i facă atît lui, cît și celor răpuși, în aceà noapte cu el, cuvenita pomană.

A treia oară, îl visă cum îi arăta o carte cu poze, lucru scump și rar, iar în acea carte, pe fila a doua, era zugrăvită jupîneasa Marga, cînd era tînără, într-o rochie cu flori liliachii și înțelese că vornicul a murit avînd chipul ei în fața ochilor, că, mai mult, îi cere să trăiască și să aibă grijă pe mai departe de Simina, care acuma e la anii ce-i avusese jupîneasa Marga atunci cînd s-au luat, că Simina ei îi seamănă și nu lui Lupu și va avea de suferit. Așa că nu se împliniseră 40 de zile cînd își mutase gîndul de la călugărie și știuse ce avea de făcut de aici înainte, că biata doamnă Tudosca era blîndă și frîntă. Frîntă de tragerea în țeapă a lui tătîne-su, de boala feciorului, și blîndă, că numai așa se putea trăi cu Lupu, care deștept și chipeș alerga după năluca domniei, la care ținea mai mult ca la ochii din cap și mai avea în el, ascunsă ori fățișă, sumețenia de bărbat ai cărui strămoși au stat destul între turci ca să se molipsească de nelipsita îngîmfare bărbătească și de folosirea cu prisosință a drepturilor lui.

Avusese dreptate cînd se gîndise a o însoți pe domniță în acest vechi oraș, despre care se spunea că ar fi fost o veche așezare domnească a creștinilor ce fuseseră atît de ticăloși încît, ca urmare a surdelor lupte religioase dintre ei, lăsaseră mai bine pe turci să cucerească Bizanțul, decît să se unească între ei și să facă toate sforțările spre a împinge hoardele lui Mohamed din nou în Asia, de unde porniseră.

Dar cîte nu se povesteau în această bătrînă parte a Perei, unde se zicea că din locuitorii cei rămași în viață după cucerire, ar fi fost numai cei din coloniile genoveze și venețiene și ceva greci, ai căror urmași s-au tras aici, iară mulțimea turcilor sînt veneticii străfundurilor asiatice veniți cînd s-a reclădit noul oraș, căruia ei îi zic Stambul acuma.

Și în locul vechilor palate dărîmate din mahalaua Balata, unde acuma stau cerșetorii și vagabonzii, au ridicat altele, seraiurile noi, în care-și duc traiul cuceritorii ce se simt oriunde ca la ei acasă.

Și mulți locuitori ai vechii capitale Adrianopole ar fi venit aici, cu toată trufia ce o îngăduie păcătoasa prostie și lipsa de înțelepciune a trecătoarei vieți pămîntești. Dar ce nu vorbea lumea în Pera ! Mai cu seamă italienii aceștia, care, în fundul sufletului, batjocoreau pe noii stăpîni, poate din neînțelegere, sigur din ură ascunsă și numai o virtute le recunoșteau, aceea de a fi cei mai buni oșteni ai vremurilor, aprigi și disciplinați, așa cum știau ei că ar fi fost de mult pieritele cohorte romane ce cuceriseră larga lume, așa precum îi învățau în mănăstirile papistașe călugării ce nu voiau cu nici un preț să se uite că vechimea neamului lor era dinainte de a fi apărut învățătura lui Cristos, chiar de atunci de cînd vechii romani fuseseră sarea și piperul pămîntului.

De pe malul apei, cîntecele barcagiilor turci ajungeau pînă sus, la terasa casei lui Grillo.

Simina asculta înfiorată, înțelegînd fiecare cuvînt ce nu îi era dedicat.

„Bu sevda — Bu sevda — țipa dorul din cîntec
Ne tatli, ne tatlîyolan
Sevis te a gönül

Biraz, biraz, biraz o yolan
Hayetin nasi var
Ellerde kolan."[1]

Barcagiul se depărtase, dar ecoul vocii lui puternice plutea încă peste ape.

Tristeţea îi învălui privirea ca o ceaţă ce o despărţea de restul lumii. Se simţea undeva la marginea vieţii. Oare aşa să fie rostul ei ? I se pusese o verigă de aur pe inelarul stîng şi aceasta avea să-i acopere, de aici înainte, lumina soarelui ? Scutură capul cu îndărătnicie. Nu vrea, nu putea să primească o asemenea soartă. Păru-i cîrlionţat scăpa din reţeaua în care-l prinsese şi se împrăştia bogat peste umerii rotunzi, peste veşmîntul de mătase albastră, lucrat în flori mari aurii. Îşi desfăcu paftaua de la cingătoare. Aici purta altfel de veşminte, aşa cum era obiceiul locului. Nu vrusese să poarte nici un fel de bijuterie, afară de inelul cu piatra lunii ce-şi răspîndea strălucirea-i obişnuită.

Auzi deodată glasul jupînesei Marga răsunînd lîngă ea :

— Nu se trăieşte viaţa visînd cu ochii deschişi, Simino.

— Nu visam.

— Nu se trăieşte numai din dragoste.

— Se poate trăi şi fără ?

— Cum crezi tu că îşi duc viaţa atîtea femei ?

— Domnia-ta, care ai avut parte de iubire, vorbeşti astfel ?

— De ce am avut eu parte e una, şi ce dă Dumnezeu oamenilor, e alta.

— Adică ?

— Ce se dă foarte bun se ia prea repede. Ceea ce merge tîrîş-grăpiş, ţine mult. Asta-i legea vieţii.

— Şi dacă nu o poţi îndura ?

— Ai noştri au trecut prin trei ţări pînă să ajungă în Moldova. Şi au putut. Crezi că a fost uşor ? Că viaţa le-a fost numai drag şi bine ? Ai să poţi şi tu. Aşa cum am

[1] „Această dragoste, această dragoste,
Ce dulce, ce dulce minciună
Iubiţi-vă inimi.
Puţin, puţin, puţin din acea minciună
Asta-i ce mai rămîne
Din viaţă."

putut și eu să rămîn singură la bătrînețe. Tu ai viața-n față. Și nu uita că te-ai întors în hotarele unei împărății, unde ți-au trăit străbunii. Bună, rea, te-a tras ața înapoi. Și aici se poate trăi și oriunde pe larga față a pămîntului. Numai să vrei să înveți legiuirea vieții.

— Dar eu nu vreau.

— Te înșeli singură. Ești tînără, și Lupu e tatăl tău. Prin cît amar a trecut el și nu s-a dat biruit. A mers tot înainte. Sîngele apă nu se face, Simino ! Și în taică-tu țipă viața.

— Mama a murit de durerea pentru Ioan. Sînt și fata ei. Eu simt mai mult apăsarea și tristețea morții.

— Vom vedea cui ai să semeni. Fără supărare, am aflat că domnul, fratele meu, se împacă tare bine cu frumoasa lui cercheză, care la anii tăi e fericită și se bucură de viață. Ce ai fi zis să te fi dat după un om bătrîn ?

— Tata nu-i bătrîn.

Jupîneasa Marga zîmbi ușor.

— Vezi că-i iei apărarea ?

— Așa-l văd eu. Un om care trece peste dureri cu atîta ușurință, nu e bătrîn.

— Vezi ? Și ții la el, oricît ai fi acuma de răscolită de dorul Moldovei tale. Cîtă vreme în inima ta va intra și dorul de tătîne-tu, ai o tărie de care să te prinzi. Ambrozie nu e rău.

— Nu e în nici un fel. Crezi că așa se poate trăi ?

— N-avea grijă și felul ăsta o să se aleagă cu vremea. Nu uita, apa curge la vale și niciodată undele ei nu sînt aceleași.

— Așa o fi. Aici nu mai sînt Simina, ci madona Simona Grillo, iar dumneata, înțeleapta mea mătușă, ce erai bună de stareță la mănăstirea de la Gura Humorului, ești madona Margarita, reprezentanta domnului Moldovei pe lîngă dibaciul meu tată-socru, care-i ochii și urechile Veneției pe lîngă padișah și marele vizir.

Tăcu o clipă, apoi, cu obrajii înroșiți brusc spuse :

— Și nu mai ai nici un fel de veste din Moldova ? Nu mai știi nimic, nimic să-mi spui ?

Jupîneasa Marga o privi lung.

— Da. Știu, dar nu m-ai întrebat pînă acuma. S-a însurat cu fata cea mică a lui Boldur și nași îi vor fi fost boieri de la Rădăuți ori de la Soroca, nu știu sigur. Nepotu

îmi pleacă cît mai departe de ochii domnului, care nu-l are la inimă.

Din roșii, obrajii Siminei se îngălbeniră.

— Așadară... nu-și sfîrși gîndul.

— Așa, Simona Grillo ! Viața își merge drumul înainte. Nimeni nu-și mai ia răgaz să viseze cu ochii deschiși ca tine. Poate sînt și eu de vină, că te-am lăsat prea slobodă cu cititul cărților grecești. Prea multe povești de dragoste sînt acolo.

— Eu am crezut... și iar tăcu, gîtuită de durere sau dezamăgire, nici ea nu ar fi știut să lămurească.

— Să nu crezi nimic, decît ceea ce vezi, draga mea. Și dacă tu ești la rostul tău, la atîta depărtare, nu-i poți cere să-și întunece viața. Și apoi dacă nu făcea pasul acesta și el și neamul lui ar fi stat ca un spin în ochii domnului, care și așa îi cam pusese, se pare, un oarecare gînd nu prea bun.

— Deci de frică ?

— Nu. Din respect față de părinții lui. Din grijă față de fratele lui mai mic și de viața lui. Cu Lupu nu se glumește.

— Numai cu inima mea. Tatei niciodată nu i-a păsat de mine.

— Nici cu ea, Simino, ce a fost, a fost. Acum ești aici și aici rămîi... cît ți-o fi scris. Numai, bagă de seamă. Eu n-am să trăiesc o veșnicie și tu trebuie să te obișnuiești aici și să nu uiți că tatăl tău are nevoie de tine aici. Orice învățat are dezvățul lui, iar bietul om e sub cîrma împrejurărilor și a vremurilor.

— Mor de urît aici. Ce pricep ei din viața și din firea noastră ?

— N-ai să mori, și de urît să te ferești. Ia-ți soarta în mînă și ieși mai mult în Pera. Sînt multe femei de la care ai ce învăța. Multe din ele și-au urcat bărbații la mari demnități prin mintea lor iscusită.

— Mi-e frică de viață, se pomeni Simina mărturisindu-și, pentru prima oară, acest adevăr ce-i încleștase toată ființa de la plecarea din Moldova.

— De viață să nu-ți fie niciodată frică. Mai bună ori mai amestecată, cîtă vreme poți vedea cerul, auzi o vorbă, cît te pot duce picioarele și ajuta brațele, cît te mai poate bucura un cîntec, viața e de o mie de ori mai bună decît moartea.

Datoria ei era să-i poată sădi încrederea în viață și într-un rost al ei, acum cînd deschisese ochii pe un măritiș nici mai rău, nici mai bun decît atîtea altele, dar din care trebuie scos tot ce se poate scoate, pentru a-i face viața mai luminoasă și mai puțin amară.

Nu uita cum tatăl ei, căpitanul Coci, păstrase binețele aduse din datina bătrînilor de dincolo de Dunăre : „Albă să-ți fie viața" și înțelesese toată nevoia de lumină și limpezire implicată în această străveche urare.

Albă vroia să-i fie și viața Siminii, deși simțea nelămurit că în neamul lor și peste ei este ceva ce apasă ca o pojghiță de gheață ce trebuie mereu spartă, spre a ieși la suprafață. O senzație de apăsare ce a plutit mereu asupra-i, afară de minunatul timp cît îi trăise „moldovanul ei drag", cel atît de ochios și atît de plin de viață, trăise în preajma lui ca într-o altă lume, respirase un alt aer al Moldovei, înflorise încrederea în ea fără să-și dea seama, și cînd totul dispăruse, senzația aceea de apăsare venise din nou cu tot alaiul ei de nedumeriri, neîncrederi și întrebări nerostite. Multele fețe ale vieții îi părură zădărnicii înșirate de-a lungul drumului ce avea o singură țintă : moartea.

Dar nu putea spune acest gînd nemărturisit nici preotului, care ar fi mustrat-o amarnic pentru îndoielile și blasfemia ei, cu atît mai puțin unei nepoate tinere și descumpănită de mersul soartei sale, care poate visa ca în poveste, să-i vie alesul spre a o răpi din palatul zmeului.

Își îndreptă umerii ușor aplecați. Ochii negri, sprîncenați, cătară cu drag la Simina.

— Am vrut să-ți mai dau o veste. Ecaterina, cercheza, a dat naștere unui fecior. Așa că acum domnul Moldovei are moștenitorul dorit și tu, un frate.

2

Măria Sa Vasile Lupu era în adevăr mulțumit în acea zi, cînd se prăznuia botezul feciorului, prin care soarta își arăta din nou dărnicia față de el. Din nou vrerea lui fusese slujită de întîmplare și încrederea în sine și în

steaua lui cea bună ; îi adusese iar rîsul nu numai pe buze, ci din adîncul sufletului. Piaza rea se îndepărtase de casa lui. Îi murise un fiu a cărui boală an de an îi întunecase bucuriile reuşitelor ; nici un vraci, nici un doctor, nici o rugăciune nu-l ajutase. Se stinsese aidoma unui opaiţ slab din care pierise untdelemnul. Toată ştiinţa doftorului fusese fără nici un fel de folos ca şi apele tămăduitoare de la Brusa şi de atunci Lupul nu mai voise să vadă nici un vraci la curtea domnească de la Iaşi. Cîntase cucuvaia şi a doua oară, răpind-o spre alt tărîm pe doamna Tudosca. Apoi adusese din Cerchezia mireasă tînără, frumoasă ca un bujor de munte îmbobocit, ce-i născuse dolofan de fecior, fapt pentru care trebuia adusă mulţămită lui Dumnezeu şi făcu aceasta ridicînd o sihăstrie în munţi, refăcînd mai cu temei Golia pentru care adusese zugrav vestit, iar călugărilor ortodocşi de la Muntele Athos le-a trimis sol cu grele pungi de bani, spre a-şi plăti datoriile.

Odată liniştit dinspre partea aceasta, trecu la cele lumeşti şi dăruise sultanei-mame, sultanei Validé şi marelui vizir frumoase blănuri de samur, cu atît mai mult cu cît porunca turcească îi cerea să pornească la drum ca ostatecă la Stambul, pe una dintre fiicele lui, la seraiul sultanei-mame.

Simina era doar acolo, dar ei nu voiau să se amestece în treburile dragomanului Veneţiei, ci le trebuia copil din cei rămaşi la casa voievodului. Apoi ciaușul [1] lăsase să se înţeleagă a fi el însuşi mirat deslușind că la inscripţia de la Trei Ierarhi lipseşte numele şi chipul fiicei celei mai mari. E oare chiar fiica lui ? îl iscodise turcul.

Desigur, chibzuise bine. Pe cea mai mare, Maria, nu o putea trimete, deoarece cneazul Ianus Radziwill al Lituaniei, rămas văduv, i-o ceruse pe Maria de soţie. Dar cneazul ţinea de Polonia şi cum între aceştia şi turci erau mereu lupte, trebuia multă şi mare dibăcie spre a primi încuviinţarea sultanului pentru această înrudire, ce lui îi aducea numai cinste, cu atît mai mult cu cît principele putea fi ales chiar rege al marei Polonii.

Se recunoştea astfel cîtă străduinţă îşi dăduse ca domn şi părinte, ca fetele lui să fie împodobite, pe lîngă marea lor frumuseţe, şi cu alese purtări şi deosebite învăţăminte ale limbilor, ale scrisului mai cu seamă în greceşte şi a cititului, lucru destul de rar în acea vreme şi acel loc.

[1] Ciauş — curier

Şi pricepînd el că vizirul are îndoieli împotriva Siminei, după ceea ce-i spuseseră iscoadele lui, rămînea numai mezina, Ruxandra, să ia drumul Constantinopolului şi spre binele amîndurora să stea în preajma sultanei, pe care sigur o va cuceri cu drăgălăşenia ei şi în acelaşi timp va fi alături de Simina, care, după cum a înţeles el din răvaşurile Margăi, se obişnuieşte greu acolo. Simina avea firea neamului Tudoscăi : se prindea cu greu într-un loc, se strămuta mai anevoie şi ţinea în ea durerile care apoi o rodeau.

Vasile Lupu avea marele noroc al oamenilor în care bucuria prezentului şterge necazurile trecutului. Era în el atîta putere şi dragoste de viaţă, iar viaţa pentru el însemna urmaş şi fapte, cît mai multe fapte. Aşa încît, venirea pe lume a feciorului mult dorit depărta uşor umbra celui dus ; gingăşia, frumuseţea, tinereţea şi supunerea Ecaterinei umplu golul lăsat de moartea Tudoscăi, de plecarea Siminei, iar acum va avea de făcut nunta Mariei, care trebuia să fie pe măsura strălucirii şi puterii Lituaniei. Apoi venea plecarea Ruxandrei ca ostatecă. Cu timpul se va obişnui, căci soarta fetelor este zborul de la casa părintească, iar al feciorilor să rămînă în ea spre a o întări.

În iatacul din palatul domnesc era linişte. O zi blîndă de început de iarnă, cu cerul cenuşiu peste pomii desfrunziţi, peste casele mărunte ale Iaşului, dintre care se ridicau falnice cîteva turnuri ale bisericilor şi mănăstirilor, peste toate sumeţindu-se cele atît de meşteşugit lucrate ale Trei Ierarhilor, spre care drumul mergea crescînd pe nesimţite.

Se auzea doar o uşoară larmă dinspre curtea străjilor domneşti, iar departe, spre podul Cucului, creştea zvoană de care ce se apropiau în convoi lung.

Vasile Lupu se simţea mulţumit, îndeosebi în acea dimineaţă : chipul lui cu trăsături frumoase, dar îngreuiat de un început de îngrăşare, arăta o mare siguranţă. Părul, barba şi mustăţile erau strălucitor de negre. În ciuda staturii masive, era încă sprinten. Era imaginea vie a căpitanului Coci, răposatul său tată ; de la jupîneasa Irina moştenise numai dragostea de această ţară a Moldovei, cu deosebire asupra Iaşului, înconjurat de coline înalte, acoperite cît vezi cu ochii de vii. Avea de gînd, pe vîrful fiecăreia, să înalţe cîte un lăcaş sfînt, aşa cum făcuse Petru Rareş la

Galata, ca atunci cînd vor bătea clopotele la sărbători, cîntecul lor să umple valea cetății de scaun ca o binecuvîntare a cerului.

Mai moștenise de la răposata-i mumă și un drag nespus pentru cărți și cărturari, din care pricină căutase prietenia Mitropolitului Petru al Kievului, acel Petru, os de domn, din neamul Movileștilor ; și o anume dragoste pentru fală și ieșire din obișnuit, tot de la jupîneasa Irina o avea. Din trăsăturile aspre, ostășești, ale tatălui, rămăsese numai îndrăzneala unui gust de aventură războinică, fără destoinicia acestuia în ale ostășiei, dar destul spre a-i da o neliniște nemărturisită și gînduri mari, atît de îndrăznețe, încît uneori îi păreau lui însuși aproape de neîndeplinit, dar datorită unei stăruințe aprige, își desfășura ghemul vieții într-o anumită cale, vrăjit parcă de două personalități ce-i păreau copleșitoare : una era a lui Mihai Viteazul, cealaltă a lui Ieremia Movilă, cel prin care pătrunsese în Moldova cultura apusului.

Ochii îi scăpărară sub sprîncenele negre. Cîte avea de gînd să facă ! Nu-i ajungea o viață de om, dar cu ajutorul osîrdiei de sus, ce nu va îndeplini el, va face băiatul ce-i gîngurește acuma în leagăn. Își desfăcu un nasture de argint de la caftanul de culoarea prunei brumării. Ecaterina îl rugase să boteze odată cu feciorul său și pe al Sultanei, însoțitoarea sa, căsătorită cu căpitanul Codruț și Vodă se învoise.

Nu știa, și n-avea s-o afle pînă la moarte, că acel Codruț, dat și crescut la curtea lui Nemira, fusese rodul unei trecătoare plăceri de a lui din tinerețe și că fusese îndepărtat, cît mai iute, pentru ca viața să intre în făgașul ei, fără piedici pentru aceea ce gustase ceva mai devreme din fructul oprit.

Și așa, un fir al vieții sale trecea pe lîngă el, fără să-l știe, căci soarta are tainele ei, care dă oamenilor și rău și bine, după cum îi e voia.

Avea să-i trimită veste Margăi și Siminii. Fata scrie puțin și rar. S-ar fi cuvenit să-l cinstească mai mult, că doar timp avea destul ! S-ar fi cuvenit și să-l anunțe de nașterea unui prunc al ei, doar ăsta-i rostul căsniciei și mai cu seamă al femeii. Și cuscrul său, Antonio Grillo, l-a lăsat să înțeleagă precum că dorește același lucru. Dar mai au vreme.

Istambulul e mare și frumos, va trebui să se bucure de toate minunățiile lui ; și turcii, dacă știi cum să-i iei, nu-s oameni răi ; numai că bate și acolo un vînt ciudat a dezbinare. Așa a simțit cînd a fost ultima dată. O dezbinare religioasă : mahomedani or fi toți, dar unii sînt suniți, alții șiiți, după întîietatea pe care o dau profetului Ali, cine o mai fi și el ! Se certau și atunci între ei care-i drept-credincios și care nu-i. Acuma se vede treaba că neînțelegerea s-a adîncit, dar nu-i primejdie de mai rău.

În sinea lui, nu se mira de această ciocnire religioasă. Și el ținea, cu toată sinceritatea, la ortodocsismul strămoșesc, altcum, de mult, ar fi putut lua alt drum. Nu din dorință de fală înălțase biserici și mănăstirea Trei Ierarhi, ci cu toată încrederea că trebuia, că se cuvenea să înfăptuiască ceea ce făcuse ; dar numai că în fundul sufletului, deși dădea preoțimii toată încrederea lui, nu admitea nici să i se impună de către biserică, nici să fie cîrmuit de ea. Pentru el, ca om, își păstrase măsurile și libertățile lui, atît cît să poată trăi după placul inimii și al pornirilor unei bogate vitalități și în urmărirea acelui scop greu ce și-l atinsese : luarea și păstrarea domniei Moldovei. Se înțelegea bine cu turcii, care, lucru de minune nici nu-l urmăreau, nici nu-l bănuiau de necredință față de ei, deși sprijinea în văzul lumii biserica ortodoxă de la Stambul și Athos, deși se știa că adunase la Iași soborul mitropoliților din împărăția osmană, deși ținea legături cu Petru Movilă al cărui neam întreg se afla în Polonia și în fruntea bătăliilor date în contra puterii padișahului.

Dar era în el ceva ce făcea pe marele vizir să-l bănuie că în felul lui se ridicase peste multe mărunțișuri și cînd le spunea o vorbă o ținea după preceptele Coranului, departe de habotnicie și toate necazurile ce pornesc din ea. Îi veni în minte Ana Movilă și toate zvonurile care umblau în jurul ei : aprigă și deșteaptă, trecea prin viața Poloniei săpînd o brazdă de prietenii și dușmănii, trăia printre papistași, le era bună prietenă și deseori sfătuitoare, dar de credința ei nu se lăsase.

Gîndi că ei doi se asemănau într-un fel, numai că ea era femeie și din pricina asta poate și mai puternică acolo, în apus, dar prin firea lucrurilor mult mai slabă, deși dușmanii ei o învinuiau de a fi vrăjitoare, fiindcă nu îmbătrînește.

Pereții albi ai iatacului bătură ușor în rozaliu sub razele soarelui ce biruiseră norii. Atunci intră doamna Ecaterina, gingașă ca o creangă de măr înflorit. Ochii ei negri cu gene încovoiate și lungi aveau privirea caldă și blîndă. Purta rochie de culoarea florilor de piersic, împodobită cu tiv lat din blană albă, iar pe cap tichie cercheză bătută în mărgăritare. Picioarele-i ca de copil erau încălțate cu iminei[1] de piele subțire, meșteșugit vopsită în roșu. Sarcina-i priise, adăugîndu-se frumuseții și tinereții ei, pe drept se putea spune că nu i se găsește pereche și că nu degeaba Măria Sa trimisese în larga lume soli spre a-i aduce pe cea mai frumoasă dintre frumoase. Ținea buzele întredeschise, aidoma unui copil care vrea să te roage ceva.

Lui Lupu i se încălzi inima văzînd-o. Citea pe chipul ei ca într-o carte deschisă. O înțelese că-i fericită, căci știa să fie bărbat blînd și iubitor, înțelegea că viața-i nouă ce o pusese în fruntea unei țări, unde și femeile pot avea un dram de libertate și cuvînt în fața soțului, o minunase și-i cucerise sufletul, apropiind-o mai mult de el ; ba chiar fratele ei cel potrivnic acestei căsnicii, vizirul, se îmbunase aflînd cît de prețuită este sora lui de către beiul Moldovei, ce-i face viața fericită.

Păși ușor, cu pași mici ; îi prinse mîna, pe care o sărută, apoi cu o ușoară sfială, spuse :

— Ce nume te-ai gîndit să-i mai punem ?

Răspunsul veni repede :

— Numai Ștefan. E cel mai frumos și poartă noroc.

— De ce oare ?

— Țara a mai avut un domn Ștefan, care a fost la mare cinste, iubit de țară, stimat de vrăjmaș. Acela a fost un mare domn și un om fără pereche. Aș vrea să-i calce pe urme.

— Să calce pe urmele Măriei Tale și ar fi de ajuns și pentru mine și pentru el, dacă nu vrei și al doilea nume.

Ecaterina vorbea acuma bine moldovenește, după un an de ședere la Iași, numai accentul ei ușor gutural și apăsarea ce o făcea pe litera h mai arăta că ar fi străină.

Prima datorie pe care-i spusese tatăl ei s-o îndeplinească era aceea de a se înțelege în graiul beiului ce o

[1] Iminei — pantofi turcești

ceruse și ea n-avea de gînd să nu-și asculte părintele. Fusese crescută în legea supușeniei față de părinți, apoi în acea față de bărbatul ce-l va avea și cum era isteață, prindea repede și-i plăcea să nu stea mută și surdă între jupînesele curții, care o priviseră la început ca pe o vietate ciudată, adusă de pe alt tărîm.

Cu răbdare și cu chibzuință, nu-și făcuse nici o dușmancă în acest prim an, în care o ținuse mereu pe Sultana lîngă ea. Acuma Sultana putea să plece la casa ei. Ecaterina se simțea stăpînă și sigură pe ea, Lupu o ocrotea și pe el n-ar fi îndrăznit nimeni să-l înfrunte. Nici ea, deși în adîncul sufletului i-ar fi plăcut să mai aibă feciorul ei și un alt nume, să-l poată alinta ca pe copiii din munții ei, Hotutu sau Miran, dar aici ea nu avea cuvînt și nu îndrăznea să-și spună gîndul. Și Aiar ar fi fost frumos, dar acestea sînt numiri care nu se obișnuiec pe aici și ea n-avea ce face. Lupul îi cercetă fața și parcă-i înțelesese gîndul : nu voia s-o mîhnească ; îi dăduse băiatul atît de mult rîvnit pentru viitorul căruia avea atîtea planuri urzite, încît țara, peste care ocîrmuia, îi părea neîndestulătoare.

Se sculă din jilțul cu podoabe cioplite în lemn de nuc și, deschizînd un scrin, scoase învălită în voal subțire de mătase, o rochie din țesătură venețiană cu flori de aur pe un cîmp de culoarea macilor, iar dintr-o besactea lungă, un șir de mărgăritare limpezi, șir lung să-i vie pînă la genunchi și le întinse doamnei :

— A trimis cuscrul Antonache de la Stambul daruri pentru doamna țării, cu închinăciuni și urări de sănătate pentru mamă și prunc. Și sora, jupîneasa Marga, ți se închină cu plecăciune și bucurie că ai fost soață vrednică și iubitoare ; a trimis daruri pentru Ștefănuță, așa cum se obișnuiește pe acolo, iar fiica noastră Simina, care nu prea pare a se obișnui acolo, îți trimite paftale bătute în rubinuri și trei inele aduse de peste mări, din îndepărtata Genova, — mai adaugă el, scoțînd o a doua cutie de argint ce avea pe ea sculptați doi lei care se priveau față în față, iar pe laturi doi delfini.

Fața Ecaterinei se înroși ușor de bucurie.

După datină, nu putuse ieși din odăile ei timp de patruzeci de zile și astfel nu fusese chemată atunci cînd veniseră solii, dar sorocul fiind trecut, de acum avea să poată ieși la curte.

Acasă nu fusese răsfățată, aici soarta îi zîmbise din clipa cînd pusese piciorul în Iași.

Faptul că însuși domnul îi dădea darurile, avea greutatea lui, ca un semn anume de prețuire și de dragoste pe care-l înțelegea. Vîrstnicul ei domn o iubea și de fapt cînd se aflau împreună, nu era nici vîrstnic, nici tăcut. Uneori îi povestea atîtea întîmplări și atîtea lucruri noi, încît ea abia aștepta să-i ceară să vină la el. Nici un tînăr n-ar fi avut răbdarea, darul lui de a povesti și nici cunoștința atîtor lucruri. Nu. Lîngă el nu i se ura niciodată. Știa să-i alunge dorul și urîtul. Dacă așa avea să fie numai primul an sau toată viața, nu știa, dar fusese atît de voioasă și de sănătoasă, cînd își purtase sarcina, încît nu era de mirare că adusese pe lume o mîndrețe de copil sănătos, ce plîngea arareori și, pe zi ce trecea, se împlinea, ca-n poveste.

La rîndul lui voievodul cunoștea acum fericirea și vroia să facă ceva spre mulțumire și altor inimi. Dar ceva mai neobișnuit, mai folositor și tot atît de durabil ca și zidurile bisericii de la Trei Ierarhi, iar aceasta să fie Pravila în limba moldoveană, pentru norodul peste care el domnea și avea să cîrmuiască feciorul lui, Ștefăniță, căruia mai largi pămînturi i se arătau în față, căci doamna Elena a lui Matei Basarab nu va mai naște fecior, iar turcii n-ar fi primit pe tronul muntean urmaș de al lui Mihai Viteazul.

Și așa ei stîrniseră pe voievodul Țării Românești, dar acesta nu se învoise să taie pe Toma Leurdeanu, zis Floricoiu, soț legiuit al Florichii, fiica lui Mihai, darmite să-i primească nepotul, crescut sub înrîurirea împăratului nemțesc ?

Lupu trimisese de mult sol la marele vizir și la sultan cu daruri de piei de jder și de castor, la care adăugase cîte zece cai arăbești încrucișați cu tarpani [1], iar acum va trimite odată cu Ruxandra, pentru cele două mari sultane, filigene de cafea din argint, bătute în peruzele, și tăvi de aur lucrate de meșteșugari din Brașov, ca și voaluri de pînză topită împodobită cu fluturi de aur și mărgăritare, căci n-ar fi femei dacă nu s-ar bucura de asemenea daruri.

---

[1] Tarpan — cal sălbatic de mare rasă, din pădurile Moldovei.

Era bogată Moldova cum nu se mai poate ; era destul și pentru oamenii ei harnici și pentru dările cuvenite. Eh ! Dacă Dumnezeu care-i mare și îndurător, așa cum i-a dăruit feciorul, îi va adăuga cu vremea și bogatul ținut al Transilvaniei, unde aurul sclipea în apele Arieșului și ale Mureșului, unde argintul în foi subțiri se afla cum săpau oamenii în munte, unde rășina galbenă, numită chihlimbar, se găsea alături de alabastru și jasp, unde granatele și ametistele se aflau alături de băile cu smaragde, cîte n-ar putea face el pentru această țară, a Moldovei, ce avea să fie fruntea pămînturilor !

Ecaterina doamna îi vorbise despre îndepărtatul Samarkand, care întrecea Bagdadul și Tebrizul prin bogăție și frumusețe. Acolo, unde în vremi bătrîne fusese hanatul Asiei Centrale, unde domnise fiorosul Timur cel Șchiop, războinicul cu mîna dreaptă moartă de la o încăierare, cel care-l biruise pe Baiazid Ilderim, acolo se născuseră mii de povești și stihuri ce cutreierară, odată cu neguțătorii, toată Cerchezia. Povestirile acestea trecuseră de la o generație la alta și ele înflăcăraseră mintea tinerei cercheze, care aflase despre Palatul Albastru ce se-nălța în Samarkand din lespezi smălțuite ce în îmbinarea lor alcătuiau un mozaic pe care, asemenea cerului albastru, zburau rîndunele printre stele de aur.

I se mai povestise că, pe stîlpii ce înconjurau palatul, se cățărau, în tot lungul anului, trandafiri urcători aduși din îndepărtatul Hindustan, iar turlele ce păzeau porțile erau făcute din pietre galbene, șlefuite cu benți late de alabastru și incrustații de jasp.

Aleile ce duceau la răcoroasele havuzuri în opt colțuri erau de granate, iar de-a lungul lor, mari sălcii plîngătoare fereau oamenii de arșița puternică a soarelui.

Și, cum unul dintre unchieșii ei din partea mamei ajunsese pînă acolo cu o caravană de neguțători, acesta întorcîndu-se, se întărise zvonul precum că Palatul Albastru n-are pereche dar că tot acolo, alături de medrese[1], caravanseraiuri[2] și henacuri[3] sînt și niște taine, care odinioară slujiseră visteriei, iar acuma sînt închisori cumplite, deoarece noaptea cresc apele din adîncuri și nu mai e scăpare.

---

[1] Medrese — școli
[2] Caravanseraiuri — hanuri
[3] Henacuri — mănăstiri

Palatul Albastru stăruise cu încăpățînare în mintea lui Vasile Lupu. Nimeni n-ar fi bănuit, văzîndu-l pe Vasile Lupu, cu chipul lui hotărît, cu călcătura-i de om bine înfipt cu amîndouă picioarele pe pămînt, cîte vise putea țese pentru copiii lui !

Palatul Albastru din Samarkand gîndea că i s-ar fi cuvenit fiecăreia dintre fetele lui, pentru care-și dăduse osteneala să fie crescute cu cît mai mare îngrijire, cu aleasă știință de carte, așa cum făcuse acel înaintaș al lui Ieremia Movilă, ce-și căpătuise domnițele în înalta boierime polonezâ, iar despre Ana, femeia aceea fără vîrstă și de o frumusețe diavolească, se știa doar că era prietena reginei noi, pe care o luase craiul polon cel văduv.

Asta dorea și pentru fiicele lui, ce nu erau mai puțin frumoase. Viața dusă în castelele cele albe ale șleahtnicilor lehi era îmbelșugată în desmierdări. Dar nici la Stambul nu era rău pentru Simina. Acolo, în Galata și Pera, se făcea și se desfăcea soarta atîtor țări, iar aurul curgea ca apele Jijiei. Fata lui, de va fi deșteaptă, se va trezi din somnu-i copilăresc și își va lua cu destoinicie viața în mînă, căci în orice femeie zace și o scînteie de ambiție, dacă e din osul lui. Și casa în care a dat-o este una dintre cele fruntașe printre creștini. Iar dacă pe Ruxandra o va trimite în seraiul sultanei-mume, acolo va învăța tot rafinamentul folositor unei odrasle de voievod și mai cu seamă unei viitoare cneaghine și prin ea se va înrudi și cu craiul Ungariei ce are doi feciori tineri, ca să n-o dea unui bătrîn, așa cum e Iagellon al Lituaniei, dar la un Iagellon nu te uiți la vîrstă cînd îi dai fata. Iar el, palat albastru va ridica pentru gingașa lui Doamnă.

3

În marele bazar al Constantinopolului era forfotă multă. Dughenele, multe și mici, grămădite unele într-altele, adăposteau cele mai felurite mărfuri și negustori din toate colțurile lumii. Erau mongoli cu fața lățăreață și ochii

înguşti, îmbrăcaţi în beşmeturi [1] de toate culorile peste şalvarii largi ce-i făceau să pară mai scurţi, djagataieni cu halate vărgate şi căciuli ascuţite, tătari avînd capul ras şi numai o coadă pornită din creştet cu beşmeturi decolorate de drum lung şi încălţări galbene cu tocuri verzi, hindustani cu pielea feţei măslinie şi părul negru-albastru, ruşi bălani şi voinici cu lungi caftane ce le băteau cizmele, evrei subţiri şi îndemînateci ce purtau tichii întunecate peste părul lor roşietic, azerbaigieni subţiri cu hainele strînse la mijloc printr-un brîu răsucit în două culori, turci cu turbane bine înfipte pe cap şi nasurile lungi, persani cu părul creţ înveliţi în cekmene [2], moldoveni cu iţari şi ilice peste albul cămeşilor, asemuindu-se prin port cu valahii cei oacheşi şi cu transilvănenii veniţi cu negoţul turmelor ; sirieni cu ochii lungi şi feţe smede, dervişi [3] rătăcitori înveşmîntaţi în haine zdrenţuite şi cu picioarele goale, robi slabi ce-şi slujeau stăpînii, sau care erau duşi la vînzare, toţi se amestecau, acolo, ca într-un cazan.

Uliţe strîmte, în care se vindeau de la aur şi argint, pînă la rubinuri şi smaragde, sau unde se lucra meşteşugit fierul, arama ori pielea. Uliţe în care negustorii te îmbiau cu minunate covoare de Ispahan, Siraz sau Iemen, ori cu mătăsuri din ţara chitailor, ori cu brîie rare ; apoi cele unde cărnurile de oaie ori de batal se înşirau în cîrligele din faţa prăvăliilor, şi altele unde te îmbia mirosul cald al lipiilor coapte pe vatră sau cel ispititor de mirodenii aduse cu greu de caravane din India.

Ceva mai departe, acolo unde se sfîrşea bazarul, drumul urca spre uliţele ce duceau la toptangii, care neguţătoreau marfa aşa cum era adusă de caravane, ca apoi să o vîndă negustorilor mai mărunţi ai bazarului, aceştia fiind cei ce şedeau locului în timp ce ei călătoreau întruna.

Mai încolo, erau caravanseraiurile, unde neguţătorii trăgeau de obicei, caravanseraiuri după ţinutul fiecăruia, cu încăperi mari de piatră, curţi largi şi magazii în care se puteau păstra mărfurile. Un astfel de han era pentru moldovenii ce făceau negoţul dintre Moldova şi Stambul. Aici era loc pentru turme mari de oi, căci se ştia ce le e

[1] Beşmet — haină pînă la genunchi
[2] Cekmen — haină ce se pune peste veşmîntul obişnuit
[3] Derviş — călugăr mahomedan

îngăduit turcilor după Coran să mănînce. La un alt caravanserai se adunau cărăușii ce aduceau mierea și ceara din Țara de Jos a Moldovei, ca să facă făcliile și masalale[1] atît de folositoare seraiurilor. Veneau harabalele de la Moldova zguduind drumurile cu încărcătura lor grea, trase de cai iuți și atît belșug fusese în acel an, încît și norodul era îndestulat și negustătorii aveau de unde duce prisos peste ape și hotare.

Iar cel care sta în fruntea negoțului cu Stambulul era starostele Costachi, bărbat ce știa multe graiuri, cunoscînd drumurile negoțului ce mergea de la Cracovia și prin Buda, Sibii, Tîrgoviște, Rusciuc, Tîrnovo și Adrianopole, ajungea la Stambul.

Negustătorul Măriei Sale, în ziua ceea, pornise pe ulița Aurarilor pînă ce a ajuns la o prăvălie unde un bărbat înalt, voinic, cu un început de chelie, dar în plină putere, ședea în pragul ușii.

— Bine te-am găsit, jupîn Honor !

— Albă să-ți hie ! — îi veni răspunsul, după datina aromînilor, care erau statornici în ale negustătoriei. Ai venit iară prin părțile astea.

— Venit, după nevoile și datinile noastre. Aducem una, luăm alta înapoi.

— Nu te-am mai văzut de mult.

— De peste un an.

— Ai adus marfă nouă ? Ceva boloboace cu vin ?

— Numai pentru oameni ca domnia-ta. Știu că n-ai mai fost de mult prin ținuturile Hunedoarei și ți-e dor de ce ai lăsat acasă.

— Asta, așa-i ! Și mai am de stat.

— Cînd te înapoiezi ?

— Acuma, că mi-au venit feciorul și ginerele cu marfa de acolo, n-aș avea nevoie să plec așa curînd.

— Ce mai e pe acolo ?

— Ce să fie ? Nici rău, dar nici bine !

— De ce ?

— Se pare că nemeșii ăi mari turbă de necaz că-i Rákoczi la putere. Știi, el nu-i boier de mîna întîia, nici de a doua măcar. Ia, acolo, un boiernaș de țară mai mititel și ajunse în fruntea Ardealului.

— Așa s-a auzit și pe la noi. Dar s-au schimbat vremurile !

---

[1] Masala — torță

— Și la voi la fel ? !

— În Moldova, liniște.

— Sînt oameni mai blînzi. Dincolo sînt zavistii și uneltiri, căci așa-i omul : aspru și neiertător. Vor la cîrmă numai os domnesc.

— Omenirea-i multă. Se mai premenește.

— De n-o fi cu ochii în patru voievodul ăsta... de nemeșii nu i-o ierta că le-a luat mărirea și puterea de sub nas.

— Înseamnă că a fost vrednic.

— Ei zic altcum : că a avut noroc ! Dă pentru noi, e tot una.

— Așa ?

— Da, jupîn Costachi ! Da. Că sîntem hunedoreni din vremea cînd trăia căpitanul Ioan Corvin. Și strămunii, armîni ca și domnia-ta, atunci s-au așezat acolo, cînd s-a tras el cu oștile după bătălia de la Belgrad. Au fost trei frați ce au intrat în oaste. Unul a murit în războaie, doi au trăit și l-au urmat în ținutul lui de baștină. S-au înțeles acolo bine din grai și cu oamenii, apoi era bogăția lui Dumnezeu : bogăție pe fața pămîntului, comori sub pămînt, că-s munții plini de aur și argint. Numai ce sapi și apare aurul subțire ca firele de păr, ori ca foițele, de juri că-i adevărat ce spuneau bătrînii locului.

— Și ce spuneau ? îl întrebă curios Costachi, așezîndu-se mai în voie și aprinzîndu-și, ca turcii, o narghilea.

— Ce povesteau ? Că în vremuri vechi, craiul cel bătrîn al moșilor și strămoșilor lor, Decebal, fiind în luptă cu împăratul romanilor, ar fi îngropat în munți averi nemăsurate, scoase din adîncul pămîntului hunedorean plin de băi de aur și argint. Iară straja lor a stat, de cînd nici nu se știe, cetatea Devei, ridicată de vechii eroi, cei ce fuseseră înfrînți de oștile romane. Așa ziceau și popii noștri, cînd ne-au sfătuit să nu lepădăm vechea credință și să nu trecem la calvinism.

— N-am mai auzit asemenea legendă, jupîne Honor !

— Nu-i legendă. E adevăr curat. Fosta-i la Deva ?

— Nu.

— Păcat. Fă-ți drum cu neguțătoria într-acolo și ai să înțelegi. Fă-ți drum și ai să vezi cetatea înălțată străjă deasupra Mureșului, ca o împărătiță în zale. Stă sus, pe

culme, cu zidurile ei de piatră ca un ochi viu priveghind valea Mureșului și valea Pîinii. Stă întărită de trei rînduri de ziduri groase, să mergi cu harabalele peste ele. Drumul pînă sus e greu și cotit, făcut numai din piatră. Stau străjeri cu coif pe cap și sulița în mînă și priveghează zarea. Știi, domnia-ta jupîne, ca pe vremea lui Corvin cel bătrîn, erau oameni de ai locului în oaste, că el era valah de felul lui, așa cum erau și strămoșii noastre de și le-au ales de soațe armînii veniți cu oastea lui Ioan Corvin. Și au povestit ce și cum este prin lăuntru. Că au și biserici, și taine, și puțuri, iar unele din ele pot scoate oamenii pe sub munte pînă la Crîscior, ori la Gura Berzii sau la Hunedoara, răzbește și la Paroșeni, acolo unde crește cărbunele sub pămînt numai că dai cu hîrletul. Să mergi numai acolo și să întrebi de neamul lui Rotea ori al lui Sapta, ori al Guraberzii, că-s tot de ai noștri și ei știu a-ți spune din fir-a-păr toate cîte-s ale lor și apoi, după ce s-a prăpădit și craiul Mateiaș, feciorul lui Ioan, cum li s-au luat puterile și toate averile, de am fost nevoiți să ne apucăm de negoț și să ne întoarcem în țara turcului, de unde veniseră cu mai bine de două sute de ani în urmă strămoșii noștri.

Chipul lui Costachi se întunecă.

— Uneori păgînul e mai de înțeles decît creștinul.

— Și la unul și la altul, de bine au parte numai cei puternici. Pentru noi, poporul... trebuie să gîndești zi și noapte cum să-ți duci zilele și cum să-ți ridici feciorii.

— Îi mai bine cînd ai cîrmuitor din legea ta.

— Corvinul nu era de legea noastră, numai de neam, și a fost bun cu noi. Și-a durat castel-cetate la Hunedoara și ne-a luat sub aripa lui... glasul aspru și gros al lui Honor se frînse — dar asta a fost pe vremea moșilor noștri. Acuma, în zidurile cele semețe suflă pustiul de cînd l-au luat niște nemeși străini... sămînța Corvineștilor a pierit. Alt Corvin n-or să mai lase ei să se nască.

— Dar dacă s-ar naște ?

Honor privi ascuțit către Costachi.

— Ar trebui să fie pus peste capetele „Măriților“ și apărat la început numai de oșteni pe sprînceană aleși din oamenii Hunedoarei sau din cei ce-și au casele în munți și pe dealuri. Fă un drum, jupîn Costachi, fă un drum și trage la Gura-Barza, neam vechi de băieș. De-acolo poți

face rost bun de aur curat pentru neguțătoria domniei tale. Se vorbește că voievodului de Moldova îi place mult aurul, aurul și cărțile.

Sprîncenele lui Costachi se înălțară, ca un semn de mirare, iar ochii lui albaștri sclipiră.

— Îi plac hrisoavele ?

— Mai cu seamă cele de legi. Vrea să dea o pravilă nouă, dorește urice ori legi de seamă ale stăpînirilor creștine de aici, să cerceteze, să vadă.

— Ce nu spui așa ? Mergi la ulița armenilor. Întrebi de Agopian. Are el niște bucoavne vechi din vremea cînd aici se chema Bizanț și stăpîneau creștinii.

— Așa ceva mi-ar trebui. Or fi scumpe ?

— Care pergament nu-i scump ?

— Aș vrea să-l văd.

— Armean — armân, o să vă înțelegeți bine.

— Le vorbesc graiul. De unde le-o fi avînd ?

— Armenii ? Păi ei au adunat toate hrisoavele vechi de prin metocuri [1] și ori de pe unde le-au găsit. Dă-i unui armean o carte și-ți dă și sufletul din el. Am auzit chiar despre unul Gheörc ce păstrează o bucoavnă împietrită, aflată într-o peșteră și pe care se deslușesc numai literele de pe prima față. Și-a vîndut pentru ea jumătate din marfa adusă tocmai de la Magara.

— Mulțumesc de îndrumare, dar pînă la el mi-ar trebui niște aur din cel mai gălbui.

— Mult ?

— Cam cît ar ajunge de acoperit un altar și două strane domnești.

— Înalță voievodul vreo mănăstire ?

— Nu. Acoperă cu aur stranele și altarul de la Golia. I-a născut doamna nouă un fecior și are nespusă bucurie.

— Să-i căutăm ceva ca pentru sultan. Băieții sînt mare dar la casa omului.

Capul lui Costachi se plecă puțin, trăgînd un ultim fum din narghilea.

— De. Tot ce-i viață poate aduce și necaz. În viață nu-i bine să te încrezi prea mult. E ca o tîrfă.

---

[1] Metoc — mănăstire

4

Dacă în Stambul mergeai de la Bazar pe ulița armurierilor și coteai apoi către răsărit, dădeai în „Ulița cea mare". Era un fel de fundătură scurtă ce făcea un cot pe lîngă seraiul cel părăsit, unde se oploșeau dervișii rătăcitori ducînd acolo tivgele în care adunau milosteniile. Peste locul acela plutea o liniște ciudată și mai cu seamă ochiul lui Saidac bei, administratorul sultanei-mame, căreia îi aparținuse odinioară palatul ce se părăginise în mare parte datorită focului celui puternic izbucnit cu vro douăzeci de ani în urmă.

Atunci fusese capitala slăvitului imperiu la grea cumpănă, cînd hogea cel mare, Huedin, învinuise pe prima sultană, Soraia, că ar introduce obiceiuri străine de legile musulmane în harem, că ar avea proastă înrîurire asupra padișahului, că ar ține mai mult cu învățătura șeiților [1] și nu cu a suniților [2] și că ar da ascultare spuselor ghiaurilor mai mult decît se cuvine. Așa că, pentru a curma necazul, hogea pusese să se dea foc seraiului în care se afla stăpîna. Numai că Soraia aflase de vorbele ce se răspîndeau pe seama ei. Așa că, atît ea cît și însoțitoarele ei scăpară cu viață, numai eunucii intrați în complot pieiră pînă la unu, iar, la lună nouă, hogea muri de o înțepătură de scorpion, ce-i fusese pus în așternut de mîini dibace în asemenea treburi.

Cei cîțiva meseriași ce avuseseră case pe fundătura de lîngă serai, dispăruseră unul cîte unul ca prin farmec și în curțile pustii se vedeau numai cadînele învelite în feregelele lor. Din ce trăiau, cum trăiau, asta numai Allah o știa.

Pe ulița îngustă și murdară se îndrepta jupîn Costachi cu pași mari, ferindu-se să calce în necurățeniile aruncate pe drumul prost bolovănit, de parcă toate pietrele erau puse cu partea ascuțită în sus.

În mulțimea caselor de lemn se aflau aici și cîteva de piatră. La una din acestea bătu, cu ciocan de lemn în poartă, de cîteva ori. Un turc bătrîn se ivi tîrîndu-și picioarele în deschizătura strîmtă a unei intrări lătural-

---

[1], [2] Șeiți, șuniți — secte religioase musulmane :
a — șeiți — mai îngăduitori ; b — șuniți — fanatici

nice, privi, apoi dispăru și un al doilea bărbat veni să-i deschidă.

Omul nou venit nu avea vîrstă. Subțirel, potrivit de înalt, cu nas lung și buze subțiri, îmbrăcat într-un veșmînt lung de culoarea nisipului îi deschise el însuși poarta, deși părea a fi stăpînul casei, care apărea modestă ; îndată ce-i pășeai pragul, se vedea a fi a unui om înlesnit.

Odată binețele date, trecură împreună într-o odaie mare, luminoasă, de unde se vedeau trandafirii cățărători răsuciți pe cele patru coloane ce dădeau în curtea interioară.

Aici locuia Iusuf-bei, cel ce se împotrivise atunci cînd, cu douăzeci de ani în urmă, sultanul poruncise desființarea a trei companii ale Odei [1] 111 și a armatei ienicerilor, sub cuvînt că felul de luptă schimbîndu-se, îi trebuie 3 000 de ostași să știe a folosi noile tunuri la cetățile din Persia și Europa.

Marele Seraskir [2] cerea mai mulți pușcași învățați în mînuirea tunurilor noi. Numai așa vor putea cuceri cetățile apusului ce-și făureau, pe măsură ce treceau anii, noi sisteme de apărare cu bastioane și focuri încrucișate. Așa apăruse corpul iermenizilor [3].

Adevărul era că înaltul padișah, atunci înscăunat, vrusese să scape de o parte de obolul ce se cuvenea a se da ienicerilor aceștia la înscăunări, și cum nu putea călca datina, căci s-ar fi răsculat, atunci s-a hotărît să-i mai împuțineze, cu atît mai mult cu cît începuse a se teme de ei.

Corpul ienicerilor devenise atîta de puternic, încît el putea pune și răsturna sultani ; și cum faptul se mai întîmplase, noului ales al lui Allah îi încolțise de mult planul ca să-l desființeze cu totul, înlocuindu-l cu o oaste cu mai puține drepturi și mai ușor de mînuit.

Iusuf-bei scîrbit, căci îi plăcuse meșteșugul armelor, părăsise Istambulul, plecase o vreme în Asia Mică, apoi revenise și ca semn al supărării sale își alesese ulița aceasta amărîtă, ca oricine va veni la el să înțeleagă fără vorbe ce așteaptă de aici înainte, din umbră, pe fiecare ienicer, deoarece însuși numele de „Ulița cea mare" spunea destul. Învățase lucrarea aurului și trăia și din

---

[1] Odă — regiment de ieniceri
[2] Seraskir — comandant general al armatei
[3] Iermeniz — artilerist

venitul pe care i-l aducea acest meşteşug ales, pentru care se vedea că are specială înclinare, dar şi din venitul unui caravanserai pentru neguţători cerchezi, căci cercheză îi fusese mama lui, după cum îşi aducea aminte. Avea un harem puţin numeros, nefiind el prea dedat plăcerilor trupeşti, poate din cauza firii, poate din pricina vîrstei. Lumea îi zicea tot Iusuf-bei, cu toată noua lui îndeletnicire.

La Iusuf venise acuma, pentru cumpărare de giuvaeruri fine, Costachi, care ştia că putea afla aici coliere şi paftale cu cele mai alese lucrături şi mai cu seamă îi plăcea să stea la taclale cu acest bărbat, care cutreierase mult lumea şi înţelegea lucrurile mai bine ca un hoge.

— Ţi-s drumurile lungi — îi spuse Iusuf-bei, după ce-l îmbie să stea jos.

— Aşa mi-i datul. Neguţătoria se face în zloată şi vînt. Iar alergăturile nu se măsoară !

— Zăboveşti mult pe aici ?

— Cît să-mi odihnesc bidiviii, cît să-mi găsesc marfa şi să o văd pe domniţa noastră.

— Ostatecă ?

— Nu. A dat-o Măria Sa după feciorul dragomanului Veneţiei.

— Da. Da. Dragomanul Veneţiei... De... ştiu şi eu de va fi bine, de va fi rău...

— Ce vrei să înţelegi cu vorbele astea ?

— Aşa-s oamenii ; aşa-s împărăţiile. Toate au şi bine şi rău în ele. Şi pentru domniţa vrei giuvaericale ?

— Ba pentru doamna cea nouă, că i-a născut fecior Măriei Sale şi poate că nu ştii, da-i circaziană.

— Atunci e frumoasă.

— Ca soarele, Iusuf-bei. Ca soarele, că sînteţi pe acolo un neam de oameni ce nu s-a mai pomenit.

— Femeile îs ca trandafirii ; le aduci tocmai din Hindustan şi le răsădeşti în toată lumea.

— Şi vrea Măria Sa s-o cinstească, aşa precum l-a bucurat.

— Înţeleg. Vei avea tot ce am mai bun. În ultima vreme am lucrat o podoabă ce se poate prinde de-a dreptul peste veşmintele femeieşti şi mai cu seamă o reţea de păr cu cercei cu tot ; e o podoabă ce se folosea tocmai în Persia.

— Aici, unde e lăcatul și cheia lumii e ușor de lucrat. Aveți, Iusuf-bei, de toate! Unde-i puterea mare fi și bogăția la fel.

— Cît va mai fi!

— Ce vrei să spui?

— Nu mai sînt urdiile de altă dată...

— Dar sînt pe toată fața pămîntului...

— Da nu mai e aceeași tragere de inimă... Allah nu mai e slujit cum trebuie... pașii se răzvrătesc...

— Dar se aude că i-ați biruit.

— Nu te lăsa înșelat de ziua de azi. Mahomed ne învață să ne gîndim în aceeași măsură și la ziua de mîine. Urdiile de acum nu sînt crescute în credința aceea, în care noi am fost crescuți. Eram fiii aleși ai sultanului. Și acuma... Am fost și nu mai sînt. Am fost sabia dreaptă a lui Allah și acum sînt neguțătorul. Nu-ți spune nimic starea asta a mea de acuma?

— Mulți ieniceri fac negoț, nu ești nici primul, nici ultimul, Iusuf-bei.

— Poate ai dreptate, poate nu. Sînt multe lucruri în lume care se pare că nu au legătură între ele, dar atunci cînd vei vedea că vor fi mulți ca mine în Stambul, lucrurile se vor lega strîns și din mărul roșu, îmbietor, își va scoate capul primul vierme, semnalul că înăuntru e putred sau că a început să putrezească. Cînd nu va mai fi ienicerimea, nu va mai fi aici iataganul răzbunător al lui Allah.

— De la Arabi a trecut la voi. O să-l dați oare?

— Nu știu... Coranul știe... dar totul se poate întoarce și totul se poate întîmpla în lumea asta mare. Cititorii în stele prevestesc întîmplări, pe care e mai bine să nu le știm.

Tăcură un răstimp, în care, din grădină, se auzi o voce. Cuvintele se deslușeau clar. Era cunoscutul cîntec „Cadîrîmîn“:

„Ustünde
Cadîrîmîn üstünde
Sys dedi domalde
Allah geamîni
Almadî, almadî
Veresiye, vere, vere
Calmadî, calmadî!

„Pe cortul meu
Pic. A picurat Allah viața
Nu ți-a luat, nu ți-a luat
Dar, dînd mereu pe veresie
N-a mai rămas nimic,
N-a mai rămas nimic!

Neguțătorul moldovean înțelese tot și rămaseră amîndoi tăcuți, urmărind firul de fum al narghilelelor și al gîndurilor. Într-un tîrziu, Costachi glăsui :

— Și te-aș mai ruga să mă primești la caravanseraiul cerchez.

— Poate mai afli vești despre neamurile Doamnei celei noi !

Moldoveanul încuviință și rămase să ia cina cu Iusufbei. Îi plăcea cum se gătea la casa acestuia claponul cu orez, vinul dulce de smochine și sarailiile înecate în miere.

Îl prețuia pe Costachi, altfel nu i-ar fi făcut cinstea de a-l ține la masă. Îi arătă apoi garniturile de rubine cu adamante care se puteau prinde ca un guler larg peste rochie și manșete largi la fel din rețea de foi de aur împodobite cu boabe roșii ca sîngele ; dar mîndră era o pălărioară din foi de aur curat, așa cum îl găsise în adîncul pămîntului, căptușită cu o catifea albastră și peste rețea o ploaie fină de rubine mici în chip de flori, avînd de o parte și de alta doi cercei grei curgînd în două rînduri de inimioare din rubine deschise la culoare și mărgăritare de două feluri, unele limpezi, altele lăptoase. Cînd mișca pălărioara, cerceii sunau ca niște clopoței. În dreptul urechii drepte era închipuită, pe borul pălăriei, o floare mare, ca un trandafir cu frunze de smaragde verzi.

Podoabele-i plăcură lui Costachi și, după o tocmeală cît să fie cuviincioasă, le luă pentru doamna Ecaterina. Pentru Simina mai cumpără un inel ca un șarpe cu solzi de smaragde și ochii de rubine, ca dar din partea tatălui ei.

5

Era o vreme atît de frumoasă, de început de iarnă, cum Constantinopolul nu mai văzuse de mult. Cerul albastru, vîntul ușor, soarele luminînd puternic și iarba verde în grădinile seraiurilor.

— De peste optzeci de ani nu am avut asemenea zile, în vremea asta — își aminteau bătrînii.

Pe Cornul de Aur treceau bărcile umplînd de viață și larmă întinsul apelor. În portul cel mare, galerele veneau

încărcate de mărfuri, alături de corăbii lungi ce-şi fluturau flamurile în vînt. Corăbii sosite din tot largul lumii ca nişte vestitoare ale depărtărilor, cu pînzele larg desfăşurate, iar peste ele, sus, se învîrteau stoluri de pescăruşi în aşteptarea hranei ce avea să le pice de la muncitorii corăbieri. Se auzeau diferite graiuri în larma ce umplea portul. În partea sortită magaziilor de mărfuri, se descărcau butoaie grele pline cu ulei sau vinuri străine ; baloturi mari cu mătăsuri din Italia sau Franţa : coşuri pline cu migdale şi alune ; amfore ciudate cu miros pătrunzător, saci pîntecoşi, colivii mari cu şoimi de vînătoare ; păsări viu colorate ce aveau glas de om ; lăzi pline cu mirodenii, putini uriaşe cu peşte sărat sau coşuri largi în care încă se mai zbătea peştele viu, ori din care apăreau legume neobişnuite. Totul se făcea într-un zgomot în care vorbele se amestecau cu loviturile, cu sudalmele, cu porunci scurte sau strigăte îndelungi. Oameni de toate culorile, galbeni cu feţele teşite de mongol, negri cu părul lins de pe coasta africană, cu feţele smede şi staturi înalte arăbeşti, cu feţe mai albe de pe coasta Anatoliei, bălani, ca de pe ţărmul european, între care se distingeau staturile sprintene ale grecilor şi cele mai greoaie ale bulgarilor, toţi se amestecau, trudindu-se pentru ca pîntecele nesăţios al constantinopolitanilor să fie sătul. Erau adunaţi la un loc robi şi oameni liberi.

Către corabia ce tocmai sfîrşise descărcarea se îndrepta, cu paşi iuţi, jupîn Costachi. Corabia se numea „Fortuna“ şi era a lui Harum-bei, care înalt, voinic, cu barbă deasă acoperindu-i faţa, şedea pe puntea de sus. Acolo îl întîmpină pe neguţătorul venit de la Moldova.

— Allah să fie cu tine şi casa ta. Te-ai ţinut de cuvînt de parcă n-ai fi ghiaur !

— Şi zilele-ţi să-ţi fie lungi şi senine, iar marea propice. Sînt şi ghiauri ce se ţin de cuvînt. Ţi-am adus marfa şi banii pentru leah. Trăieşte ?

— Doar te aşteptam. Şi apoi, doi ani de robie nu-i greu de îndurat.

— Ferească Dumnezeu şi de o lună ! E mai rea ca moartea.

— Aşa vrea Allah cu unii dintre noi. Nu ne putem împotrivi. Norocul lui că am aflat că e fecior dintre şleahtnicii cu stare şi mai cu seamă că ai fost aici cînd l-am cumpărat. Altcum...

— Da. Altcum nu-l mai puteam întîlni. Ți-am adus două pungi de galbeni din partea lui tătîne-su.

— Ți-ai luat partea ?

— Nu-mi trebuie. Asta să fie pentru sufletul meu, ba pe deasupra ți-am adus un butoiaș cu zeamă de prune.

— E bun la vreme de furtună ; e bun și pe cer senin. Ce să-ți dau în schimb ?

— Nimica. Ți-am adus și marfa și dacă vrei am și băutură de a noastră de la Cotnari, scoasă numai pentru domnia-ta din țară. Altcum, anul acesta a fost opreliște.

— O iau. Allah vede, Allah iartă ! Viața omului e grea și pe mare și pe uscat. Așa vrea Allah ! Cîte butoaie de batal la saramură mi-ai încărcat ?

— Cincisprezece și cinci cu seu, zece cu ceară și zece cu miere. Întîietate la vînzare îți dau domniei tale.

Chipul turcului se încreți ușor.

— Nu cumva robul ăsta îți este mai scump decît lași să se creadă ?

— Nu, atît că m-a rugat pentru el și o domniță de-a noastră care trăiește în țara lor. I-a fost milă de tinerețea lui că l-a cunoscut de copil.

— Atunci e de neam mai avut decît am gîndit eu. În fine... vorba-i vorbă și un turc drept-credincios nu are să și-o calce ! Facă-se voia lui Allah !

— Aș vrea să văd robul să-l iau cu mine.

— Răbdare. Întîi coborîm la cabina mea, numărăm banii, facem socotelile.

— Nu, Harum-bei, nu-ți fie cu supărare. Întîi iau leahul cu mine la caravanserai, apoi mă întorc aici cu toată marfa mea, care-i în paza lui Ibrahim, îl cunoști, și după aceea primesc banii cuveniți de la domnia ta. Am și eu socotelile mele, mai cu seamă că mă așteaptă apoi Iusuf-bei. Îl știi ? Nu ?

— Dacă te așteaptă Iusuf-bei e altă vorbă. Cine nu-l știe ! Halal bărbat ! Allah îl iubește. Pe el îl prețuiește și ienicerimea și negustorimea. Știe să se facă înțeles, să-și păstreze și capul pe umeri și banii în pungă, ceea ce în vremea noastră ori e minune curată, ori e ales de Allah, acum cînd multe-s la primenire.

— La primenire ?

— Cînd încep drept-credincioșii să se înjunghie între ei la moschee e semn !

— Unde s-a întîmplat ?

— La Tripoli, m-a înjunghiat un arab ; noroc că port cămașă de zale.

Jupîn Costachi își mușcă vîrful mustății groase.

— Nicăieri nu-i liniște pe fața pămîntului ! Așa-i viața, că parcă ai fi tot în lupte.

— Ce ne e scris, în frunte ne e pus, chiar dacă aș ocoli cu a mea corabie toate mările pămîntului. Am scăpat cu zile așa precum robul pe care ți-l dau. Dar să știi, nu-i bun de muncă grea.

— N-a fost învățat. Dar, rogu-te trimite să-l aducă.

Stăpînul corăbiei strigă ceva, într-un grai nedesluşit, către un tînăr ce se afla pe puntea de dedesubt și omul dispăru îndată, pe o scară ce cobora către cala de mărfuri.

Începu să bată un vînt ascuțit încrețind valurile în jurul corăbiei. Marea se învolbura ușor cu sclipiri mate verzui, dar spre larg, culoarea-i se schimba din ce în ce, amestecîndu-se dincolo de golf cu linia orizontului. Mirosuri iuți veneau poate chiar din pîntecele corăbiei pe catargul căreia ședea proțăpită o pasăre cu pene cenușii, privind parcă spre marele cimitir de la Euib ce mărginea Constantinopolul într-o parte, mai vechi poate decît zidul ce-l înconjura ca un stăvilar cenușiu din care se desprindeau nenumărate turnuri. Turnuri despre care se povestea că ar fi fost înălțate la porunca padișahului fie pe banii a cîte unui înalt demnitar, fie pe ai meșteșugarilor aflați în Stambul, fie ei creștini sau musulmani, turnuri despre care umblau povești înfiorătoare, precum că noaptea ar fi bîntuite de stafiile oștenilor căzuți pe acele locuri în luptele lui Mohamed cu două sute de ani în urmă. Se mai spunea că în casele învecinate n-ar avea curajul să locuiască decît cititorii în stele, care nu se tem de nimic, sau tălmăcitorii de vise ce năpădiseră Stambulul de cînd se împlinise întocmai visul sultanului Murad, vis prevestitor de moarte.

Un sol șugubăț al regelui Angliei, trimis la Înalta Poartă pentru a ține cumpăna înrîuririi crescînde a Franței, văzînd turnul Edi-Kulé ar fi spus :

— Maiestatea Sa regele trimițîndu-mă aici nu m-a înștiințat că totuși sînt niște legături, între împărăția otomană și noi la fel de vechi ca și cu alte țări, căci ei au copiat Turnul Londrei și și-au făcut pe malul Bosforului o temniță aidoma cu ale noastre din vremea lui Eduard-Confesorul.

Dar veşti şi zvonuri umblă întotdeauna şi în toate timpurile.

Dinspre turnul înalt, alb şi pătrat, zis „Turnul Fetei" norii se spărseseră lăsînd să pătrundă o rază de soare ce se răsfrîngea peste luciul mării, ca reflexul unei lame de oţel.

Din înaltul minaret al moscheii Suleimanié ce odinioară fusese biserica Sfintei Sofia a bizantinilor creştini pătrunse zvon uşor întărit apoi de toate chemările muezinilor din albele minareturi ale Stambulului, pentru ora de rugăciune a prînzului.

Atunci, se ivi în capul scării corăbierul cel voinic căruia îi lipsea o ureche, însoţind un tînăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, cu faţa suptă, ochi albaştri încercănaţi, păru-i lung bălan atîrnîndu-i în laţe murdare peste umeri. Era înveşmîntat în ce ar fi fost odată o cabaniţă, iar pantalonii zdrenţuiţi lăsau să se vadă o coapsă slabă ca de copil. Picioarele-i purtau două încălţări ferfeniţite. Tînărul închise ochii orbit de lumina zilei şi rămase aşa, în capul scării, pînă ce omul ce-l adusese îl trase într-o parte ca să-l vadă mai bine stăpînul şi neguţătorul.

Dar Harum-bei se şi aşezase pe covoraşul de rugăciune şi odată cu el, toţi mahomedanii aflaţi pe punte, îngenunchiaţi, cu faţa spre Mecca cea sfîntă, unde se afla piatra neagră, miraculoasă, azvîrlită din cer de îngerul Gavril, şi se închinau lui Allah, rugîndu-se parcă cu totul din lumea înconjurătoare.

Se rugau cu patimă şi convingere, ca şi cum între ei şi divinitate s-ar fi făcut o legătură pe care nimeni şi nimic nu o putea rupe.

De la minaretul din portul deodată liniştit, răzbeau frînturi din glasul plîngăreţ al imamului, iar pe celelalte corăbii munca încetă pentru un răstimp.

Robul rămase împietrit acolo, lîngă peretele negru de scînduri al punţii de jos. Încet-încet îşi obişnuia privirea cu tăria luminii răsfrîntă mai puternic de apele mării, care în acea clipă, cînd soarele spărsese cu totul perdeaua de nori, sclipea spre apus ca un cuprins de opale împietrit.

Tînărul ridică atunci ochii spre Costachi şi privirea lui exprima o atît de sfîşietoare nădejde, ce părea a fi fost singura putere ce-l făcuse să supravieţuiască în iadul în care căzuse, încît neguţătorului îi străpunse inima ca un cuţit şi n-avea să o mai uite toată viaţa : aceeaşi

privire ca și tatăl lui, cînd în Cracovia îi dăduse pungile de bani pe buna-credință a voievodesei Movileanca. Îl alesese ca sol de răscumpărare, știut fiind că Vasile Lupu e prețuit de turci și că neguțătorii Măriei Sale știu să deschidă porțile ferecate ale seraiurilor și cunosc, fără a fi bănuiți și dușmăniți, drumurile cele mai bune pentru îndeplinirea tuturor planurilor.

Tînărul, neam cu Potocki, neam cu Visnovietzchi, era Cazimir Koniepolski și privirea lui ruga cerul, marea și oamenii să nu-l uite.

Nu știa că va fi slobozit. Nu-l cunoștea nici pe jupîn Costachi și nu aflase dacă vestea ajunsese sau nu la Cracovia.

Mulți dintre șleahtnicii poloni zăceau în felurite închisori și robii în țara turcului, căci nu se afla popor mai încrîncenat împotriva lor, în această parte de lume, unde urdiile Asiei, în drumul lor vijelios, căutau mereu noi prilejuri pentru ca să-și facă bucuria de a cuprinde tot pămîntul cît se așternea sub picioarele cailor, sau cît se deschidea în fața caravelelor, galerelor și al corăbiilor ce se apropiau de țărmuri.

Bucuria urdiilor era lupta, căci lupta însemna dovedirea bărbăției și a dragostei față de Allah și Profet. Lupta era mama bunurilor, căci după legea războiului, prada se împărțea : fiecare om sau vită, aur sau veșminte, totul aducea cîștig, fie în bani, fie în muncă apoi mai venea și o desfătare a simțurilor care era prescrisă chiar în Coran.

Și așa, cum în Vechiul Testament se cerea „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte" și Coranul cerea pentru potrivnici aceleași pedepse. Dacă ghiaurii înșiși au nimicit seminția lui Veniamin, de ce n-ar desființa ei seminția potrivnicilor, așa cum au făcut cu Bizanțul ? — spuneau imamii.

Lehii trufași însă nu-i lăsau să-și meargă drumul lor, iar ordinele lor religioase porneau la luptă cu tot atîtea cohorte de fanatici, dervișii creștinilor. Și odată cu ei stîrneau și căzăcimea de la gurile Donului și ale Niprului, stîrneau întreaga Ucrainăce făcea parte din republica polonă, cea mai ciudată alcătuire statală cu un rege în frunte !

Iar alături de ei fuseseră și moldovenii o bună bucată de vreme, pînă a venit acest Lupu domn, care pare a le fi acuma supus credincios, ceea ce nu se poate spune despre

voievodul Valahiei, Matei Basarab, os de boier pămîntean, pe care nu te poți bizui, mai cu seamă de cînd a cerut măritului sultan îngăduința de a-i urma la tron nepotul acelui Mihai Oglu, căruia ghiaurii îi spun Mihai Viteazul, care i-a părăsit pe ei și credința ce li se cuvenea spre a se răzvrăti cu lupte și războaie în care a fost biruitor.

Din pricina ghiaurilor e mereu tulburare la fruntarii, iar polonii, cu cît mai mulți în robie, cu atît mai bine împărăției. Dar acest tinerel ce n-are nici o faimă, nu e o primejdie, așa că Allah e mare, Allah e drept, Allah e bun și pentru soarta acestui leah ce nu-i cunoaște mînia și slava !

Puternicul Harum-bei, mulțumit că a găsit o încuviințare a faptei lui, putea lua banii liniștit.

Făcu semn să-i aducă robul sus. Leahul urcă pînă la el, neștiind că e pe drumul libertății. Obrajii trași se făcuseră mai palizi. Chemarea putea tot așa de bine să însemne moarte sau strămutarea lui pe altă corabie, ori pe unul dintre pămînturile îndepărtate ale lui Harum-bei, loc de unde nimeni, niciodată, nu-l va mai putea găsi spre a-l răscumpăra, dacă pînă acuma nu-i aflase urma tatăl lui.

Pe neguțătorul lui Vasile Voievod nu-l cunoștea și nici nu știa că voievodul Moldovei care nu li se arătase vreodată prieten, acuma, la stăruitoarea cerere a Anei Movileanca, îl trimisese pe cel mai dibaci dintre dibaci să-l caute.

Ochii robului se îndreptau acuma cu deznădejde spre cerul mut, care nu răspunsese pînă acuma deznădăjduitelor lui chemări în singurătatea nesfîrșită a captivității. Acea singurătate în care prin crunta învîrtire a roții soartei, tot ce e în jur se schimba în rău neașteptat și deodată, ca un trăsnet, viața își pierde rostul, iar omul devine o rană vie, dureroasă, supus tuturor izbirilor.

Sufletul lui Cazimir era acea rană, iar oamenii din juru-i îl zgîndăriseră, fără încetare, prin puterea lor, prin neputința la care-l supuneau. Dintr-o ființă de sine stătătoare, devenise un obiect ce nu mai avea voie să aibă voința lui și, deși fusese crescut în asprele legi ale catolicismului ce-l îndemnau mereu la datorie și supunere, aruncarea lui într-o stare sub treapta de om, îl măcinase, pînă la distrugere, aproape.

Acuma sta și aștepta cuvîntul stăpînului și neașteptat răsunară vorbele :

— Ai tăi ți-au trimis răscumpărarea, leahule ! De azi ești liber și acest drept neguțător ghiaur te va ajuta să pleci în țara ta. Mergi cu Allah, ce ți-a fost îndurător, căci voia lui se întinde pe larg-lungul lumii, așa precum soarele luminează și Hindustanul și mult mai îndepărtatul Kitai.

Robul nu se aștepta la asemenea noroc. Bucuriile prea mari sînt asemănătoare durerilor : năucesc și te fac să-ți pierzi cumpătul. Tînărul leah se clătină ca și cum ar fi fost izbit. Poate ar fi căzut, dacă jupîn Costachi nu l-ar fi luat binișor pe după umeri și ținîndu-l strîns îi spuse cu blîndețe :

Mulțumește lui Dumnezeu și să mergem. Jos, în port, ne așteaptă un om de al meu cu tot ce-ți trebuie. Să ne luăm rămas-bun și să pornim.

Și salutînd turcul, în chipul în care i se cuvenea, coborî cu leahul scara, ieși pe puntea mare, apoi părăsi corabia și ajunse pe chei, unde-i aștepta slujitorul cu doi cai murgi, chiar în preajma unui cîntăreț în jurul căruia se adunase mulțime de gură-cască, iar versurile lui Junus Emre străbăteau văzduhul pînă la mare sunînd astfel :

„Sufletu-mi clocotește ca marea, trupul în mișcările caicului
Chiar de aș trece peste șapte mări, chiar de aș seca șaptezeci de rîuri
Setea-mi nu se potolește, nu se potolește.
Adevărul are patru laturi, în mine se zbat șapte
Asemeni unor martori : eu în delirul lor alb, rotund
Și de ar jindui de opt ori raiul, și de ar veni o mie de hurii [1]
Ca să-mi abată sufletul, ce preț să cer oare ?"

În piața mare a Stambulului aceste scene erau obișnuite, în port însă, se întîmplau mai rar. Poate că se vestise o corabie ce avea să aducă pe vreunul dintre marile pașale care cîrmuiau ținuturile îndepărtate din Asia, la venirea cărora se aduna întotdeauna mulțimea ce

[1] Hurie — femeie din raiul mahomedan

vedea mai mult decît în marele imam pe adevăratul răspînditor al credinței, deoarece socoteau că puterea sabiei face mai mult decît cuvîntul, iar în acea vreme, după Murad al IV-lea, poporul era mai dornic decît oricînd de ceea ce-l scotea din făgașul lui obișnuit de viață.

Și aici, în portul unde fiecare corabie, fiecare galeră înfățișa o taină a vieții, aducînd aminte de lungi drumuri în care primejdiile se pot urma unele altora cu repeziciunea fulgerelor, aici unde totul amintea de o putere ce biruia pirați și furtunile, în care cer și mare se adunau spre a sorbi viețile oamenilor, nevoia aceea de a trăi într-o fierbere ce zăcea în fundul inimii poporului turc, se simțea mulțumită.

Sînt oameni născuți cu dorul de a trăi liniștiți și alții cu acela de a fi într-un veșnic zbucium, de a avea mereu în față, fie chiar cu prețul vieții, nădejdea a ceva ce va rupe lanțul obișnuit al zilelor și va aduce, în același timp, odată cu profitul și simțămîntul puternic că viața atît a lor, cît și a împărăției are un sens mai adînc implîntat în miezul trăirii fiecăruia, sens ce dă bucuria și adevărata împlinire a trecerii omului pe pămînt, care altcum s-ar mărgini la o înșiruire de umbre, în trecerea lor spre neființă.

Credința aceasta le dădea și gustul colorat al vieții și îndrăzneala nebună din lupte.

Acuma, stihurile poetului din Sarikiöy, mort de două sute și mai bine de ani, le trezea în suflete aceleași căutări nedeslușite ce băteau la porțile minților.

Tînărul polon trecea pe lîngă aceste mulțimi fără să le vadă, izbit din plin de lumina soarelui, ametit de zgomotul neobișnuit, de aerul tare, auzea numai glasul cîntărețului de stihuri, dar în acele clipe cuvintele sunau goale de înțeles în urechi.

Și chiar dacă le-ar fi priceput, adevărul lui ar fi fost altul decît al lor, mai cu seamă că se simțise nu departe de moartea sufletului prin deznădejde, fusese ca un pom aproape uscat de seva nădejdii și bucuriei vieții, fiindcă în captivitate vegetase, nu trăise, iar acum, dezmeticindu-se, prin slobozenie, la viață, în adîncul ființei sale stăruia adevărul ce-i fusese imprimat cu litere de foc din copilărie : că aici se afla în mijlocul unei lumi pe care avea datoria s-o urască pînă la moarte, fiindcă tot ce se întîmplă aici, ca răsfrîngere prin legătură cu ai lui, poate fi numai rău aducînd dureri și moarte.

Jupîn Costachi trecea nepăsător față de oamenii și față de toată viața portului ; era îngrijat numai de gîndul de a-l duce cu bine pe Cazimir pînă la hotarele Moldovei. Izbutise să-l scoată din robie și cu asta era mulțumit. Cînd au ajuns la cai, de la oblîncul șeii scoase un sac din care dădu la iveală o pereche de cizme scurte, o pelerină și o căciuliță, pe care le dădu lui Cazimir să-și acopere zdrențele, înainte de a încăleca.

Se aflau pe un loc mai ferit, lîngă magazia cea mică, unde se depozitau mărfurile mai de preț și alături de care se afla o fîntînă.

Tocmai atunci, acolo, trase un rădvan închis și în timp ce polonul se spăla pe față la fîntînă, Costachi văzu cu mirare, cum din el se dă jos domnița lui de la Moldova, cea căreia aicea i se zicea madona Simona Grillo. Era însoțită de marele dragoman Antonio Grillo și de vorniceasa Marga. Simina nu se schimbase mult, numai îmbrăcămintea venețiană de culoarea viorelelor cu arabescuri aurii și mantia ce-i cădea pînă la glezne o făceau să pară mai înaltă și mai plină. Păru-i negru strîns în rețeaua aurie era îmbelșugat, dar ochii aveau o căutătură aspră în fața mai slăbită. Simina ridicase mîna dreaptă să-și potrivească gluga mantiei albăstrii peste cap. Pe degetul inelar sclipea inelul cu piatra lunii.

Atunci Cazimir ridică fața spălată la fîntînă. Ridică ochii și văzu, după atîtea luni de captivitate, prima ființă ce era apropiată lumii lui, ca o mare ploaie albastră din care-l priveau cu uimire doi ochi nostalgici.

Așa arăta Sfînta Barbara în marea statuie la catedrala din Cracovia. I se păru că are vedenii, clipi din ochii albaștri, apoi văzînd că nu piere, îndrăzni să o privească cu o ardoare pe care nici el nu știa bine către cine se îndreaptă : către imaginea din țara lui, ori către necunoscuta cu mîini de copil, pe al cărui deget sclipea un inel cu o piatră ce părea vie, asemenea unui ochi ce plînge cu ape roșii.

Rămase așa, pironit locului, cu mantia aruncată peste zdrențe. Atîta se rugase să se întîmple cu el o minune, să scape din robie înainte de a fi prea tîrziu, mai cu seamă după ce rana de la cap i se vindecase cu greu. La Sfînta Barbara se rugase și iat-o acum în fața lui albă, mișcîndu-se pe picioare neobișnuit de mici. Și el era slobod și se cuvenea să se arunce la pămînt să-i sărute tivul de

blană fumurie al mantiei și toată lumea turcilor dispăru din preajmă-i ca un fum și se prinse de imaginea ce-l readucea în lumea lui, a adevărurilor creștine, pe care-l întruchipa această necunoscută ce purta la gît o cruce grea de aur bătută în diamante și pe mîna căreia sclipea ochiul atotvăzător, așa cum fusese zugrăvit pe frontonul capelei din casa părintească. Și deodată îi păru că o știe de cînd lumea, că o cunoaște de parcă ar mai fi trăit încă o viață în care ființa din față i-ar fi fost aproape. Vru să i se închine, dar o ameteală sfîșietoare îl apucă. Simți cum îi șiruie pe față sînge cald, purtă mîna la vechea rană ce i se deschisese poate cînd se izbise la ieșirea din corabie de drugul de fier sprijinit de balustradă, apoi nu mai cutează să facă nici o mișcare. Rămase așa privind-o ca pe o minune, cu gîndurile întoarse într-o lume a lui în care căuta să-i prindă chipul necunoscut. Totul se petrecu cît ar sclipi un fulger, așa încît jupîn Costachi înțelese că polonul e la capătul puterii, după atîtea luni de foamete și muncă, peste care mai venise și bucuria prea mare a eliberării și făcu semn slujitorilor să aducă și căruța cea mică, pregătită pentru orice împrejurare, unde să-l întindă pe Cazimir. O recunoscu atît pe Simina, pentru care avea o solie anume de la Măria Sa, cît și pe sora voievodului, ca și pe marele dragoman al Veneției, pe care văzîndu-l, înțelese că-i sosit în port ca să întîmpine o corabie venețiană cu treburi anume la Înalta Poartă. Se vede treaba că cele două moldovence l-au rugat să-l însoțească, fiind ele obișnuite cu o viață mai deschisă, iar aici numai rădvanul și barca se pare că se puteau folosi, deși în ulițele din Pera și Galata femeile europene se mai puteau plimba.

Avea asupra lui o scrisoare a Domnului Moldovei către Antonio Grillo, era bine pusă și avea să i-o dea a doua zi, cînd se va duce anume, la o oră dinainte hotărîtă. Aici și acum nu se cădea să i se înfățișeze, deși dragomanul îl cunoștea pe el, ca și pe Tadeus din feluritele lui călătorii, mai cu seamă de atunci cînd fusese trimis de Vasile Vodă să aducă în țară osemintele lui Barnowski Vodă, tăiat de turci, spre a le înmormînta cu cinste la mănăstirea Barnowski din Iași. Îl ajutase atunci și tot de atunci fusese pus în legătură cu fostul bei de ieniceri Iusuf Mansur, cel de pe Ulița cea Mare, locuind alături de mica turnătorie de ghiulele de tun, unde lucrau hoții puși la pedeapsă.

Așa că acuma i se închină, așa cum se cuvine unui înalt, mare dregător, atît lui Grillo cît și celor două domnițe din neamul domnitorului, pe care în sinea lui îl prețuia pentru stăruința de a urca treaptă cu treaptă toate cinurile boieriei pînă la domnie, bizuindu-se mai puțin pe răposatul mare boier Bucioc ce-i fusese socru sau pe cumnăția Cantacuzinilor, și mai mult pe înțelegerea și sprijinul venit de aici, de la turci, dintre care unii se închideau în seraiuri, în metecuri sau cazărmi, iar alții căscau gura prin bazare și porturi la cîntăreți ce spuneau stihuri despre adevăr.

Atunci se vesti sosirea corăbiei venețiene.

6

Simina se întorsese tulburată după plimbarea din port. Viața aceea plină de culoare pe care o întîlnise acolo însemna pentru ea un fel de respirație cu un aer înmiresmat, dar totuși aer. Era altceva decît veșnica plimbare, în marea grădină a casei, sau cu barca la Cornul de Aur, unde întîlnea alte bărci cu polog sub care cadînele Istambulului, învelite în cearșafuri ce-i aminteau de giulgiuri, se bucurau de briza mării. Avea senzația că trece pe lîngă încărcături cu umbre și dacă n-ar fi fost însoțită de jupîneasa Marga, căreia colonia venețiano-genoveză îi spunea acum donna Marguerita, care avea puterea de a dibui raza de soare de sub adîncul norilor, totul i-ar fi părut întunerec și umbră, căci încă nu-și descoperise harul de a se bucura și de partea bună a noii ei vieți. Parte bună, deoarece Istambulul își avea măreția și frumusețea lui, o frumusețe aspră, ce se oglindea în moschee și seraiuri cu nesfîrșite curți interioare, împodobite cu felurite havuzuri și galerii de coloane în arcade, în răsfrîngerea soarelui, în apele mării ce-i punea o centură de nestemate în zori și în mulțimea aceea pestriță ce-i umplea nenumăratele ulițe, numai că ea era o tînără femeie ce nu înțelegea încă foarte multe lucruri și trecea oarbă printre ele.

Noua ei stare de femeie măritată nu-i adusese nici o bucurie, iar în suflet i se deschisese un gol, pe care nu

avea cu ce să-l umple și trecuse căsătoria în rîndul îndatoririlor de care nu te poți scăpa, așa cum nu scapi de postul cel mare. Dar nu se putea feri de întrebarea chinuitoare : „Oare tot așa ar fi fost și dacă s-ar fi măritat cu omul drag ?“

Nu e mai mare pedeapsă, decît să n-aibă omul ce face toată ziua și să stea numai să se gîndească ; iar ea își dădea răspunsuri ciudate la chinuitoarele-i întrebări, căci fusese astfel crescută încît, deși fata Lupului, mama ei fusese Tudosca Bucioc, cea cu mult prea multă frică de Dumnezeu și cu frîne puternice în viață.

Poate acele frîne îl îndemnaseră pe chipeșul și prea aprinsul ei bărbat la multe abateri îngăduite prin străvechile obiceiuri bărbătești. Dar Tudosca îl iubise și cu sufletul pe Lupu al ei, ceea ce nu se întîmpla cu Simina și din pricina aceasta era aspră în inima ei cu tînărul bărbat, căruia de fapt, i-ar fi trebuit nu un boboc, ci o floare în miezul înfloririi ei, așa cum fusese Marta siriana, pe care o mai simțea încă în sîngele lui și încă nu putea s-o uite.

Și atunci, Simina se închidea în sine, iar pentru ea totul se prefăcuse în vise și frămîntări, în întrebări chinuitoare, în neobișnuite înțelesuri, mergînd spre țeluri de neatins.

Din pricina aceasta și în starea aceasta fiind, întîlnirea din port cu necunoscutul ce a privit-o ca pe o sfîntă vedenie și în același timp cu o mută și sfîșietoare mirare, de parcă ar fi cunoscut-o de mult, a izbit-o pe Simina, nemerind-o în miezul inimii ca un răspuns că între oameni pot exista altfel de apropieri și altfel de legături. Fusese o simplă străfulgerare, după care se întorsese la viața-i de toate zilele.

De cînd venise își făcuse legături în colonia venețiană și cea genoveză, printre soțiile celor ce fie că aveau dregătorii în cancelaria turcă, fie că așteptau cu răbdare, țesînd felurite intrigi ca pînzele de paianjen, în care aveau să prindă slujba mult visată ce le va aduce cele două mari bucurii ale vieții lor : bani și putere.

O domniță însă, căreia tatăl ei îi dăruise totul, rămînea să viseze numai ceea ce n-avea : dragostea.

Dar în Pera, lucrul acesta neavînd preț, niciodată nu se vorbea despre el. Numai tînăra văduvă a beiului de Cipru, de pe cînd Ciprul avusese cîrmuitor un genovez

priceput, o genoveză înaltă și cu talie mlădioasă, acuma rămasă în Istambul, la care venea deseori ambasadorul Franței, îi spusese odată :

— Chipul tău, donna Simona, nu arată a fi la fericirea începutului de căsnicie. De ce oare ?

— Și domnia ta ești palidă și încercănată, donna Elvira.

Genoveza surîsese la acest răspuns într-un fel pe care Simina n-ar fi știut să-l lămurească.

— Ar trebui să-ți cauți fericirea și să lupți pentru ea.

— Dacă asta ar merita osteneala !

— Și de ce nu ? Viața ni-i dată să facem ceva bun din ea, nu să ne chinuim.

— Merită ?

Orice bun dat de Dumnezeu merită să te zbați pentru el să scoți cît mai mult și mai bine. Au nu știi pilda cu sluga și talantul ?

— Ba da. Dar viața mea e atît de neînsemnată !

— Cum poți vorbi astfel ? Fiecare viață își are rostul ei. Ești mult mai tînără decît mine. Ai un tată puternic, bogat, lumea vorbește de daniile ce le-a făcut bisericilor de aici, de darurile mari ce le face sultanului, de marile lui bogății. I se spune Beiul de Aur. Asta nu-i puțin lucru. Ești fata lui și ai intrat într-una din cele mai vechi și mai puternice familii. Ai viața în față și un bărbat tînăr alături. Îl cunosc pe Ambrozie. A petrecut și el ca toți tinerii din Pera ; unde sînt bani e și răsfăț. Apoi e mai bine să petreacă înainte decît după căsătorie.

Glasul Siminei sună ușor :

— Și dacă ar petrece și acuma ?

— Dar tot acasă se întoarce. Nu știi ce înseamnă să ai un soț alături în lumea răsăritului ! Cu el ești în rîndul oamenilor, fără el ești o moartă vie, așa că la seraiul unui pașă ce a murit !

— Domnia Ta te simți moartă ?

Genoveza rîse și ochii ei căprui avură o lucire șăgalnică :

— Eu îs bătrînă, donna Simona. Am treizeci de ani și nu uita că trăiesc lîngă fratele meu, care are nenumărate corăbii de care marele vizir are mereu nevoie. Apoi Carlo e bun prieten cu domnul de Delzane, împuternicitul Franței, care ne povestește atît de multe lucruri cînd vine la noi, că te face să uiți pe ce pămînt trăiești.

— Și povestirile acestui senior pot ține loc de viață adevărată ?

Același zîmbet nedefinit pluti peste buzele subțiri ale donnei Elvira, cînd îi răspunse jumătate glumă, jumătate serios :

— La treizeci de ani !

Numai că uită să-i spună că domnul de Bussy Delzane cînd o văzuse fusese izbit de asemănarea ei cu celebrul portret al Monei Lisa, făcut de neuitatul Leonardo da Vinci, care împodobea palatul regal de la Tuileries din vremea lui Francisc I. Uitase să-i spună că toată copilăria ei petrecută la Genova îi transmisese acel ceva misterios și atrăgător ce avea să se dezvolte cu vremea și că tocmai atunci fratele ei o adusese din nou la Istambul de la mătușa ce o crescuse ; farmecul ei în Pera fusese ca al unei flori de orhidee, pentru care mulți s-au bătut să o ia de soție și că acuma chiar casa ei era una din cele în care se intra cu plăcere, prin felul de a fi și îndeletnicirile donnei Elvira, care avea nu numai alese purtări, ci și o învățătură deosebită, de care știa să se folosească cu măsură, pricepîndu-se să fie femeie fermecătoare.

Genoveza urmă șirul gîndului, o clipă întrerupt :

— Povestirile împuternicitului Franței arată o altă lume, alți oameni, mai asemănători celor între care am crescut eu ; acolo femeile sînt mult mai libere și se pot bucura din plin de viață. Domnitorul Franței e pe jumătate italian și a moștenit toate patimile noastre. Și știi de ce sînt femeile mai libere acolo ? Fiindcă regelui, care e tînăr și frumos, îi plac oameni fericiți în jur, ceea ce nu-l împiedică să meargă regulat la liturghie, deși își face din viața lui o plăcere.

— Putea să nu fie altfel, cînd e rege ?

— Desigur că se putea ! Sînt atîția oameni mari posomorîți, acriți, care nu găsesc în nimic o plăcere și răspîndesc în jurul lor, ca norul înaintea ploii, numai apăsare și năbușeală. Așa se povestește că ar fi fost răposatul rege, tatăl lui Ludovic de acuma.

— Ai dreptate. — Gîndul Siminii zbură la anii din urmă, în Moldova, cînd fratele ei Ioan era mereu bolnav și biata Doamnă mereu tristă. Într-o asemenea năbușire nu se putea vieții, dacă vreai să trăiești. De aceea o lăsaseră să stea mai mult la mătușa Marga. Dacă vrei să trăiești — mai spuse tare.

— Trebuie să vrei. Trebuie să iei din viață tot ce poate fi bun, nu ca la Biblie — rîse de data aceasta donna

Elvira — ci pentru tine însăți. Ceea ce-ți face plăcere și ți se potrivește. Femeile de la Curtea Franței o duc bine. Și bine o duc și în cele mai îndepărtate castele. Nici una nu-și face din căsnicie un lanț sau un mormînt, ci învață să-și găsească încă un prilej de bucurie.

— Și eu eram bucuroasă dincolo, acasă.

— Să încerci să fii și aici. Doar nu ți-e firea posomorîtă.

— Trebuie să am de ce să mă bucur.

— Ai răbdare și vei avea. Uite, am să-ți spun, dacă vrei niște versuri turcești care mi-au plăcut tare mult, ale poetului Nailî ? Vrei ?

— Înțeleg turca. Spune-mi-le.

Donna Elvira își netezi cu mîinile-i lungi cutele fustei albe și cu ochii puțin pierduți într-o zare numai de ea știută, se lăsă plăcerii versurilor :

„La boiul și obrajii iubitei gîndești, gönül [1]
Ai uitat de trandafirul din grădină, gönül
De dor plîngi și lacrimile ți-au curs precum rîul
Întristat că nu-i poți cuprinde mijlocul, gönül
Nici mirosul în rotocoale ale zambilelor
Nici pletele frumoaselor nu te atrag, gönül
Încerci să uiți ca Nailî înecîndu-te-n vin
Trăiești în lumea tristeții, sfîșierii, gönül."

Cînd sfîrși ultima strofă, tăcu, avînd ochii pironiți asupra Siminei, care o privea printr-o boare de lacrimi.

— Frumos, foarte frumos. Îți mulțumesc mult.

— Și mie mi-au plăcut. Numai că acestea sînt versurile lui Mustafa Celebi, cel ce-și zice Nailî, dar viața trebuie să fie alta. El într-o poezie plînge și în alta rîde ; se gîndește la suflet ; însă nu uita că pe lîngă suflet mai avem și un trup, și că ceea ce sufletul crede azi că e viața și bucuria lui, a doua zi chiar, poate să nu mai fie. Mie îmi ești dragă, donna Simina și aș vrea să te văd înflorită ca un crin ce stă în lumina soarelui. Supune-te vieții, că de vrei ori de nu vrei, ea tot te încovoaie. De am putea ieși măcar călare sau la vînătoare, așa cum fac femeile în Franța !

---

[1] Gönül — suflet

Cei doi spahii mustăcioși, sprîncenați, cu picioarele puțin crăcănate, coborîră de pe cai în fața casei lui Iusuf-bei.

— Aici să fie ? întrebă cel mai oacheș, aruncînd o privire disprețuitoare peste ulița ce în adevăr părea moartă și pe care se fugăreau niște cîini cu blana jumulită.

— Dar aici sînt numai niște cocioabe, ca în cel mai amărît sangiac. Și dincolo, seraiul ars. Nu se poate. Cred că te-ai înșelat. E doar vorba despre beiul Iusuf, care a fost ienicer de frunte.

— Nu m-am înșelat. Asta-i casa lui.

— Dar aici, în juru-i, nici nu cred să stea drept-credincioși.

— Nici nu stau. Sînt hinduși, mongoli, ceva persani rătăciți.

— Și ce caută el între lepădăturile astea ?

— Zice că sînt oameni ca și noi și că e un mic loc ce înfățișează mărita împărăție, sau mai bine zis, că așa ar fi adevărata față a întregii noastre împărății.

— Cum se poate ? ! se mînie celălalt mai scund, gata să încalece și să facă drum întors. Ce, oare Iusuf-bei n-a văzut strălucirea moscheelor și seraiurilor noastre ? N-a cutreierat, la vremea lui, pînă la strălucitul Bagdad și n-a slujit la Adrianopole ? A fost doar și pînă la Buda. Aici e o mahala a nenorociților.

— Nu ! Hamdi, nu ! Iusuf-bei știe ce spune, cînd scoate o vorbă. Și el mi-a spus de acum zece ani ce se va întîmpla cu noi.

— De unde a știut ?

— De la întîmplarea nemaipomenită a unității lui, cînd mărețul padișah a desființat-o pentru a cere alți oameni în locul lor și erau doar ieniceri, fruntea și tăria armatei. Noi am crezut că e poate o poruncă venită de la Marele Imam în urma vreunei profeții, dar văd că și cu noi spahii se întîmplă la fel și Allah, în marea lui bunătate, totuși nu ne-a apărat. Noi sîntem oșteni, ce o să știm să facem altceva pentru a trăi ? Se spunea că am fi fost pînă la o sută de mii de spahii pe întinsul împărăției. Cîți or fi mai rămas ?

— Numărul îl știe numai marele vizir.

— Împărăția nu mai are nevoie de noi ? De unde a putut ști Iusuf-bei ce se va întîmpla ? — reveni Hamdi la vechea lui întrebare, strîngîndu-și pe el scurta pelerină ce-l apăra de vîntul tăios.

— L-o fi luminat Allah. El l-a făcut să înțeleagă, întotdeauna, mai mult decît pe alții. Apoi omul pățit vede întotdeauna mai bine în viitor : a făcut parte din Oda 111, cea mai vestită a ienicerilor.

— I-a luat și lui pămînturile ?

Nu cred să fi avut, sau chiar de a avut, nu-i om să-l sperii.

— Nici eu nu sînt speriat, dar pămînturile ce mi s-au dat s-au luat acum pentru gruzini.

— Și cu mine s-a întîmplat la fel. Mai bine să intrăm. Vom găsi un sfat bun și adăpost la caravanseraiul său.

— E cerchez ca și noi, n-o să ne lase.

— Pe cît are să poată. Va trebui să începem o viață nouă.

— Urîtă viață ! Mai bine mi-o pierdeam în vreo bătălie.

— Nu huli și nu disprețui darul lui Allah. Așa ne-a fost scris.

— Se putea și altfel.

— Olüm (moartea) nu trebuie nici chemată, nici rîvnită, vine ea singură, cînd îi e sorocul. Trebuie să înveți numai să stai liniștit.

— Dacă nu mi-ai fi frate mai mare...

— Știu. Adevărul te arde, Hamdi, mai cu seamă cînd ceea ce crezi tu nu se mai potrivește cu vremea. Iusuf-bei are dreptate : ulița este înfundată și posomorîtă, poate să fie un adevăr al privirii spre viitor, către care ar fi bine să privească Înălțimile lor ce stau acuma în seraiuri.

Atunci apăru un bătrîn slujitor, însoțind un bărbat cu port străin, fața și mustăți bălane, încălțat cu cizme mari de iuft.

— Îi vin și ghiauri în casă, mîrîi înfundat Hamdi. Vezi, Abdulah !

— Văd și nu mă mir. Cînd un ienicer de seamă ajunge să lucreze aurul, vin la el toate liftele pămîntului.

Și intrară zornăindu-și pintenii în curtea pietruită de sub arcada căreia se vedea venind chiar stăpînul casei întru întîmpinarea lor.

Nu se mira să vadă ostași cerchezi în strîmta-i ogradă. În vremea lui Murad al IV-lea, cel pe care norocul orb îl înscăunase, puține lucruri l-ar mai fi uimit, de la un padișah căruia lingușirea îi părea a fi cea mai înaltă virtute, care pusese să spînzure pe stihuitorul Hasan Kab numai fiindcă îndrăznise să facă niște stihuri în care luase în bătaie de joc pe unul dintre marii săi dregători, care mărise dările poporului de rînd pînă la sîngerarea nevoiașilor. Dar ce-i păsa Luminii Lumii din seraiul său, lucrat în coloane de marmură, unde havuzuri înmiresmate îi gîdilau nările și auzul ? Mirosul sărăciei poporului de rînd nu ajungea pînă acolo, iar gemetele lui se înăbușeau în închisori. Oftă greu. Moldoveanul venise pentru un vraci, căci leahul se îmbolnăvise de-a binelea și el îl trimisese la Yahya. Dacă putea face un bine nu alegea dacă-i pentru un ghiaur sau un drept-credincios.

Crescuse în el o silă pentru vremile în care trăia și nu avea cum să lupte împotrivă, cînd zi de zi legile noi desființau Codul lui Soliman al II-lea, datorită căruia țara se rostuise de peste un veac, pentru a putea ține în echilibru mulțimea de popoare ce se întindeau de la Buda, pînă în Mesopotamia asiatică și Algeria africană.

Iar Osman întîi, apoi Ibrahim, ultimul vlăstar al lui Ahmed, stricau ceea ce lăsase Soliman și nici măcar de oșteni nu avea cuvenita grijă ; nu numai că nu ținea seama de cîte mijloace noi de luptă apăruseră în Europa, dar în loc să schimbe ce și unde trebuie, făcea tocmai ceea ce nu se cuvenea ; desființa armata ce l-ar fi ajutat la păstrarea împărăției, micșorînd numărul Odelor de ieniceri, unități încercate pe cîmpul de luptă, cu altele create de vizirul ce se îndeletnicea cu aceste treburi.

Iar bieții pași și pașale, ce duceau greul, nu aveau nici cuvînt, nici puterea de a arăta că în felul acesta multe greutăți se vor adăuga păstrării întinsei împărății.

Iusuf-bei vedea, înțelegea, tăcea, căci Istambulul era orașul unde nu se putea vorbi ; împărăția otomană părea atît de puternică, încît ceea ce vedea fostul ienicer putea să treacă drept o nebunie sau o îndrăzneală ce se pedepsea numai cu moartea, moartea fiind singurul mijloc ca osînditul să-și capete răspunsul direct de la profet, dacă a greșit sau nu.

De aceea Iusuf-bei alesese calea izolării, tăcerii și a bunătății, care singure îl mai alinau.

8

Statura înaltă a lui Costachi se aplecă asupra laiței pe care zăcea Cazimir fără cunoștință.

Doctorul turc, pe care-l adusese cu el, îl cercetase cu luare-aminte și spusese că va găsi leacurile folositoare, dar mai întîi scosese o frîntură de metal cît un vîrf de unghie, frîntura ce-i rămăsese sub pielea capului se vede din clipa în care căzuse în robie. Apoi îi acoperise rana cu pînză de paiang și-i dăduse să bea zeamă de țintaură. Mai îi spusese doctorul că leahul a avut noroc : dacă nu s-ar fi arătat nu numai sîngerarea de la cap, ci și sudoarea sîngerie ce-i acoperise tot corpul ca o apă roșiatică, otrăvurile adunate în el l-ar fi înăbușit și ar fi căzut trăsnit.

Îi spălase corpul cu apă de mușețel înflorit, ca pe un prunc, îl învelise cu o pînză udată într-o zeamă albăstrui-verzuie, ce-i ținea răcoare, luîndu-i fierbințelile și acuma bolnavul încetase cu bolboroselile acelea neînțelese, iar aceasta a cincea pînză umedă pe care i-o schimbase, nu se mai înroșise.

Hangiul Sabahattin le dăduse o încăpere mică din însăși locuința lui, așa cum îi poruncise Iusuf-bei. Curată și luminoasă, camera se afla la capătul galeriei dînd drept spre odăile bărbaților casei, unde locuiau și patru din cei șapte feciori ai lui Sabahattin, dintre care Ilhîn era ucenicul doctorului ce-l îngrijea pe Cazimir, iar al doilea, Cemal, cîntărețul cel mai iubit al călătorilor ce poposeau la caravanseraiul cerchez, care-l porecliseră „djighitarul cîntecelor" și pentru care, la zilele anumite, veneau de departe ca să-l audă. Era frumos djighit Cemal, cu statura lui subțire înveșmîntată în tunica strîmtă cercaziană, împodobită cu ceaprazuri, cu pulpele bine strînse în pantaloni negri și cizme cafenii în picioare. Era frumoasă și fața-i albă, pe care sprîncenele făceau o linie îmbinată la rădăcina nasului, iar mustăcioara subțire sublinia numai roșul buzelor arcuite. Pentru Cemal viața părea a fi o zi neîntreruptă de Bairam, cînd își cînta pe suz [1] cîntecele lui de dragoste, pentru care era chemat în cele mai alese seraiuri. El cunoștea o față ascunsă a Istambulului, care era necunoscută restului muritorilor de rînd, căci, marea

[1] Suz — instrument muzical.

capitală a imperiului avea tot atîtea înfăţişări, cîte capete balaurul din poveste.

Era întîi Istambulul căpeteniilor ce se răsfăţau acolo, în partea hărăzită numai lor, în care omul obişnuit nu putea pătrunde că-l opreau oşteni anume puşi de pază, acolo unde nu se ştia nici preţul aurului, nici al trudei zilnice şi se trăia îndepărtat de restul lumii. Aici erau marile grădini şi ţărmul mării. Venea apoi cartierul coloniilor genoveze şi veneţiene de armatori, neguţători şi zarafi de frunte, locuri unde se făcea şi se aduna aurul folositor Ţarigradului. Şi aici grădinile se ţineau lanţ pe malul Cornului de Aur. Apoi părţile ce cuprindeau cazărmile cu portul şi cartierele cu femei desfrînate, ce purtau înalte scufe galbene — pentru a se deosebi de cele cinstite — îmbrăcate în mătăsuri şi catifele, ieşind numai seara din locuinţele lor parfumate cu flori rare de gardenii şi trandafiri, căci sultanul îşi răsfăţa în felul lui oştenii.

Era apoi acea parte a Istambulului cu bazare, pieţe, caravanseraiuri, cu pîntecele oraşului unde larma şi viaţa pulsau năvalnic şi aduceau foloase imediate. Aici putea pătrunde oricine.

Şi la urmă, Balata, puzderia de ulicioare murdare, strîmte, întunecoase cu turci săraci, mici meseriaşi, caraule, cărători de apă, vînzători de bragă şi sarailii, căruţaşi, caravangii, tăietori de lemn, muncitorime măruntă ca plevuşca şi deasă ca nisipul mării, faţă de care o duceau mai bine şi robii de la seraiuri şi care se aciuase în marginile fostului Bizanţ, începînd de la ruinele vechilor palate şi pînă spre ţărmuri. Această centură a slăvitei, luminatei, înaltei, curatei, albei şi atotputernicii „Porţi a Înţelepciunii", „Flacără a luminii minţii şi atotştiinţei", „Lăcaş vremelnic al urmaşului lui Mahomed pe pămînt", în care liniştea şi muţenia dispăruse, fiind înlocuite cu zarva topitoriilor, turnătoriilor, aerul curat cu îmbîcseala fumurilor rău mirositoare, fundături jegoase şi amărîte alcătuind o latură a oraşului, latura de care nici un vizir, nici un umil dregător nu se tulburase şi aşa cum fiecare curte are hasnaua ei, aşa avea şi „Poarta luminii" hasnaua pe care numai localnicii o ştiau sau cerşetorii, haimanalele şi dervişii ce o cutreierau.

Dar Cemal le cunoştea pe toate şi de acolo adunase comoară de cîntece, cu ajutorul cărora fermeca pe înalţii

demnitari cînd le cînta după perdeaua ce-l despărțea pe el de petrecerile lor.

Astfel, frumosul djighit afla uneori multe din tainele ce schimbau de la o zi la alta fața imperiului, fără ca nimeni să-și dea seama ; ca singur semn erau numai capetele ce cădeau pe neștiute, cîțiva demnitari înalți, care dispăreau de boli misterioase, avuții însemnate ce treceau la alți stăpîni, unele leșuri ce se aruncau în mare învelite în saci, spre a-și găsi odihna veșnică și fără plîngerile imamilor.

Astfel că, Cemal era în sine mai prețios decît mărgăritarele Indiei și Iusuf-bei cunoștea acest fapt.

Asupra lui Cemal își aruncase privirea Cazimir înainte de a se pierde în noaptea necunoștinței și cuvintele lui îi rămăseseră în urechi :

„Mai bine veșnic îmbătat de vinul dragostei
Decît să iubești această lume care nu e a ta."

Apoi totul se învălmășise în minte. Se simțea căzînd cu iuțeală după înălțimea unei punți ce ajungea pînă sub ochii înghețați ai stelelor, unde se cățărase el, robul în zdrențe, luat de tătari într-o năvală a lor asupra Pocuției și vîndut la primul tîrg beiului, stăpînitor de corbăii. Cădea cu iuțeală și pe măsura spațiului străbătut, zdrențele-i dispăreau, rănile se vindecau, iar el era deasupra unui pămînt necunoscut, deasupra unor munți, unde-l purta vîntul. Era întîi gol și o ploaie repede îi spăla trupul de răni și de murdărie, apoi îmbrăcase o cămașă albă, aspră și pantaloni albi de pînză groasă. În picioare purta încălțări de piele grosolană legate cu nojițe.

Coborîse pe un vîrf de munte între goruni și frasini. Era sprinten și pe umăr avea un arc. Își dădea la o parte părul lui bălai ce-i cădea în ochi. În fața lui o casă cioplită din bîrne și un cîine lățos ce se bucura la vederea-i, iar el purta în spinare vînat, o căprioară. Din casă ieși o tînără femeie cu o tunică lungă cînepie pe ea. Părul negru, despletit, îi cădea în inele pe umeri. Avea ochii umezi și buzele roșii. Era un chip drag, nespus de drag, și cunoscut, tare cunoscut chiar și ascunzișurile acelui trup le știa. Avea o aluniță pe umărul stîng și alta jos de tot, sub pîntec, pîntecul ce-i rodise lui un copil, care apăru și el pe pragul cel înalt. Era femeia lui și el era bărbatul

ei, dar unde se afla oare ? Unde erau acei munți ? Cine spunea oare :

„Mările trec cu chinul dragostei spumegînd
Însă munții cu statornicia și răbdarea celor de jos"

Cine era el ? Cine era femeia lui ? Era tot una cu aceea văzută undeva, la un port mare și pe mîna căreia sclipea un inel cu o piatră ca un ochi viu. Era una și aceeași ? Făcea sforțări nemaipomenite să-și dea seama unde se află și cine era el. Se pomeni strigînd-o pe femeie Meta și ea pe el Carpes. El era oare Carpes ? Desigur.

Se repezi la ea. O strînse în brațe cu furia deznădejdii, luă și copilul și deodată se simți plin de sînge și de răni. Se auzi vorbind :

— Romanii au pătruns peste munții Orăștiei. Și iar gîndul nu-i dădu pace. — Unde-i Orăștia ? Ce e cu romanii ? El atunci cine este ?

Glasul Metei îi dădu răspunsul :

— Tata și frații mei au căzut în lupta de la Sarmizegetusa. Decebal e mort. Dacii sînt înfrînți. Tu cum de ai ajuns pînă la noi ? Cum ? Dacia moare, Carpes. Ce se va întîmpla cu noi ? Cu micul nostru fiu ? Și tu ești numai o rană, cum ai ajuns la noi ?

Atunci își dădu seama limpede ce e cu el. Luptase la cetatea cea mare de la Grădiștea, luptase pînă la ultima suflare. Cum de era acuma aici, în creasta din spate, la Cogheon ? Căzuse oare la intrarea hrubei ce mergea pe sub munte ? Îi dăduse puteri dorul de a o pune pe Meta și copilul la adăpost. Da. Mai știa el o tainiță ce-l va duce la cetatea Devei. S-o ducă pe Meta și pe Brad, apoi poate să moară.

— Să mergem, Meta, să plecăm. — Luă copilul în brațe și pe Meta de mînă. Îi călăuzea spre peștera acoperită de căderea izvorului. — Grăbește-te, draga mea ! Grăbește-te ! Zilele Daciei sînt numărate. Ca o săgeată îl străpunse întrebarea : Unde-i Dacia ? Da, unde-i ? La Alba, unde a fost cu tatăl lui la... nu mai știa la cine. Și Deva ? E cetatea cea mare, acolo unde aurul țîșnește cu apele rîului Marisus. Acolo s-au dat ultimele lupte, la Deva și pe rîul Crisus. O va scoate la gura minei celei părăsite. Se opri din drum. O strînse cu patimă în brațe, din toate puterile. Mărite Zamolxis ! Apără-i — se pomeni strigînd. O îmbrățișă mai strîns, înainte ca neașteptatul

zbor de săgeţi să-i ciuruie pe toţi trei îmbrăţişaţi, înainte de a intra în peşteră. Vie rămase din ei numai sclipirea inelului cu piatra lunii.

Şi căderea în gol, sub ochii înghețaţi ai stelelor, reîncepu. Cineva îi împingea în prăpastia ce se căsca alături de ei. Se prăbuşeau toţi trei şi pe măsură ce înaintau se desprindeau unul de altul, rănile se vindecau, petele de sînge se ştergeau. Apoi iar nu mai ştiu nimic, decît o plutire de pasăre în spaţiu orb şi gol, gol de soare, gol de lună şi de stele. Apoi puterile-i începură să crească, lumina din jur i se trase în coşul pieptului şi inima începu să-i bată. Zbura printre vulturi golaşi ce-l ocoleau şi se opri pe marginea unui lac, tot pe creasta de munte. Era un tînăr djighit de toată frumuseţea, aidoma lui Cemal şi tot Cemal îl chema ; ba nu, Bedreddin din munţii Keraburun, Bedreddin, cel al cărui cîntec îl îngînau bărbaţii aflaţi pe corabia neagră a rumilor [1]. Cu fildeş erau împodobite mînerele hangerelor lui, cu fildeş, mînerul iataganului sfînt ce-l înălţa spre slava lui Allah, cel fără margini.

Veninul şerpilor, aşa cum ştia să-l amestece, prefăcîndu-l în leac, doctorul ture, avea puteri miraculoase : potolea durerile şi oprea însăşi otrăvirea sîngelui. Aşa încît Cazimir Koniepolski începu să-şi revină cu greu, dar scăpase de primejdia morţii. Din tot coşmarul acestei ciudate boli el nu-şi mai amintea decît cele două vise, dacă vise puteau fi numite.

Or, cum el învăţase trei ani la înalta şcoală iagellonă de la Cracovia, s-ar fi putut ca între cunoştinţele lui să le fi avut şi pe cele despre români şi de războaiele lor cu Dacii. S-ar fi putut ca fiind robit odată cu un prea învăţat frate al ordinului dominican să fi aflat mai multe întîmplări ale trecutului de la acesta, dar limpezimea ce o avusese această scurtă trăire din vis îl zguduise în chip ciudat. În vis făcuse una cu eroul legendei lui Bedreddin şi senzaţia morţii în lupta cu Mustafa îi fusese limpede. Se vedea în mijlocul celor două mii de djighiţi luptînd, pînă ce sabia necredinciosului Mustafa îi zburase capul.

— Dacă am înnebunit ? se întrebă şi atunci destăinui doctorului turc frămîntările lui. Nu era de mirare ca

[1] Rumi — greci

vraciul să-l înțeleagă, după doi ani de robie. Dar ceea ce-l izbi era faptul că leahul îi vorbea într-un vechi dialect cerchez, pe care pînă atunci nu-l cunoscuse.

Cazimir căuta a prinde firul ciudatei vedenii din somn. Să fie oare acesta adevărul ? Atunci cum deodată s-a visat păgîn, altă dată drept-credincios fiu al lui Mohamed și acuma e creștin ?

Care să fie adevărul necunoscut de oameni ? Unul mai presus de Allah și legea Coranului ? Viața să fie o scînteie ce dăinuie prin suflet, mai mult decît această rapidă trecere spre moarte, care totuși este numai o poartă dincolo de care se află marele adevăr ? Doctorul nu-i putea răspunde. El vindeca trupurile, dar legile sufletului îl depășeau și poate numai cititorii în stele ar fi știut să-i spună acestui leah care-i rostul ciudatelor trăiri din vremea bolii.

Ce-i putea spune ? Nu-i dăduse nici un fel de fiertură de buruiană, care să-l facă să aibă vedenii. Nici la durerile mari nu i-a dat iarbă de Mexic. Atunci ? Sînt întrebări făcute să nu aibă răspuns. Numai una și-a găsit dezlegarea. Cum chipul femeii a fost unul și același mereu chipul necunoscutei ghiaure pe care a întîlnit-o în port, l-a întrebat pe negustătorul moldovean dacă-și aduce aminte cine e, căci a salutat-o. Și cînd a aflat că e nora dragomanului venețian și fata voievodului Moldovei, s-a gîndit că-i bine să-i spună drept să înceteze cu visele nopții.

Sultana Validé Bahrum avusese parte să-și vadă trei fii padișahi ; își purta din umbră titlul atît de pizmuit de nenumăratele cadîne ale haremului de peste douăzeci de ani și tot de atîta vreme își folosea puterea cu mare chibzuință. Iar dacă, în prilejuri rare și învălită pînă la pămînt în voaluri, se sfătuise cu marele vizir și cu Muftiul [1], atunci cînd împrejurările o ceruseră, acuma aproape că nu le mai simțea nevoia și din instinct, cît și din deprinderi cîștigate, dădea sfaturile ei lui Ibrahim-sultan.

Ajutată și de legile Coranului, care sileau pe padișahi a purta respect mamelor lor, sprijinită de legea sfîntă și de datină ce se ținea cu strictețe, Ibrahim trebuia să asculte cuvîntul mamei sale, și cum sultana Validé se bucura de venituri ce se urcau anual la peste o mie de pungi de galbeni adunate din întregul pămînt al împără-

[1] Muftiu — un preot de rang înalt

ţiei, uneori cînd se simţea nevoia unei grabnice înarmări ajuta cu banii săi vreun război. Era bine să i se cîştige bunăvoinţa. Cu atît mai mult, cu cît, după datină, sultana Validé aducea, în haremul lui Ibrahim, cît ţineau sărbătorile Bairamului, în fiecare zi, cîte o fecioară. Iar aceasta, tînără, frumoasă, cu aleasă creştere şi împodobită cum se cuvine unei mirese, era înfăţişată de însăşi sultana, fiului ei. Tot sultana Validé era aceea care alegea, dintre darurile făcute în fecioare de către viziri şi paşi, pe acelea ce se cuveneau a fi în apropierea Padişahului, fără încuviinţarea sa neavînd voie să-i fie înfăţişată nici una.

Iar cum peste datini nu se poate trece fără a se călca preceptele Coranului şi cum Kicteindai Validé Sultanu [1] avea ochi ageri şi urechi ascuţite fiind cu totul devotat sultanei Bahrum, nu se putea trece peste cuvîntul Înălţimii Sale, ce avea puterea de a opri chiar alegerea unei Sultana-Hazechi [2].

Aşa încît, sultana Validé înştiinţată că fiul său avea de gînd să ceară ostatecă pe fiica beiului de la Moldova, şi cunoscînd că una dintre domnite, măritată după fiul dragomanului veneţian, se afla la Stambul, a dorit să o cunoască pentru a-şi da seama cum îi va fi sora ce avea să stea în grija ei. Cum nu-i plăceau femeile urîte şi lipsite de alese purtări, voia să vadă pe Simina pentru a se lămuri şi asupra Ruxandrei. Se mai întîmpla ca ostatecele să aducă încurcături şi cum de ele nimeni nu se poate atinge cîtă vreme rudele ei nu se făceau vinovate faţă de împărăţie, atunci cuvîntul dat trebuia ţinut cu sfinţenie. Nimeni nu a spus vreodată despre acest voievod că nu le-ar fi cu adevărat supus şi prieten şi cîtă vreme îşi plătea tributul nici Al Coranul nu da voie să se atingă de el.

De-i va plăcea şi-ar mai umple urîtul vremii, căci deşi ar fi dorit să aibă şi fată, nu avusese parte să-i trăiască, cu toate că, după obiceiul de la Înalta Poartă, a da naştere unei fete era ca şi cum nu ai fi născut.

Aşa au spus Ulemalele [3] şi Fetva [4], numai că ea avea în adîncul inimii cu totul altă părere, cu atît mai mult cu cît beiul de la Moldova trimisese la sărbătorile de circum-

---

[1] Kicteindai Validé Sultanu — ofiţerul sultanei pe post de vistiernic şi strîngător de birurile cuvenite sultanei mame.

[2] Sultana-Hazechi — prima sultană

[3] Ulemal — funcţie preoţească

[4] Fetva — cea mai înaltă funcţie între Ulemali

ciziune a fiului lui Ibrahim douăzeci de mii de bani argint, două coroane de aur bătute în mărgăritare, optzeci de coți de stofă cu flori de aur și argint și patru piei neobișnuit de mari din blană de rîs.

Iar pașa de Silistra, cel căruia îi era încredințată apărarea transporturilor de miazănoapte, cînd venise de la Babadag, unde își avea cetatea, îi adusese nu numai dar neprețuit din partea acestui bei, dar și încredințarea că nu le va ieși din cuvînt. De această stare de lucruri o încredințase prin Kicteindai Validé Sultanu și Kihaia [1] Ketcuidebeg al vizirului.

Aceasta se întîmplase în toamnă, pe cînd se afla în palatul Davud Pașa, deoarece obișnuia a-și petrece zilele frumoase în afara Istambulului, unde erau cele mai frumoase grădini, aidoma celor din Erzerum.

9

Dacă cineva ar fi întrebat-o pe Simina ce a înțeles din patru ani de căsnicie, n-ar fi avut ce să răspundă. Cînd sufletul nu-i părtaș, cînd nimic nu transfigurează legile naturii, gustul rămîne amar și datoria rămîne datorie; nici tinerețea nu ajută la nimic. Dragostea își are legile ei : ori e, ori nu e, iar firile care au norocul de a o întîlni, căci și asta e un noroc, nu mai pot fi păcălite nici de simțuri, nici de datoria impusă la citirea cununiei. Madona Simona Grillo, care intrase neprihănită în Istambul, înțelegea astfel prea puțin din bucuriile ce ar fi trebuit să-i lumineze noua viață, ba mai mult și apropierea lui Ambrozie îi era o silnicie pe care o suferea, deoarece așa se cuvenea și gîndea că așa îi fusese soarta. Nu avea putere să i se împotrivească și totuși tinerețea din ea nu se lăsa biruită. Era la fel de gingașă, la fel de plăcută la vorbă, cu gîndurile la fel de întoarse înapoi.

Prinsese repede limba italiană și se putea înțelege cu cei din jur și mai cu seamă cu donna Lucreția, soacra ei, femeie subțirică și harnică, ce-și găsea tot rostul și plăcerea vieții în acea vașnică îngrijire a unei case mari și

[1] Kihaia — secretar.

grele, treabă la care era ajutată de mulţime de slujnice. Păru-i blond albise uşor, făcînd o spumă mai deschisă pe lîngă tîmple, ochii-i cenuşii arătau blîndeţe, gura cu buzele subţiri nu se deschidea niciodată a ceartă, totuşi cîrmuia cu o mînă de fier pe toţi cei ce ascultau de ea. Îi plăcea uneori să meargă însoţindu-şi bărbatul, cînd se ducea la palatul Cesagan de pe malul Bosforului, la parcul Ildiz, închis pentru restul oamenilor. Dar marele dragoman era deseori chemat acolo, iar ea avea voie să treacă dincolo de palatele fiilor sultanului, mai departe de chioşcul Maltei, de marele lac şi trecînd dincolo de casa de vînătoare avea îngăduinţa să-l aştepte, însoţită de slujitoarele sale, la chioşcul Ortakïoy, unde se închina după datină sultanei celei mari sau cu prilejul Bairamului, frumoasei sultane Mectum, favorita lui Ibrahim.

Arareori veneau şi pe marea uliţă a Beciktakului, cînd sultanele se aflau lîngă lacul Becikaci, loc anume amenajat pentru ele, unde aveau un chioşc lucrat numai în marmură, în stînga marei moschei a lui Klidij Ali, în apropierea căreia se afla seraiul lui Ebulk-Huda, marele vrăjitor al sultanului.

Donna Lucreţia rămînea la chioşcul Hamidré, iar marele dragoman trecînd pe drumul Ildizului, dincolo de moscheea Tekké Hasîli a sultanului, se îndrepta spre seraiul unde erau primiţi atît dragomanii apusului cît şi ai ţărilor ce le plăteau tribut pe larg rotundul lumii.

Acest serai se afla destul de aproape de marele harem al sultanului, de locuinţa sa, cît şi de lăcaşul eunucilor, ca şi de al beilor ce se aflau în imediata poruncă a padişahului. Şi cum aşteptau venirea ca ostatecă a domniţei Ruxandra, ce avea să locuiască în seraiul sultanei Validé, donna Lucreţia mergînd cu darurile dinainte pregătite la seraiul cel mare, o luă şi pe Simona, dînd ascultare poruncii sultanei Validé, deoarece pînă atunci nora sa nu fusese încă înfăţişată Marei Sultane. În sinea ei, donna Lucreţia dorea să o înveselească în felul Istambulului pe fata lui Vasile Lupu, sau să o facă să priceapă cît de bună îi e viaţa, pe lîngă aceea a turcoaicelor şi a femeilor marelui Padişah. Obiceiul locului cerea ca îndată ce coborau din rădvan, să se acopere cu tradiţionalul văl albăstrui ce nu lăsa să li se vadă decît ochii şi aşa să pătrundă înlăuntrul palatului. Intraseră pe poarta haremului dinspre apus. Dar cînd s-au dat jos, tocmai ieşea marele vrăjitor şi

cititor în stele de la seraiul sultanei. Era înalt, slab, cu ochii adînciți în cap sub sprîncene stufoase. Turbanul roșu avea o pafta cu granate negre, iar halatu-i scump, arabescuri violete.

Întîi le privi aproape fără să le bage în seamă, apoi se opri cu ochii spre mîna Siminei, pe degetul căreia inelul cu piatra lunii făcea ape vii, aidoma unui ochi care ar clipi, schimbîndu-și culoarea cu o repeziciune uimitoare.

Ebulk-Huda o măsură din cap pînă în picioare, cu încetul, apoi privirea-i trecu asupra donnei Lucreția.

— Chissir Elles[1] ! murmură el. — Femeile astea au moartea în jurul lor ! Moartea le dă tîrcoale. Din val de mare, din vînt de munte le pîndește pe ele și neamul lor, nu numai pentru păcatul de a le fi văzut chipul azi, nu numai pentru că sînt ghiaure și calcă anume pe urmele mele. Dar văd în jurul lor capete care cad, iatagane sclipind, focuri arzînd, femei prăbușite ce plîng, ape ce se-nvolburează. Gemete peste Istambul, plînsete peste un pămînt străin ! Allah izbește cum izbea Murad, răposatul sultan și stinge un neam ce nu ne e împotrivă. Numai femeia cea tînără, deși va păstra inelul, va fi ca pasărea călătoare ce nu și-a aflat cuibul aici ; pe fruntea ei acum acoperită nu-i pată de sînge, urmele ce le lasă picioarele, mici, nu se amestecă pentru totdeauna cu pămîntul, dar colțul stîng al vălului ce se tîrăște pe jos, îi va tîrî pe toți cei ce i-a lăsat în urmă, în marea neființei, așa cum a hotărît Allah.

Ebulk-Huda nu știa cine sînt și nici n-a întrebat. Gîndurile și vedeniile lui și le-a mormăit singur în barba-i neagră. Numai eunucul Hassim, de strajă fiind, le-a înțeles. El o cunoștea pe donna Lucreția, știa cu cine vine și s-a înspăimîntat în sinea lui de profeția făcută, deși în viața lui văzuse multe.

Dar el știa că viețile oamenilor sînt praf și pulbere în fața marelui judecător al lumii, cel care hotărîse să fie el eunuc în loc să se bucure de toate cîte viața le poate dărui unui bărbat ; așa era numai un sac umflat care-și mistuia greoi tainul zilnic și păzea femeile padișahului și printre altele pe prea frumoasa Mectum.

---

[1] Chissir Elles — nemuritorul Ilie (profet legendar musulman).

Înlăuntrul palatului, după ce trecură prin mai multe săli și cîteva încăperi, ajunseră în iatacul cel mic, unde se afla sultana Bahrum, mama sultanului Ibrahim.

Culcată pe o sofa acoperită cu perne prețioase, Kissem nu părea să aibă cincizeci de ani. Era o grecoaică puțin îngreunată de vîrstă, dar cu glesne și încheieturi subțiri, cu pieptul plin și mijloc încă frumos, cu obrazul smead, neted și ochi mari, focoși cu sprîncene groase, îmbrăcată în mantie aurie, avînd unghiile de la mîini și de la picioare vopsite în roșu, așa cum îi plăcuse răposatului sultan, pe care ea îl iubise.

Murindu-i stăpînul și soțul, sultanul Ahmed, cel ce o făcuse Sultana-Hazechi, ea se purta așa cum îi plăcuse lui cînd o asemuise cu un fruct de rodie. Îi păstra amintirea ca a celui mai aprig bărbat ; știa din spusele ce străbăteau haremul că fusese cel mai bun călăreț, cel mai destoinic arcaș, cel mai iute de picior la alergare și statornic în toate cele ce-și punea în minte, iute la gîndire. Atîta că, din cînd în cînd, îl apuca cîte o nebunie a nevoiei de a ucide și atunci era primejdie. Dar poate numai așa putea fi biruitor în toate războaiele, făcîndu-și mînă pe mulții și înspăimîntații lui supuși. Și Yahye Bahrum, sultana văduvă, își umplea golul inimii de acum cu un cîntec. Roaba greacă cînta cînd au intrat. Le-a făcut semn să stea jos pe divanul de lîngă fereastră și ascultă mai departe, cu ochii întorși spre amintirile tinereții ei.

Chrisanta ciupea coardele unui silsdor (harfă) și vocea ei răsuna plină de dor în tăcerea odăii.

„Te-ai rupt din al Greciei pămînt
Tu, sufletul meu !
Din marea albastră te simt o fărîmă
Ce cată mereu
Talazul din care și-a fost luat ființa.
Și zbuciumul tău
Mă poartă spre valul lovit de furtună,
Mă poartă mereu
Să aflu din vîntul ce cîntă pe ape.
Din valul ce prinde din nori să se îngroape
Ce vrei tu și eu.
Visezi cer albastru cu flori de lămîi
Și coasta grecească și dorul dintîi,
Tu, sufletul meu.“

Greaca ciupi ușor coardele instrumentului și tăcu.

În sufletele lor de copii ai coastelor Peloponezului, crescuți pe țărm de mare, unde veșnic poposeau corăbii, aceeași nostalgie pătrundea ca o ceață rupîndu-le de ceasul prezent.

Și nu uitase niciodată cuvintele auzite pe cînd se afla cu padișahul la Ogli Jalisi[1] și a venit acolo muzicantul grec Hector, cel ce cîntase atît de neasemuit de frumos pe cînd trecea cu barca pe sub ferestrele lor. Atît de minunat cîntase, încît parcă se deschideau cerurile și însuși șahul șahilor trimisese pe Emirzerum să-l cheme înlăuntru, să-i desfete cu vraja vocii lui.

Atunci marele muzicant al șahului, Emirzerum Ogli, persanul, aflînd că necunoscutul este grec, spusese : „Slăvite, supușii aceștia, care stau astăzi sub sceptrul vostru au fost odinioară domnii voștri. Și eu am văzut prin acest cîntăreț că ei au meritat această cinstire. Într-adevăr, eu am citit în cronicari multe spre lauda lor ; cu toate acestea n-am putut să aflu în poporul acesta pe cineva măcar care să merite laudele ce li se aduceau odinioară. Dar spre fericirea mea, astăzi am dat de un bărbat, căruia dacă toți ceilalți greci îi sînt asemeni, atunci într-adevăr că acest popor s-a cuvenit a fi domn asupra împărăției voastre, cît și a fi acum în serviciul vostru. Căci, deși cred că între toți oamenii împărăției nu este un altul mai meșter în arta muzicii decît mine, totuși eu abia sînt demn a mă numi școlarul acestui grec."

Și alesul Emirzerum ale cărui cîntece înfiorase inimile tuturor celor ce-l auziseră, după ce-i dăduse grecului un dar de mare preț, se aplecase sărutîndu-i mîna de trei ori în semn de cinstire a acestei arte de neprețuit a umilului cretan. Apoi se întorsese și făcînd o adîncă închinăciune în fața sultanei Kissem, pe atunci încă tînără și maiestoasă, adăugase :

— Știam că Înălțimea Sa Șahzade Bahrum[2]-Kissem e de obîrșie greacă și am fost întotdeauna supusul său rob, ascultător la porunci, acuma însă aceasta obîrșie mă face să o socot mai presus de toate sultanele ce au stat vreodată în haremul Înalților Padișahi și a tuturor emirilor — și-i sărutase vîrful încălțării, ca pe o filă sfîntă din Coran.

---

[1] Ogli Jalisi — palat pe malul Bosforului

[2] Bahrum — puternica

Bahrum-sultana nu uitase și acuma surîdea trecutului, umplîndu-și prezentul cu el.

Apoi Bahrum-Kissem își scutură ușor capul pe care părul negru strălucea ca o cască, cerceii scoaseră un zăngănit de lănțișoare și atunci donna Lucreția se sculă, se aplecă în fața-i și, după ce îi ură bună și lungă sănătate, o înfățișă pe Simina care ținea în mîini sipetul cu daruri, ca pe fiica iubită a credinciosului voievod Vasile Lupu de la Bogdan Iflak și totodată prea buna sa noră. Apoi o vesti că, în săptămîna ce vine, va sosi la Înălțimea Sa, mezina domnului Moldovei ca ostatecă, despre care își ia îngăduința să creadă că va fi pe placul ilustrei sultane, mai cu seamă că îi plac mult cîntecele și are o voce frumoasă.

Sultana Kissem încuviință, primi darurile, le dădu dulciuri și le lăsă să asculte din nou muzica.

Era un vechi cîntec de dragoste, un ghiuzel ce o înfiora pe Simina :

„Mectum ! A ta-i iubirea mea curată
Ca zorii unei dimineți
În crîngul înflorite-ți vieți
Cînd totul cîntă și tresaltă
În a luminii strălucire
Și limpede-i întreaga fire
Mectum ! Duioasa mea iubire
Crescută sub a lunii rază
Cînd visurile-mi stau de pază,
Iar cerul e nemărginire
De scînteieri ce mă-nfioară
Ca fața ta de floare rară
Mectum, Mectum !“

Sultana Kissem le întrebă dacă le-a plăcut cîntarea, dacă i-au priceput cuvintele, apoi le întrebă de sănătate și copii ; aflînd că Simina încă nu-i mamă, o sfătui să se grăbească, căci tinerețea-i scurtă, și cum vorbise cu ele grecește, le mai făcu cinstea a le mai îmbia cu fructe și prăjituri, apoi le lăsă să plece.

Simina păși se pentru prima oară într-un harem ; pentru prima oară văzuse pe sultana-mamă. Totul îi păruse ireal, ca scos dintr-un basm straniu visat cu ochii deschiși.

Marmura aceea roz și albă din care erau înălțate coloanele, brîiele încrustate și nenumărate pietre scumpe ce

înconjurau pereții încăperii de formă ovală în care fuseseră primite, covoarele groase aurii, divanele ce sclipeau de atîta fir de aur, femeile acelea cu șalvarii acoperiți de o rețea de peruzele, cărnurile lor albe ce se întrezăreau sub subțirimea mătăsurilor, ochii vopsiți încît să pară imenși, ochi goi de gînduri, ca o întreagă adunare de ființe moarte, trăind în amintirea unui mort și totuși ducîndu-și viața mai departe, împodobite ca niște idoli, au înspăimîntat-o în adîncul sufletului.

Simțea o luptă surdă de supraviețuire peste un neant, căci nici o cadînă, oricît de tînără ar fi fost, nu avea nici viitor, nici viața ei, aidoma plantelor ce trec peste iarnă învelite în zăpadă, dar nemaiînflorind niciodată.

Numai cîntecul acela grecesc, ce o întorcea pe Bahrum sultana în vremea cînd se numise Casandra-Zimié, de neam ales de stăpînitori din Salonic, frumoasă și plină de viață. Cîntecul acela adus cu ea în robia-i din care se înălțase pînă aproape de scaunul împărătesc unde o purtase dragostea fiului ei Ibrahim, era un semn al întoarcerii spre trecut de unde-și luase puterea pentru a trăi mai departe și a ține frînele ce i se cuveneau în mînă. Așa or fi arătînd chipurile idolilor despre care atîtea i se povestise ! Simina se cutremurase. Dairaua și cîntecul erau singurele porți spre lumină ? Dar singurătatea sufletului și lipsa de speranță cum se puteau înlocui ? Lipsa de iubire ? Ce se putea pune în loc ? Marmura rece ? Belșugul giuvaerurilor ? Cîte o plimbare cu barca acoperită pe Lacul cel Mare ? Sau în parcul Yildiz ? Toată viața dusă într-un țarc ? Toată ? Oare credința le dădea puterea de a merge astfel mai departe sau o împietrire a inimii ?

Și sora ei, Ruxandra, cea atît de plină de viață și atît de răsfățată pînă acuma va veni să trăiască în acest palat cu umbre ? Palat în care nu se aud glasuri de copii, nici pasul, nici rîsetele unor bărbați, nici larma unei petreceri la întoarcerile de la vînătoare ?

În ce fel de momîie avea să fie schimbată biata ei mezină ? Dacă i s-ar fi îngăduit să o țină cu ea, acolo, în Pera, pe malul Cornului de Aur, ea ar fi ferit-o de primejdia unei asemeni amorțiri. Auzise că pentru feciorii de domn ostatici primejdia e mai mare, căci între demnitarii Stambulului căpăta cei mai mulți năravuri în contra naturii, dar nici pentru fete nu-i bine să se deprindă a vieții între cadîne !

Pe țărmul Cornului de Aur, viața își desfășoară altfel firul, iar ea și-ar fi găsit un rost avînd grijă de Ruxandra.

Așa, nu o trăgea inima spre nimic. Drumul ei se oprise aici ; se simțea aidoma unei păsări pe o creangă : nimic sigur, nimic de care să se prindă în jur, mătușa Marga era bună că a întovărășit-o și mai cu seamă că a rămas cu ea ; se vede că avea și domnia sa un mare gol în suflet de părăsise casa și țara ca să vină aici, unde a înțărcat dracul copiii.

„A fugit și mătușa de amintiri cînd m-a însoțit pe mine și acuma toată ziua își găsește rost de treabă, ca să nu stea o clipă. Ne-am adunat două dureri pe un pămînt străin, ca să ne sprijinim una pe alta. Dar ce putere am eu ? Îmi obosește și capul și limba tot vorbind în graiul lor italienesc și căutînd să-l înțeleg cînd vorbesc atît de repede și atît de mult !

Nu-s în harem, nu-s roabă, nimeni nu mă asuprește, dar nu-s fericită și n-am să fiu în toate zilele mele. Pot eu să fac altceva ? Pe tatăl meu de-abia acum îl înțeleg de ce și-a luat doamnă nouă, tînără și frumoasă. El e născut să fie puternic, să lupte mereu cu viața. S-a despărțit ușor de mine. După moartea lui Ioan și a mamei în părul lui negru au apărut fire albe ; eu am plecat la Stambul, Maria va pleca în iarnă și ea la casa ei, Ruxandra va veni încoace. Rămînea casa domnească pustie și tata nu-i făcut să trăiască printre umbre și amintiri. Am să fiu mai bună cu mama mea vitregă, noua doamnă a Țării Moldovei. Să-i trimit niște daruri de preț pentru fratele ce mi l-a dăruit. Viața e mai încîlcită decît am înțeles-o eu pînă acuma, dar azi, văzînd-o pe sultana de la Yildiz, parcă mi s-a luat o pînză de pe ochi și din pricina acestor gînduri, m-am zbuciumat ca niciodată.“

Simina se așează pe scaunul din fața ferestrei dinspre Cornul de Aur și începu a scrie tatălui ei pentru prima oară de cînd se afla la Stambul o scrisoare pornită din inimă :

„Mărite Doamne și drag tată,

Doresc întîi multă sănătate Măriei Tale, Doamnei Ecaterina și micului meu frate ; iar cum Ruxandra trebuie să fie pe drum spre Istambul, o așteptăm cu dragoste, mătușa Marga și cu mine.

Viaţa mea aici e aşa cum ai hotărît-o Măria Ta, numai că eu nu mă pricep şi nu pot să adaug nimic la ea spre a mă simţi ca la Iaşi. Poate vina să stea în mine, că nu-ţi seamăn la fire Măriei Tale, ce ai tăria de a găsi mereu prilej, dacă nu de mare bucurie, dar nici de mare mîhnire în mersul vieţii. La fel şi mătuşa Marga, aidoma Măriei Tale, că ştie a-şi face prietenii pe unde merge, iar soacra şi socrul meu o ţin în mare preţuire şi pentru vorbele-i bune şi pentru sfatul bun ce ştie a-l strecura cînd e nevoie. Parcă ar fi bărbat şi femeie totodată, păstrîndu-şi şi aleasa înfăţişare. Eu nu-i găsesc pereche nici aici, nici în ţara Moldovei. Numai eu mă simt neajutorată, deşi îmi dau toată silinţa a mă deprinde în aceste locuri, dar mulţimea de aici mă năuceşte. Corăbii încărcate din toate părţile lumii trag mereu la mal şi din ele coboară o lume pestriţă şi neînţeleasă. Paşi şi bei de toate felurile trec pe ulicele acestei cetăţi domneşti şi toţi sînt întovărăşiţi de nenumăraţi oşteni cu iatagane sclipitoare, încălecaţi pe cai îmbrăcaţi cu valtrapuri, iar cînd iese ienicerimea la înfăţişare la sultan, se zguduie pămîntul de tropotul lor, de parcă s-ar mişca adîncurile. I-am văzut o dată din chilia patriarhiei şi m-am temut nespus.

În săptămîna aceasta m-am înfăţişat, împreună cu madona Lucreţia, cinstita mea soacră, înaltei sultane, care-i cam ca mătuşa, de n-ar fi împodobită ca o icoană turcească sclipind de podoabe şi vopseluri. Atît că-i grecoaică şi ne-am putut înţelege. Îi place mult să audă cîntîndu-se şi are mai multe roabe în jur decît avem noi jupînie la curte.

Ruxandra va sta acolo într-o strălucire cum nici în poveste n-am crezut a fi, numai că mie mi-e teamă de străluciri mari, să n-ascundă mîhniri şi păcate mari, să nu le poată duce un om. Dar se vede că soarta jupîneselor e să fie triste şi să-şi facă închipuiri negre din orice. Pînă şi la mătuşa Marga a cărei viaţă fusese ca o primăvară înflorită, şi a dat trăsnetul peste ea, darmite la celelalte ?

Poate dacă Măria Ta mi-ar fi hărăzit altă soartă, aş fi fost şi eu o vreme ca o primăvară pe dealurile Iaşului, dar m-am supus voiei Măriei Tale, numai sufletu-mi nu vrea să cunoască pacea şi supunerea şi se simte pierdut în tîrgul domnesc al turcului, unde ziduri înalte împrejmuiesc trecerea, unde turnuri înspăimîntătoare, despre care se spun grozăvenii, stau ca nişte vulturi de piatră de strajă, unde harabalele cu vinovaţi trec mereu cu juvăţul de gît spre

locul pierzaniei lor, iar mulțimile fac haz de nenorociții încălecați de-a-ndoaselea pe măgarii ce-i poartă la înec. Mi-e teamă. Totu-i prea mult, prea mare și uneori pămîntul huruie din adîncuri, acolo parcă se trăiește cu un picior în groapă și altul afară.

În Pera e mai liniște. Și de seraiuri mi-e teamă : copiii acolo se iau de mici de la mamele lor, să-i crească bărbații. Parcă trăiesc într-o pîclă. Norocul meu tată și Doamne e că m-ai pus să învăț a citi. Aici am cărți grecești și am început a deprinde și italiana. N-am știut că pot fi atîtea cărți pe lume în afară de Biblie și Alexandrie. Socrul meu mi-a dăruit două : într-una scrie despre Mihai Voievod al Munteniei, iar alta povestește din viața grecilor de demult.

Mi-e dor de Domnia ta, tată, și de Moldova. Cu plecăciune mă închin eu, acuma Simona Grillo din Pera Constantinopolului."

În anul Hegirei 1032, cînd sultanul Mustafa fusese înlocuit cu Murad Sultan, Ibrahim Padișah își datorase viața numai mamei sale, Bahrum-Kissem, ce-l scăpase de primejdia sugrumării folosită de orice padișah ce avea mai mulți frați cu aceleași drepturi.

Prin sugrumare își începuse Murad al IV-lea domnia, cînd uneltise a i se lua în acest fel viața unchiului său Mustafa, care la numai cincisprezece luni după urcarea pe tron trebuise înlăturat atît pentru viciile, tirania și setea lui de răzbunare ce adusese mari nenorociri, cît și din pricina că nu făcuse nimic pentru împărăție, lăsînd-o pe mîna acelor aleși ai săi cu care-si împărtea mai cu plăcere patul și timpul. Veniseră vremuri tulburi.

Apoi soldații nu uitau că răposatul sultan Ahmed avusese trei fii : pe Osman, Murad și Ibrahim, cu drept de moștenire.

Ienicerii fuseseră înjosiți de Osman, sultanul care cutezase a se atinge de ei, desființîndu-le trei din odele ienicerești, fapt nemaipetrecut pînă atunci. Și fiindcă puterea era în mîna lor, insulta aceasta ce nu se mai pomenise, ca vreun sultan să se atingă chiar de ostașii ce întinseseră puterea și slava Aliotmanului, fără să-l ierte au adăstat o vreme, urîndu-l pe sultan din adîncul inimii. Și totuși au așteptat, pînă într-o iarnă cumplită, a patra a domniei lui Osman, iarnă atît de geroasă încît se putea trece de la Constantinopole la Iskindar peste apa înghețată. Și, în

acea iarnă, mulţi nevoiaşi muriseră de frig şi mai cu seamă acei călugări cerşetori indieni, care umpluseră Stambulul de la o vreme. Atunci, pe cînd ienicerii nu mai aveau cele trei companii, care alcătuiau aleasa şi neînfricata oddă a o suta unsprezecea, iar revolta lor creştea cu fiecare zi, în anul 1029 al Hegirei s-a arătat pe cer, în ziua douăzeci şi opta a lunii Relbul-Ebvel, o sabie curbată, lată de trei picioare şi lungă cît cinci lancii puse cap la cap. Iegnicerii răsculaţi au înţeles că-i semn de la Allah şi l-au ucis pe Osman. Semn, pe care toţi cărturarii şi iegnicerii l-au înţeles ca pe un blestem peste cel ce s-a atins de aleasa urdie, ai cărei ostaşi luptaseră pentru mărirea împărăţiei şi înăbuşiseră în Asia răscoala lui Calender Ogli şi Tavil, apoi fuseseră gata a-i birui pe aprigii persani. Poporul de rînd se cutremurase de spaimă la acest semn nemaipomenit. Şi iegnicerii şi-au adus aminte de Ahmed-sultan cel mort de friguri în războiul cu persanii, padişah îngăduitor, generos, curajos, care îşi preţuise oştirea aşa de mult, încît poruncise să se înalţe pe hipodrom, lîngă moscheea Suleimanié, geamie pentru ostaşii din cazărmile Stambulului. Folosise pentru geamie aproape tot aurul vistieriei şi o împodobise înăuntru cu două sute de tablouri aurite pe care erau săpate numele profeţilor, cîte un verset din Coran şi fiecare tablou fusese împodobit cu cîte şaizeci şi unu de diamante. Sultanul Ahmed însuşi urmărise zilnic lucrul la geamie şi tot el plătise lucrătorii, ca un semn de cinste pentru oastea sa.

Iegnicerii nu uitau, nu iertau. Sultanul Osman, urmaşul cel mare nu-i semănase. A greşit greu faţă de ei şi de îndrumarea părintelui său încît trebuia să plătească cu domnia şi cu viaţa. La fel plătise şi Mustafa Sultan, fratele lui Ahmed Padişah, nesocotindu-i pe iegniceri şi trebile împărăţiei. La bătaie de joc, cu bătaie de joc l-au plătit ; şi cînd l-au alungat din scaun l-au pus călare pe un măgar şi aşa l-au purtat pe uliţele Istambulului, pînă la închisoarea Şapte Turnuri, unde a fost sugrumat la porunca nepotului său Murad al IV-lea, cel ce singur îndrăznise a porunci moartea unui muftiu, călcînd cu bună ştiinţă legea şi în cruzimea lui pusese să fie pisat într-o piuliţă uriaşă.

Murad era ambiţios, viteaz, neliniştit şi cumplit de crud, dar de apriga vitejie a lui Ibrahim Belyzade a avut nevoie la atacul Erzerumului şi al Bagdadului şi al Erevanului, apoi la despresurarea cetăţii Voran. Şi chiar în

afara timpului de războaie ce se întindeau între primăvară și toamnă, nu se gîndise să-și omoare singurul frate ce mai era în viață, și aceasta datorită sultanei Validé...

Rămăsese în viață fratele Ibrahim, deși nici pe el nu-l ocoleau viciile. Kislar Agasi [1] știa mai bine decît oricine cît de dedat era el plăcerilor haremului din clipa în care scăpa de sub arme, pe care, ce-i drept, știa să le mînuiască în lupte.

Poate viața și-o datora în parte chiar acestui Kislar Agasi, care îl spiona și arăta sultanului că între greutățile domniei și aprigile plăceri ale simțurilor care-l stăpîneau pînă la pragul nebuniei, Ibrahim le alegea pe acestea din urmă, pentru care nu dădea socoteală nimănui. Și aducea dovezi ce nu puteau fi înlăturate și cu care nimeni-i crudă se împăca mai bine decît cu niște virtuți prea lăudate ale mezinului său.

Și din această îndoită îndeletnicire, Kislar Agasi se alesese cu bani grei și cumpărase pămînturi și seraiuri la Cairo, în Egipt, unde avea să se retragă, conform obiceiului, după ce va fi eliberat din dregătorie. Dar om practic, își asigurase și un al treilea izvor de cîștig de la sultana Validé — care supraveghea în felul ei viața acestui ultim fecior al său, cu puteri și gusturi de centaur. Kislar Agasi arăta sultanei Validé ce primejdie îl pîndea pe padișah, nemulțumind pe iegniceri. Bahrum sultana își răscoli amintirile. Îl scăpase de răzbunarea lor pe Murad, acum îl va scăpa și pe Ibrahim, care s-ar putea să împărățească tot atît cît și fratele lui Murad. Dar un om fără frîne e la fiecare clipă în voia lui Allâh.

Sultana Bahrum vărsase destule lacrimi pentru primii dispăruți, căci ai ei erau cu toate virtuțile sau păcatele lor ; acuma ar fi avut nevoie sultana Validé de un răstimp de liniște spre a avea mintea limpede să-și ajute al treilea fiu. Și fiind greacă, din ales neam, știa multe istorisiri și nu uita niciodată povestea cetății Brusa și felul cum a fost cucerită de către sultanul Othoman numai prin vicleșug, pătrunzînd pe pămînturile anatoliene. Ținea minte cum Othoman după ce cucerise cetatea, neputînd intra și în castel, a recurs tot la înșelătorie. A răspîndit știrea precum că a murit în urma rănilor și a lăsat cu limbă de moarte să roage pe castelan să-i fie îngăduit a fi depus în mănăstirea călugărilor greci din castel. Odată îndeplinită aceasta,

[1] Kislar Agasi — căpetenia eunucilor

oastea lui aflată în cetatea Brusei, cea cu ape făcătoare de minuni, se va retrage. Călugării au crezut spusele solului și se învoiră. Atunci el a umplut un cosciug cu arme și Othoman însuși, îmbrăcat ca simplu soldat, a intrat cu alaiul mortului în castelul întărit și odată intrat, lăsă porțile deschise oastei turcești aflătoare în cetate și cuceri astfel inima împotrivirii.

Istoria aceasta se răspîndise de-a lungul și de-a latul lumii, deoarece Brusa avînd ape vindecătoare, mulțime de oameni cerea îngăduința să vie acolo spre lecuire.

Mama trăsese învățătura de a ajunge la țintă pe ocolite. Și cum legendele merg peste sute de ani din gură în gură, așa merg și peste rotundul pămîntului ; și sultana Validé, pe numele ei creștin Zimié sau Zina cum o mîngîiaseră de mică, nu uitase povestirea ce ar fi putut fi și adevăr și legendă, dar înțelesese mai bine o trăsătură de fire a turcilor și cînd ajunsese în haremul lui Ahmed s-a putut purta înțelepțește, pentru a putea scoate tot ce era bun din soarta-i neobișnuită, mai ușor de îndurat lîngă un sultan cu vederi mai largi și fără vicii trupești. Îi făcuse trei feciori și din umbră le păzise viața de toate intrigile marilor viziri și ale marelui muftiu. Dar pe feciorii ei, în viața și deprinderile lor nu-i putuse îndruma și cei ce fuseseră însărcinați cu îndrumarea lor îi corupsese și îi viciase. Nu mai putea face mult, căci și viața ei însăși era în mîinile lor. Dar sîngele grecesc avea și el tăria lui. Nu cîntau oare corăbierii Salonicului despre o cetate cucerită de greci, cu ajutorul unui cal de lemn plin de oșteni, cu care o zeiță crudă amăgise pe Troieni ? Deci vicleșugul nu fusese inventat de turci și, cu zeci și sute de vicleșuguri din umbră, părînd că se îndeletnicește numai cu cîntec, poezie și cususul pe mătăsuri venețiene, Bahrum, sultana cea mai deșteaptă dintre toate, știa tot ce se petrece în seraiurile feciorilor și cînd se putea, fără știința nimănui, cîte un sfătuitor prea rău, prea vicios, dispărea fără urme.

Aflase prea tîrziu că Osman începuse să micșoreze numărul iegnicerilor și al spahiilor. De la această greșeală îl oprise pe Murad, cu sfat ce nu părea dat decît ca o părere a marelui muftiu.

Murad încetase cu schimbările în corpul iegnicerilor și al spahiilor, deși a vrut o oaste nouă, de el înființată, cu care să cucerească lumea.

Acum, cu Ibrahim, cel care-și păstrase ziua de vineri nu pentru slăvirea lui Allah, ci cum spunea el, „E ziua

mea, cînd intru în raiul huriilor și cum ele-s nenumărate, nenumărate sînt și bucuriile mele de la care nimeni, sub pedeapsa tăierii capului, nu mă poate stînjeni. Marele vizir va aștepta hotărîrile mele în ziua ce urmează. Rămîne musulmanilor să se roage pentru sănătatea și puterea mea."

Și sultana se ruga pentru fiul ei, dar nu vinerea, ci duminica, precum orice creștin. Aceasta fusese taina sa și a lui Ahmed-sultan, care nu-i poruncise să treacă la mahomedanism, luîndu-și în fața lui Allah păcatul asupră-i și plătindu-l cu galbeni la geamia ce o înălțase. Făcuse mai mult : cum un pașă mai sărac durase un pod peste un rîu în apropierea Stambulului, ușurînd astfel drumul oamenilor, Ahmed îl cumpărase la preț îndoit, căci scris e în legea Coranului, că „deși n-ai făcut tu acel lucru, îl poți cumpăra și să-ți adaugi astfel ție, în fața lui Allah, acea faptă bună și aducătoare de fericire oamenilor."

Dar Ahmed avusese drept mamă o prea isteață franceză, ce se spunea a fi fost înrudită cu c[illegible] mai mari familii ale Franței, furată de turci împreună cu însoțitoarea și fratele ei, în cursul unei călătorii spre sfîntul mormînt. Și se vede că acest amestec de sînge îi dăduse niște libertăți altcum greu de înțeles pentru un turc habotnic. Și la aceasta, sultana Validé, mamă a trei padișahi, avea să stea ca ostatecă Ruxandra lui Vasile Vodă, în chiar Seraiul Vechi.

10

Ce se petrecuse în acest răstimp în inima lui Ambrozio era greu de spus. Nu se însurase din dragoste, era cu totul adevărat, dar trăind zi de zi cu Simina, pe nesimțite se legase de ea, descoperindu-i mereu alte calități și mai cu seamă înflorirea la care o adusese, fără ca ea să-și dea seama, noua ei viață. Era aidoma unei crengi de flori de piersic, așa cum o supranumise lumea din cartierul Perei.

De fapt nu se știe prin cine și cum, faima frumuseții fetelor lui Vasile Lupu se răspîndise departe, peste hotare

și mulți cavaleri de seamă ai apusului și răsăritului și-ar fi dorit cinstea de a-i fi ginere.

Un vechi proverb spune, precum că „frumusețea e putere" și puterea Siminei se răsfrînsese asupra lui Ambrozio. Începea să-i înțeleagă și firea, și sufletul, și acea greutate a ei de a trăi la Stambul, și căuta o cale să o biruie, făcînd-o fericită. Nu îi spuse tatălui său, dar în cursul acestei luni primise de la Vasile Lupu o scrisoare, care suna astfel :

„Cinstitul meu ginere și iubita mea domniță",

Și după ce trecea de formulele de bună-cuviință, cu sănătatea, le spunea că dat fiind doru-i de prima lui născută, cu atît mai mult cu cît celelalte două domnițe în curînd îl vor părăsi, el îl poftește pe ginerele și fiica sa să vie să locuiască în țara Moldovei, la Iași, unde Ambrozio îi va fi și sfătuitor, aidoma unui logofăt de taină și acolo va primi, pe lîngă zestre și veniturile cetății Akerman. Mai adăuga precum că cinstitul lui ginere a stat destul la Stambul pentru a cunoaște lumea și obiceiurile acelui oraș, și avînd pe Antonio în miezul trebilor el poate veni cît mai repede la Iași, unde îi va fi de mare folos în cele ce are de înfăptuit, de aici înainte, spre propășirea familiei lui și spre binele celor ce vorbesc același grai și au aceeași credință din Moldova și Valahia.

Ambrozio încă nu arătase tatălui său scrisoarea, dar bănuia că pentru primăvara ce vine va putea îndeplini dorința socrului său, cu atît mai mult, cu cît începînd să-i înțeleagă firea, gîndea că va trimite sigur veste și marelui dragoman, convingîndu-l cu daruri ori planuri meșteșugite și astfel, măcar pentru o vreme, se va așeza în Moldova.

Va face totul de dragul Siminei, pe care dorea să o cîștige. Uitase de Marta siriana pe care o iubise cu toată înflăcărarea tinereții. Acuma viața-i dăruise un prilej neașteptat de a căuta sufletul femeii nu numai bucuriile sîngelui aprins. Și tocmai măsura Siminei în toate și o înstrăinare pe care o simțea ca o perdea căzînd între ei îl tulburase. Nesiguranța aceasta în care-l ținea de la începutul căsniciei era, de la o vreme, marea lui întrebare.

Într-un fel, deși Istambulul era primul dintre orașele frumoase ale împărăției, era bucuros să plece pentru un timp într-un loc mai liniștit și mai îndepărtat. Aici, capetele cădeau prea repede și prea multe. Își aminti numai cu cinci ani în urmă, în vremea lui Murad, cînd acesta, rîvnind la averile unor pași dintre cei mai strălucițI și

vrînd să și le însușească, a măritat pe sora lui pe rînd cu aceștia și într-un singur an i-a ucis, învinuindu-i de înaltă trădare, iar bogățiile lor au revenit, după datină, soției legitime, care făcea parte din familia sultanului. Și dacă la asemenea înălțimi se puteau întîmpla prăbușiri fără de întoarcere, dar pentru ei, care erau cît un grăunte de praf în ochii padișahului, ce soartă îi putea aștepta ?

Privi pe fereastra de unde se vedea pe un deal, deasupra porții Fanarului, moscheea lui Selim, clădire pătrată, cu arcade și bolți gingaș lucrate în piatră cioplită și marmură albă, frumoasă ca un vis al unei nopți de iarnă. Coloanele de la fațadă, făcute din porfir adus tocmai din Asia Mică de la vechea Troie, mărețul portic, cele patru turnuri înalte și subțiri crescînd spre ceruri, nenumăratele colonade interioare, în felurite culori, se împerecheau două cîte două, ca într-un curcubeu al culorilor celor mai felurite marmure, mulțimea ferestrelor ca tot atîția ochi priveghind înălțimea, totul era copleșitor și nu avea seamăn.

Moscheea aceasta sta ca o mărturie, că zicala din bătrîni „Osmanli ciu soiler fen aishler" (Vorbele turcilor sînt bune, dar faptele lor sînt rele) nu se potrivea întotdeauna, atît numai că arhitectul care crease moscheea Selimé fusese grec și numai banii și porunca fusese a padișahului ce-și cumpărase astfel un loc în raiul lui Allah. Și pentru a-și dobîndi un loc cu adevărat ales în rai Selim mai făcuse și la Adrianopole o moschee cu 999 ferestre, se gîndi Ambrozie, simțind cum, de va pleca de aici, va tînji după frumusețile și așezarea Constantinopolului.

Va merge la domnul Moldovei, care se bănuia că ar fi la origine arnăut după neliniștea ce-i pecetluise începutul domniei, sau poate nu-i, și atunci nu înțelege de ce umblă atît și după scaunul Țării Românești, ori îl poftește chiar pentru fiica și ginerele lui...

Ambrozio străbătea încăperea în lung și în lat, cu pași mari, fără să-și dea seama cît se schimbase el însuși în numai doi ani, ori poate acuma era el, cel adevărat, iar înainte fusese numai un tînăr zăpăcit ce nu-și aflase locul și rostul. Se mai împlinise, nasul îi părea mai puțin lung, iar hainele roșii îi puneau o lumină frumoasă pe chipul lui palid și făcea să-i iasă în relief negrul părului și culoarea verde a ochilor.

11

La caravanseraiul cerchez, Cemal, în jurul căruia se adunaseră oamenii munților, cînta întovărășindu-se cu sunetele dulci ale suzului.

Cîntecul umplea încăperea și frînturi din el ajungeau pînă la Cazimir, care nu pricepea vorbele.

„Cînd dzighitii se avîntă pe cai
Lupii cenușii urlă ca vîntul
Soldatul se bate tot timpul
Fricoșii fug de rup pămîntul.
Dzighitul cu chiotul luptei se bate

. . . . . .

Alergați, caii să crape pămîntul sub picioare
Nu-i zi de petrecere, nu e zi mare
La luptă brațul ți-e în zale
În numele cerului, sus săbiile.
Djighitul să vină în lupta cea mare"

Iusuf-bei, care poposise un scurt răgaz spre a vorbi cu jupîn Costachi, simți ca o înfiorare din anii cînd era ienicerul de frunte în prima din cele trei companii ale Odei a 111-a de ieniceri. Acuma însă totul era zadarnic și cîntecul, și înfiorarea ; o lume se schimba în juru-i, iar el era prea vîrstnic.

În camera sa, Cazimir Koniepolski spunea vorbe ciudate.

— Voi lua cu mine, da — da, pe fata acelui voievod. E a mea, chiar de va trebui să mai trăiesc o viață sau să fac moarte de om. E a mea.

În colțul sălii celei mari a caravanseraiului se afla un călugăr din secta Bektashi, din cei ce-și avea lăcașul în Beshiktash, nu departe de Galata, și se întorsese dintr-o lungă călătorie prin Capadocia. Ședea învîrtindu-și rosariul cel cu o sută de mărgele, cîte nume avea Allah, deodată părăsi ușor încăperea și se îndreptă spre odaia în care zăcea Cazimir, așezîndu-se la intrare în dreapta ușii. Nimeni nu avea dreptul să-l oprească sau să-i vorbească, după ce el îi întîmpina cu sfîntul cuvînt „Esma",

care însemna binecuvîntare în numele lui Allah. Se știa puterea acestor dervișI de a cădea în transă și fiind cu trupul într-un loc, mintea lor și spiritul puteau părăsi corpul, călătorind la mii de leghe în spațiu și în timp, avînd astfel putința să vadă și să înțeleagă ceea ce muritorilor de rînd nu le era îngăduit. Unii dintre ei puteau muri atunci și aceia erau socotiți a fi cei mai fericiți, căci fiind nemîncați și nebăuți, învelișul lor pămîntesc putea fi lepădat mai repede și orice drept-credincios la ușa căruia pierea își făcea o datorie a unui bun mahomedan de a-l îngropa cu cea mai mare cinste, fie el cît ar fi fost de sărac.

Cerchezii aveau multă încredere în acești călugări vizionari, cărora le era îngăduit a-și întemeia familii.

Dervișul a stat nemișcat, de seara pînă dimineața, și iar o zi, și iar o noapte. Cînd au dat zorii în geană a treia oară, a început a glăsui în turcă, amestecînd-o cu polonă. Și acelui derviș i se spunea Ochir Pergamber, adică ultimul dintre vizionari.

„Departe, foarte departe, pe unde piciorul meu n-a călcat, pe unde duhul meu nu a rătăcit, acolo unde oamenii nu știu de hogi și n-au giamii, va pleca acest tînăr ce nu-i nici de neamul, nici de legea noastră, dar văd în viața lui, pentru că odată, în urmă cu sute de ani, el a făcut parte dintre noi și raza lui Allah mai pîlpîie în el. Ea l-a scăpat și ea îl va scăpa, o frîntură din raza lui străluce într-o piatră a lunii, piatra îndrăgită de Ali, fiul lui Mohamed. Acum acest ochi viu este pe mîna unei ghiaure ai cărei străbuni au trăit printre ai noștri, iar acuma sîngele neamului ei se împletește cu sîngele neamului nostru și din lumina puterii lui Allah se răsfrînge putere, bucurie și izbîndă asupra casei lor.

Văd coline înalte și case mărunte, văd fală și zbatere multă la un serai nici prea mare, nici prea falnic, unde un bărbat cu barba și chica neagră, un bei de aur, un bei cu trei tuiuri și trei fete ca niște hurii face planuri din care unele nu or să-i poarte noroc și-i vor aduce prăbușire. Dar din pricina acestor urzeli, beiul de aur va aduce fericirea acestui spahiu străin, care a fost chemat, cu toată puterea, de femeia ce poartă inelul cu piatra lunii în care este închisă o frîntură din puterea vieții lui și nu acuma, ci peste timp, după ce pomii vor înmuguri de trei ori și viscole vor albi de trei ori întinsul cîmpiilor

de la poalele castelului de piatră albă, în care va vieţui, atunci abia, cînd un drum îl va duce la beiul cel de aur, unde va fi atunci fără bărbatul ei, femeia cu mîini de copil pe care sclipeşte piatra cu ochiul timpului, numai atunci i-o va da lui beiul. Iar stăpîna inelului va recunoaşte în el pe adevăratul bărbat al vieţii ei şi din zbuciumul în care trăieşte acuma se va alege liniştea, de parcă s-ar fi căutat, fără să ştie unul pe altul, de cînd trăiesc.

Străinul ce zace acum a scăpat din robie prin veghea lui Allah asupra-i, deşi nu va trece mult şi va ridica sabia împotriva noastră, o sabie vitează, pentru care totuşi profetul îl va ierta, pentru o altă trecută viaţă a lui Veliiullah [1] ! Din bei rob, din rob iar bei. Tu şi femeia ta din neamul beiului de aur veţi trece puntea vieţii fără prăpăd. Căci văd prăpădul venind de la un copil mîncat de vărsat şi cu picioare strîmbe, pui de flăcăiandru de la mal de apă, unde merg corăbii duşmane. Veliiullah ! Esma ! Mult rău va aduce acel copilandru, ce ca şi tine va fi fermecat de o spiţă a beiului de aur."

Dervişul tăcu, ca şi cum vorbele l-ar fi obosit. Respira greu, ca după drum lung şi greu.

Stăpînul caravanseraiului Sabahattin rămăsese pironit locului, ascultînd cu sfinţenie şi spaimă :

„Văd moartea stingînd două neamuri : al femeii pe care acest spahiu străin o vrea şi a familiei bărbatului ce are acuma pe femeia ce poartă piatra lunii. Şi el va muri dacă nu veţi chema vraciul arnăut din Galata să caute pe bolnavul Isevi[2], căci are o vătămătură rămasă din robia lui. Numai vraciul din Galata îl va lecui..."

Şi spunînd aceste vorbe, închise ochii căzînd într-o adîncă muţenie.

— Aferim ! şoptiseră cerchezii şi trimiseră după arnăutul bine cunoscut în Istambul.

Acesta veni însoţit chiar de jupîn Costachi, care auzise şi el de priceperea lui Pontagglu-vraci. Cum a sosit, l-a înfăşurat pe polon cu fîşii late de pînză de la piept pînă la picioare, legîndu-l cu totul de o scîndură lată. Apoi i-au dat să bea un ceai de sămînţă de cînepă amestecată cu mac şi cu iarbă cretană. Cu un brici ascuţit i-a făcut o tăietură în jos de pîntec şi au tras prapurele afară

[1] Veliiullah — binecuvîntat
[2] Isevi — creştin

ca de o palmă. I-a pus intestinele căzute la loc. A cusut apoi hipodermul cu ață groasă și a tăiat cu același brici marginile zdrențuite. A uns rana cu grăsime proaspătă de porc și a ars-o cu fierul roșu. Apoi i-a ridicat puțin picioarele în sus, punîndu-i sub ele o pernă și deschizînd puțin rana, a turnat peste ea albuș bătut de la nouă ouă proaspete, apoi doftorul arvănit s-a așezat lîngă Cazimir și vreme de o oră l-a păzit, ștergîndu-i sudoarea de pe chip și urmărindu-i respirația cu luare-aminte. După o oră a cercetat rana și văzînd că albușul începe a clocoti, se ridică mulțumit, spunînd că bolnavul va scăpa. Reveni apoi trei zile la rînd, în care nu i-au dat nici să bea, nici să mănînce, ci doar îi umezeau buzele.

Dervișul rămăsese în serai și nici el nu mîncă și nu bău în această vreme, parcă ar fi vrut să răsfrîngă din puterea lui asupra tînărului.

Cînd l-au dezlegat de pe scîndură, Cazimir era în afară de primejdie și dacă n-ar fi fost durerile, ar fi crezut că visase urît. În a șaptea zi i-au desfășurat benzile de in de pe trup și au urmat mai departe să-i ungă rana cu albuș din nouă ouă și cu cît creștea spuma mai mult, cu atît doctorul arnăut era mai mulțumit. Leahul a stat nemișcat sub privigherea lui două săptămîni, pînă ce n-a mai avut nevoie decît de un singur albuș. Apoi i-a pus un singur pansament din rășină amestecată cu ulei și iarbă de Corint și Cazimir, încetul cu încetul, s-a însănătoșit.

12

După două luni de zăcere, Cazimir se refăcuse cu totul de parcă niciodată nu ar fi fost în primejdie de moarte.

Chipul lui se înfrumusețase, căci suferințele prin care trecuse îi frămîntaseră nu numai trupul, ci și sufletul și mintea, dîndu-i o lumină ce i se răsfrîngea pe față, o căutătură de parcă venea din adîncuri de cuget. Pletele îi crescuseră din nou bogate și aurii, mustața-i era mătăsoasă și bogată, ochii albaștri aveau privirea limpede și nu

mai clipeau la lumina soarelui. Rana de la cap se lecuise fără urme și-i revenise aproape sprinteneala de odinioară.

Jupîn Costachi nu mai înceta să se mire de schimbarea, pe zi ce trecea, a trimisului polon, dar lui Sabahattin, stăpînul caravanseraiului, i se părea vindecarea cu totul firească.

— Omul acesta trebuie să trăiască pentru ca să i se îndeplinească profeția dervișului.

— Să poată dervișul vedea peste ani ce se va întîmpla ? întrebase jupîn Costachi. Dacă ar fi așa, cîți călugări de toate riturile sînt în Istambul și cîtă pomană adună, tot drept-credinciosul și-ar ști viitorul și în primul rînd sultanii și marii viziri.

— Sînt mulți dervișii rătăcitori, care n-au această putere și adevărat ai grăit, unii iau numai pomeni cum sînt acei indieni ce au împînzit locul. Dar pe aceștia se aude că Înaltul Padișah are să-i alunge, căci nu sînt de ajutor nimănui. Umbla un zvon că atunci cînd răposatul padișah ar fi pornit război împotriva perșilor, șahul Indiei i-ar fi trimis solie că de vrea, el va ajuta cu oaste, iar padișahul nostru i-a mulțumit și a spus că nu-i nevoie. De vrea să-l ajute cu ceva, să-și oprească dervișii de a mai veni cu cerșitul în împărăția noastră și aceasta-i va fi mai de folos.

Rîse jupîn Costachi, înțelegînd că nu-i om prost acest Sabahattin, ales de Iusuf-bei ca să-i ție hanul și feciorii lui îi semănau cu prisosință, poate de aceea capul lui Iusuf-bei nu căzuse și nu avea să cadă niciodată de sfîrșit năprasnic.

Jupîn Costachi, în vremea aceasta, își potrivea negoțul așa ca să poată aduce în Moldova toate cele de trebuință Măriei Sale Vasile Lupu. Atît numai că iarna ce-l prinsese la Constantinopole era tare aspră și ulicioarele erau troienite, iar drumul spre bazar, din pricina vîntului și a troienelor, era mult mai îngreunat. De multă vreme nu mai fusese o iarnă atît de grea, încît și geamurile marilor palate erau înghețate, iar toți copacii purtau hlamide de chiciură ce nu se mai topea. Noaptea se auzea cum sună vîntul în țurțurii de gheață atîrnînd în chiparoși ca tot atîtea instrumente muzicale. Turcii, neobișnuiți cu gerurile, aproape nu ieșeau din casele lor și glasul muezinului suna tînguitor, în gol, de la înălțimea balcoanelor minaretelor

de la multele giamii „Allah ekber", la toate cele cinci ore hotărîte pentru rugăciuni.

Peste seraiurile din marmură albă ce-și răsfrîngeau în apele Bosforului dantelăria de piatră, peste bolțile portalurilor, peste întortocheatele galerii și arcade rare, gerul suprapusese podoabe de gheață ce atîrnau ca niște cristale de Murano.

Cadînele dispăruseră cu totul de pe ulițele Istambulului, umbre retrase în lumea lor închisă, ființe cărora nici măcar consolarea rugii în giamii nu le era îngăduită.

Peste copacii gigantici sădiți din vremea bizantinilor, peste palate în ruină și turnuri căzute din partea veche a Stambulului, a Balatei, se așternea zăpada groasă îmbrăcînd totul într-un veșmînt de basm.

Într-una din aceste zile, îl întrebă Cazimir pe negustătorul moldovean cine l-a trimis să-l scoată din robie și cum de l-a găsit ? Și aflînd că e vorba de Ana Movileanca, soția lui Vlad Mykowsky voievod al Cracoviei, soră cu Maria Potocki, pentru prima oară își deschise sufletul, povestindu-și din viața lui. Cum negustătorul moldav vorbea polona, se putea înțelege cu jupîn Costachi destul de bine.

— Mă trag, după mamă, din familia Potocki, nume urît aici pentru războinicii ce s-au luptat mult cu turcii și tot prin mamă cu Stanislav Golsky. Mama a murit la nașterea mea și eu trăiam la o mătușă cînd pleca tata la război. Între timp, mătușa călugărindu-se, tatăl meu trebuind din nou să plece din țară, încredințează toată averea, din partea mamei, Sofiei de Track, spre păstrare, neștiind cît de necinstită și hrăpăreață este. Aceasta s-a întîmplat deoarece noi am locuit în partea de miazănoapte a Poloniei, iar bunurile mamei erau în partea de miazăzi. Acolo își avusese satele și moșiile, aproape de cele ale mătușei Hedwiga ce odată cu călugărirea ei la Mănăstirea Sfintei Treimi își adusese acolo toate pămînturile ca zestre.

Războiul s-a sfîrșit și cînd mi s-a întors părintele, voievodeasa Sofia de Track n-a mai vrut să înapoieze bunurile, spunînd că în schimbul lor i-a dat tatălui meu bani spre a putea pleca cu o oaste întocmită pe socoteala lui la război.

Lucru necinstit și neadevărat. Atunci abia s-a aflat că Sofia fusese pusă de judecători de două ori sub stare de infamie pentru că pe vremea cînd fusese măritată cu

Ion Golsky o jefuise, de lucruri de neasemuită valoare date în păstrare, pe Maria Potocki.

Această Maria Potocki, fiind ea fiică de voievod de a lui Ieremia Movilă, avusese ca zestre aur, argint, nestemate, blănuri, podoabe și haine cît să cumperi pămîntul a o sută de șleahtnici. Ion Golsky și soția sa s-au lăcomit la avutul ei. Nu le-a păsat că au fost dați în judecată și că au pierdut procesul. Au tărăgănat cît au putut, au înșelat și au mințit ca și pe tatăl meu, pînă ce la a doua punere sub infamie mătușa mea a recunoscut, dar nu din rușine, ci pentru că fiind ea plecată mai multă vreme din țară, i s-a luat de către păgubași castelul și n-a mai putut intra în el. A recunoscut și a dat despăgubiri, căci rămăsese singură și văduvă. Cum și-a luat de bărbat pe Tyszkiewicz de Track a făcut la fel și cu familia mea, dar, cu ajutorul regelui și al tribunalului, ne-am recăpătat bunurile, așa că, odată întors în Polonia, mă voi putea răsplăti, pane Costachi și de bunăvoința, atît pentru îngrijirea ce mi-ai dat-o, cît și de timpul ce l-ai pierdut cu mine pînă m-am însănătoșit și voi putea să mă opresc, așa cum se cuvine, la curtea voievodului Moldovei spre a mă cunoaște și a-l cunoaște.

— Cu voievodul Moldovei ? se mirase neguțătorul.

— Da, pan Costachi. La Măria Sa vreau să ajung. Mi-ai spus că cneaghina pe care am văzut-o în port e fiica lui.

— E domnița cea măritată după fiul dragomanului Veneției.

— Se poate. Însă eu, dacă mă însor vreodată, numai cu această cneaghină o voi face.

— Crezi în minuni, pane Cazimir ?

— De cînd am ieșit din robie cred. Nu vreau să nu cred, mai ales acum. Cînd vom putea pleca oare de aici ? Ce spune doctorul ?

— Care ? Cel turc, or arvanitul ?

— Amîndoi.

— La primăvară.

— Cu atît mai bine. Dar spune-mi, pane : de ce m-au tăiat ?

— Pentru că era nevoie.

— Aceasta a spus-o medicul turc ?

— Nu.

— Cine atunci ?

— Dervișul.

— Cel care mi-a prezis viitorul ?

— El.

— Și nu s-a înșelat ?

— Doamne ferește !

— Deci spusele lui, și bagă de seamă că nu-i vraci, s-au adeverit. De ce nu s-ar adeveri și cu viitorul meu ?

— Domnia Ta aveai fierbinți mari. Cum de ai ținut minte spusele lui ?

— Puterea lui a făcut să aud și să nu uit și tot ea, puterea lui, m-a scăpat de la moarte.

Jupîn Costachi îl privi zîmbind. Făcea negustătorie cu Stambulul de peste douăzeci de ani. Multe i se întîmplaseră, pe care nu putea să le înțeleagă, deși își făcuse prietenii trainice printre turci. Știuse să tacă, știuse să asculte, dar aplecarea lor spre prevestiri, faptul de a nu putea încheia unele treburi pînă ce turcul nu deschidea Coranul să afle, din versetul nemerit la întîmplare, dacă să facă sau nu tîrgul, toate acestea îi păreau a fi cu mult sub vitejia ce o dovedeau în lupte și cu atît mai prejos față de puterea împărăției. Tot așa, nu se lămurea asupra prețului nespus de mare ce-l puneau, de la sultan la ultimul mahomedan, pe vise, încît chiar la Înalta Poartă era o dregătorie de tălmaci al viselor padișahului.

Acest coborîtor din Boldurii puternici, din vremea domniei lui Ștefan cel Mare al Moldovei, alesese calea negustătoriei atunci cînd, din pricina sărăcirii neamului său, nu mai putuse tinde spre vreo slujbă mai de seamă. Dar fiind născut și crescut în vremea domniei lui Ieremia Movilă, cînd în țară pătrunsese obiceiul ca unii feciori să fie dați la carte în Polonia, învățase și el la voia răposatului Antonie Boldur și polona și turca, afară de scris și cititul în limba moldoveană și cu timpul deprinsese greaca. Așa că, odată ajuns la vîrsta tinereții, cum spre călugărie nu era chemat, s-a apucat de negoț ce-i era înfloritor și-i adusese multă bună stare la casă, încît acuma feciorii lui se puteau întoarce spre locul ce-l avuseseră între moldovenii de frunte, iar singura lui fată era măritată după stăpînitorul de la Pohadici și era mulțumită. Așa că, multe văzînd în peregrinările sale acel derviș bakan nu-i păruse de mirare, numai că, afară de brodeala cu vătămătura, mai departe crezare nu-i da.

Afară sufla vîntul venind dinspre Bosfor cu aripile lui înghețate. Văzduhul era numai o cernere de fulgi de zăpadă. În sus, se năpusteau volburi suflate de crivăț răspîndindu-se de la marea înghețată pînă în larg, unde prin golfuri se înălțau valuri de spumă împietrită. Cît se vedea cu ochii, numai corăbii încărcate de gheață, cu frînghii și catarge sclipind sub povara sticloasă. Rotirile largi ale valurilor erau încremenite acolo unde marea trece într-un canal cu coastele fărîmițate.

Jupîn Costachi trebuise să ia Constantinopolul în lung în acea zi geroasă, cînd treburi grabnice îl purtaseră de la Bosfor la Cornul de Aur, unde singur Ambrozio îl chemase pentru a se sfătui cu el în privința timpului cînd se va întoarce în Moldova, lăsînd să se înțeleagă că s-ar putea să-l întovărășească la drum atît el cît și signora Simona, avînd socrul său dorința de a-i avea lîngă sine, iar doamna Marga, sora Măriei Sale Voievodul, dorind a se întoarce în țară. Îi mai ceruse să aibă cîteva rădvane mai mult, în care să poată încărca cuferele, sipetele și mai cu seamă mobilele italiene cu care se obișnuise soția sa. Pentru siguranța drumului îi trebuiau și însoțitori de caravane curajoși și pricepuți, cum a auzit că ar fi acei caravangii greci, veniți din Pind și aflîndu-se la chemare în Stambul. Poate ar fi bine să se mai însoțească și cu vreun alt negustător pornind spre drumul Liovului, pentru a fi siguranța mai mare. Nu pomeni de faptul că-și făcea griji deoarece va duce cu sine salbele de nestemate, șiragurile de perle și toată greaua argintărie de zestre a domniței, o adevărată comoară.

Jupîn Costachi trebuia să facă totul, fără a pomeni de numele lui. Așa că acuma, la întoarcere, sub pala vîntului și surprinderea celor aflate, el se întreba dacă nu cumva acel derviș cu prevestirile lui începuse a-și arăta dreptatea, deoarece cu el avea să plece polonul și această neașteptată reîntoarcere în țară a domniței se potrivea cu drumul lui.

Intrînd în sala cea mică a caravanseraiului înghețat și plin de ninsoare, se opri să bea o băutură fierbinte și-l ascultă pe Cemal ce cînta ghiuzelul [1] lui Fuzuli cel atît de cunoscut și de iubit nu numai de turci, ci și de persanii atît de cunoscători și creatori de cîntece și poezii, ca și de arabii cei nestatornici.

---

[1] Ghiuzel — cîntec de dragoste

Fuzuli murise de aproape o sută de ani, dar versurile lui erau cîntate și astăzi, fiind în mare cinste, ca și odinioară, cînd ele putuseră îmblînzi inimile sultanilor.

Vocea clară a lui Cemal dădea viață și căldură gîndului, în timp ce Costachi își sorbea vinul fierbinte :

„...Și vinul ca un frate ți se închină ție
Ey, cîrciumarule bătrîn, îți place vinul ție ?
De cînd te-a văzut îngerul, iubirea nu-i păcat
Mult bine ar trebui să ți se facă ție
Dorurile nescrise nu răspund întrebării
Dacă răspunsul îl ai de ce-ți mai trebuie ție ?
Greșelile nu atîrnă în ziua judecății
Strigătele mele multe chinuri ți-au dat ție
Ey, lume împietrită, nu-mi mai asculți durerea
Aș putea să te mișc cu un „Ah !“ strigat ție.
Ey, gönül ! Lîngă giuvaierul săbiei lui cad
Să nu crezi că iubita îți va da apă ție.
Fuzuli ! Frumusețea tristă ți-a umbrit chipul
Nici soarele nu-ți mai poate fi prieten ție.“

O fi fost stacana mare de vin, or repetarea ei de cîteva ori, de vină ? Dar moldoveanului parcă-i treceau prin fața ochilor un fel de vedenii ce-i deschideau pîrtie printre niște oameni pe care, parcă, și-i simțea apropiați, dar pe care, nu-i putea pricepe cu totul ; deși iubirea, dorul, greșelile omenești erau frămîntări ale tuturor ființelor, totuși undeva se afla o stavilă ce nu putea fi sărită. Or poate era numai firea lui de moldovean îndărătnic, cu viță întoarsă pînă în vremea lui Ștefan cel Mare ? Oare cum făcea acest Vasile Lupu de-i înțelegea atît de bine, încît își luase și nevasta dintre ei ? Cum de-l trimitea întotdeauna acolo unde trebuie și știa să se facă ascultat, ba mai mult, știa să le inspire încredere turcilor ?

Cum se făcea că turcii, războinici și hulpavi, îi dădeau lui întîietate și credință și nu lui Matei Basarab, care crescuse ostășește, își cîștigase domnia prin arme, fiind în același timp și un bărbat chibzuit ?

În ce consta acel dram în plus de înțelegere a musulmanilor, la adăpostul căreia vrusese să facă o unire cu Țara Muntenească, dar unire în care domnia să i se dea lui, prin fiul său ?

Unirea nu-i izbutise și ceea ce altuia nu i s-ar fi întîmplat, scaunul lui nu se clintise din loc. Ba mai

mult, rudei domnului, acea jupîneasă Cheraţa, ce acuma sta pe lîngă doamna Ecaterina cercheza, i se îngăduise să înalţe biserica ortodoxă pe pămîntul turcesc. I se mai îngăduia Măriei Sale să ţină mare sobor la Iaşi cu mitropoliţii ortodocşi din sudul Dunării şi această purtare nu era socotită nici a fi primejdioasă, nici haină. Mai mult, i se îngăduise legături strînse cu mitropolitul Kievului, Petre Movilă din spiţa lui Constantin Movilă, deşi tot neamul acestuia era înrudit cu floarea boierimii polone, dintre care mulţi luptaseră contra împărăţiei Padişahului.

Să fi fost marile sume de bani intrate în visteria marelui Deftedar [1] cu care plătise dările rămase în urmă ale bisericii creştine din Stambul şi ale mănăstirilor de la Sfîntul Munte ? Să fi fost cei 10 000 de reali [2] plocon pentru acea căsătorie cu cercheza ?

În Fanar avea legături puternice printre grecii de seamă, deşi nu era neam cu ei. Atunci cum se făcea că acest moldovean pe jumătate înţelegea viciile şi calităţile lor şi astfel putea domni cum gîndea el şi nutri în acelaşi timp multe visuri măreţe, pe care nu le va părăsi pînă la moarte ? De ce are el mai multă încredere în Poartă decît în împăratul creştin ? Poate unde lumea creştină e ca un viespar, în care luptele surde nu mai conteneau şi nu te puteai bizui pe nimeni. Numai timpul va da cheia deslușirii adevărului.

Se duse să se culce fără să-i spună panului polon că parte din soartă începe să-şi arate chipul odată cu primăvara.

În vremea aceasta, jupîneasa Marga primise carte de la fratele ei Gavrilă Hatmanul :

„Cinstită a noastră soră, am cetit cu drag scrisoarea ce ne-ai trimis prin călăraşul ce a venit din Ţarigrad şi am dat laudă milostivului Dumnezeu, înţelegînd de buna sănătate ce o ai.

Vom fi într-un bun gînd cu tine cînd îţi vom vesti că, atît jupînița Ilinca şi copiii, cît şi eu cu cinstita-mi jupîneasă, sîntem încă tari şi har domnului, sănătoşi.

Aşa încît, Măria Sa fratele nostru ne-a făcut cinstea de a ne pofti şi pe noi la nuntirea domniţei Maria cu slă-

[1] Deftedar — vistiernic
[2] Real — monedă a timpului

vitul crai Pech ce-i zice Radziwill, pentru care a mijlocit acea cneaghină a noastră înstrăinată, Ana Movilă, și cinstitul mare vornic Grigore Ureche al cărui sfat atîrnă greu în cumpăna Măriei Sale. Radziwill nu-i de o lege cu noi și a fost sfadă mare cu boierii Cantacuzino. S-au ținut tari și de partea mirelui și vistiernicului Catargi care-i om umblat și așa a socotit că-i mai bine.

Și cum au trecut sfintele sărbători ale Crăciunului și a Bobotezii a fost așteptat de toată suflarea peţitorul rutean și cum iarna nu s-a arătat potrivnică, avînd noi nămeți, dar nu din cale afară și ger mai potolit, iată pe la sfîrșitul lunii lui Gheţar că a venit mulțime aleasă dinspre apa Nistrului și a făcut popas la cetatea Hotinului, unde însuși vornicul Toma Cantacuzino le-a ieșit în cale, după porunca domnească, în fruntea a zece cete de călăreți și arcași. Din Iași încă s-a pornit Măria Sa cu strălucit alai, primindu-l pe cneaz cu toată slava, dăruindu-i calul de ginere și au înțeles tot norodul că Măria Sa crăiește se poartă și crăiește o da pe această prea iubită fecioară a sa. Asemenea alai nu s-a mai pomenit la o nuntă, mai ales că acel mare hatman al Lituaniei era însoţit de alaiul lui ce trecea cu mult peste mia de capete : toți șleahtnici de vază și cu slujitorii lor însoțiți de hînsari nemțești și leșești. Care cneaz nu mai e tînăr, dar încă destul de falnic și bun ostaș al crucii. Aici nu știu cum va fi împăcarea.

Și a fost întîmpinat cu drag și tunurile au bubuit cînd a fost să intre la curtea domnească. Așa mîndreţe nu s-a mai văzut de cînd știu eu Iașul. Apoi, timp de șase zile au tot sosit solii, iar Măria Sa Matei și-a trimis nu numai pe spătarul Diicul Buicescu cu Radu Logofătul, ci pe însuși fericitul mitropolit Ștefan, pe care trăind tu acuma la Stambul nu-l știi și nu cunoști cît preţuiește în ochii domniei. Oștenii numeroși care-i însoţeau, înveșmîntați în roșu, erau tot călărași și darabani. Se înţelegea din mersul și purtarea lor că au parte de un domn priceput în ale războaie.

Mare minune a fost pe tîrgoveți cînd au intrat în Iași însoțitorii trimișilor Transilvaniei, mai toți cu haine din blană de lup, apoi au venit boierii lor și în frunte, călare, cu hamuri bătute numai în ținte de argint cu scări aidoma, cei trei soli unul mai fălos decît celălalt, cu Ianoș Kemeny în frunte.

A venit și mitropolitul de la Kiev, Petru Movilă, și a luat parte împreună cu mitropolitul Varlaam și Ștefan la sfînta taină a cununiei ce s-a ținut la biserica Sfîntul Nicolae.

Toată boierimea țării, cîtă a putut încăpea, a fost de față. Numai domnia ta și domnița cea mare a Măriei Sale, care vă aflați acum stătătoare în Țarigrad n-ați luat parte. Se aude că doar sora mea iubită, vorniceasa Marga, ai fi cam slăbită după vremea îndelungată petrecută la Stambul. Și cum domnia ta ești mai mult ca o mamă pentru Simina, ne bucurăm aflînd că vă veți întoarce curînd. Dar de lucrul acesta mai de taină nu se povestește încă.

Ar fi mare bucurie să te întorci printre noi, iubită soră Marga, că nu-s multe în ținutul Ieșilor ca domnia ta, care și pe voievod ai curajul să-l înfrunți.

La ce i-o trebui venețianul Măriei Sale la Curte, el știe !"

13

La porunca voievodului Vasile Lupu, Teodor Cehan plecase la curtea din București a lui Matei Basarab, unde avea să stea mai multă vreme pentru a cerceta la mănăstirea Snagovului hrisoave ce-i trebuiau Măriei Sale.

Cum domnii se împăcaseră de voie și de nevoie, deși fiecare își avea drumul lui limpede diferit de al celuilalt, Teodor socoti această însărcinare ca un surghiun mai acoperit și un anume rost ce trebuie să-l țină departe de Moldova, într-o vreme în care Matei Basarab își punea capul în primejdie prin soliile repetate trimise împăratului Ferdinand al III-lea al germanilor, solii în care, arătîndu-i slăbiciunile Înaltei Porți, îl îndeamnă pe acesta a se ridica împotriva turcilor, care nu mai erau cei de altă dată și unde nemulțumirile izbucneau chiar în mijlocul ienicerilor și al spahiilor, care formau tăria și viața însăși a țării ismailitenilor.

Iscoadele lui îi arătaseră precum că sultanul Ibrahim, prin hogi anumiți, supraveghează mereu și cu neliniște

tot ce se petrece la Orta Giamia [1] aflată la cazărmile ienicerilor, deoarece acolo nu numai că se roagă, dar tot acolo se și sfătuiesc atunci cînd au de luat hotărîri de seamă și scriu cererile ce le înaintează sultanului. Mai mult, în această giamie s-au pus și se pun la cale răscoalele și uciderile de sultani, așa încît, după sugrumarea lui Osman-padișah, Ibrahim — urmașul — nu scăpa din ochi Orta Giamia pentru a-și putea lua măsuri din vreme și a scăpa de un sfîrșit rușinos.

Cum Matei Basarab avea ochii și urechile lui, chiar în seraiul lui Ghiumrukei Husein Aga, în casa căruia Ibrahim venea de multe ori, știrile erau sigure și voievodul sfătuia pe Ferdinand-împărat a porni cu oaste, iar el făgăduia 40 000 de oameni cu arcași renumiți, avînd în tolbe acele săgeți ce nu dau greș din pene de corb dobrogean.

Numai că se zbuciuma zadarnic Matei, deoarece în Germania izbucnise războiul țărănesc și nimeni nu mai avea ochii ațintiți asupra hotarelor de la miazăzi, iar Gheorghe Rákoczi al Transilvaniei se pregătea cu oaste împotriva imperialilor.

Atunci Matei Voievod făcuse o alianță cu puterea venețiană, pe care o știa pregătită de mult a-i înfrunta pe turci. Mai avea Toader un rost în cetatea Bucureștiului, dacă cetate poate fi numită o curte domnească fără nici un fel de întărire, afară de cea veche, rămasă din vremea lui Vlad Țepeș ! Să afle de nu cumva marele geambaș de boi și de oi ai curții padișahului și al sultanului, pe nume Scarlatos, grec de neam și arătîndu-se cu multă prietenie față de Vasile Lupu, nu cumva a fost cîștigat cu daruri de către principele Țării Muntenești, mai ales acuma cînd Scarlatos, căruia turcii îi ziceau Effendi Iskarlat, ajunsese la mare cinste și prețuire chiar la Înalta Poartă.

Era îngrijorat voievodul Moldovei întrucît se zvonise că doamna Elena ar fi rău bolnavă și că boierii munteni, pentru a-l cîștiga pe Scarlatos, i-ar fi trimis vorbă că în cazul cînd Matei Basarab va rămîne văduv, ei îi vor cere să aducă doamnă pe tînăra și frumoasa Ruxandra, fiica lui, care astfel va da și un moștenitor tronului, deoarece ei au înțeles că padișahul nu va îngădui să vie aici ne-

[1] Orta Giamia — moscheea ienicerilor

potul lui Mihai Viteazul și ei nu au nevoie de un domn străin.

Toate acestea se petrecuseră în mare taină, după ce prin nici un fel de daruri grecul Scarlatos nu putuse fi cîștigat pentru o prietenie cu Matei Basarab, iar acesta îl vestise pe Vasile Lupu la vreme, cu atît mai mult să fie liniștit, cu cît singura lui fiică nu era la vîrsta măritișului și cu marea ei zestre putea să facă o partidă mult mai bună decît cu un voievod bătrîn și nu prea plăcut Înaltei Porți, care-l bănuiește de niște uneltiri împotriva-i și care nici nu trimisese peținători. Așa că Toader ședea rozîndu-și nerăbdarea la curtea domnească, unde cerceta hrisoavele Curții Vechi, așa cum ceruse boierul Grigore Ureche, trebuindu-i acestuia anumite înștiințări pentru hronicul ce avea de gînd a-l scrie și la care-l îndemnase și mitropolitul Varlaam.

I-au dat găzduire în casele marelui vornic Preda, fiul lui David, cel ce ținea în căsătorie pe nepoata de soră a însuși domnitorului țării, pe Elena. Iar acestui mare vornic Preda i se mai dase și numele de Brîncoveanu, de la o moșie Brîncoveni, ce-i fusese dăruită din partea lui Matei Basarab nepoatei sale Elena, pe care o înzestrase cu multă dărnicie, acuma cînd de mult i se prăpădise lui Vodă singura fiică.

Aici, întîlnea deseori pe fiul acestora, finul domnitorului, numit de aceea tot Matei, dar răsfățat cu numele de Papa, fire retrasă ce se simțea bine numai la moșii sau la vînătoare ; acesta tocmai se însurase cu Elena, fiica postelnicului Constantin Cantacuzino.

Trimiterea lui neașteptată în Muntenia îl pusese pe gînduri pe moldovean, care de trei ani nu călcase pe la curtea domnească, și de cînd se însurase pentru a-și bucura părinții cu urmași, stătuse mai mult la Nemira, la apa Slănicului. Avea acuma doi feciori și nici nu căutase cinste din partea lui Vasile Vodă, nici nu-i lipsise.

Îi fusese tare greu cînd din toată dragostea și visele lui se alesese praful, dar se înfrînsese și își înghițise atît durerea cît și mînia împotriva soartei lui. Își întemeiase un rost și nu era nemulțumit de el : soața lui pe el deschisese porțile sufletului și se bucurase de orice ar fi venit din parte-i, iar el nu fusese zgîrcit nici cu vorbele bune, nici cu purtarea blîndă și înțelegătoare. Îl strîngeau amintirile în chingi și se lupta cu ele, cum te lupți cu coșmarurile din care vrei să ieși. Și deodată fusese

trimis peste apa Milcovului. Oare asta nu însemna că Simina se va întoarce în țară ? Singură sau cu bărbatul acela străin cu ochi verzui ? Ce s-o fi ales de viața ei în acești trei ani, acolo, în Constantinopolul acela, unde-i numai pierzare și păgîni. Își stăvilea gîndurile să nu o ia razna, căci era în plină tinereţe.

Cît avea să dureze acest surghiun nu știa, dar îi veni în minte vorbele turcului cu care, din întîmplare sau ascunsă poruncă domnească, făcuse o bucată de drum pînă să iasă din Moldova : „Dginu a killi dur = e un diavol", vorbind despre însuși voievodul. Oare prin asta înțelegea ingeniozitatea și subtilitatea lui cînd urmărea un scop ? Sau cruzimea ascunsă ? I-o spusese oare ca o dovadă de prietenie sau ca o amenințare mută ? Or avea legătură cu nunta domniței Maria cu marele hatman al Lituaniei, prințul Ianus Radziwill ? Se știa doar că regele Poloniei, Vladislav al IV-lea, făcuse alianțe nu numai cu veneţienii, ci și cu imperialii, iar acest prinţ lituan își avea ţara în cuprinsul Poloniei, ceea ce însemna o alianță ascunsă împotriva turcilor. Să fi trecut oare Vasile Lupu alături de Matei cu toată politica lui ?

Matei promisese solului polon Gheorghe Kosinski o sută de mii de galbeni pentru oastea polonă, numai să se hotărască odată și să pornească în contra turcilor. Iar călugării sîrbi și bulgari ce treceau în număr mare de o parte și de cealaltă a Dunării nu făceau decît să poarte veștile și soliile de la miazăzi la miazănoapte, ca niște fire ale unei urzeli ce ducea spre răscoală. Era ușor de pierdut capul în acest păienjeniș, care nu lăsa să se vadă în ce parte e drumul cel bun. Poate starea aceasta de lucruri lămurea și desele solii ce veneau de la ţarul rusesc, Alexei Mihailovici, la curtea de la Iași.

Oare ce vor face acei cazaci despre care se spunea că au început să se răscoale de pe cînd venise el înapoi în Moldova ? Lumea era în jurul lui un butoi cu praf de pușcă, gata să i se pună foc. Ce însemna viața și frămîntarea lui în această fierbere a ţărilor ? Nu valora nici cît un grăunte de nisip înaintea furtunii. Și pe Simina oare n-o aducea voievodul tocmai ca să o apere de ceva rău ce ar fi putut-o amenința la Constantinopole ? Gîndul îi trecu săgeată aprinsă prin minte.

Şi deodată, s-a întîlnit pe ulița Domnească drept cu pan Tadeus pe care nu-l mai văzuse de ani de zile.

Totuși, această călătorie a lui în Muntenia îl zguduise și într-un alt fel pe Toader și aceasta s-a întîmplat atunci cînd s-a fost înfățișat lui Matei Basarab, pe care apoi a avut prilejul a-l vedea în nenumărate dăți, așa fiind voia Măriei Sale, căci Toader era bărbat învățat, iar Udriște Năsturel Herescu, fratele doamnei Elena, avea mare plăcere a sta de vorbă cu el.

Și cum Matei Basarab din Brîncovenii Olteniei din ținutul Romanaților era strănepot, după mamă, jupînesei Marga ce fusese sora dreaptă a lui Neagoe Basarab, iar învățata doamnă Elena, fata postelnicului Radu Năsturel ot Fierești era neam de aproape al voievodului Mihai Viteazul, amîndoi aveau rădăcini adînci și de mare putere în fruntea Valahiei, ceea ce îi îndreptase cu inima și cu capul spre o politică de împotrivire față de turci.

Și nu era de mirare : de la 1500, de pe vremea lui Stan ot Fierești, a fiului acestuia logofătul Virjaghie, a portarului Cazan, nepotul lui Stan și al marelui logofăt Radu, cel din vremea lui Mihai Basarab, toți la timpul lor se luptaseră, după felul și împrejurările ce le-au avut, împotriva stăpînirii turcești.

Cumpăna boierilor țării atîrnase greu pentru Basarabii cei care cu vrednicie purtaseră sceptrul întotdeauna, dar lăturașii, ce cu orice preț vroiseră să le cînte tabulhanaua domnească în curtea palatului, plătiseră preț greu mărind mereu birul și umplînd de bacșișuri și daruri pe toți marii dregători care-i sprijiniseră și pe cei de care de aici înainte aveau nevoie, așa încît darea ajunsese la 300 000 de galbeni.

Toader înțelesese că pe țarinele Romanațiului ori la moșia Hiereștilor dintre Argeș și Dîmbovița, cîntecele și legendele despre Mihai Viteazul se adunau cu grijă și se povesteau cu sfințenie, căci drumeții din dreapta Dunării erau mulți și veneau aducînd cu ei toată dorința de a nu se uita și de a se slăvi faptele de eroism și luptă pentru neatîrnare ale lui Mihale Oglu, ale lui Mihale Gazi.

Lui Toader i se povestise precum că Elena, fiica logofătului Radu de la Hierești, abia împlinise 14 ani, știind pe lîngă cele cuvenite unei jupînițe și a citi și a scrie slavonește și grecește curgător, cînd a fost măritată cu mare alai cu strănepotul lui Neagoe Basarab, aga Matei din Brîncoveni.

Îi plăcuse acest boier de viță veche necăftănită, dar căpitan peste oaste oltenească ce se trăgea din cea lăsată

la vatră de Mihai Viteazul și, în care, pe lîngă români, intrau mulți sîrbi și croați.

Nu ar fi fost fată deșteaptă și inimoasă, crescută în crezul iubirii de țară, căreia să nu-i fi plăcut un bărbat viteaz și în această privință, aga Matei nu avea pereche în acel timp al tinereții lui.

Subțirel și iute, avînd chipul delicat și nu numai sîngele focos al Basarabilor, ci și ochii și părul lor negru, Matei nu cunoscuse decît datoria ce o avea față de țară la vremea aceea, cînd Leon Vodă vrusese să schimbe vechea boierime a țării cu grecii aduși de la Stambul.

Muntenia începuse să se umple de turci, greci și armeni, ce aduceau cu ei obiceiuri de la Constantinopole și chiar portul turcesc.

Acești greci aduși de Leon Vodă înlesniseră ienicerilor să facă neguțătorie, punînd ei prețurile la bîlciurile muntene, și silind românii ce aveau nevoie de bani să se împrumute cu mare camătă de la ei.

E greu să te tragi dintr-un neam ce se luptase un sfert de veac pentru a scăpa Muntenia de a fi prefăcută în pașalîc ! Cînd un sfert de secol Basarabii ținuseră domnia unei țări lipsite de cetăți, la care, mai cu seamă după 1550, cînd turcii ajunseseră în deplinătatea puterii lor priviseră din pașalîcul de la Buda cu ochi pofticioși. Și poate că tributul însăși ar fi fost o pază, căci legea Coranului cerea că nimeni nu are nevoie să se atingă de ținuturile tributare.

Și e și mai greu, cînd chiar în București se clădise giamie pentru ca surorile turcite ale lui Radu Mihnea să se poată închina după noua lor lege, de se încrîncenase carnea pe bucureșteni la asemenea întîmplare, chiar dacă acesta refăcuse biserica Radu Vodă cea întemeiată de Mihai Viteazul și dărîmată de Soliman Pașa, cînd ocupase cetatea de scaun.

Și aga Matei se ridicase în fruntea oastei sale sprijinit de băștinașii țării, împotriva grecizării divanului. Nu ar fi fost el însuși, dacă nu s-ar fi împotrivit și n-ar fi trecut cu oastea și mulțime de boieri în Transilvania, unde, închinîndu-se noului cîrmuitor, Gheorghe Rákoczi, boierii îl ceruseră de domn, așa cum era legea pămîntului, fiind el cel mai în drept. Apoi, întors cu oastea, se luptase cu Leon Vodă în preajma Tîrgoviștei, și fiind el biruit de mulțimea numărului, se retrase cu ai săi în mănăstirea Tismana, apoi la Alba Iulia, de unde trimise solie pașei

de Silistra, cel însărcinat cu treburile împărătești în această parte de miazănoapte.

Acest pașă caucazian urmărise și el, spre a putea avea liniște la aceste hotare, înscăunarea unui bărbat cu pricepere ostășească, ca odată ajuns domn să-l poată sprijini împotriva polonilor, ce le pricinuiau, prin cazaci, pagube și sîcîială. Așa încît, îi dăduse domnia. Îl trimisese la Înalta Poartă, după datină, să i se dea hatișeriful. O fi locuit el o bucată de vreme la palatul valah numit Oloksarai de lîngă patriarhia ortodoxă, cea cu hramul tuturor sfinților, s-o fi perindat pe la ceva cunoscuți în portul despre Pera și o fi făcut baie la Ioli Kioski înălțat de Sinan Pașa ; l-o fi purtat pașii și pe la Poarta Strîmbă unde se află ruinele vechilor palate ale împăraților bizantini, o fi fost și în Fanar să vadă școala înaltă, Academia ridicată din dragostea de știință și pe cheltuiala lui Manolaki-grecul și unde feciorii creștini învățau elina, filozofia, teologia și fizica. O fi fost la Poarta Adriane ce duce spre Adrianopole, căci a stat mult pînă să se poată întoarce ca domn ce primise hatișeriful de domnie și sărutase poala veșmîntului padișahului la Terschané Serai, dar aceasta se întîmplase după ce gustase vreo cîteva luni de închisoare turcească, în urma pîrilor grecului Kurt Celebi. Și aici învățase că acel bacșiș, pe care atîta îl urîse și-l disprețuise, fiind el și mînă cam strînsă, acest bacșiș scapă și capul, ba aduce și domnia.

Trecînd prin Constantinopole învăță multe, dar nu părăsi gîndul ce l-a dus acolo, care nu era al luării puterii numai spre binele lui, ci și spre ușurarea țării. Pentru binele ei întărise dărăbanii și seimenii temelia oștirii sale într-o vreme cînd și din Transilvania și din Moldova se privea cu ochi pofticioși și asupra Valahiei. Ochi cu atît mai pofticioși, cu cît singuru-i fiu murise abia ieșit din pruncie, iar cel înfiat, de la cumnatul său Udrișteș Năsturel Herescu, se prăpădise la numai 17 ani. Parcă o soartă rea îi fusese zvîrlită acestui domn pămîntean, care vroia și trebuia să-și lase ca urmaș o ființă de aproape ce ar fi gîndit și făptuit ca sine.

Aceste repetate necazuri mai schimbaseră firea lui Matei Basarab ce avea acuma peste 65 de ani și-i făcuseră mîna mai strînsă, întotdeauna cu grija de a avea îndestul în vistieria țării pentru a putea ține și chema oameni în oaste la nevoie. Nu putea uita necazurile ce le avusese

Mihai Viteazul cu plata oștilor și de cîte greutăți se leaga un conducător, cînd e secată vistieria.

Dar cum dinspre partea lui Vasile Lupu se liniștise, acuma, preocuparea lui Matei era de a schimba limba neînțeleasă de popor, slavona, cu cea românească, atît în legiuire cît și în biserică și odată cu acestea, parcă luîndu-se la întrecere cu Moldova, adusese aproape în aceeași vreme tiparnița și meșteri pricepuți tot de la Petru Movilă, mitropolit al Kievului.

Și cum atît cumnatul său Udrișteș, cît și doamna Elena erau oameni învățați, era sprijinit întru totul în această înfăptuire chiar de familia sa, așa încît îi folosea pe deplin răgazul de pace din acest timp.

Totuși se părea că la curtea domnească liniște nu se afla în privința vecinilor și nici a viitorului ; poate de aceea era mult mai puțină fală decît la Iași, mai puține veșminte strălucitoare, mai rare ospețele de parcă nimeni nu s-ar fi bucurat cu adevărat de viață. Bărbații păreau mai încruntați, mai iuți, mai grăbiți, de parcă zilele ar fi fost mai scurte decît le e dat. Și totuși, lui Toader îi plăcu această curte domnească și domnul cel uscățiv și mereu îngîndurat și doamna Elena cea învățată și cu care se înțelegea foarte bine.

Și cum plecau neguțători spre Moldova, Toader Cehan trimise marelui postelnic Ureche scrisoarea care suna astfel :

„Cinstite mare postelnic, mă închin domniei tale cu adîncă plecăciune în a 8-a zi a lunei a patra din anul 1644, și gîndind că milostivul Domn al Cerurilor îți dă sănătate bună și îndelungă, mă grăbesc a da vești despre treburile pentru care am fost trimis aicea.

Hrisoave multe încă n-am aflat despre descălecătorii Țării Românești, căci n-au trecut decît două luni de cînd mă aflu aici și va fi mai mult de umblat și de cercetat, poate un an chiar, dat fiind că multe războaie și pradă au trecut peste această țară, iar dovezile, cîte sînt, îs risipite în multe locuri. Pe aici, uneori legendele țin loc de hrisoave și astfel am aflat că pe la începutul veleatului al 13-lea, un principe valah, pe nume Basarab, a avut strălucita biruință asupra craiului ungur Carol Robert într-un loc stîncos, la o trecătoare între munți, la Posada.

Va trebui să merg la un tîrg mare și vechi ce se cheamă Cîmpul Lung, unde la mănăstirea domnească de acolo se află pisanii, hrisoave și mormintele primilor domni ce au întemeiat acest neam al Basarabilor, din care se trage și voievodul de azi și care are tot atîta greutate aici cîtă o aveau Mușatinii în Moldova.

Se spune, că un domn vechi, pe nume Nicolae, e ctitorul bisericii și mănăstirii în acel oraș unde își află mormîntul a cărei pisanie am aflat-o de la învățatul frate al doamnei Elena și este aceasta : „Marele și singur stăpînitor domn Io Nicolo Alexandru Voievod, fiul marelui Basarab Voievod". Despre acest domn se mai știe că ar fi fost stăpînitor al ținuturilor de la apa Milcovului pînă la Mare, ținuturi luate de la tătarii pe care i-a înfrînt cînd au pornit ei cu ceambururile spre Moldova, fiind el viteaz și de sine stătător.

Totodată vreau să știe și domnia ta, că doamna Elena a Țării Românești e în deplină sănătate, cu mult mai tînără decît domnul țării și nu numai că e știutoare de limba slavonă și greacă, dar sprijină cu toate puterile ridicarea țării și răspîndirea cărților religioase, din care singură a tălmăcit pre limba românească, ce e aceeași cu a noastră, numai că o vorbesc ei mai aspritä și au parcă mai multe vorbe asemănătoare cu ale turcilor decît îs la noi.

Și cînd Înălțimea Sa, Doamna, m-a poftit a îi însoți la palatul cel ce e nu prea departe de cetatea de scaun, la Hierești, am înțeles de ce este atîta de învățată și mai mult iubitoare de datini și țară.

Acolo a crescut Măria Sa, fiică de mare logofăt ea și cu trei frați ai săi, dintre care cel mai învățat este Urie sau Udriște, mîna dreaptă a domniei la întemeierea de tiparnițe, școli și cărți sprijinitoare ale dreptei credințe, ce este aceeași cu a noastră.

Acolo, la palatul de la Hierești, ce-i mai arătos și mai bine făcut decît cel domnesc, avînd el trei caturi cu ferestre largi și fiind împodobit înăuntru cu alese mobile aduse, se vede, dinspre părțile Ungariei sau ale Poloniei și avînd chiar o poliță de cărți scumpe, printre care pe acele ale grecilor Stavrinos și Palamed despre Mihai Basarab al III-lea supranumit Viteazul, cel ce a domnit și în Moldova, am înțeles nu numai că acolo este un cuib vechi muntenesc, ce niciodată nu-și va pleca capul, dar și că răposatul lor tată. mare postelnic, a avut nu numai

minte luminată, dar că a ținut ca și urmașii lui să-l depășească de e cu putință.

Iar doamna Elena întrece orice boieroaică a țării prin ascuțimea minții. Numai noroc de urmași, nici drepți, nici alăturați, n-a avut parte și aceasta i-a măcinat din frumusețea chipului, dar i-a ascuțit mai tare mintea.

Tot de la acest frate mai tînăr al doamnei știu că Țara Muntenească stăpînea în acea vreme și în părțile transilvane ducatul de Făgăraș, ba chiar mai mult.

Va trebui să merg la Argeș și Cîmpul Lung, căci au și ei unul, așa cum avem și noi, ca să cercetez.

În ceea ce privește domnia lui Mihai Viteazul, așa cum a poruncit Măria Sa, am găsit ceva hrisoave la mănăstirea Radu Vodă și cea de la Mihai Vodă, dar sînt numai danii bisericești, în care nu a fost zgîrcit.

Mi s-au arătat și vreo două-trei împuterniciri. Scrisori am să caut să găsesc.

Și acuma, să știi, cinstite mare vornic al Țării de Jos, că Bucureștiul nu e ca Iașul. Așezat pe o cîmpie, bătut de toate crivățurile iarna, de tremuri stînd lîngă vatră, și vara călduros de nu-ți afli locul, nu-i nici pe departe cum e Iașul nostru, ocolit de dealuri cu vii, apărat de viscole și răcorit de copaci vara.

Toată curtea domnească aici e ridicată de-a dreapta unei ape, Dîmbovița, care primăvara se revarsă peste tot malul și vai de bieții oameni ce stau acolo ! Pe țărmurile ei e mai frumos, ea are mulțime de sălcii plîngătoare ce-și revarsă crengile pînă în unde, iar atunci cînd e înflorită, mirosul floarei se răspîndește pretutindeni, ca și cel al salcîmilor în care sînt avuți.

În afara Curții de scaun, sînt răspîndite de-a lungul acestei ape multe mănăstiri și uneori este cîte o așezare boierească a cărei întindere se oprește în codrii cei deși de la Cotroceni. Acolo însă e primejdie de mers, căci bîntuie hoții și haiducii. Mai cu seamă unul, Păunașul Codrilor, rămas viu nevătămat și care-și are lăcașul în viile de la miazăzi a Bucureștiului, aproape de drumul ce duce la Giurgiu, de unde se repede ca un șoim asupra călătorilor și mai cu seamă a turcilor ce vin spre Beilic.[1] Îi prădă pe turci, de-i minune mare, cum îi răzbate întotdeauna. Se vede treaba că-i bine armat și că aga[2] Bucu-

[1] Beilic — han turcesc
[2] Aga — șeful poliției

reștiului îl lasă în pace, iar poporul îl ascunde cu toată ceata lui. Se aude că acest haiduc ar fi feciorul unuia din cei ce i-au slujit lui Mihai și că s-ar fi jurat ca toată viața să izbească-n necredincioși, iar cum pe aici ochii sînt întorși mai mult spre soare-apune, nimeni nu are treabă cu el, căci nu s-a auzit nici o plîngere de la vreun sătean sau tîrgoveț al țării.

Și mai trebuie să spun domniei tale că am fost și la cealaltă cetate de scaun a Tîrgoviștei, care-i mult mai frumoasă și se aseamănă mai mult cu cele ale noastre. Acolo se adună mai multe drumuri de negoț și e bazar mare cu feluriți neguțători : valahi, armeni, evrei, turci, ruși, sași și unguri. Orașul acesta e plin de mori de apă. Acolo, la Poarta Bucureștiului, sînt case mari unde-și păstrează mărfurile neguțătorii genovezi, venețieni și cei veniți din Constantinopole, care astfel mai aduc și vești din acea parte de lume.

Mai încolo, la Poarta Zarafilor, se schimbă toți banii în ori ce fel de monedă dorește negustorul ce vinde cu ridicata. Înspre miazănoapte se afla tîrgul gloatei la Poarta Argeșului ; aici e mare belșug și domnii țării au locuit mai cu plăcere decît la București, de aceea, aici au avut prima tiparniță de peste o sută de ani și au putut scrie cărțile trebuincioase bisericii. Mai cu seamă aici, mai sub munte, se află un adevărat palat, ce a fost refăcut și mărit de către Măria Sa Matei Basarab. Mi s-a spus că, înainte de luptele lui Mihai, acolo fusese ridicată cu meșteri mari, minune de curte domnească, cu biserica alături, de către fratele acestuia, Petru Cercel, bărbat cu aleasă știință de carte, trăit la curtea regelui franc. Acesta a domnit puțin și a strălucit prin cunoștințele lui, de aceea s-a îndeletnicit de a avea o curte domnească cu fîntîni țîșnitoare și grădini înflorite. Tot de la el a rămas și un turn, numit „al Chindiei", de unde se vestește ora. Măria Sa Matei și doamna se simt mult mai bine aici, de aceea vin adeseori și m-am dus și eu la poftirea dumnealui postelnic Udriște.

Casele domnești au pivnițe mari, în care se păstrează un vin asemănător celui al nostru de la Cotnari și care aici se cheamă de Valea Călugărească, venind el de la viile unei mănăstiri ce a ieșit din închinarea la Sfîntul Munte.

De acestea, eu rog pe buna Domnia Ta a înștiința și pe tatăl meu spre a nu se neliniști, căci sînt întru totul

sănătos, și mai am mult de stat pe aceste meleaguri, pînă a sfîrși cu bine treaba. Cu supusă închinăciune, Teodor Cehan"

În aceeași vreme, Grigore Ureche primea de la Alba și scrisoarea de mai jos :

„Cinstite mare vornice, cu sănătate mă închin Domniei tale.

Această scrisoare v-o trimite călugărul Bendict de la Sfîntul Ioan din Siret, aflător acuma la Balgrad în ținutul Transilvaniei. Și, neuitînd că Domnia Voastră ați făcut familiei mele un mare bine, la grele clipe de cumpănă, iar eu știind că toți răspundem în fața lui Dumnezeu pentru faptele noastre și cunoscător al drumului făcut pînă la mănăstirea noastră pentru hrisoave vechi, ce trebuiesc se vede în dregătoria de postelnic, vă trimit de aici copii după patru hrisoave latinești pe care le-am tălmăcit pre limba moldavă. Numai că aceste hrisoave se țin de oamenii principatului transilvan și nu știu de cîtă trebuință vă vor fi fiind. Eu voi înfățișa de aceea întîi despre ce se spune în aceste tare vechi urice ; așa, în cel din anul 1285 [1], regele Vladislav vorbește despre doi frați, voievozi români aflători în Ardeal, Bărbat și Litovoi, care Litovoi în anul 1272 s-a răzvrătit în contra stăpînirii ungare.

În al doilea hrisov, din anul 1303 [2], e vorba despre un voievod român, Nicolae, comite de Maramureș și Ugocea și i se aduc multe laude.

Al treilea hrisov, din 1326 [3], arată ființa păstorilor valahi în Transilvania, iar ultimul din 1363 [4] spune precum că, în ținutul Hațegului, se află nenumărată populație valahă, avînd cneji și judecători de ai lor — iar documentul este al regelui Ladislaus care spune astfel : «Noi, Ladislaus de Chaak Voievoda una cum juratis et universis Nobilium oc Kneziorum ipsius districtus Hatzak.»

Aceste hrisoave ce sînt la Bălgrad, aproape de ținutul Hațegului, au fost adunate la marea bibliotecă a seminarului episcopal, unde avînd eu nevoie am mers pentru hrisoavele mănăstirii noastre, cea întemeiată o dată cu episcopia catolică în vremea adormitului nostru domn, vo-

[1] Desericluss, partea a II-a, p. 127
[2] Fejer, Codex diplomaticus VIII, p. 147
[3] Xenopol, Teoria lui Rössler, p. 140
[4] Fejer, Codex diplomaticus XI, p. 300

ievodul Petru Mușat. Pentru celelalte hrisoave voi pleca de aici la Lemberg spre a strînge tot ce e privitor la fosta episcopie de Siret. Vă las în paza celui de sus."

Marele vornic al Țării de Jos era Grigore Ureche, fiul lui Nestor Ureche, care la vremea lui fusese și el vornic al Țării de Jos.

De cînd stătuse alături de Vasile Lupu în răscoala pentru alungarea de pe tron a lui Alexandru Ilieș, îi fusese cu toată credința alături, deși vedea mai limpede primejdia otomană și trăia nădăjduind într-o alăturare de creștini.

Făcînd școala iezuită de la Liov, unde învățase pe lîngă polonă, latina, gramatica, retorica și poetica, cunoscînd destul de bine și greaca, influența politicii poloneze, dragostea lui de Moldova nu i-a dat pace pînă ce nu a început a cuprinde în hronic o parte din vechea istorie a Moldovei.

Pentru aceasta îi trebuiau însă urice, care să dovedească trecutul de slavă al Moldovei, trecut ce trebuia să fie o pildă pentru vremea lui.

Așa încît existența unui letopiseț îi părea o datorie față de țara lui. Și, ca un învățat în latinește ce era, simțea o legătură între acel grai și cel pe care-l vorbeau nu numai moldovenii, ci și cei de peste munți ori de dincolo de Milcov.

Cu toate grijile ce le avea în dregătoria sa ori în administrarea satelor, a morilor, eleșteelor și a zecilor de fălci de vii și a nenumărate prisăci ale sale, acuma, cînd sub Vasile Lupu viața se mai liniștise și fiecare se putea gîndi mai în voie la anul ce urmează, își găsise în fine un răgaz nu numai să citească în de-amănunt „Letopisețele de la Bistrița și Putna", pe cele ale lui Macarie, Eftimie și Azarie și Cronica moldo-polonă, dar căuta hrisoave pe care întemeindu-se să poată începe a scrie el însuși letopisețul cel de mult gîndit. Cît de întins avea să fie acesta, nu știa. Felul în care avea să-l facă îi era limpede : omul e sub cîrma dumnezeirii, țara sub cîrma voievodului ce nu are dreptul a trece peste boierime. Și oamenii cu limba asemănătoare moldovenilor români sînt, ca cei din Țara Muntenească, din Țara Ungurească și în Ardeal și în Maramureș.

Astfel că, citi cu mulțumire cele două scrisori, puse bine copiile transilvănene ce-i veniseră tocmai cînd îi

trebuiau și, ca un bărbat mai vîrstnic ce se găsea, își făcu chibzuite socoteli înainte de a se apuca a scrie, luminat de amintirile pe care Ștefan cel Mare le lăsase pretutindeni spre slava și cinstea Moldovei, pentru care acuma pătimea singur printre străini Toader Cehan.

14

Matei Basarab se simțea mult mai în largul său la curtea domnească de la Tîrgoviște. Statura-i uscățivă îl făcea să nu pară cei șaizeci și cinci de ani bătuți pe muchie. Dacă n-ar fi fost chipul tras și ochii cu privirea îngrijorată și tristă, voievodul ar fi părut cu zece ani mai tînăr.

Dar grijile sînt griji și el era cuprins din toate părțile de ele. Nu e ușor să iei o domnie ce ți se cuvine ; și mai greu este să o păstrezi, dar mintea Craioveștilor, din care se trăsese și Neagoe Basarab cel înțelept, îl ajutase a-și păstra sîngele rece și o cumpănă între greutăți. Și de greutăți nu se putea spune că nu avusese parte : Pe vremuri fusese Mare Agă [1] al lui Leon Vodă ; din pricina cerințelor nesăbuite de biruri ale acestuia ce le ceruse 40 000 de galbeni, el pribegise în țara Hațegului. Și odată cu el plecaseră Gorgan Spătarul, Aslan Vornicul și paharnicul Barbu Brădescu. Domnitorul Transilvaniei, Gheorghe Rákoczi îi primise bine, tot așa cum mai făcuse cu alți boieri pribegi, ca slugerul Dumitru Filișanu și spătarul Mihai Coțofanu care se băjeniseră odată cu o mie de țărani de pe satele lor.

Aceasta se petrecuse tocmai în vremea în care Ecaterina de Brandenburg pornise în Ardeal lupta pentru tron împotriva lui Gheorghe Rákoczi, iar Matei, cu toată priceperea lui în cele ostășești, îl sprijinise pe Rákoczi și ajutase la biruința acestuia de la Rocamez. Tot acolo luptase alături de el Preda Floricoiu, ginerele lui Mihai Viteazul.

Printre stîlpii de piatră ai cerdacului domnesc, razele de soare aruncau fîșii mari aurii pe ceramica peretelui. Se

[1] Mare Agă — general al pedestrimii

auzea susurul fîntînilor făcute din vremea lui Petru Cercel și în copaci, vrăbii gureșe își strigau setea de viață.

Își reaminti de setea de viață care-l făcuse să se lupte cu îndîrjirea veche a Craioveștilor pentru ea. Simțise că are un rost mai adînc de îndeplinit. Era în el, pe atunci, un neastîmpăr și o chemare spre țara lui, așa încît la venirea lui Nesih, Aga de la Stambul, toți pribegii se plînseră de proasta domnie a lui Leon Vodă, iar Aga turcesc, aducînd la cunoștința lui Abassa Pașa, acesta îl silise pe Leon Vodă să dea în scris că nu va mai asupri țara, apoi trimisese trei soli pentru a îmbuna pe pribegi să se întoarcă. Și ei s-au întors, dar nesiguri pe cuvîntul domnesc, au venit și cu oaste și bine au făcut, deoarece s-au izbit de două ori cu lefegii domnești și la Ungurei și la București, unde au fost înfrînți lîngă mănăstirea Plumbuita.

Se opri din gînduri. De afară ajungeau pînă la ei tropotul zorit al unor cai. Veneau călăreții de Țarigrad cu vești. Acuma se părea a fi liniște și pace, după ce ienicerii sugrumaseră doi sultani la rînd, pe Osman și apoi pe Mohamed. Și dinspre Moldova e pace.

Dar cu Lupu nu poți fi sigur niciodată, căci nimeni nu-i sigur ce vremuri vor veni. Acuma și-a trimis pe acest tînăr boier cu învățătură de la Liov, ce pare a fi mai mult omul mărelui vornic Ureche decît al Măriei Sale, caută hrisoave. O să-l îndrume la Stănești să citească istoria scrisă în piatră pe mormîntul lui Stroe Buzescu și acolo poate se va lămuri acest moldovean în ce fel a bătut și bate inima Munteniei. Revăzuse acest mormînt după ce dăduse lupta de la Plumbuita cu oastea rîvnitorului de domnie Radu Ilieș, ginerele Kehaiei [1] Kurt Celebi de la Constantinopole. L-a biruit pe acesta abia la lupta de la Obilești, cînd i-a venit gîndul de a schimba așezarea oastei. În loc să pună pedestrimea la mijloc, a pus-o la aripa dreaptă, cu Aga Oprea din Bucu și Lupu de la Furduiești, căpitani. În locul pedestrimii, a băgat la mijloc roșiorii călărimii boierești, în frunte cu vornicul Ivașcu Băleanu și paharnicul Barbu Brăescu, iar în aripa stîngă, călărașii de țară sub spătarii Gheorghe din Măgureni și Tudose Corbeanu. Aceasta îi dăduse biruința și domnia în țară. Dar hati-

[1] Kehaie — reprezentant domnesc

şeriful cu încuviinţarea Stambulului, paşa Abaza de Silistra i-o adusese.

Se scărpina în bărbia-i cam rărită, poate şi de obiceiul său de a o tot frămînta cu degetele în nopţile cînd nu avea somn. Fuseseră multe şi presimţea că vor mai fi. Casa domnească pustie de feciori, goală de zgomotul iureşului de copii.

El nu avusese nici inima, nici dorinţa de a descăleca pe la uşi străine cu jupînese sprîncenate. O făcuse cu prisosinţă înainte de a se însura, apoi se aşezase locului, preţuind-o pe Elena doamna şi pentru alesele-i purtări, pentru tinereţea şi plăcuta-i înfăţişare, ba chiar şi acea sete de cărturărie ce o ajutase mult în izbirile vieţii, după moartea părinţilor, a copiilor, a fratelui mai mare şi în pribegirile de la începutul vieţii lor.

Găsea această fiică a Hiereştilor o mare alinare în a citi acele cărţi sfinte ce aduc mîngîierea sufletelor prea încercate, făcîndu-le a-şi purta soarta fără plîngeri, iar doamna ştiuse să fie alături de el în toate clipele vieţii şi chiar dacă acuma nu mai e tînără, nu-i poţi găsi pereche la nici unul dintre scaunele ţărilor vecine, unde nici o doamnă nu are nici sfatu-i înţelept, nici priceperea, nici înţelegerea adîncă a gîndului şi nici cheltuieli nerostuite nu face.

Iar îi zbura gîndul înapoi, săgetat de o nemulţumire, aceea a omului născut să fie strîngător şi căruia nu-i plac nici gătelile, nici fala fără folos.

Cei 400 000 de galbeni plătiţi pentru luarea domniei îi păruseră curat jaf turcesc, dar trebuise să-i dea, căci lui şi nu altuia i se cuvenise scaunul domnesc. Apoi şi sumele scoase din trei în trei ani ca daruri pentru întărirea domniei ; acel mucarer [1] mare de mii de pungi de galbeni pentru sultan, sultana Validé şi Kîzlar-aga şi mucarerul mic şi nenumăratele plocoane făcute peste tot la Stambul, cînd erau nevoile ţării. Apoi darurile pentru paşa de la Silistra, cel ce priveghea ca un sultan a treia parte a imperiului turc.

În anii în care bîntuia foamea la Înalta Poartă, pe lîngă mii de ocale de miere şi ocale de ceară, trebuia să

[1] Mucarer — dar obligatoriu

le dea cea mai mare parte a oilor, berbecilor și boilor, de-i era mai mare jalea de țară !

Apoi încălcările turcilor trecînd Dunărea și jefuind săteni mărginași și iscoade care voiau cu orice preț a închiria case pe malul românesc, ca sub acoperămîntul negoțului să poată cerceta tot ce se petrece în țară și să pornească și jafuri, numai că el, Matei Basarab, nu le dăduse învoire.

În vremea aceasta, tot malul dobrogean era numai o tabără, întărind fruntariile de parcă ar prevesti război crîncen.

Ce va mai face oare Lupul în vremile ce vin ? Îl înfrînsese de două ori, ca și pe Leon Vodă.

Zîmbi cu amărăciune sub mustața-i lungă ce acoperea buzele subțiri, din care cea de sus aproape dispăruse cu totul cîtă vreme socotise risipa din tezaurul țării. Și galbeni trebuiesc pentru oaste ! Roșii călări din mica boierime au doar ca și slujitorii scutiri de biruri, iar steagurile în leafă de pe pămînturile domnești nu cereau bani ? Tot așa ca și seimenii sîrbi și bulgari, ca și levinții unguri și polonii călări, cu toții în lefe. Apoi cei de la balimejuri ? Țara fără oaste e pierdută și el avea 40 000 de oameni, căci era bine așa cum spunea Urie Năsturel, după cărțile lui vechi : „Cine vrea pace, să se pregătească de război".

Pusese dări pe vite, pe ocnele de sare, pe vămi, pe miere și ceară și adunase mii de taleri pe an. Răscumpărase salinele și vămile de la arendașii levantini și după șase ani, după ce ridicase mănăstirea Arnota din Oltenia, apoi Sărindarul și Sfinții Apostoli din București, refăcuse din temelie atît palatul domnesc de la Tîrgoviște cît și biserica lui, apoi biserica domnească de la Caracal. Banii îi trebuiseră și pentru tiparnița și meșteșugarii ei, bani pentru moara de hîrtie și învățăcei de la Kiev, bani pentru școala grecească de la Tîrgoviște și cu aceea de slovenie de la mănăstirea Sfîntul Gheorghe vechi din București și pentru toate trebuiau galbeni sunători.

Și în afară de cei astfel folosiți, după pilda proverbului popular „Adună bani albi pentru zile negre", strîngea în vistierie bănet să aibă cu ce porni la drum alături

de nemți și poloni, cînd se vor ridica împotriva Constantinopolului.

Cuta între ochii lui Matei se adîncise, o sprînceană i se zbîrlise. Ar fi vrut să aibă darul de a citi în mințile tuturor vecinilor rîvnitori de domnia voievodului ce nu fusese binecuvîntat cu feciori și care mergea încă tinerește spre bătrînețe. Trebuia mult curaj, multă chibzuială la fiecare pas și luarea-aminte să nu înceteze nici o clipă.

Mătura cu mîna stîngă, în care sclipea inelul cu stema Basarabilor, niște fire de praf de pe tunica de culoarea oțelului, cu care-i plăcea să se îmbrace. Apoi bătu din palme de trei ori. Aprodul boieresc ce slujea la curte se înfățișă pe dată Măriei Sale, de parcă de dincolo de ușă ar fi așteptat de mult semnul acesta.

— Comișelul să-mi pună șaua pe Șerg. Și tu, ia-ți cal și așteaptă la ușa mică a spătăriei ! — în glasul lui era blîndețe.

— Am înțeles, Măria Ta.

Și feciorașul cu ochii strălucitori de bucurie că-l ia cu sine, zbură spre îndeplinirea poruncii.

15

Statura scundă și rotundă a logofătului Gheorghe Ceaurul se frînse, pe cît se putu, în fața jupînesei Marga.

— De amu, într-o mică de ceas sosește și domnița noastră mezină. Și, pre porunca domnului meu, face un popas și un ocol spre a se odihni și a se întîlni cu cneaghina mai mare a domniei sale. Eu am grăbit înainte călare, spre a mă închina în fața domniei tale, a te întreba de sănătate și totodată a vă îndemna să porniți mai cu grabă la Iași spre a prinde nunta nepoatei Măriei Tale, fata jupînesei Măricuța.

— Mulţumim de închinăciune. Cu sănătatea o ducem bine cu toţii şi tare ne bucurăm să ne întoarcem în Ţara Moldovei. Cu vîrsta, depărtările-s mai lungi.

— Cinstită jupîneasă, totul e după inima noastră — aşa după cum spunea răposata mamă a mea, logofeteasa Zinika.

— Cum ? Logofeţeasa, fiica boierului Mogîlde s-a prăpădit ?

— A luat-o Dumnezeu la sine, acum un an.

— Am lăsat-o sănătoasă şi tocmai înainte de plecarea încoace m-am întîlnit cu ea. Venise la Iaşi şi m-am dus s-o văd. Parcă ţin minte : subţirică, mărunţică, purta o haină vişinie cu pătrate negre care o prindea bine. Aşa ne-am înţeles, încît am stat peste obiceiul meu şi am prînzit cu domnia sa. Am tăifăsuit pînă pe la trei ori patru să fi fost ceasul. Îmi plăcea să-i ascult cuvintele, căci era femeie înţeleaptă, chiar mai înţeleaptă decît dumnealui logofătul Dumitraşcu Ceaurul, tatăl domniei tale. Dar aşază-te, ce ai rămas în picioare ?

Ochii rotunzi ai lui Gheorghe Ceaurul se întunecaseră ca sub o săgeată dureroasă. Îşi iubise cu adevărat mama, o preţuise mai mult decît pe logofătul cel mare, dar soarta vrusese să-i semene lui mai mult ca fire, în timp ce fraţii lui, Vasile şi Mihai se asemuiau Zinikii Mogîlde.

— Şi ea te preţuia mult, cinstită vornicească şi dacă îmi e îngăduit a spune, chiar cel mai mult, după jupîneasa Irina, din tot neamul.

Jupîneasa Marga zîmbi.

— Bărbaţii neamului meu îs cu mult mai învăţaţi şi mai deştepţi decît mine.

— Domnia ta poţi ţine pasul cu ei şi să-i întreci cu inima.

— Ei, boierule, boierule ! Ai rămas tot cu sufletul din vremea cînd ai întors rădvanul jupînesei Safta a Boeştilor şi văzînd-o văduvă, tinerică, frumuşică, ai dus-o la casa domniei tale, ca un văduvoi proaspăt ce te aflai. Nu te-ai uitat la avere.

Tot chipul Ceaurului se însufleţi.

— N-ai uitat, domnia ta, întîmplarea ?

— Cum să uit dacă mi-a plăcut ? Ei, de învoit, s-a învoit pînă la urmă la cununie. Da, vorba răposatei jupînese Zinika : e mulţumită acuma !

— E mai frumoasă şi parcă mai tînără, de se poate spune aşa.

— Atunci ai mai multă isteţime ascunsă decît arăţi, boierule ; mult mai multă. Dintr-o singură treabă ai făcut deodată mai multe rosturi strașnice.

Ochii Ceaurului se îngustară întrebînd :

— Şi care anume, cinstită jupînească ?

— Ai luat pe fata lui Toader Bour, vistiernic, ce-şi urcă neamul pînă la vornicul slăvitului Ştefan cel Mare.

— Dar şi eu mi-s din boierii vechi.

— Aşteaptă : Clucerul Ştefan Bour, fratele Saftei, nu-i ginerele lui Ştefan Tomşa ? Una. Două : Aniţa, cumnata domniei tale, nu-i nevasta lui Pătraşcu Ciogolea la care Măria Sa ţine mult ?

— Aşa-i.

— Pe Maria, sora jupînesii Safta, nu o ţine stolnicul Nicu Neculachi Siachil.

— Da.

— Iar ochioasa şi sprîncenata de jupînița Paraschiva nu a fost luată de soţie de către marele boier talian, de-i zice Frangipani, cu care venea un fel de neam prin însuşi despotul Brancovici ?

— Pe toate le ştie domnia ta ; se vede că ai prins bună învăţătură de la răposatul vornic Nemira, care a fost om ales între oameni.

— Şi de la fraţii mei, nu ?

— Doar sînteţi de acelaşi sînge !

— Atunci aşteaptă să-ţi spun mai departe. Se opri tuşind de cîteva ori, o tuse seacă ce părea că-i scurmă pieptul. Obrajii i se traseră, îngălbenind. Se rezemă de jilţ şi rămase aşa pînă i se potoli tusea, apoi scoase dintr-o pungă ce o avea atîrnată la şold un şipuşor, îi luă dopul şi înghiţi puţin din acea licoare tămăduitoare.

— Domnia ta eşti bolnavă — se sperie Ceaurul.

— Domnia mea va ajunge pînă în Țara Moldovei, nu te teme. Acolo mi-e locul, nu aici. Poate că m-așteaptă morții mei.

— Nu zi vorbă mare, cinstită jupînească. Ceasul rău atît așteaptă.

— Mai are de adăstat : m-am născut în Muntenia, amu trăiesc la Stambul, dar bine și bucuroasă, în Moldova am fost și acolo mi-e locul vie sau moartă, numai că nu pier eu așa ușor. Să-mi văd nepoata asta de aici scoasă, dincolo de hotarele turcești...

— Jupînească Marga, iertat să-mi fie ce am a-ți spune. De te-aș fi întîlnit slobodă și eu slobod cu ani și ani în urmă...

— M-ai fi furat cu rădvanul ? Nu, boierule ! Erai prea tînăr și prea necopt, pe atuncea, să gîndești ca azi. Pe atunci știai numai că aveați în stăpînire toată Valea Siretului dinspre munte cu Bogdana, Cașinul, Răcăciunii și Valea Rea. Vi se opreau pămînturile tocmai la Trotuș, iar eu ce aveam ? Foarte puținul de la mama mea !

— Nu aista-i temeiul !

— Așa spunea și răposata mamă a domniei tale, care a gîndit mai de mult ceea ce ți s-a năzărit domniei tale acuma.

— Mama ?

— N-ai cunoscut-o bine, boierule ! N-ai înțeles-o decît acuma, cînd te miști mai puțin sprinten ; numai mintea ți s-a ascuțit ca a răposatei, așa că ascultă mai departe ce am văzut eu din înrudirea cu boierii vechi ai țării și mai cu seamă cu talianul ăsta, din cei pripășiți în Ungaria, dar nu mai puțin puternici pentru asta. Acuma, prin Paraschiva asta, poreclită Căprioara, te înrudești, domnia ta, chiar cu domnitorul Țării Românești, Basarab, pornit și el din spița lui Neagoe. Boierule, de n-ai fi băietul răposatei jupînese Zinika, te-aș bănui că nu numai ochii albaștri ai Saftei și cosița-i galbenă te-au fermecat. Nu numai chipul ei ce se zice că ar fi semănînd cu fetele Movileștilor...

— Cinstită jupînească !

— Chiar că cinstită, cum ți-a fost și mama... vezi numai să nu te ducă gîndul peste locul lui... și dacă ai

ţinere de minte nu uita să n-o prigoneşti şi să n-o părăseşti pe Safta cînd îi va trece floarea tinereţii.

— Ce vorbe spui, domnia ta ! Mi-e dragă, ca ochii din cap !

— Şi ochii se pot îmbolnăvi. Şi noi poate nu ne vom mai întîlni... totul se poate petrece într-o viaţă de om. Ascultă, logofete Gheorghe, că sîntem cam de o vîrstă. Bărbat credincios ca vornicul, îi numeri pe degetele de la o mînă, şi nu uita că el s-a prăpădit cînd era în plină putere. Al doilea, aşa se zice, că ar fi Basarabul din Muntenia. Pe al treilea n-aş şti să-l găsesc acuma. Eu, am de ce îi mulţumi lui Dumnezeu.

— Şi vor mai fi mulţi ani, de aci înainte...

— Puşchea pe limbă, Ceaure ! Ce, crezi că-i o plăcere văduvia, după un om iubit şi bun ? Nu cîntăreşte viaţa cît necaz poate să-ţi dea.

— Măria Sa are doamnă nouă şi-i fericit.

— Fericit, acuma, eşti şi domnia ta, pînă nu te vei prinde de alte dorinţi şi alte gînduri. Aveţi sîngele fierbinte. La mine e mintea fierbinte şi din fericire asta mi-e de ajuns. Cît a fost, aşa cum a fost ! Ţi-ai deschis inima, pe cît te-o iertat firea, sufletul ; mi-l deschid şi eu. S-o văd pe Simina împăcată în afară de Stambul, unde parcă simt o nenorocire, căci mi-e inima grea şi pot apoi să închid ochii.

— Ce te sperie, jupîneasă Marga ?

— Nimic anume şi toate adunate laolaltă. Nu ştiu ! Simt o nelinişte în ultima vreme. Nu-mi aflu locul.

— Îmi îngăduiţi să spun o întîmplare mai neobişnuită ce am aflat-o poposind la hanul cerchez, unde trebuia să mă întîlnesc cu Costachi Boldur ?

— Înveseleşte-mă de poţi. Dar uite la dreapta domniei tale. E un felegean [1] cu băutura neagră, nouă, ce se obişnuieşte pe aici. Îi spune cafea şi e destul de bună. Se ţine caldă pe nisip încins, pe tavă sub care ard tăciuni.

— N-am gustat încă.

— Încearcă. Unora le place. Cel puţin aşa se spune. Bea şi povesteşte. Toarnă-ţi din ibric în ceaşcă.

---

[1] Felegean — ceaşcă

Ceaur o ascultă, gustă, ridică sprîncenele şi înghiţi cam cu greu, apoi puse ceaşca pe măsuţa de lemn de trandafir, cu frumoase incrustaţii de lemn de păr şi de nuc, închipuind flori cu frunze.

— Mulţam ! Mi-ajunge ! Şi cum spuneam, la hanul cerchez, unde a tras neguţătorul nostru, se află un tînăr polon, fiu al lui Koniepolski-hatman, ce a fost de curînd scos din robie de moldoveanul nostru, la cererea Măriei Sale, care la rîndul ei a fost rugată de cneaghina Ana Movileanca.

— Ia uită-te ! Ana Movileanca ? O fi rudă ?

— Poate. Nu ştiu decît că Boldur l-a dibuit robind pe o corabie, la cercetările făcute de un anume bei cu care se are el tare bine, şi l-a adus la caravanserai rău bolnav. Or, în port se afla tocmai domniţa noastră împreună cu socrul şi domnia ta.

— Aşa ?

— Să întîmpinaţi nişte soli veneţieni.

— Mi-aduc aminte.

— Tînărul, care trăsese la lopeţi doi ani, cînd a ieşit prima oară, a văzut-o pe domniţă.

— Şi ?

— A fost ca trăsnit de chipul şi înfăţişarea ei, îndrăgostindu-se cum nu s-a mai pomenit, de parcă ar fi fost vrăjit.

— Ce spui !

— Adevărul curat. Dar partea mai neobişnuită acuma vine. Şi Costachi Boldur a fost de faţă. La caravanserai se afla un derviş din cei ce se spune că ar avea darul profeţiei. Şi acesta, cînd a venit leahul la han, unde-l îngrijea de o rană la cap un doctor turc trimis de acel bei prieten cu moldoveanul, de unde şedea nemişcat în rugăciunile lui în sala mare, s-a sculat şi s-a dus să se aşeze la uşa încăperii polonului.

— Şi ?

— Şi acolo a făcut două preziceri : întîi că nu rana de la cap e primejdioasă, ci aceea din pîntec, unde turcul nu-l găsise bolnav. A cerut să vie să-l taie doftorul alvalon, priceput în asemeni trebi. Şi aşa a fost. Era înlăuntru surpat din blestemata de robie. Nu numai că l-a făcut

bine, dar arată și se poartă de parcă niciodată n-ar fi fost rob, nici stors — ci o frumusețe de pan-leah crescut în bine și în ușor. Așa că o parte din prezicerea dervișului s-a împlinit.

— Care-i a doua ?

— A doua, cinstită jupîneasă, e aceea că... aceea că i-a făgăduit-o de soață pe domnița Simina...

— Nu se poate !

— Ba se poate, să-mi fie cu iertare, căci se pare... aici ar fi spus... multe și încîlcite lucruri... morți... război... și nu mai știu bine, decît că îi va fi al doilea bărbat la castelul lui din Lehia. Și a mai spus că-i mlădiță vie și roditoare, tocmai pentru că altă dată, în altă viață, leahul ar fi fost binecuvîntat de însuși Mahomed.

— Doamne ferește ! Doar nu-i turc !

— Cine poate ști ce vede un derviș ? Cine poate ști ce faptă bună o fi făcut vrun strămoș de-al lui ? Noi nu cunoaștem nimic, decît că acest ciudat călugăr, după ce a spus viitorul, a căzut în mutenie, a stat la ușa lui nemîncat și nebăut 12 zile, apoi s-a înclinat în felul lui și a plecat la cetatea Mecca, deși hangiul l-a rugat cu cerul și cu pămîntul să-i fie oaspete pe viață. Nu e curată întîmplarea ! Și leahul vrea numaidecît să se oprească la Iași spre a mulțămi Măriei Sale.

Se așeză o tăcere, în care timp, un slujitor veni aducînd o tavă cu baclavale și o carafă de vin cu pahare, alături de care puse o chisea pe care se aflau toate cele anume pentru cafea.

— Dervișii sînt șarlatani de iarmaroc — spuse încet jupîneasa Marga.

— Călugări de ai lor. Ei cred în proorociri.

— Ai noștri nu proorocesc. Dacă ar fi fost vorba de Ruxandra, mai înțeleg ; dar așa... Nu prin Simina, căprioara mea, o să vină război și moarte, cum m-ai lăsat să înțeleg. Și vrea să meargă la Iași ?

— Da.

— Să mulțămească ?

— Și... s-o ceară pe domnița noastră cea măritată de soție.

— Atunci e nebun.

— Nu e ! Am vorbit cu el.

— Dar cînd ai avut vreme ? Ascultă, boierule, de cînd eşti în Istambul ?

— De opt zile.

— Aşa ! Ai potrivit toate treburile ?

— Încă nu:

— Te întorci cu noi în Moldova.

— Pînă la un anume loc. Apoi o iau spre Muntenia cu solie la Matei Basarab.

— Intră în prima biserică acolo, şi adu mulţămită că ai scăpat zdravăn între toţi nebunii aiştia de aici. Sau mai bine, cînd ajungi la Caşin, la domnia ta, bucură-te.

— Nu crezi, cinstită jupîneasă ?

— S-ar cuveni ? Mă gîndesc uneori la bunici. S-au născut şi au crescut în împărăţia aiasta, care nu se mai sfîrşeşte, a turcului, dar şi-au ţinut legea şi credinţa lor ; apoi ei au trecut în Ţara Românească. Ce m-aş face eu dacă aş crede în spusele lor ? Mi-ar schimba ceva din suflet şi eu sufletul mi-l apăr, deşi... uneori... parcă m-atrage ceva. Ca o poveste veche din care am auzit numai frînturi. Pentru frînturile acelea am avut curajul să vin încoace cu Simina. Dar aici, n-am regăsit nici frînturile. Ceva s-a risipit ce nu se mai poate aduna. În casa asta e Veneţia şi Genova ; în jur Fanarul cu grecii lui, apoi vine Poarta Fericirii cu Stambulul turcesc, dar locul unde s-au născut şi au trăit sub ei strămunii mei e cu totul altul şi mult mai departe.

16

Cele două surori se priviră ca după o îndelungată despărţire. Ruxandra, într-adevăr, se făcuse o frumuseţe de fată cu părul negru şi bogat, ochi prelungi cu gene dese sub sprîncenele subţiri, nas mic şi drept, gură îmbietoare. Statura ei mijlocie era proporţionată, cu mijloc subţire, umeri rotunzi şi gîtul prelung ca de lebădă.

Sultanei Validé Kissem-Bahrum sigur că avea să-i placă, căci Ruxandra semăna cu o grecoaică din vechile legende. Avea de ce să fie mîndru de ea Vasile Vodă și dînd-o ostatecă, la Stambul, nu făcea decît să-și arate un alt chip mîndru al familiei sale. Așa era firea lui și nu alta.

Mezina privea. Totul în jur era nou pentru ea. Nou, dar nu străin. Avea marele dar de a se simți peste tot ca la ea acasă și aici, la Stambul, graiul îi era cunoscut, iar despre Pera se povestea atîta în casa domnească, încît mergea parcă pe locuri dinainte știute. Nici nu se înfricoșa, nici nu se minuna. Orașul mare, cu toată zarva lui, cu mulțimea-i pestriță, o bucura ca pe un copil răsfățat ce era. Și apoi avea să trăiască în seraiul împărătesei mame, care vorbea ca și ea curgător grecește ; avea să stea în minunatele încăperi despre care se auzeau tot felul de povestiri, ca din „o mie și una de nopți", din care îi tot spusese doamna Ecaterina, căci le știa pe de rost. Acuma se aștepta să trăiască ea însăși acele ciudate întîmplări ce-i umpluseră de farmec serile lungi de iarnă, cînd noua ei mamă, spre a-și alina dorul de ai ei, înșira firul desfășurat de Seherezada, acolo, departe, pe plaiurile moldovene, stîrnind închipuirea aprinsă a copilei dornice de tot ceea ce era neașteptat și neprevăzut. Copila care vedea în soarta mamei vitrege împlinirea unui basm cu Ilene Cosînzene aduse de pe alt tărîm și visa o soartă asemănătoare ce avea să o ridice prin frumusețea ei și mai cu seamă prin grija tatălui ei, pe culmi unde fericirea și norocul aveau să-și dea mîna. Se știa tînără, frumoasă, bogată, așa încît soarta nu avea decît să-i pună la micile-i picioare covoarele bucuriei, pe care să calce sprintenă cu conduri auriți.

Și iată că o parte din vise i se împlinise : ajunsese unde cu gîndul n-a gîndit chiar, în acest Istambul plin de palate din marmură cioplită, în acest Istambul unde marea cea mare bătea, cu valurile albastre, în țărmul pe care creșteau împrejurul seraiurilor mărețe grădini cu cei mai feluriți pomi ce se pot vedea în lume, iar mulțimea neasemuită a trandafirilor în toate culorile făcea cîmpuri înmiresmate de-a lungul mării.

Văzuse acel bazar nemaipomenit, înșirat sub zecile de bolți în arcade, unde mărfurile din întreaga împărăție

se aflau atît de ademenitoare, încît îţi venea să nu mai pleci de acolo. Apoi ciudatele giamii, adevărate dantele de piatră albă, ce-şi rotunjeau căciulile cupolelor în cele mai neaşteptate locuri, de parcă Allah al lor le-ar fi făcut să răsară ca ciupercile, tocmai spre a-i fi slava mai mare şi a putea să se bucure mai mult de rugile ce i se înălţau, ca nişte adînci şi sfioase invocaţii, din toate turlele minaretelor.

Şi apoi, acest neasemuit „Corn de aur" plin de corăbii, pe malul căruia creşteau palatele greceşti, genoveze, veneţiene, fiecare făcut în legea lui, dar nici unul mai prejos în măreţie, de parcă marmura şi geamurile ar creşte pe toate drumurile Stambulului.

Aici, unde tatăl ei suferise pe vremuri, ea avea să se bucure, fiind sub cea mai înaltă oblăduire a sultanei-mame de la care i se poate trage tot norocul. Şi viaţa ei va trebui să fie norocoasă, căci altcum, la ce s-ar fi născut fiică a lui Vasile Vodă, cel care izbîndea tot ce-şi punea în minte ?

Şi dacă Simina a avut mai puţin noroc, e fiindcă n-a stat cu el. Maria, în schimb, a plecat la casa ei ca o adevărată cneaghină.

Adevărul era că Simina avea altă fire şi ele nu se prea potriveau. Sora cea mare semăna mai mult cu doamna Tudosca şi chiar cu jupîneasa Marga, într-un fel. Niciodată nu ceruse mult de la viaţă şi dacă ar fi fost adevărată povestea ce se scornise, poate că ar fi fost mai mulţumită să rămînă în Moldova, însoţindu-se cu acel boier cărturar ce-i venea cam neam după vornicul de la Nemira. Nu părea a fi prea mulţumită aici, pe malul Cornului de Aur, unde clădirile sînt atît de falnice şi se vorbesc toate graiurile pămîntului. Şi ce mîndreţe de casă avea, cu balcoane numai în stîlpi de piatră lucie, cu încăperi înalte zugrăvite de la jumătate cu chipuri de femei frumoase stînd pe margini de pîrîu, cu tavanele avînd pe ele ghirlande înflorite de ipsos în culori, cu sipete scumpe şi ciudate paturi băgate în firide şi în jurul cărora se puteau trage perdele de mătase groase, albastre. Şi ferestrele acestea mari şi largi, de unde puteai privi pînă departe la templele păgîne ale turcilor.

Apoi felul în care ea însăşi era îmbrăcată, după portul veneţian, cu rochii strălucitoare ce-i scoteau la iveală subţirimea mijlocului şi mînecile acelea largi şi bufante, din care-i ieşea mijlocul mic strîns în rochie strîmtă sus, de-i apărea capul ca o floare pe lujerul gîtului. Şi pieptănătura Siminei cu tot părul strîns în reţeaua argintie ce-i venea pe umeri ca o cască teşită. Numai că ochii ei nu au arătat bucurie decît în clipa cînd a văzut-o pe ea, apoi privirea i-a devenit din nou nici aspră, nici stinsă, ci aşa, trecînd peste lucrurile din jur, ca şi cum acestea nici n-ar fi fost. Cu mîinile acelea mici i-a cuprins capul şi a sărutat-o ca pe o soră iubită, ca pe un bun pierdut. Şi bărbatul ei, Ambrozio, acuma i-a părut a fi cu totul altul decît cel pe care-l văzuse, cu ani în urmă, la nunta lor. Părea mai voinic, mai aşezat locului şi grijuliu faţă de Simina, căreia pe aici îi spun cu toţii Simona, iar străinii îi vorbesc numind-o donna Simona Grillo. Sună frumos, ca tot ce e pe aici şi limba în care vorbesc ai casei îi place, parcă ar înţelege şi ea cuvintele aducînd a moldovenească.

Nici mătuşa Marga nu e mai puţin falnică, numai că s-a subţiat mult şi faţa i s-a tras. Ea nici portul moldav nu l-a lepădat, atît că poartă un veşmînt liliachiu care-i întunecă obrajii şi misalul său nu are fluturi, ci numai o ţesătură cu fire argintii pe margini.

Şi tuşeşte din cînd în cînd, o tuse seacă, şi atunci îşi pune mîna pe piept, unde se vede că are o durere ascunsă. Stă aşa o vreme, apoi bea o licoare de zeamă de nuci şi muguri de brad, dintr-un sipuşor ce-i atîrnă de cingătoare.

Ruxandra a mai văzut şi un doctor grec ce a ieşit din iatacul mătuşii, om negricios cu faţa prelungă, care a cam speriat-o. Se vede că e răcită mătuşa Marga, sora mai mare a tatei ; e femeie în vîrstă... n-ai ce-i face.

Aici trag curenţii de la Cornul de Aur şi apele aduc umezeală cînd cu gîndul nu gîndeşti. Dar, dacă va pleca în Moldova sigur îi va trece tusea asta, care se aude şi noaptea prin pereţi. Acolo sînt dealuri ocrotitoare şi mătuşa cu locurile de acolo e învăţată, nu cu cele de aici. Apoi se va bucura şi la nunta nepoatei sale, fiica mătuşii Maricuţa. Ce petrecere are să mai fie ! Alai ca la îm-

părațul ! Și Cătălina, ca o zînă în podoabele ei de mireasă. Îi părea rău Ruxandrei că nu avea să fie de față, dar doamna Ecaterina i-a spus că „o domniță, care nu-i de măritat încă, nu trebuie să fie văzută la petreceri mari, că pe urmă se obișnuiește lumea cu chipul ei și nu e bine. Cînd îi va veni vremea, va fi scoasă la vedere ca un trandafir de Ispahan, atunci înflorit, ca o nestemată rară scoasă din besactea „numai cînd va fi folosită de emir la marea sărbătoare".

În locul ei, va fi Simina, care, după cum pricepe Ruxandra, nu se va bucura prea mult, fiindcă așa s-a făcut ea de cînd trăiește aici, parcă i s-a închis inima. Dar că se va întoarce la Iași, ea sigur se bucură ; i-a spus-o și lui Ambrozio, ea care-i așa tăcută. Dar așa-i soarta ! Simina cu viața ei, și ea Ruxandra, fata cea mai iubită a lui Vasile Voievod, cu altă soartă.

Va fi ascultătoare ca pînă acuma și totul va fi bine. Păcat numai că mama ei bună s-a prăpădit ! A fost singura ei durere pe care nu o poate uita. O iubise mult doamna Tudosca, dar nu cel mai mult : pe Ioan, care a murit la îndepărtata Brusă, l-a pus înaintea fetelor și de jalea lui a murit. Ce or fi avînd mamele de iubesc mai mult băieții ?

Ea, Ruxandra, se alipise de Maria ; cu Ioan nu s-a înțeles. Poate era și prea mică. Ștefănuț, fratele cel nou, mic și drăgălaș ca un cintezoi, îi place. Are glasul așa de dulce și e lipicios ca o chesea cu miere ! Da-i frate numai după tată și o să fie domn !

Și cu Ecaterina doamna se împăcase bine, că doar e cu cîțiva ani mai mare decît ea ; e bună, blîndă și stă mai mult în iatacurile femeilor. Nu-i place grădina și nici florile, așa cum le îndrăgise doamna Tudosca, care pe cînd trăia făcuse rai în jurul curții domnești și la Iași și la Suceava, după ce Vodă înnoise și împodobise casele domnești numai în cărămidă lucie și cu acoperiș strălucitor, în mai multe brîie colorate. Ruxandrei îi plăcuse mult la Suceava, unde era mai răcoare și mai la deal. Iernile acolo erau aidoma celor din poveste, albe, albe, cu pomii ciocnindu-și de Bobotează țurțurii de gheață ca niște clopoței. Acolo erau și jupînițele boierilor Jumătate și ale lui Veveriță și ale lui Boul. Oare aici, cum or fi iernile ? La fel de frumoase ? Au s-o scoată cu sa-

nia la preumblare ? Şi sultana cea mare o va iubi ca Ecaterina ? Mezina simţea că fără alintare şi dragoste nu poate trăi ; aşa era ea făcută, poate se bizuia pe frumuseţea ei, poate aşa o îndemna inima după răsfăţul de acasă.

A doua zi, avea s-o ducă donna Lucreţia cu Simina, odată cu solia cu daruri, la Înalta Sultană şi atunci are să înceapă o viaţă nouă. Se va despărţi pentru o vreme din nou de Simina şi mătuşa Marga. Nu ştia că nu are să le mai vadă niciodată.

17

— Eşti bucuroasă Simona, acuma, cînd a venit Ruxandra ?

Glasul lui Ambrozio suna cald şi oarecum cîntător. Era seara tîrziu, amîndoi şedeau în logia dinspre Cornul de Aur. În faţa lor trupurile bărcilor şi ale corăbiilor puneau pete mari, întunecoase pe strălucirea apei peste care luna, în deplinătatea ei, arunca o scînteiere tainică, înmulţită de puzderia stelelor, ce priveau cu ochii lor îngheţaţi molcomeala ce urmase amurgului. Înnoptarea se lăsa lin. De undeva, dintr-o barcă ce trecea spre cartierul portului, se ridica un cîntec copleşitor de atîta dor ; vocea cîntăreţului era adîncă, aidoma nopţii ce se lăsa acolo, la porţile orientului, unde triluri de ciocîrlie se amestecau cu sunetele adînci ca ale clopotelor de aramă în glasurile barcagiilor :

„Cu chip de lună şi iele, perle, iasomie,
Şoaptă de trandafir, chiparosul lutului meu
Delicata, frageda, iubita fără seamăn
Privighetoarea Nesimî, asculta graiul meu.“ [1]

Apoi, barca ce purta dănţuitoarele pentru caravanseraiul sirian trecu mai departe şi liniştea acoperi cu aripile-i unduitoare locul.

---

[1] Poezie de Imadeddid din Bagdad 1400

Abia atunci Simina îi răspunse :

— Da, Brozio. Sînt într-un fel mulţumită că am revăzut-o, că e aşa de tînără şi de frumoasă, dar sînt neliniştită că rămîne aici. Să-ţi începi răsăritul vieţii lîngă o femeie ca sultana Validé, cu firea ei, nu ştiu şi nu cred că va fi bine.

— Va trăi chiar mai presus de rangul ei.

— De asta mi-e teamă. La vîrsta ei se ţes visele...

— Atunci s-au ţesut şi visele tale ?

— Parte ! Dar firea Ruxandrei, adunată cu firea tatălui meu şi cu nădejdile de care traiul la Éskiserai le va trezi în amîndoi, să nu le fie aducătoare de nenoroc.

— Voievodul e cumpănit şi nu ar face un pas greşit. Ţie ţi-a îndeplinit dorinţa nemărturistiă, stăruitoare, şi ne cheamă în Moldova.

— Îmi era dor şi mai cu seamă mătuşii Marga. Poate din pricina ei ne cheamă. De la o vreme nu-i priieşte aici şi veştile merg repede.

— Dar tu, Simona, te bucuri ?

— Cinstit, da !

— Nu te-ai simţit bine între ai mei ?

— Sînt un copac ce se dezrădăcinează greu. Dar aşa a poruncit tata şi nu încăpea neascultare.

— Da. Aşa-i legea şi dreptul părinţilor.

— Şi cu tine, Brozio, n-a fost la fel ?

— Într-o măsură.

— Şi tu te-ai supus unei porunci.

— Şi a ieşit bine.

— Fiindcă ai pe undeva o năzuinţă de a netezi lucrurile ce nu se mai pot întoarce. Din pricina aceasta te-ai învoit să mergi la Iaşi.

— Şi dacă aş face-o ca să te ştiu pe tine împăcată ?

— Ar fi foarte frumos şi ţi-aş fi recunoscătoare, deoarece îmi plac oamenii buni.

— Vezi aici o dovadă de bunătate ? Dacă ar fi de iubire ?

— Aş fi avut un copil pînă acuma de la tine şi nu-l am.

— Nu-i un semn acesta. Şi vreme avem destulă în faţa noastră.

— Poate da, poate nu...

— Donna Margarita ar fi aşa de bucuroasă !

— Ştiu. Ea n-a avut copii şi de aceea crede că sînt cel mai minunat lucru din lume. Eu nu ştiu, dar gîndesc aşa :

vine o vreme cînd părinții dorindu-le binele vor una, iar copiii, dorindu-și ei binele, vor alta și atunci ?

— Așa, de pildă cum ai dorit tu altceva.

— Se pare că amîndoi am visat altceva și n-a ținut numai de noi, ci de cerul și pămîntul pe care a trăit fiecare dintre noi. De asta mi-e teamă pentru Ruxandra : alt cer și alt pămînt îs aici și astea la un loc alcătuiesc un alt suflet. Brozio, tu care ai trăit aici cu tinerii de seama ta, ai auzit vreodată stihurile lui Nef'î ?

— Omer cel pe care l-a spînzurat sultanul Murad fiindcă și-a îngăduit să-și bată joc de puternicul vizir Bagram-Pașa ?

— Poate ! Nu știu cum l-a mai chemat și nici cum a sfîrșit. Dar ascultă ce am învățat și eu de la donna Elvira :

„Curioasă fiind nu are nevoie de poveţe dragostea
E o boală pentru om, dar nu are încotro dragostea
Nu trebuie să ne mire dacă iubirea e nebună
Căci cel mai bine cunoaşte gustul jertfei, dragostea.
Dacă ai renunţa la plete nu ai mai devasta suflete
Și că pletele sînt răscolite de vîntul zorilor știe dragostea
Nef'î ce ar fi de nu ai mai spera la pletele frumoase
Sufletul ei de femeie veselă nu iubește dragostea."

— Simona, e prima oară că îmi spui stihuri. Ce se ascunde îndărătul vorbelor ? Adevărul că n-am să ajung niciodată pînă la inima ta ?

— Nu pentru mine le-am spus, ci pentru Ruxandra.

— Nu înţeleg.

— Ultimul vers e dezlegarea tăriei și slăbiciunii firii ei și din pricina asta mi-e teamă.

— Pe mine mă liniștește ceea ce îmi spui. Va fi pe placul sultanei Validé, care niciodată nu și-a pierdut nici cumpătul, nici puterea.

— Da. Aici ! Dar dincolo, dincolo la noi ? I-am văzut privirea surioarei mele : totul a încîntat-o ca pe un copil. Și palatele și geamiile și marea bogăție ce o arată Constantinopolul.

— Ţie nu-ţi plac ?

— Pentru ei ; aici să fie și să rămînă. Nu rîvnesc și nu-mi fac trebuință.

— Ești greu de mulțumit și ai altă fire decît sora ta.

— Cu totul alta. Pentru fericirea mea n-am nevoie de măreție, ci de trăinicie cu mult mai modestă.

— Fiecare își poartă cerul lui în adîncul inimii.

Și Ambrozio întinse mîna Siminei ca să o întovărășească în casă.

Acuma, cînd totul era orînduit pentru plecare, jupîneasa Marga nu-și mai afla locul. Deodată i se păru prea mult răstimul petrecut la Stambul, deși pînă acuma, într-un fel, nu-și dăduse seama de zborul zilelor. Se săturase de această pribegie, prin care nădăjduise să o ajute pe Simina a se obișnui la noua ei casă și totodată încercase, cu toată tăria de care era în stare, să supraviețuiască după ce-i murise omul care o făcuse să vadă frumusețea vieții, care-i dăduse credința în ea însăși și bucuria înțelegerii unor lucruri pe care înainte nici nu le luase în seamă poate. Neamul acesta, pornit de la Nemira, avea două înzestrări : unii erau închiși, molatici și mai întotdeauna cu o plîngere pe buze, fie din ceva din jur ce-i nemulțumea, fie din pricina unei sănătăți măcinate de toate cîte se abătuseră asupra Moldovei. Alții, ca răposatul, erau numai flacără și putere, trăind cu plăcere, dar după felul în care înțelegeau ei viața, muncind nu ca un boier de neam, ci ca orișicare răzăș, găsind prilej de bucurie și desfătare și în lucruri mari și în cele mici.

Nu putea uita întrecerea între el și rotarul de la Bucium. Dar ce nu știuse să facă ! Într-o zi de vară îi venise în minte să înalțe un chioșc, anume din lemn de mesteacăn alb, iar jos numai scîndurele încrucișate de apărea ca o horbotă. Înălțase chioșcul sus la via de la Bucium, unde-i era lui drag să steie pînă toamna tîrziu, de cîte ori dregătoria îi dădea răgazul trebuincios. Buciumul fusese drag vieții lor, acolo, departe de frămîntata curte domnească, cu ambițiile și zbaterile ei. Cerul înstelat de la Bucium !

Acolo, se putea priveghea zarea și tot cerul albastru îi era coviltir, căci îi făcuse un acoperămînt de pîslă subțire ce se putea trage de o parte pe vremi însorite. Tot pămîntul, cu bucuriile lui, i se așterneau atunci la picioare. Ținea minte ca și acum, cînd îl întrebase :

— De unde știi să înfăptuiești atîtea lucruri ?

Zîmbise uşor, cu gura-i mică şi îşi netezise pe fruntea înaltă părul ce-i cobora în unghi ascuţit, pe lîngă o subţire şuviţă albă ce o avea din născare.

— La curtea noastră a fost tocmit odată un tîmplar din părţile de sus ale ţării. Trăise el şi pe la Bistriţa şi învăţase a face tot felul de lucrări alese. Iar eu, cum eram la vîrsta cînd începeam a înţelege bine rostul treburilor gospodăreşti şi cum aveam de gînd să fac altcum decît tot ceea ce văzusem eu, m-am ţinut de el în anii cît a stat şi am deprins nu numai învăţătura lui, ci şi dragul de acest fel de îndeletnicire. Aşa cum de la pădurarii noştri am învăţat multe şi folositoare despre pomi. Din pricina aceasta, pe lîngă gorunii, carpenii şi stejarii pădurilor mele ai să vezi mult mestecăniş, copac ce-l îndrăgesc mai mult decît pe ceilalţi, şi din scoarţa lui scot uleiul cu care oamenii mei fac pielea de iuft. Şi cu scoarţa de stejar tăbăcise la Nemira pieile de vită.

Şi nu trecuse mult pînă ce-i făurise un sipet de lemn de cer, împodobit cu ghirlande împrejurînd frunze de stejar, aşa de frumos, încît toată lumea se minunase de unde l-a găsit.

Şi aici îl adusese cu sine, numai că acuma zăcea înfăşurat şi pus în chervanele jupînului Costachi, cel ce-l cunoscuse pe vornic şi-l preţuise. În sipetul acela îşi purta toată tinereţea ei dusă şi toată fosta ei fericire.

Cîte drumuri nu făcuseră împreună ! Pe unde nu răzbeau cu rădvanul mergeau călări şi nu era colţ din jurul Nemirii, întîi, apoi al Iaşului şi al Sucevei să nu-l fi văzut ! Ce mult îi plăcuse răposatului cetatea Sucevei, după ce o refăcuse Lupu ! Se pricepea şi spunea că-i tăria Ţării de Sus şi vrednic refăcută. Ce om tare fusese ! Era în stare să stea în şa pe nedormite vreme îndelungată, cînd pleca fie în tabere, fie să-şi cerceteze pămînturile, sau la vînătoare. Şi avea o mînă plină în tot ce înfăptuia, de molipsea şi pe ceilalţi. Pleda cu glas voios, se întorcea cu aceeaşi voce ce-i încălzea inima. Iar dacă mergea la vreun tîrg de seamă, o întreba ce-i doreşte inima şi nu venea o dată cu mîna goală. O dată nu-i adusese cuvînt de mustrare că nu-i poate da moştenitor, ba mai mult, trecuse pe hîrtie de danie pentru ea, de cînd fusese în viaţă, toată averea lui, ca nu cumva neamurile să o năpăstuiască şi uricele le

încredințase lui Vasile Vodă, ca nimeni să nu poată trece peste ele.

Cînd venise trăsnetul neașteptat al morții în războiul acela pe care ea îl blestema din toată durerea inimii ei, nu uricele i-au fost mîngîiere, ci credința străveche, că așa i-a fost scris și nimeni nu se poate împotrivi ; dar luptase cu putere pînă ajunsese și în Muntenia și a putut să-și liniștească sufletul făcîndu-i acolo datinile morților. Înainte de a porni la Stambul rugase pe hatmanul Gheorghe, fratele mezin, să le poarte de grijă bunurilor sale ; avea să facă și ea la rîndul ei hrisov pentru Simina, măcar să se bucure cineva tînăr de munca vornicului. Atît apucase să rostească înainte de a pleca ; dăruise lui Toderiță casele din Păcurari și o sfoară de vie dulce, pe o clină însorită a Buciumului.

Numai binele ce-l putea face, era tot ceea ce lua cu ea ; iar pînă în clipa morții, dorul sfîșietor ce o rodea ca o rană neînchisă.

Stambulul nu o putuse face să uite, așa precum crezuse. Ea, ca și nepoata ei, era ființa ce avea de urmat un singur drum, iar inima ei fusese făcută să ardă cu putere, dar numai o singură dată. Îi părea rău de Toderiță, rău de Simina, că le fusese croită calea de alții spre o zare nici caldă, nici rece, ca o apă călîie.

Privind în trecut, nu și-ar fi schimbat soarta cu nimeni, nici cu adusa de peste munți și ape de cumnată, cu toată tinerețea și neasemuita frumusețe. Oare Ruxandra, cu ochii ei fericiți de toate ce le vedea, cu chipul ei neîntrecut de acum, ce noroc va avea ? Tot un voievod trecut cu anii ce o va acoperi cu straie scumpe și-i va dărui o inimă amorțită ? Oare în sufletul Mariei, cea care plecase la Curtea Iagellonului, văduv tomnatic, va încolți vreodată fiorul cald al dragostei, așa cum fusese norocul jupînesei Marga, încît ajunsese ca Nemira să vorbească spunînd aidoma gîndul nerostit al celuilalt ?

Și ochi ca aceia buni și calzi, numai dăruire și bunătate pentru toți cei ce-l rugau la nevoie, îi va mai vedea în vreo nepoată ? Setea nemaiîntîlnită de a face bine și bucurie celor din jur, sete ce-i schimbase și firea ei în bine, se va mai întîlni oare ? În omul ei se îmbinaseră ca la

nimeni aplecările spre blîndețe ale unui cucernic și toate darurile trebuincioase unui voinic.

Acuma, în singurătatea inimii, își dădea seama că toată tăria de la el i se trăsese și dacă ajunsese pînă aici, tot lui și amintirii lui i-o datora, însă puterile ei proprii scădeau și erau măcinate, iar ea însăși își apărea ca o umbră a celei ce fusese.

Numai de ar avea tăria să ajungă cu bine pînă în Moldova, scoțînd-o și pe Simina din împărăție, unde, după spusele lui Costachi, oștenii îs nemulțumiți cu înnoirile ce se făcuseră cu ei de către padișahul pe care-l omorîseră. Și s-ar putea să fie război cu polonii ori cu venețienii.

18

Venise ziua plecării.

Înainte, doctorul grec îi dăduse mulțime de sfaturi, atît jupînesei Marga, cît și Siminei, pentru a ști și cum să-i poarte de grijă pe drumul lung ce-l aveau de străbătut, dar nu numai ei, ci și acelui neguțător anume trimis de Măria Sa Vasile Vodă să le întovărășească la drum. Și acesta era pan Tadeus cel ce făcea neguțătorie între Cracovia și Istambul, acel Tadeus pe care vorniceasa îl întîlnise cu ani în urmă la o mănăstire din Țara de Sus a Moldovei, pe vremea cînd Toderiță se întorsese de la înalta școală din Cracovia. Așa că era om cunoscut și de mare nădejde. Numai că la Istambul i se zicea Kir Toderakis de la Moldova.

Acesta se sfătuise cu Costachi, care se mai întîlnise apoi cu Iusuf-bei și după sfat îndelung tăinuit, după ce primi o anumită veste, îi înmînă din partea voievodului Vasile patru piei de rîs și patru de jder împreună cu două butoaie pîntecoase cu vin de la Cotnari, din podgoriile domnești.

— Cu mulțămita Măriei Sale, Vasile Vodă — spuse jupîn Costachi.

— Mulțumirea i-o primesc și am să beau în sănătatea lui cît vor ține cele două butoaie, de vrea Allah. De nu, atîta timp cît eu voi mai fi în viață, cu toate fierberile ce frămîntă acuma Istambulul.

— Să-i spun întocmai, că s-ar putea să se iște război cu Veneția ?

— Întocmai. Și să se ție deoparte, că altcum e mare primejdie. Are și ginere pe fiul lui Grillo. Să-l ție acolo, de vrea să-i scape viața. Va fi război lung, pe măsura celui ce-l poartă necredincioșii de la soare apune între ei. Veștile de acolo se încîlcesc mereu și tocmai de aceea sultanul va ține seama de prilejul că republica venețiană nu prea ar mai avea de către cine să fie ajutată și cum rîvnește de mult la Candia, ce-i ziceți voi Creta, nu va lăsa să-i scape acest prilej.

— Nu vă va uita Măria Sa niciodată ! I-ați fost întotdeauna alături și niciodată nu ă dat greș cînd v-a urmat sfatul.

— Să fie sănătos în țara lui, la Bogdan Iflak. Îl știu de cînd era aici, în primejdie de moarte și iată-l domn de peste zece ani. Și încă un domn bogat !

— Și măritul vostru frate, pașa de Silistra, la îndemnul domniei tale, l-a ajutat.

— De lucrul acesta să nu mai vorbești. Nu-i bine să se știe.

— Adică oamenii de credință ai marelui vizir nu află tot ?

— Nu întotdeauna.

— Și nu-și pierd capul ?

— Cîteodată da. Să-ți spun o întîmplare. Odată sultan Murad a poruncit marelui vizir să pregătească oastea pentru război. Marele vizir a întrebat încotro să puie steagul cu semnul de plecare ? Sultanul a pus să-i taie capul pe loc, în chip de răspuns. A numit un alt vizir, căruia i-a poruncit același lucru și la fel, fiindcă l-a întrebat, l-a scurtat și pe el de cap. A numit al treilea vizir și acesta, fără să scoată un cuvînt, ar fi plecat, ar fi adunat ienicerimea și spahiii, apoi a pus semne de plecare în cele patru părți ale Istambulului. Sultanul a venit, a văzut și l-a lăudat că l-a înțeles fără vorbe. De atunci nu mai e nici un mare

vizir așa de prost să vorbească prea mult, să întrebe prea mult. Ai înțeles ?

— Destul, ca să mă bucur pentru domnia ta, că ai putut ajunge aici, la această frumoasă vîrstă.

— Așa a vrut Allah, care-i mai mare peste toți sultanii lumii și care la urmă ne va aduna în același loc, cînd va voi el.

— Atunci eu voi pleca odată cu chervanele lui Tadeus.

— Da. La drum și pînă la fruntarii îți dau eu douăzeci de oameni înarmați : turci de credință. Să nu ai nici un fel de neplăceri în cale. Le vei da ce socotești, cînd ajungi la Dunăre. Și încă un sfat : ar fi bine ca leahul ce te însoțește să nu apară în preajma familiei domnitorului, e și sora și fata... sînt și ochi care văd și guri ce vorbesc mai mult decît trebuie... I s-a îngăduit o nuntă cu hatmanul Lituaniei, dar prietenie cu lehii, nu.

— Domniței vor merge cu Tadeus.

— Așa-i bine ! Călătoriți odată, dar fără mult amestec. Mi-ai spus că aveți griji cu sora voievodului : e și vîrstnică și bolnavă.

— Asta, așa-i. Dar pentru domniță a venit și cu ea se întoarce.

— Uite, ia prafurile astea ! O vor face să ție la drum. Sînt bune pentru orice om bolnav ori sănătos. E dintr-o buruiană uscată și pisată cu zahăr. Se cheamă Soma și crește numai în anumite locuri. Se găsește foarte greu și foarte rar. Dă putere. Am folosit-o și eu în ultima vreme și am ajuns să te mai întîlnesc și de data aceasta.

— Sînteți prea bun, bei Iusuf !

— Acuma, drum bun și să ajungeți toți cu bine la Țara Moldovei ! — Iusuf-bei îi întinse o cutiuță cu leacul cel neobișnuit. Costachi băgă de seamă că mîna dreaptă a beiului tremura puțin, iar vinele se deseneau groase și albastre sub pielea subțiată, gîtul îi ieșea slab din caftanul ce-l învăluia, iar gurii mici, strînse, parcă-i dispăruse buza de sus. Numai ochii castanii sub sprîncenele zburlite, cu cîteva fire albe în ele, erau aceiași. Turcul îmbătrînise pe neașteptate în lunile de iarnă, cît trebuise el să stea în Stambul. Și mișcările-i ajunseseră mai greoaie, deși fusese un bărbat tare sprinten, ca unul ce a fost crescut în viața

ostășească. Ce făcuse el prin războaie era ușor de închipuit, dar acuma, de cînd de ani de zile trăia laoparte, de nevoie nu de voie, firea lui adevărată biruise și era numai un om ce știa greul acestei vieți ; își ținea cuvîntul dat și nu vorbea niciodată mai mult decît trebuia.

Poate că durerea e cheia înălțării sufletului, își spuse Costachi și ieși cu pași ușori, după ce-i ură multă sănătate, spre a se mai întîlni, cu prilejul revenirii lui în Stambul.

Bătrînul portar îl duse pînă la ușa din afară, unde se cățărau tufe de caprifoi îmbobocit și o iederă bătrînă încolăcită peste gard își răspîndea crengile și pe drumeagul pustiu. Costachi plecă împletind, în același gînd, pe Iusuf-bei cu iedera veche.

Drumul de întoarcere, după ce străbătuseră cu bine ținuturile Greciei și ale Bulgariei, ajunsese la Dobrogea.

Pentru pricini numai de jupîn Costachi cunoscute, calea se abătuse ocolind spre valea Carasului. Au ajuns la un deal înălțat peste o mulțime de culmi și adîncuri, peste care se mai vedeau cotind, ca trei șerpi uriași, trei valuri de pămînt, singura dovadă dăinuind peste veacuri ce amintea că odată a fost o mare împărăție romană ce se spulberase ca nisipul în fața timpului, care nu iartă niciodată pe nimeni.

Dincolo de ele, creșteau ca niște mușuroaie uriașe de cîrtițe preistorice mormintele regilor sciți adormiți pe vecie sub aceste movile, care punctau zarea și peste care vîntul își șuiera trist o cîntare a unui pămînt ce părea închinat morții.

Apa Saidei scînteia ușor sub razele palide ale soarelui, unde se arătau casele mărunte ale unui sat. Au poposit atît cît să adape și să se odihnească caii caravanei. Sus, pe deal, se vedea gura deschisă a unei peșteri ce pe vremuri fusese lăcaș de hoți. Dar seraskirul de Silistra curățase locul de acești răi, așa că acuma se putea trece liniștit mai departe.

Caravana porni spre miazănoapte, printre dealuri și rîpe, dincolo de care pe cîte un tăpșan se vedeau cimitirele tătărăști cu pietre înnegrite de ploi și zăpezi. Apoi au intrat într-un drumeag ce se desfășura între două dealuri

de piatră, de-a lungul cărora se înșirau urmele vechilor cariere, de unde se scosese, cu sute sau mii de ani în urmă, piatra de către locuitorii acestor locuri.

Trecînd mai departe, s-au oprit din nou pe un podiș înalt peste care se înălța o movilă acoperită în mare parte de copaci sălbatici și tufe dese de măcieș. Turcii numiseră înălțimea „Biserica omului" sau Adam Clisi și crezînd că acolo se aflau îngropate comorile regilor sciți, nenumărați seraskiri de Silistra și Babadag puseseră oamenii să sape și, nedescoperind nimic la fața pămîntului, au încercat a o dărîma cu balimejurile și tot numai de piatră au dat. Piatră frumos cioplită, stîlpi și lespezi de marmură, pe care au pus să le ridice pentru a împodobi seraiurile lor. În urma acestor scotociri, jur împrejurul movilei zăceau mulțime de frînturi de marmură.

Mai încolo apărea un tumulus [1] înalt, în jurul căruia se aflau de asemeni bucăți de lespezi, dintre care una mai mare pe care Cazimir putu să descifreze, unde lespedea nu era prea acoperită de pămînt sau prea înnegrită de vreme, cîteva cuvinte ca „Imperatorele Cezar... tribun,... consul... tatăl patriei... onoare... soldaților... războiul dacic au murit."

Se bucură de a nu fi uitat latina ce o învățase la Universitatea Iagellonă, dar locul îi păru straniu, trist și atît de pustiu, încît îl înfioră acest glas parcă venit din străfundul trecutului ce-i vorbea în numele acestei Dobrogi mute şi tainice, care părea a fi un pămînt de pe celălalt tărîm.

Ar fi luat cu el o frîntură de coloană subțire s-o ducă drept mulțumire la catedrala din Lemberg, dar s-a sfiit să se atingă de această împărăție a morților, prin care trebuiseră să treacă înainte de a ajunge în valea Carasului și de acolo la Medgidia.

Opriră caii să păşuneze pe un tăpșan mai jos, unde fusese o veche cetate părăsită poate tot din vremea împărăției romane ale cărei urme se întîlneau acuma în cuprinsul stăpînirii turcești.

---

[1] Tumulus — movilă funerară

— Oare nimic nu poate dura ? Totul să fie o părere şi viaţa o simplă sclipire înainte de a te cufunda în moarte ? Şi toate rîvnirile, luptele şi dorurile să preţuiască tot atît cît această iarbă fragedă pe care o pasc cu atîta plăcere caii noştri ?

Simţea că trebuie să iasă cît mai repede de pe acest tărîm mut în care numai morţii vorbeau. Aceasta să fie oare Sciţia Minor despre care le povestise magistrul lor, slăvind vitejia romană şi dînd-o ca pildă învăţăceilor lui ce aveau de apărat lumea creştină împotriva barbarilor necredincioşi ce se împămînteniseră şi în Europa ? Şi dorul, cît şi crezul lui, noua încredere a sa în viaţă, tot atît de zadarnice aveau să fie ?

După acest al doilea popas, caii ţinură întins pînă în apropierea Medgidiei, unde satele începură să se înmulţească ca şi puţurile ce aveau în jur pietre cu înfloriturі alese. iar cimitirele arătau ici şi colo bucăţi de coloane de marmură cu vîrfurile frînte : podoabe ciudate faţă de aşezările sărăcăcioase şi triste ale tătarilor, un fel de case-bordeie, încăperi fără lumină, unde şedeau mai mult femeile.

În aceste locuri numai bărbaţii se vedeau pe uliţe. Aceleaşi legi aspre ca şi în toată împărăţia, ce aici, în aceste pustiuri, păreau şi mai aspre, deoarece nici la lucrul cîmpului femeile nu aveau voie să iasă spre a-şi ajuta bărbaţii, nu prea pricepuţi în munca ogoarelor, după cum arătau ţarinele lor.

Aerul mirosea a fum iute şi înecăcios de tizic [1] aprins, semn că era vremea în care femeile găteau. Părăseau satele în lătratul cîinilor, înfuriaţi de trecerea numeroasei caravane.

Mai trecură prin alte aşezări tătăreşti, locuitorii de corturi de unde femeile bătrîne ieşiseră afară spre a-şi coace turtele pe pirostrii joase.

Dar cînd au ajuns la satele turcilor citaki şi oamenii şi locurile s-au luminat.

Citakii îi aşteptau cu ouă, miere şi pîine coaptă în spuză şi se arătau a fi nu numai bucuroşi de oaspeţi, ci şi

---

[1] Tizic — bălegar uscat

gata a-i primi fie ei și ghiauri. Astfel, au găsit la fiecare casă cîte o odaie încălzită ce avea de-a lungul pereților paturi pentru călători, pe care ei înșiși i-au poftit înlăuntru, ieșindu-le înaintea porții. Așa încît, în acest sat au putut să doarmă în liniște și căldură pînă în zori, cu tot mirosul tiziculuí.

Apoi, odihniți, spălați și ospătați, au pornit dincolo de Medgidia, la ora rugăciunii de dimineață, pe cînd din minaretul giamiilor hogii strigau cu glas tărăgănat :

— Alem fenà, Hayé alel felah (lume rea, numai în deșteptare e mîntuirea ta). Din drum se vedeau hogii, în antereie negre și cu sarsîcuri [1] albe legate în jurul fesurilor, învîrtindu-se în ceardacul strîmt al minaretului.

Și mai departe, au dat de sate de valahi unde și-au împrospătat hrana de drum, fiind aceștia oieri pricepuți în lucrarea laptelui. Și aici au aflat și ceva verdețuri de mîncat, căci valahii știau să lucreze pămîntul, iar femeile lor munceau alături de ei, fără să se ascundă de drumeți.

Cînd au ajuns la Dunăre pentru a o trece în Țara Românească, pentru prima oară cele două chervane, al lui Costachi Boldur și al lui Jan Tadeus, s-au adunat laolaltă, iar turcii trimiși de Iusuf s-au întors la rosturile lor. Și jupîneasa Marga simțindu-se mult mai bine, s-a dat jos din rădvan. Se aflau la miazănoapte de cetatea turcească a Hîrșovei, în dreptul unor ziduri vechi, rămase dintr-un castru roman.

Se simțea nerăbdarea și dorința tuturora de a trece pe podul umblător, care făcea legătura între cele două maluri. Așa încît, pentru prima oară în decursul călătoriei, Cazimir Koniepolski se afla în fața Siminei, care o însoțea pe mătușa sa. Polonul își reluase înfățișarea de tînăr războinic, cu ochiul ager, mersul sprinten și o aleasă purtare, de parcă nicicînd nu fusese robul amărît de pe corabia turcească. Părul bălai îi bătea grumajii peste tunica albastră și sub mustața-i subțire, buzele erau roșii îmbietoare. Dacă vreodată un doctor făcuse minuni, apoi aceștia fuseseră cei doi de la Stambul, care parcă îl renăscuseră, sau era urmarea acelei buruieni rare din care i se dăduse să ia un leac, aidoma celui ce-l folosea acum jupîneasa Marga.

---

[1] Sarsîc — șal

Văzîndu-le că se îndepărtează de caravană, descălecă şi ceru îngăduinţa să le vorbească în turceşte.

— Sînt Cazimir Koniepolski, tatăl meu era hatman de Lodz cînd am părăsit ţara. Iertat să-mi fie îndrăzneala, dar Măria sa Voievodul Moldovei mi-a dat a doua viaţă, ajutîndu-mă să scap de robie. Am aflat că domniile voastre sînteţi rude apropiate şi iubite ale sale, aşa încît am socotit că e da datoria mea a vă înfăţişa respectuoasa mea închinăciune.

Şi cu toată priceperea le salută în chip franţuzesc, scoţîndu-şi cealpacul [1] de pe cap şi măturâ aproape pămîntul cu el, aplecîndu-se, apoi ochii albaştri căutară fără sfială spre Simina, care-l privea cu mirare.

Numai jupîneasa Marga, care nu se minuna de nimic, îi răspunse la închinăciune cu o uşoară aplecare binevoitoare a capului.

— Ne bucurăm de cele auzite şi eu şi nepoata mea, fiică a voievodului ce mi-e frate şi soţie a lui Ambrozio Grillo veneţianul, mai ales că ne întoarcem fiecare la vetrele şi ţările noastre. Ai drum lung de făcut, pane Koniepolski !

— Voi face un popas mai mare la Iaşi spre a aştepta caravana lui pan Tadeus — mai rosti el — apoi salută şi plecă, dar înclinîndu-şi capul văzu cum piatra lunii de pe inelarul Siminei prinsese viaţă, ca un ochi ce clipeşte vesel cu lumini roşii şi verzi. Simina nu băgă de seamă.

Şi odată cu acea pîlpîire stranie a pietrei care primise viaţă, Simina simţi ca un fluid magnetic ce o pătrundea, dezmorţind-o de oboseala drumului lung şi greu. Avea nevoie de mişcare. Nici nu se mai sui în rădvan cînd intră pe puntea podului. Se aşeză într-un loc ferit, rezemîndu-se de parmalîcul aspru şi lăsa vîntul răcoros al Dunării să-i izbească faţa, trezind-o parcă dintr-un somn lung şi greu.

Lată şi sclipitoare, fremătătoare ca o fiinţă vie ce-şi încolăcea trupul printre cîmpiile întinse de pe cele două maluri, Dunărea se desfăşura fermecînd-o pentru prima oară.

---

[1] Cealpac — bonetă

Abia acuma își dădu seama că la dusul ei la Constantinopole, aproape nici n-o văzuse, atît fusese de copleșită de tot ce i se întîmplase. Acuma, în schimb, cu fiecare bucată de drum ce o apropia de adevărata ei casă, parcă sufletul i se deschidea și ochii-i găseau frumuseți noi care o desfătau.

Se simțea respirînd în voie. Înapoi n-avea să se mai întoarcă, orice s-ar întîmpla. Acuma știa cum să-i spună acest lucru tatălui ei. Era de ajuns că o înstrăinase pe Ruxandra, de ajuns că o măritase pe Maria în alt cap de lume. Ea nu va mai pleca din Moldova. Se simți deodată puternică și nu numai în stare de a lua hotărîri mari, ci și de a le insufla și lui Vasile Vodă. Obrajii i se roșiseră, ochii îi străluceau și redevenise Simina de altă dată. Nici nu simțea cum, din marginea cealaltă a podului, polonul o privea cu fereală, dar cu nesaț. Dacă ivirea ei acolo, în portul Stambulului fusese lovitură de trăsnet, acuma, cu cît o vedea mai mult, se adîncea dorul și pornirea ce o avea pentru ea. Știa limpede că totul îi desparte și că ei însăși îi era cu totul străin, dar, așa cum avusese parte de cele două întîmplări norocoase și crude ale vieții lui, iar acuma era liber și sănătos, tot așa avea să i se ofere și al treilea, întîmplarea neprevăzută și sigură ce avea să-i netezească drumul spre fiica aceasta a lui Vasile Vodă. O întîmplare ce va intra în șirul firesc al celor de mai înainte ce în mintea lui păreau a se fi desfășurat pentru a o pregăti pe cea din urmă. Dervișul îi profețise viitorul, iar el însuși, în acea scurtă clipă ce-l despărțise de moarte, își văzuse frînturi din trecut. Aceasta era dragostea nu de o clipă, ci de mai multe vieți, fără care se simțea gol și sărman. O privi din nou pe cînd își ținea cu mîna dreaptă vălul ce-i fugea de pe cap ; piatra lunii arunca în lumina soarelui sclipiri de apă vii ce curg la vale și de sub care un ochi părea că-l ațintește.

. . . . . .

Din Bucureștiul îndepărtat, Toderaș Cehan scria către părinții lui :

„Cinstiții mei părinți, mă închin vouă cu sănătate, cît și iubitoarei mele jupînese Ilinca,

Deie Domnul, ca pacea și sănătatea să fie cu domniile voastre. Eu sînt cu treburile pentru care am fost trimis de marele vornic Grigore Ureche, or colindător pe drumuri, or la popas în vechile mănăstiri, în care mi-am pus nădejdea să aflu hronicele ce-i trebuiesc.

Am început cu cea mai veche din cetatea de scaun a Bucureștilor, mănăstirea Sfîntul Nicolae a lui Mircea cel Bătrîn, cea de-i spune acuma, Mihai Vodă. E aceasta pe unul din cele șapte dealuri din jurul curții domnești și are multe urice și hrisoave, dar toate sînt scrise pre limba veche și le deslușesc mai greu. Atît că aici se află și călugări învățați, care mă ajută și că dumnealui boierul Udrișteă Năsturel, fratele doamnei, e plin de bunăvoință față de mine. Și domnia sa, ca și domnealui marele vornic de la Moldova, este cărturar și nu precupețește nici o osteneală pentru a întemeia și aici cărturărie temeinică și îndeamnă boierii a-și da feciorii la școala cea mare de la Tîrgoviște, ca apoi să-i poată trimite mai departe. Alături de domnia sa, am cunoscut prea bine tîrgul acesta de scaun. Acuma m-am învățat și cu timpul călduros și secetos al curții domnești de la Dîmbovița, dar mai mult îmi place Tîrgoviștea, fiind această așezare mai asemănătoare cu Moldova.

Dincoace e mai risipit și mai fără apărare, iar apa Dîmboviței primăvara se revarsă peste maluri și aduce mare pagubă bieților tîrgoveți ce-și au casele și grădinile de-a lungul ei.

Mi-a mai plăcut aici și mănăstirea Sărindar ce a înălțat-o Măria sa Matei Basarab, în afara Bucureștiului, ca o adevărată cetate cu ziduri grele și înalte, unde se pot adăposti oamenii la vreme de război. Aceasta se află pe lîngă hudița mare numită Podul Mogoșoaiei, numai că trebuie să treci întîi pe lîngă o biserică făcută de țiganii aurari, care-și au sălașul lor chiar lîngă zidurile Sărindarului, iar bisericii lor i-au zis Zlătari. Pe acolo e mare urîciune, că-s mai mult bordeie fără curți și numai puține case mai răsărite se văd, ale tăbăcarilor, cu miros greu și multă murdărie, de parcă n-ar fi alături de o întemeiată curte domnească.

Pe aici vin pămînturile boierilor Cantacuzinești, cei ce sînt rudă cu Cantacuzinii de pe la noi.

În Țara Românească ulițele se cheamă poduri fie că e al Beilicului, ce merge la Dunăre, ori al Tîrgoviștei ce duce spre cealaltă curte domnească. De-a lungul podului Beilicului, care merge drept la cetatea Giurgiului, Măria Sa, urmînd pilda înaintașilor a poruncit de s-au pus mulțime de stejari de-a lungul drumului. Într-un fel și aici e ca pe la noi, într-alt fel, nu.

Satele-s mărunte și se țin sfoară de-a lungul drumurilor și al apelor, numai că la noi se vede treaba că-s mai mulți răzăși decît clăcași, că oamenii noștri îs mai făloși cu casele mai arătoase și frumos împodobite și pe afară. Am trecut, tot în căutare de hrisoave, dincolo de apa Oltului, unde sărăcia mi-a părut mult mai mare și oamenii mai scunzi de stat și mai subțiratici. Acolo, în munte, am găsit un boier, cum îmi închipui eu a fi fost Mihai Basarab cel ce a domnit și la noi în locul lui Ieremia Movilă. Se numește acest boier Pîrîianu și-i văr bun cu postelnicul cel mare al Măriei Sale, cu Danciu de la Milești. E un bărbat pe care dacă-l vezi, nu-l uiți pînă la moarte. Mi-a dat să tălmăcesc un hrisov al neamului lor ce a stăpînit și dincolo de munți, prin țara Făgărașului. Nu coboară și n-a coborît la Curte decît cînd a fost să ia domnia Măria Sa, fiindu-i alături în lupte. Încolo, e ca un vultur ce-și are cuibul pe stîncă, de parcă s-ar trage din munții Moldovei.

Eu mai am de stat multă vreme pe aici.

Mă închin cu dor și sănătate la domniile voastre părinți, jupînească și copil.

Toderaș

19

Sînt clipe în viața omului, cînd totul pare a ține de un fir de păr. Așa a fost și cu jupîneasa Marga, atunci cînd au ajuns la hotarul Moldovei. Cîmpia aceea nesfîrșită

pe care au străbătut-o în Muntenia, unde cît cuprindeai cu ochiul dai peste ogoare cu grîne date în copt sau cu întinderi nelucrate, cîmpia ale cărei semne de viață erau numai satele rare, resfirate de-a lungul drumului sau cumpenele înnegrite ale fîntînilor ce întrebau parcă cerul și pămîntul care-i rostul lor singuratic, toate acestea o surpară, ca un rău căruia nu-i dai de capăt.

Era o imagine a drumului vieții sale de aici înainte și clipă de clipă tăria și puterea de viață parcă i se fărîmau, deși pînă a trece pe malul stîng al Dunării se simțise în stare de a înfrunta și restul de drum și viața ce o aștepta. Și cum se aflau gata de a lua calea anevoioasă ce le sta în față spre a ajunge la Iași, trebuiră să facă un popas mai lung.

Ajunseseră pe pămînturile vel-postelnicului Constantin Cantacuzino, frate bun cu Toma și Iordache Cantacuzino din Moldova, unul dintre ei fiind fostul cumnat al lui Vasile Lupu.

Se afla acolo, în marginea cîmpiei, un conac singuratic cu încăperi multe și acareturi, iar jur în jur creșteau marile întinderi semănate cu grîu, orz și secară, unduind ca valurile în bătaia vîntului.

Și spunîndu-se vornicelului de pază cine se afla în caravane, le-a dat domnițelor și negustătorilor intrare în conac, iar pentru ceilalți loc de găzduire în cuprinsul curții vel-postelnicului.

Ambrozio ar fi dorit să ajungă mai repede la curtea domnească, căci Iașul îi părea mai sigur decît pustietățile unde se aflau, dar nici pe jupînițe nu le putea lăsa să vie mai pe urmă, în starea în care se afla mătușa Siminei. O neliniște-l frămînta de mai multă vreme : se ducea într-un necunoscut ce-l îngrijora. Și în noaptea aceea lungă și fără somn, pentru prima oară se gîndi mai adînc la viața lui. Dragomanul îi hotărîse soarta și el nu putuse decît să se supună, dar nu cîștigase nici dragostea, nici sufletul Siminei, pe care o simțea numai supusă și cuviincioasă. Dacă ar fi avut un copil, acesta ar fi legat-o mai mult. Sînt ființe, îi spusese doctorul grec, tare gingașe ce trebuiesc cu mare băgare de seamă obișnuite de la o viață la alta. Donna Simona, se vede treaba că avusese o spaimă ori o durere nemărturisită ce o fierbea, de-i

otrăvise sîngele și nu-i îngăduise să ducă prima sarcină la bun sfîrșit. Poate dorul de casă, poate faptul de a nu se putea obișnui cu Istambulul sau chiar cu el. Poate că în Moldova, totul va fi altcum, Simina fiind ca un copăcel fraged ce trebuie să stea numai în pămîntul lui pînă prinde rădăcini puternice. Cum îl muți, cum nu mai dă lăstare.

Dar apoi Domnul Țării îi va fi el pe plac ? Știa că Lupul e puternic la Stambul și poate face orice. Nu uitase vînătoarea aceea din pădurile Moldovei. Omul are vorba dulce, dar gîndul e ca lama spadei. Fata nu-i seamănă la fire mai deloc și asta-i bine și rău. Dar, acuma cînd sora ei mai mică se căsătorise atît de strălucit cu Iagellonul, nu-i va părea Siminei soarta ei prea modestă ?

Noapte lungă, fiecare cu gîndurile lui, deoarece așa-i cînd oamenii nu se potrivesc : fiecare e cu singurătatea din suflet.

Văzuse Simina că de la o vreme jupîneasa Marga mînca tot mai puțin și nimic nu-i făcea poftă ; se lupta numai cu toate puterile să ajungă acasă, la Iași. Dacă durase pînă aici, numai prafurile date de Costachi o ajutaseră, licoarea din șipul de la brîu nu-i mai potolea tusea și ochii săi erau tot mai triști, mișcările tot mai încete, de parcă n-ar fi fost aceeași cu vorniceasa în putere care trecuse cu cinci ani în urmă spre Turcia ; aceea care avusese toată tăria să ocolească pînă acolo unde se aflau osemintele moldovenilor căzuți în lupta cu Matei Basarab și să le facă pomenirile după datină.

Cinci ani numai pot dărîma într-atîta un om ? Și dacă piere ea, parcă-i piere sufletul. Maria e cneaghină în Lituania, Ruxandra e la Stambul, tatăl ei are doamna de al doilea. Ambrozie e și nu este. Niciodată gîndurile lor nu s-au întîlnit, ci au mers numai alături, ca doi juncani la același jug. Asta să-i fie toată viața ? Și nici măcar fierbințeala tinereții să n-o simtă ? Din cîte jupînese a cunoscut, numai mătușa aceasta a ei călcase cu dreptul în viață și toate i-au mers în plin pînă la blestemata aceea de luptă. Acuma suferă și rabdă ca Iov cel din Scripturi, dar nu se plînge. Dorește numai să ajungă cît

mai repede acasă. Ca s-o facă bine, ar fi în stare să dea toate podoabele ei, toate veşmintele scumpe, toate sipetele încărcate numai să-i poată prelungi viaţa. E singura fiinţă pe lume ce i-a mai rămas. Singura, şi nu vrea să o piardă. Întotdeauna a fost imaginea vie a bucuriei de viaţă, a unei tării ce aducea numai lumină în jur. Şi purta în adîncul inimii o putere de dăruire pentru oameni, cum numai de la Cehani o învăţase. Doamne, cine o putea acuma ajuta ? Poate numai cavalerul polon, pe care se povestea că l-ar fi întors din moarte aproape un doctor albanez şi un derviş. Acela trebuie să aibă un leac. Mîine dimineaţă va trimite după el.

Şi aşa făcu întîmplarea ca să vie Cazimir în faţa Siminei, chemat de ea, fapt ce-l bucură şi-l tulbură.

Simina, cu Ambrozie alături, l-au rugat să le spună întîi dacă-i adevărat că trecînd pe lîngă moarte, un doctor albanez l-ar fi redat vieţii.

— Întocmai, domniţă ! Şi nu numai atît ; a făcut mai mult. Mi-a dat o iarbă rară, din insula Creta, ce are darul de a te naşte a doua oară.

— Nu înţeleg — spuse Ambrozio. Un om se naşte o singură dată.

— Arăt eu a fi fost gata să trec hotarul ce desparte vremelnicia de veşnicie ?

— Asta n-o putem şti noi.

— Ba da, nobile domn. Tocmai voi, italienii, care aveţi atîtea dovezi o negaţi.

— O dovadă. Numai una ca să cred.

— Într-un răgaz, la cele două praguri, mi-am văzut viaţa dinainte şi o ţin minte de parcă acuma aş trăi-o. Şi privind pentru prima oară spre Simina, de cînd intrase în încăpere, ştiu că e cea din vedeniile lui ; mai mult, inelul cu piatra lunii arunca ape spre el ca o chemare, ca o fluturare de pleoape.

— Încă o dovadă ca să mă credeţi. Eu pe înalta voastră doamnă n-am cunoscut-o ; dar vedeţi inelul de pe mîna sa ? Eu l-am recunoscut. E inelul ce mi-a sclipit la fel ca acuma şi în noaptea aceea.

Simina păli. Ştia ciudăţenia pietrii şi deodată o izbi schimbarea culorii, care nu mai arăta moartea cu ape roşii,

arunca lumini verzui și rozalii, ca o pîlpîire de bucurie. Își simți gura încleștată, iar în inimă tărie.

Ambrozio rîse :

— Cîte inele cu piatra lunii se află pe lume ! Dar poate să fie un semn. De unde ai inelul, Simina ?

— E adus din Polonia. Se pare că a fost al cneaghinei Ana Movileanca.

— Ana Movileanca ? Sînt din spița soțului său. Domnia Sa a rugat ca oamenii lui Vodă Lupul să stăruie în căutarea mea. Acum vedeți că e o înlănțuire ? glasul îi tremura și o roșeață îi cuprinse obrajii.

— Toate faptele au înlănțuiri — spuse liniștit Ambrozio. De aceea v-am rugat a veni la noi. Donna Simona are pe mătușa sa cumplit de obosită de lungul drum ; poate și obosită de viață, căci e vîrstnică și singură, iar femeia singură e ca bradul singuratic în furtună. Sînteți un șleahtnic de seamă, bănuiesc, al Coroanei Polone și atunci îmi pot lua îngăduința a vă cere, dacă mai aveți, leacul acela izbăvitor de suferință. Măria Sa Domnul Moldovei vă va despăgubi însutit, căci jupîneasa Marga e sora Înălțimii Sale.

— Slăvitului Voievod îi sînt eu îndatorat cu viața mea, deoarece, așa cum v-am spus, prin oamenii săi am fost găsit și arvunit înainte de a fi prea tîrziu. Și voi merge la Iași să-i dau mulțămita mea, iar leacul pe care-l mai am, vi-l voi încredința ca pe un talisman, căci altul nu se mai găsește... numai o dorință am.

— Anume ?

— Să fiu lăsat singur cu cneaghina bolnavă spre a i-l da eu, cu mîna mea, ca să învețe cum să-l ia și-mi pun capul chezaș că va ajunge cu bine la cetatea de scaun. Dar numai eu și nimeni altul trebuie să i-l încredințeze.

— Nici donna Simona să nu fie de față ?

— Nimeni ! Așa s-a făcut prima oară și cu mine.

— Numai de i-ar da puteri.

— Nu vă îndoiți, nobile Grillo ! și ieși după ce se închină adînc în fața lor.

— Cine-i leahul acesta ciudat ? se frămîntă Simina.

— Feciorul hatmanului de Lwov sau de Cracovia, nu știu bine. Pan Tadeus cunoaște mai multe despre el.

Și Cazimir intră în odaia jupînesei Marga, care-l primi culcată în pat, cu perne multe sub cap. Simina și Ambrozie îl însoțiseră, dar după ce l-au înfățișat, s-au tras dincolo de ușa grea, pe care au închis-o în urma lor.

Îl izbi asemănarea cu Simina, la distanță de ani; și înțelese cît de mult sînt legate una de cealaltă.

Ochii încercănați îl priveau cu luare-aminte.

— Domnia ta, tinere șleahtnic, vrei să mă ajuți să pot ajunge cu viață acasă ? Glasul întreba fără convingere.

— Cu îngăduința domniei voastre, cneaghină !

— Îngăduința mea o ai. Dar putere...

— Putere e în leacul acesta — și scoase o cutiuță lunguiață de argint, numără niște bobițe mici și verzi ca mazărea. Sînt cincizeci. Atîtea mai mi-au rămas. Luați acuma unul, cu un deget de apă ! — și puse cutia la îndemîna jupînesei. Acuma stăți cu ochii închiși, cu tot trupul destins. Nu spuneți nimic. Apoi am să vă vorbesc eu.

Se așternu tăcerea întreruptă numai de zgomotele ce răzbeau prin ferestrele închise. Cazimir se rezemă de pervazul ferestrei, privind în curtea dinspre vie care, verde și puternică, se răsfăța la soare pe araci. Un paznic chiar se plimba cu o șineață [1] la spinare. Un cîine pîrpiriu țîșni ca o săgeată la chemarea acestuia. Apoi iar tăcere. Chipul jupînesei se coloră ușor, apoi buzele și parcă ar fi căzut într-un somn, preț de un fîrtar de ceas. După aceea deschise ochii limpezi, mari, liniștiți.

— Cum vă simțiți ?

— Parcă aș fi dormit toată noaptea.

— Așa veți face de două ori pe zi : dimineața și la prînz. Iarba din care-i făcut leacul crește peste pietre țîșnite din adîncul pămîntului ; atunci cînd scuipă foc. Veți avea putere să ajungeți cu bine la Iași. Vă e cald ?

— Da ! De mult nu m-am mai simțit așa.

— Doctorul alvalon a avut dreptate : leacul acesta aduce căldura și mișcă sîngele. Acuma eu n-am să mai vin. Am înțeles că vă va fi de folos, dar îmi cer marea îngăduință, ca înainte de a pleca, să mă ascultați. Poate e un gînd nebunesc, poate nu ! Dar sînteți o cneaghină

[1] Șineață — pușcă

înțeleaptă și e bine să știți ce e cu mine. Poate viitorul să spună dacă sînt sau nu îndreptățit a vă vorbi.

Jupîneasa Marga închise ochii ; știa cine e ; cunoștea ce avea să-i spună.

— Vorbește. Îmi place să ascult.

— Sînt fiu de hatman polon, de mare șleahtnic. Am fost rob și am suferit multe și poate suferința și ciudățenia soartei mele m-au făcut mai bătrîn decît vîrsta mea. Era să mor și am scăpat. Dar între robie și slobozenie am văzut-o pe domnița Simona și am iubit-o din prima clipă. Între viață și moarte tot ea mi-a apărut de două ori, ca și cum, în alte dăți, ar fi fost soața mea. Apoi, la acest drum de la iad la rai, căci rai îmi pare întoarcerea în Polonia, a treia întîmplare face să călătorim cu aceeași caravană. Un derviș mi-a dezlegat un vis și mi-a prezis viitorul. Și totul se leagă. Eu îngenunchez cu sfială și spun atîta numai : Peste noi plutește moartea, peste toți cum e datul fiecăruia. Dar dacă trăiesc și voi mai trăi, înduplecați-vă și spuneți lui Vasile Vodă să mi-o dea mie de soție și doamnă, ca să fie fericită pe potriva ei și a aleselor purtări ce le are. Italianul de la Stambul e mai prejos de ea și fericită nu-i cu el. Dacă ar fi fost bucuroasă și liniștită, domnia ta erai de mult la Moldova. Eu voi trimite petitori și prin Ana Movileanca, căci neamul meu nu e mai prejos de al Iagellonului ce o ține pe domnița Maria. Îmi veți asculta rugămintea ?

Ochii jupînesei se înnegurară, dar glasul sună blînd :

— Știam ! Aflasem ! Dacă ajung cu viață acasă, voi vedea eu însămi ce e drept și ce nu din spusele dervișului.

20

Caravana se despărți în două : o parte plecă spre Iași, iar pan Tadeus rămase să vină cu cele două jupînese îndată ce sora domnului va putea călători.

Încetul cu încetul au putut ajunge la Iași, unde tocmai viețele de vie dădeau rod pe colinele de la Socola, și au tras la casele vornicesei cu domnia sa ceva mai în putere.

Au stat locului toți, cu inima ușurată de a fi ajuns, fără necazuri, la capăt de drum.

Dacă Simina se bucurase în clipa în care trecuse Dunărea, acum era tăcută și îngrijorată. Simțea cum o primejdie plutește în aer, și-i era teamă să se gîndească la faptul că ar putea să piardă singura ființă ce o avea apropiată.

Gîndul strunit nu alerga spre adîncurile necunoscutului ce o înfricoșa. O groază nelămurită față de legile firii o făcea să caute nădejdi și liman acolo unde mintea nu-i dădea dezlegare.

Moartea dăduse de atîtea ori ocol alor săi și luase cu asprime și fără alegere, dar ea fusese mult mai tînără atunci și nu văzuse cu ochii ei cum suflarea părăsește corpul. Fusese ținută departe și ocrotită de Marga, pe care acuma o simțea pierind ușor, zi cu zi, noapte de noapte, mulțumită de a fi ajuns în casa pe care o iubise și de unde putea să plece liniștită în ținutul necunoscut și înfricoșător, în timp ce trupul ei se va adăuga pămîntului de la Bucium... ori al cimitirului mai vechi din latura bisericii Sfîntul Nicolae. Și acolo va fi floare și iarbă ce va încolți și va vorbi vîntului și cerului o limbă pe care numai ei o vor înțelege și mireasma-i se va adăuga văzduhului, călătorind în locurile dragi, iar dacă-i adevărată spusa din bătrîni, patruzeci de zile sufletul ei va da ocol casei, o va mîngîia pe Simina în nopțile cînd nu va da geană de geană.

Așa gîndea fără somn și jupîneasa Marga : poate că sufletul ei călător patruzeci de zile va reveni în ograda plină de pomi, pe care dragul ei îi sădise, în curtea grajdurilor, unde caii vor necheza a prietenie și vor bate neliniștiți cu copitele vrînd să iasă la lărgime, va da apoi ocol ferestrelor și se va strecura ca un fum spre acest iatac unde stă acuma și va mai sta poate o vreme, timp în care să-l cheme pe Lupu să-i spună de acel leah ce-i prelungise viața cu cîteva săptămîni sau poate luni.

Dar, datoare îi era să-i vorbească de nebunia sau ferecătura în care-l băgase soarta, s-o spuie fratelui ei, căci nimeni nu știe ce aduce ziua de mîine, nebunia leahului pe care o aflase și Simina, căci nu mai era o taină, deoarece o cunoșteau toți cerchezii de la caravanserai.

Simțămîntul ciudat pe care-l avea Simina, revenită în Iași, nu și-l putea lămuri. Iașul îi părea el însuși schimbat, mai mic și mai prăfuit. Curtea domnească și casele boierești parcă se afundaseră în pămînt și numai grădinile, livezile, viile și dealurile își păstrau frumusețea neschimbată. Poate lor și amintirilor le purtase dorul.

Și viața de la Curte era alta decît aceea din vremea Tudoscăi doamna. Era tînără, chipeșe și blîndă noua ei mamă, dar îi lipsea scînteia care o însuflețise pe răposata fiică a vornicului Bucioc, acel ceva al pămîntului și al locului ce aduna jupînesele boierilor în jurul ei. Grădina îi purta mai bine amintirea decît încăperile palatului și vechiul grădinar îi urma cu sfințenie dorințele și poruncile de altă dată.

Simina nu se mai simțea acasă decît la curtea vornicesei Marga, al cărei chip se subția pe zi ce trecea, iar ochii-i păreau mai mari și mai întunecați.

— Mătușă, cînd ai să te faci bine ?

— N-am să mai mă fac bine !

— Ba da ! Ești tot ce am eu pe fața pămîntului.

— Îl ai pe Ambrozie.

— E ca o apă ce curge pe alt făgaș.

— Pe Lupu.

— El are țara, fiul și noua doamnă.

— Surorile tale.

— Fiecare cu viața ei. Eu nu știu ce să fac cu a mea. Se adaugă o zi la alta și atît.

— Trebuie să adaugi viață zilelor.

— Cum ? Încă nu știu, încă n-am putere. Tăria mea e doar în domnia ta, mătușă.

— Și cînd nu voi mai fi ?

— Nu pot să te aud vorbind astfel.

— Dar va veni o zi.

— La care nu pot și nu vreau să mă gîndesc. Simt cum îmi îngheață sîngele în vine.

Și iar a fost o noapte în care Simina cu greu a dat geană de geană. Nu vrusese să se așeze la curtea domnească în cămara goală de sus. Niciodată nu-i plăcuse acolo, nici ea n-ar fi știut de ce, dacă ar fi fost întrebată.

îi era drag numai iatacul doamnei Tudosca, dar acela nu mai semăna cu ceea ce fusese. Îi era dragă grădina din spatele curții domnești unde trandafirii înfloreau pînă dădea neaua, unde curpenii cu flori liliachii se prindeau de zidurile împrejmuitoare, iar la picioarele lor, viorelele făceau covor verde și foșnitor.

Drag îi era tot portalul cu mari crini albi învolți, cu petale cărnoase ca niște cupe vii, pe care în zorii dimineții sclipea roua, ca bobițele de mărgăritar, de parcă păstrau în ele ceva din sufletul cald și copilăros al celei duse, femeie ce fusese parcă anume zămislită pentru a fi mamă cu inimă gingașă și poate prea slabă în fața durerilor vieții. Numai ea i-ar fi putut spune de ce a lăsat-o atît de mult să stea la mătușa ei, ce taină se ascundea în lipsa numelui Siminii pe inscripția de la Trei Ierarhi și ce triste tăinuise în sufletul ei datorită firii mult prea plină de dor de viață și de rîvnire a lui Lupu.

Simina nu îndrăznise niciodată să stea mai apropiat de vorbă cu maică-sa și acuma îi părea rău. Trăise și plecase din lumea aceasta cu o sfioșenie și resemnare pe care abia acum le înțelegea, prin însăși firea ei, pe care nu o putea birui. Aici, la Iași, o urmărea privirea ochilor căprui a Tudoscăi, parcă o vedea trecînd de la un iatac la altul, mereu avînd ceva de făcut, iar în ultima vreme îndurerată și albită la tîmple. Așa va fi și ea peste cîțiva ani, se gîndea Simina și imaginea mamei ei se suprapunea cu aceea a lui Toderiță, care pentru ea era ca și mort, căci înțelegea gîndul lui Vodă, ce cu anume știință îl îndepărtase din țară, avîndu-și ochii ațintiți asupra lui, pentru a-l pedepsi de va îndrăzni a-i sta împotrivă. Iar ea și viața ei erau ca niște umbre ce nu puteau prinde contur, încît se minunau jupînesele curții de ce nu o văd printre ele, de ce nu are prunci și mai cu seamă, ce o împiedica a sta pe lîngă Ecaterina doamna. Se minunau ele și de felul ei de a fi și de faptul că Ambrozio e mai mult la logofeția domnească decît acasă, adică la curțile de la Păcurari ori de la Bucium ale jupînesei văduve Marga. O căinau pe Simina și de necazul ce o păștea din nou știind ce mult își iubea această mătușă care, prin purtările ei, se știuse apropia de multe jupînese moldave, ca și de cele două cumnate Stana și Glicheria, soațe ale fraților săi, hatmanii cei mari Gavrilă și Gheorghe. Pînă și strașnicul ei nepot Gheorghieș cel iubeț și mereu nesătul de toate cîte-s

ale dragostelor risipite și mereu înnoite venea cuviincios spre a-i asculta sfatul, pe care nu-l urma și dojana pe care n-o primea. Ba el i se spovedise acestei mătuși a lui, spunîndu-i că toată deșuchenia lui i se trage de la aceea că îndrăgostindu-se el de Maria lui Vodă, aceasta n-a vrut a-l lua în seamă, ci a rîs pe seama lui că-i vine neam apropiat, cît și un frate, iar Măria Sa s-a ținut semeț că-i încă un copilandru ce are caș la gură și Măriei Sale îi trebuie un ginere om puternic și la vîrsta în care poate avea acolo, la el acasă, frînele unei țări în mînă și coroană veche pe frunte.

Așa i-a spus jupînesei de la Nemira cînd încă nu părăsise Moldova pentru Stambul și de atunci încoace numai blăstămății face de i-a speriat. Dar așa cum e, a venit spășit să i se închine sus, la Bucium, și i-a spus Siminei cînd a văzut-o, așa mai spre plecare :

— Ehe, domniță și vară bună ce-mi ești, am văzut cum erai cînd ai plecat și te văd cum te-ai întors. Nu-i tot una ! Și tot sub porunca Măriei Sale te-ai umbrit și te-ai închis, că rîvna ispitei măririlor e mai tare ca iubirea de neam în inima sa. Numai că eu mă despăgubesc cu toate cîte întîlnesc și-mi plac. Nu pun stavilă, că de nu am ce am vrut cu inima, îmi iau cum pot, ce doresc. Da, Domnia Ta, ești femeie și domniță înflorită numai pe dinafară, ca trandafiru ce are inima florii veștejită.

Și Simina nu uită vorbele lui. De ar fi avut-o pe Marga jupînească sănătoasă, ar fi luat-o cu rădvanul și s-ar fi oprit tocmai în Țara Muntenească unde-i Toderiță și de acolo n-ar mai fi clintit-o nici zece hînsari ai Lupului. Ar fi putut apoi să și moară, dar măcar ar fi înțeles o vreme ce-i traiul de nevastă lîngă omul iubit și i-ar fi fost inima cum e ciocîrlia ce zboară slobodă ciripind în văzduh.

Se vede că Dumnezeu după ce a pedepsit pe Adam și Eva le-a dat apoi ca iertare dragostea ce însemnînd sămînță de viață e singura biruitoare peste moarte. Moartea aceasta ce-i bate iarăși la porțile sufletului spre a i-o lua pe draga ei mătușă ce-i fusese ca o altă mamă. Se înfioră și se simți singură, și puțin nebună de a fi gîndit că ar fi putut fugi în Muntenia, cînd ea nu știa ce se va întîmpla cu ea la un nou prăpăd și pustiire.

O altă nebunie acest leah a cărui poveste ajunsese și la urechile ei și care, de cîte ori o întîlnise, o privise ca

pe un măr copt bun pentru gura însetatului și înfometatului, ce era el. Numai un derviș rătăcitor putuse să-i stîrnească asemenea doruri, derviș a cărui poveste făcuse drum de la Stambul la Iași odată cu leahul, a cărui apropiere, văzuse și ea, schimbase apele inelului, așa cum nu i se mai întîmplase pînă atunci.

Simina ar fi vrut să plîngă, să-și ușureze sufletul, dar ședea împietrită, cu inima cît un purice, ascultînd tusea ce-i sfîșia liniștea ca un glas al hîdei cu coasa, în apropierea ei de casa de la Bucium, unde fusese odinioară atît de fericită.

Măria Sa Lupu Vodă avea firea și iscodirile lui. Ciudat și nefiresc îi părea faptul că Simina, tînără și sănătoasă, nu avusese prunc după cinci ani de căsnicie. Neobișnuit lucru de a-i place să stea mai mult lîngă mătușa, decît alături de tînărul ei bărbat. Ca orice aromân, prețuia copiii mai mult decît orice în viața unei căsnicii, căci prin firul lor numai se păstra ființa neamului și se biruia moartea și alaiul ei hidos de prăbușiri și dureri. Jupîneasa Irina dăruise cinci prunci agăi Nicolae și toți erau firul prin care trecea mai departe duhul tatălui lor. Toți cinci se bucuraseră de izbînzile avute umăr la umăr și cinstiseră cum se cuvine atît pe jupîneasa Irina, cînd trecuse hotarul veșniciei, cît și pe tatăl lor, cînd se sfințise biserica Stelea de la Tîrgoviște, unde spre slăvită pomenire o înălțase el, Lupu, pe locul unde fusese locașul vechi, în care i se făcuse ultima slujbă agăi lui Mihai Viteazul. Fericită pomenire, fiindcă a avut cine a i-o face.

El, Lupu, dorea să rostuiască pentru totdeauna viitorul spiței sale, în această țară a Moldovei, pe care cu aprigă trudă și-a dobîndit scaunul. Știe că sînt mulți care-l urăsc, zicînd că nu-i dreptul lui a domni. Alții îl pizmuiesc dorind a fi în locu-i, mulți nu-l ajung cu gîndul și găsesc că-i prea mare risipa ce o face atît la curte cît și cu noile înălțări de lăcașuri bisericești și cărturărești, și numărul vrăjmașilor și l-a înmulțit de cînd a venit doamna Ecaterina, cîrtind că-i o străină. Le știe pe toate făcîndu-se a nu le ști ; de aceea, neamul lui trebuie să fie unit și puternic, iar fetele să aibă copii. Îl va pune pe doftorul curții, grecul Ioachim, să-l ia la cercetări pe Ambrozie și de-i vinovat, va ști el ce are de făcut. Dar, gîndind drept, nu-i

mai trebuie și grija asta pe cap, acuma, cînd Marga e atîta de pierită.

— Măria Ta — i se înfățișase doftorul — cu un chip ce nu prevestea nimic bun, iar fața-i smeadă părea mai întunecată ca de obicei.

— Ai sfîrșit cercetarea cu bine, Ioachime ?

— Cum a poruncit Măria Ta. Am văzut, am vorbit, am cercetat și era așa cum m-am gîndit dinainte, fără a cuteza să-mi spun temerea.

— Ai avut o temere, vraciule ?

— Da, Măria Ta, și nu-i bine. Păcatele tinerețelor se plătesc scump, Măria Ta. Stambulul nu e Iași. Acolo vin boli din cele patru vînturi. Vin, rămîn și se încuibează de nu se mai pot drege.

— Așa ? Nu se mai poate lecui ?

— Sînt boli venite cu oșteni, cu cei de pe corăbii, aduse din călătorii și cărora li se zic boli talienești.

— Nu-i nici o nădejde ?

— Măria Ta, bolile acestea îngrijite la vreme, atît că nu merg mai departe și nu molipsesc, dar...

— Dar ?

— Cine le-a avut de mai multe ori, acela nu mai e bun de sămînță.

— Mie mi se vorbise despre o sarcină.

— Da, Măria Ta, care nu trece de două-trei luni. Apoi nimic.

— Niciodată ?

— Niciodată.

— Și boala poate trece și la Simina?

— Nu, Măria Ta. Dar copii cu logofătul Ambrozie nu va avea niciodată.

— Urîtă veste îmi dai, doftore.

— Tristă, Măria Ta. Dar răul odată făcut nu se mai poate drege.

— Asta o să vedem noi, Ioachime.

Și Lupu îi făcu semn să plece, rămînînd singur, cu fața înnegrită.

Departe, pe malul Cornului de Aur, Antonio Grillo se preumbla cu pași mari prin încăpere. Își trecea prin minte veștile venite din toată lumea și nici una nu era

îmbucurătoare ; totuși, întîmplările lumii nu împiedicau pe venețieni să-și ducă mai departe viața de negustători de seamă pe toate piețele lumii, datorită corăbiilor ei nenumărate ce purtau bogățiile atît în toată Marea Mediterană, cît și în alte mări și oceane. Dar îi trebuia și mai mult, drum deschis pe uscat, unde războiul din părțile micilor ducate germane pe de o parte, pe de alta răscoalele cazacilor din Ucraina polonă erau piedici ce supărau pe marii negustori, cărora le aducea opreliști și piedici.

După ce că drumurile în întreaga Europă erau nesigure, mai veneau și luptele religioase dintre catolici și reformați să încurce treburile Veneției, care pînă atunci avusese ochii ațintiți numai asupra Constantinopolului, ca dușman al creștinilor. Acuma, pe lîngă măruntele, dar sîngeroasele lor conflicte, se mai adăugau și cele religioase, îngreunîndu-i aici munca, unde solul englez protestant îi stă ca un spin în ochi și ca un priceput spion îi urmărește toate mișcările. Solul frînc, catolic și el, dar cu neamuri apropiate în noua credință, își vede numai de treburile lui și tot e bine în păienjenișul de zavistii de aici.

Dar iată, că o scrisoare a cuscrului său, voievodul de Moldova, îi dezvăluia un plan al hanului tătăresc din Crim ce e gata nu numai a jefui toate caravanele pornite spre Bosfor, ci de a lovi spre Siret, zicînd că merge spre Lehia cu ceambururile și fiind gata astfel să jefuiască tot ce întîlnește în cale și amenințînd drumurile de negoț.

Pe cuvîntul tătărăsc bază nu se poate pune : dacă zicea că pornesc spre răsărit, o luau sigur spre apus, dar e vorba aici de acest domn, pe care marele vizir îl vedea cu ochi buni, care plătea bir și mai îi era și lui neam, așa încît se opri din mers și reciti scrisoarea lui Lupu Voievod.

21

Era de mirare cît de frumos și cît de tînăr putea să arate Măria Sa Vasile Lupu, acuma, cînd și domnița Maria se afla de un an la casa ei. Chipul său, cu fața albă sub

sprîncenele arcuite — potrivit de groase, dar negre ca abanosul — subliniind linia lungă a pleoapelor tivite de gene dese ce făceau ca pupilele să pară mai întunecate și mai mare nasul grecesc ale cărui nări fine se deschideau peste mustața cu vîrfuri subțiate ce ajungeau pînă la barba frumos rotunjită, făcînd un colan chicii bogate ce strălucea bătînd încă în albastru, gura cu buze roșii, poftioase, totul respira bucuria de a trăi din plin.

Haina lungă de brocat verde, cu motive orientale din fir de aur, nasturii de smaralde înconjurate cu diamante, brîul lat de fir aurit, răsucit în chip turcesc peste mijloc, caftanul cărămiziu, cu mînicile spintecate, îmbrăcat ca o pelerină, strălucind prin florile-i aurii și cele două rînduri de paftale ce-l închideau pe piept, imineii ascuțiți, împodobiți cu podoabe în formă de soare, dădeau splendoare și fălnicie staturii înalte a bărbatului.

În mîinile-i cu degete lungi ținea o scrisoare pe care o recitise de cîteva ori. Pe chipul său nu se vedea cam ce fel de vești ar fi primit de la Istambul, căci de ani întregi și de tînăr încă, Lupu își făcuse sieși o școală aspră de a nu lăsa să se vadă de către alții ceea ce se petrecea în sufletul lui. Din pricina aceasta, putuse trece peste griji și dureri rămînînd la vedere același om liniștit, cumpănit, puternic, de parcă anii ar fi trecut peste el fără a-l micșora întru nimic, ba mai mult, îi adînciseră o siguranță prin care parcă își atrăgea soarta bună asupra-i.

Cu soarta, voievodul avea o socoteală veche, de cînd rămăsese orfan, de cînd se luptase greu să iasă în lumina puterii, de cînd moartea îi furase feciorul și soața.

„Îngăduie-mi Doamne, să am tăria să mă pot lua mereu la trîntă cu ea, așa la luptă dreaptă ori mai strîmbă, voi putea s-o mai supun și eu, dacă Tu, în Marea Ta milostivenie, îmi vei mai ajuta."

Îl auzise Huru grăind astfel, cînd a fost la sfințirea bisericii din Bîrlad pe care o ridicase, nu departe de cetatea de pămînt a lui Ștefan cel Mare, de cînd cu lupta de la Vaslui. Și vornicul de Țara de Jos la fel îl auzise grăind, căci fusese o vreme în care Lupu, boierul, se întorsese de la Stambul pe acest drum ce lega Cetatea Albă și Chilia de Liov, trecînd prin Iași.

De multe ori își repetase în barbă feciorul căpitanului Coci : „Mă iau viață, la trîntă cu tine, cîte zile și cîtă

suflare voi avea. Cînd tu deasupra, cînd eu, și așa, de-a rîndul, cît voi putea, că nimeni dintre ai noștri n-a avut tihnă în veac de veac. Ne-ai pus sub puterea turcească și strămunii au suferit : au fost spînzurați ca ghiauri, schingiuiți ca necredincioși, ca să li se fure avutul cînd și l-au agonisit, au trebuit să se tragă ca vulturii pe creste de dealuri ferite de la drum, ori pe cline rîpoase de munte. Au bătătorit drumurile și au intrat în oastea creștină, dar nu și-au pătat mîinile slujind semiluna și omorîndu-și frații în credință. Au pribegit ai mei din frumoasa Grecie cea plină de chipuri de zei păgîni și de biserici din cărămidă cu greu ridicate de ei ; au pribegit pînă în munții sălbatici și pustii ai Bulgariei, unde viața le-a fost mai grea și unde pașa de Silistra, atotputernic pe toată peninsula, își arăta mai cumplit strășnicia cu asupriri și podvezi ce-i înjosea. Și au trecut atunci ai mei Dunărea și au intrat în oastea viteazului Mihai și au murit în slujba creștinătății, căci n-au fost temători și au știut să lupte. Eu n-am darul războinic dar, tu, Doamne, mi-ai dat iscusința minții și prin ea mă voi lupta, cît voi trăi, cu aspra asta de viață ce m-a chinuit din moși strămoși. Măcar la două-trei veleaturi să ieșim și noi deasupra ! Și prin mine tot neamul meu cel ce n-a cunoscut nici liniștea, nici răgazul, nici binefacerile puterii."

Lupu murmură cîteva cuvinte străine ce i se pierdură în barbă. Nu era de mirare la el faptul, atunci cînd ceva îl neliniștea, de a gîndi și vorbi în grecește. Dascălii lui de la Tîrgoviște greci fuseseră și nu dintre cei proști. Îi insuflaseră dragostea de cultură, dar ceea pe care o cunoșteau ei era cea elenă și toate cărțile ce le citise erau în limba lor. Datorită cunoașterii temeinice a acesteia se putuse înțelege în Stambul cu dragomani de seamă, care cu toții erau de baștină azi de la Atena, Pireu, Salonic or Moscopole, iar atît cultura lor, cît și puterea de acolo se trăgea. Forța spirituală, acum cea grecească, cumpănea între trufia, fanatismul și tradițiile asiatice și restul lumii din acel apus, spre care se întindea acest veșnic pus pe războaie popor seleucid. Și mulți dintre demnitarii de seamă ce ajutaseră împărăția, greci fuseseră, trecuți la credința profetului.

Lupu știa că turcul trebuie măgulit, iar grecul convins dacă-i doreai prietenia și el le îndeplinea pe amîndouă,

stînd parcă într-un scrînciob pe care-l ținea în cumpănă dreaptă sfetnicul său de taină mitropolitul Varlaam, bărbat deștept și mare învățat.

Și acuma, la vestea cea mare, precum că Padișahul e pe cale a intra în război cu Veneția, tot la preafericitul Varlaam va cere sfat și încuviințare, mai cu seamă că Simina, fata lui, nu mai putea fi soția lui Grillo, fecior al dragomanului republicii venețiene. Turcii pot găsi prilej de a-l învinui de necredință și Ruxandra e la seraiul sultanei.

Jupîn Costachi era la Măria Sa. I se poruncise a i se înfățișa îndată ce va fi venit de la Stambul. Acuma ședea în cămara de lîngă spătăria cea mică și spunea pe îndelete și ce aflase de la preafericitul Patriarh și veștile ce umblau pe la Înalta Poartă.

— Nu mai e lucru de taină, Măria Ta. Piratii s-au năpustit chiar asupra acelei corăbii ce ducea spre Eghipet pe trei înalți dregători, care scoși cu cinste din slujbe, pentru că așa le venise vremea, se îndreptau către seraiurile și pămînturile hărăzite lor de către padișah pe lîngă Alexandria așa cum le e datina. Trei pași ce-i făcuseră cu prisosință datoria către răposatul Murad și către Ibrahim.

— Să fi știut piratii a cui era corabia ?

— Nu cunosc adevărul, dar se prea poate să fi aflat că aceștia plecau ducîndu-și toate averile cu ei și nu lăsau ei să le scape un asemenea noroc, mai cu seamă că se zvonise că și-ar fi vîndut caravanseraiurile ce le aveau la Stambul și multe prăvălii, cît și mori de tot felul, ba și seraiuri de preț. În port vin mulți oameni și trag cu urechea prin mulțime. S-a fi aflat, Măria Ta.

— Unde-i lăcomie mare, e și primejdie multă, Costachi.

— Este, Măria Ta, că după ce au dat năvală și i-au biruit au fugit cu prada tocmai la insula Creta, unde-și au vadurile și gazdele de atît amar de ani. Erau tot arabi de ai lor întru credință, numai că Mahomed e Mahomed, iar banu-i ban...

— Și ce a spus marele vizir, cînd a fost înștiințat ?

— S-a plîns sultanului, care s-a mîniat greu pe venețieni, zicîndu-le gazde de hoți și haini față de împărăția sa. Ba că și îngăduința lui a atins o margine dincolo de care vine pedeapsă.

— Război cu Veneția ?

— Așa, Măria Ta.

— Și atunci, boierul Antonache, dragomanul bailului Veneției ?

— E în mare primejdie, Măria Ta. El și toată spița lui, cît și toți prietenii lui.

— Vrei să spui de Ambrozio ?

— Și, Măria Ta, cît și de domnița.

— Dar ei se află la mine de trei ani.

— Cu atît mai mult pot urzi de aici și nu te pot ierta nici pe Măria Ta de amestec știut în treburi tainice.

Înainte de a pleca eu încoace, bailul republicii fusese ridicat și închis la Edi-Kulé. Iusuf-bei, cel care are o minte cît trei dervișii înțelepți și la hanul căruia am tras, mi-a pomenit că n-ar fi în afara legii ca toți dregătorii bailului să-și piardă viața odată cu el și toate învoielile lor scrise să cadă în mîna turcilor, dacă nu le-au ars nici pe cele cu primejdie. Și Măriei Tale, care ai scrisori multe către dragomani, i-ar putea cășuna, dacă mai ai vreunele care nu-s trimise în copie și la marele vizir.

— A mai adăugat ceva în legătură cu domnița Ruxandra, ostateca lor ?

— M-a sfătuit s-o văd din partea Măriei Tale.

— Și ?

— Am fost ! E bine, crește, înflorește. Sultana Validé o iubește : fapt rar și o face pe domniță să spere în cele mai mari măriri pentru viitor ; dar n-o mai lasă nici să meargă la casa lui Grillo și nici pe jupîneasa Lucreția n-o mai îngăduie să vie s-o vadă. Ba o dată a și căinat-o că domnița Simina l-a luat pe fiul lui Grillo, cînd Măria Ta aveai putința s-o măriți fără să o legi la gura tunului.

— S-o leg la gura tunului ?

— Așa a vorbit cu tîlc. Dar eu am adus Măriei Tale și o carte de la domnița Ruxandra, ca să înțelegi, Măria Ta, cum o duce acolo.

— Capudan-Paşa [1] s-o fi mîniat rău, căci cinstea obrazului său a fost astfel înjosită.

— Da, Măria Ta ! Căci se ţineau tari a fi stăpîni pe marea cea albastră şi iată că i-au înfruntat din nou nişte pricăjiţi de piraţi, care n-ar fi îndrăznit dacă nu ar fi fost asiguraţi de o putere care să-i apere. Prietenii Măriei Tale au răspîndit zvonul că, în curînd, domniţa noastră se va despărţi de feciorul dragomanului, că Măria Ta ai fi necăjit că nu ţi-a dăruit nepoţi, iar că binecredinciosul mitropolit Varlaam ar fi cerut Măriei Tale această despărţenie, spunînd că norodul cîrteşte văzînd ginerele domnesc mergînd aici la lăcaş de închinăciune papistăşesc.

— Aşa grăiesc acei prieteni ?

— Aşa, Măria Ta, cu fericitul patriarh în frunte.

— Înseamnă că va fi război lung şi greu.

— S-ar mai fi găsit şi nişte cărţi arătînd o înţelegere între craiul leşesc, Veneţia şi papă. Preafericitul patriarh se gîndea că ajunge Moldovei o înrudire cu Iagellonul.

— Poate. Cine ştie... Astfel padişahul va trimite iegnicerii cît mai departe de Stambul şi bine face.

— Iusuf-bei spunea că s-a fost folosit acest prilej şi spre a-i îndepărta şi spre a-i împuţina, căci de la micşorarea numărului lor, iegnicerii stau ca pe jeratic şi se răscoală din orice prilej. Pînă acuma au schimbat doi padişahi, pe care i-au trimis în iadul lui Allah. Cît am fost eu acolo, au făcut răzmeriţă numai şi numai fiindcă le-au dat pîine rece de la o zi pe alta. Au răsturnat cazanele cu mîncări şi au strigat că ei nu-s robii nimănui ci „fiii sultanului", aşa cum le-a zis Mahomed-cuceritorul. De-abia i-a potolit marele Muftiu. Altădată s-au mîniat că n-au aflat destulă carne în cazanele cu pilaf. Numai pentru atîta !

— Se răscoală ei, dar tăria turcească n-are seamă.

— De, Măria Ta ! Ţările sînt ca omul : se nasc, cresc şi apoi, într-o bună zi, mor. Dar pînă atuncea iegnicerii şi spahiii vor să-şi simtă puterea, s-o crească prin războaie şi s-o arate lumii, dar să înfricoşeze şi sultanii !

— Sînt cuvintele lui Iusuf-bei ?

---

[1] Capudan-Paşa — amiral

— Şi ale lui şi altele de la oameni adunate.

— Bine, Costachi. Acum stai la Iaşi şi vezi de treburile de aici o vreme.

După ce jupîn Costachi părăsi încăperea, Vasile Voievod desfăcu sulul pe care Ruxandra i-l trimisese, acoperit cu scrisul ei mărunt, frumos caligrafiat în greceşte, pe care el acuma îl privea cu un simţământ de mîndrie. Îi plăcea să-şi ştie fata învăţată şi deosebită faţă de multele jupînițe de la Curte cu care copilărise. Îşi punea mari nădejdi în ea şi într-un fel faptul de a o şti ostatecă, în locul unui fecior mult prea nevîrstnic, îi dădea o greutate în ochii lui. Deşi îi era dor de ea, îi plăcea tăria cu care îndurase despărţirea ce nu-i stricase cu nimic voioşia şi marea ei putere de a face faţă împrejurărilor şi locurilor străine.

Rămase cîteva clipe cu scrisoarea Ruxandrei desfăşurată în faţă-i. Va avea el grijă ca acest război cu republica Veneţiei, vestită prin oştenii ei, să nu dăuneze cu nimic nici lui, nici copilelor sale.

Sprîncenele-i negre se adunaseră parcă într-o singură linie. Va veghea şi va lua măsuri ; norocul Ruxandrei că nu bănuia nimica din furtuna ce se ridica asupra capului lor. Apoi începu să citească slova-i grecească :

„Slăvite domn şi iubit al meu părinte — glăsuia scrisoarea — m-am bucurat de venirea acestui cinstit neguţător trimis de Măria Ta cu veşti de la Curte şi cu daruri pentru mine, ca să înţeleg că mă ţineţi mereu aproape de inimă. Şi mie mi-e dor, mai cu seamă de Măria Ta, de Ştefănuţ şi de doamna, noua mea mamă.

Dar să ştiţi, Măria Ta şi mult dorit al meu părinte, că şi Înălţimea Sa, Sultana Validé e aici ca o altă mamă pentru mine, mai cu seamă că mă poate înţelege, vorbeşte mult cu mine şi pricep că se bucură de acest lucru.

Poate i-ar fi plăcut să aibă o fată, pe care n-a avut-o, ori aşa îi e firea.

După cum ştii, Măria Ta, am în serai alese încăperi, cu havuz în care sar ape argintii şi totul în jurul meu îi numai strălucire de marmură albă, iar Înălţimea Sa mă ia cu sine în plimbările cu corabia cea mică, acoperită cu perdele purpurii peste Bosfor, unde-i frumos cum nu se mai poate. Mi-a dăruit şi alese veşminte subţiri ca firul

de păianjen și altele țesute cu steluțe de aur și văluri albastre și iminei bătuți cu mărgăritare la vîrfuri. Și-mi vorbește de Măria Ta, ca de un bei de aur ce le ești cu credință și te închini cu alese și neprețuite daruri către Domnia Sa, dar nu mai mi-e îngăduit de la o vreme a merge la casa din Pera a boierului italian. Și nici soața domniei sale n-a mai venit la mine să mă vadă, dar mie nu mi-i urît, că m-a luat sultana Bahrum la seraiul cel mic, aflat în afara Stambulului și acolo-i o grădină cum încă n-am văzut, cu drumurile podite cu pietre netede albe și lucioase, cu pomi tăiați în felurite chipuri, așa cum se spune că i-ar fi învățat a face grădinarul solului Franciei. Și acest sol, ce grăiește ca o pasăre ciripitoare, i-a spus Înaltei Sultane, cînd m-a văzut și aflînd că sînt creștină, că aleasă trebuie să fie țara ce are domnițe ca mine! Iar eu am răspuns Măritei Sultane că eu semăn Măriei Tale, care ești cel mai frumos voievod și a rîs a plăcere, ba atunci mi-a spus că a aflat de învoirea ce a cerut-o mătușa Cherața și uncheșul de a ridica lăcaș sfințit, așa cum ai făcut Măria Ta, tocmai în Tesalia și sultana Bahrum le-a dat-o, ținînd acea parte de lume de puterea sa. Și așa bună a fost cu mine că m-a ținut lîngă sine, în încăperile seraiului din Stambul, de unde se vedea sultanul Ibrahim ieșind cu oastea la vederea norodului, într-o zi dinaintea Bairamului, cînd a fost tăierea împrejur a fiului sultanului ; n-am să uit cît oi trăi mulțimea scînteietoare a vizirilor și pașilor pe caii înveșmîntați în valtrapuri, de parcă ar fi fost o ceată de arhangheli de ai lui Allah și după ei puzderie de spahii de se întuneca zarea. Atunci mi-a dăruit o pasăre de smalț ce se mișcă singură și cîntă.

Aici vremea îmi trece repede. Am învățat să cînt pe un fel de cobză mititică, cu sunet dulce și cum una din cîntărețele de la Curtea sultanei Validé e greacă, ca și Înălțimea Sa, acuma îi pot ține locul uneori și toate cadînele spun că aceasta-i cea mai înaltă cinste.

Am și învoirea să ies însoțită la Patriarhul nostru, unde m-am spovedit și m-am împărtășit, așa cum se cuvine.

Sănătatea mea e bună, ceea ce vă doresc și Domniilor Voastre și mătușii Marga, despre care se zvonește aici

c-ar fi bolnavă rău, atît domnia sa, cît și boierul Grillo, soțul surorii mele iubite Simina.

Mă închin cu supunere și dor în fața Măriei Tale

Ruxandra"

Vasile Lupu strînse sulul și-l luă cu sine. Înțelesese că fetei lui îi place alintul și bogăția de la palatul sultanei și mai cu seamă că e ca un boboc gata a înflori, dar Frîncia era prea departe și ginerii lui se cuvenea a-i aduce un folos domniei, căci o vecinătate în bună înțelegere era cea mai sigură chezășie de domnie pentru el și Ștefănuț.

Trebuia să se hotărască repede ce va face cu Ambrozio Grillo și numai mitropolitul Varlaam îi va putea da dezlegarea, numai el trebuie să desfacă ceea ce unise, deși această faptă va stîrni dușmănii și multe vorbe, dar se mai auzise de astfel de întîmplări, peste mări și țări. Apoi Simina avusese mare noroc și că n-avusese copil cu el și că scăpase sănătoasă. De iubit, nu-l iubea nicicum. Înțelesese el aceasta de la capul locului, că fata-i ședea mai mult la jupîneasa Marga, de care se îngrijea ca o fiică, nu ca o nepoată. Greul va fi pentru ea nu plecarea lui Grillo, ci sănătatea șubredă a Margăi, boala acesteia ce mergea cu pași repezi spre drumul aspru al unei despărțiri fără întoarcere, ce-l va îndurera și pe el, dar aici nu mai avea nici un fel de putere.

În curtea Cehanilor era zarvă. Venise un olăcar din Țara Muntenească și adusese vești din partea lui Toderiță.

22

— Te-am chemat, Simina. Vii rar la curte și vorbești rar cu tatăl tău.

— Vin cînd sînt chemată, Măria Ta ! Știi că mătușa Marga e tare slăbită și nu mă îndur s-o părăsesc. Ar trebui, Măria Ta, să vii s-o vezi mai des.

— Toate la rîndul lor, căci viața-i plină cu datorii și griji, Simina.

— Așa-i, Măria Ta !

— Da. Și una dintre marile mele griji de acuma ești tu.

— De ce, Doamne ? Doar Măria Ta mi-a hotărît soarta.

— Și nu ești mulțămită ?

— Nu.

— Din pricina asta stai ca o schivnică ? Nu o iubești pe noua doamnă ? Nici fratele nu-ți iubești ?

— Pe Ștefănuț ? Cum să nu ! Pentru doamna Ecaterina e de ajuns că o prețuiește domnul țării. Mai mult nu-i trebuie. Domnia Sa e fericită.

— Și tu nu ești ?

— Măria Ta mi-a poruncit să mă duc după omul ales de domnie. Nu mi s-a poruncit să fiu și fericită.

— Se cunoaște că ai stat mult pe lîngă Marga.

— Care mi-a fost ca o mamă, Doamne ! Să nu uitați.

— Și dacă l-aș trimite pe Grillo departe, cu o însărcinare, pe un an sau doi...

— Așa cum a fost îndepărtat Toderiță Cehan ?

Chipul lui Vasile Lupu se înroși a mînie, atît cît se mai vedea din barbă și mustăți. Glasul îi deveni aspru.

— Ești nerecunoscătoare. Te-am trimis la Constantinopol, floarea împărăției.

— Da. Străină între străini.

— Te-am adus în țară, dar nici aici văd că nu-ți afli locul.

— Nu, Măria Ta !

— Și acum, fiindcă înțeleg că nu ți-i drag bărbatul ce ți l-am dat, și nici nu ai copii cu el, am hotărît să te despart, dar am vrut să ți-o spun dinainte. E spre binele tău.

Chipul lui Vodă se întunecă, ferindu-se a-i spune și despre neputința izvorîtă din urîta boală a lui Ambrozio.

— Spre binele și liniștea mea ar fi să pot purta de grijă mătușei Marga, atît cît mai trăiește, apoi pot să intru și la mănăstire, așa cum a făcut domnița Lăpușneanului.

— Îți voi hărăzi o soartă mai bună.

— Cum va crede Măria Ta, că eu la Stambul nu mă mai întorc. M-am săturat să fiu madona Simona Grillo, ca să mă strige de două ori pînă să-mi dau seama că e vorba de mine. Numai un lucru te rog, Măria Ta.

— Vorbește.

— Văd că viețile și mulțămita noastră nu intră în cumpăna hotărîrilor domnești. E și asta o soartă ! Peste ea nu pot trece, dar fiindcă mi-ai poruncit să împart o vreme casa și patul cu alesul Măriei Tale, aș vrea spre cinstea obrazului domnesc și a mea, ca domniță, să nu i se întîmple nimic urît lui Ambrozio, chiar dacă nu-ți va mai fi ginere. Și așa se va cleveti destul în urma hotărîrii ce ai luat Măria Ta. Apoi, ar fi vremea să-l aduci înapoi la casa și jupîneasa lui pe Toderiță Cehan, să nu mă urască pe mine neamul Nemirilor, că din pricina mea le stă feciorul cel mare pribeag, tocmai în Țara Munteneasca. Așa mă voi supune hotărîrii Măriei Tale.

— Toader Cehan nu-i surghiunit. Adună hrisoave pentru Letopisețul Moldovei și s-a îndeletnicit cu supravegherea bisericii ce am înălțat la Tîrgoviște, în amintirea răposatului meu tată, căpitanul Nicolae Coci.

— Întotdeauna Toderiță Cehan a făcut numai lucruri înălțătoare și de seamă, după cum văd eu : e o frunte între boierii Măriei Tale. Ferice de jupîneasa aleasă de el. Și cu Ambrozio ce se alege ?

— Va pleca împreună cu anume călugări papistași de la Siret, la Veneția.

— De ce nu la Stambul ?

— Ai lui sînt toți în temniță.

— Ah ! Biata donna Lucreția. Acuma pricep...

— Că prin această hotărîre îi scap și viața lui și a ta.

— Și tronul Măriei Tale, tată, nu e așa ?

Micuță, în veșmîntu-i gălbui, Simina ședea dreaptă în fața tatălui ei, fără a-și pleca ochii și Lupu înțelese în ea aceeași încăpățînare a lui din tinerețe, ca și aceleași sclipiri ale privirii hotărîte.

Fata lui se schimbase mult la fire, în acești cinci ani ai căsătoriei ei : avea o minte ce-i umbla repede și poate tocmai asta o împiedicase de a fi mulțumită și de a se fi

legat de Ambrozio, poate tocmai spre norocul ei, acuma, cînd trebuie să o despartă de el.

Nu părea nici tristă, nici veselă, ci parcă în afara lumii în care trăia. Puţin vorbăreaţă şi retrasă, jupînesele boierilor de la Curte o crezuseră mîndră şi îndepărtată prin alte credinţe şi obiceiuri aduse de la Stambul.

Dar Lupu înţelese acuma că Simina nu putea, cu toată vîrsta ei fragedă, nici uita, nici schimba ceea ce-i înflorise odinioară sufletul. Că sub fruntea aceea înaltă şi bombată, pe care fluturau zulufi de păr negru, gîndurile-şi ţesuseră ani la rînd pînza lor de amintiri ce-i luminaseră odinioară viaţa şi că, ascultîndu-l pe el, plecase fără să spere nimic şi negăsind nimic să-şi umple viaţa îşi pierduse încrederea în el, ca părinte.

Şi revenind la Iaşi, unde la curtea domnească în iatacurile şi în locul Tudoscăi Doamna o găsise pe cercheză şi un copil ce-i semăna leit, iar jupînesele de curte fiind ele însele altele, fata care şi înainte şezuse mai mult la Marga, acum nu avea de ce să se prindă.

Dacă ar fi avut copii, dar mai bine că se întîmplase astfel ! Feciorul hatmanului Koniepolski din şase în şase luni face întrebări ocolite despre ea. Se vede că n-o poate uita. O va trimite pe Simina la cneaghina Ana Movileanca şi acolo se va putea căsători cu leahul, fără a mai cere învoire la Stambul, aşa cum s-ar cuveni. Şi fata lui va fi cneaghină la fel cu domniţele lui Ieremia şi ar putea fi mulţumită, numai de ar mai avea un dram de suflet, care parcă-i îngheţase în ea prin cele depărtări ce se vede că o biruiseră şi pe Marga, de tot boleşte de cînd a venit de acolo.

Sus, la curţile de la Bucium, venise Măria Sa să-şi vadă sora. Acolo, departe de Iaşul cel plin de forfotă şi griji, pe acea înălţime, simţea Lupu nu numai adierea vîntului ce venea ca o învăluire pornită din răsuflarea culmilor, ci şi o adunare a sufletului sau o forţă ce-l ridica peste puterile obişnuite ale zilelor de rînd.

Aici, de unde cetatea lui de scaun se vedea departe şi micşorată, iar priveliştea se întindea largă ca într-o împărăţie a liniştii, iar arborii bătrîni aveau o măreţie de

iconostas pregătit de sărbătoare și codrii, adăpost de tarpani, creșteau muți și verzi topindu-se în zare și-n văzduh, unde schivnicii s-ar fi simțit în voia lor, se retrase de cîteva luni jupîneasa Marga, sora domniei sale.

Se trăsese dintre oameni simțind că se apropie clipa de a trece un prag mărunt ce o mai despărțea de o altă lume plină de taine, dar de care nu se înfricoșa, căci viața o obosise prin toate durerile și neputințele omenești, ce le vedea în jur. Îi părea rău de Simina că o lăsa pornită pe un drum ce nu-i aducea nici o bucurie, nici o liniște și nici măcar mulțumirea unui prunc. Plutea parcă într-o barcă fără lopeți, în voia vîntului, pe o apă încă liniștită, iar Lupu parcă era orb și surd de nu înțelegea nimic. Trăise întotdeauna bucurîndu-se din plin de viață, trecînd peste durere cu pași mari și apăsați, ba mai mult, găsind în ele o nouă putere de a păși mai departe spre alte năzuințe pe care nu se lăsa pînă nu le îndeplinea, ca într-o trîntă uriașă cu viața, pe care se lupta să o aducă la cheremul poftelor lui, niciodată ostenit, niciodată doborît.

Fiecare gînd, fiecare faptă a lui este închinată numai vieții, izvorînd dintr-o poftă nestăvilită de viață, de parcă viața i-ar fi veșnică, și nu moartea, care-i capătul tuturor înfăptuirilor. Îl simte că trăiește cu un ochi ațintit spre Țara Românească, cu gîndul îndreptat spre Stambul și însăși căsnicia lui de acuma e peste bucuria tinereții și frumuseții apuse, e o treaptă în drumul năzuințelor lui. Oare Varlaam, mitropolitul, nu i-a citit în suflet și nu vede că trebuie să-l îndemne la cumpătare, sau mărirea i-a întunecat mințile și i-a dat o încredere oarbă în steaua lui bună ? Apropierea morții face să-l înțeleagă mai limpede ca niciodată. Acuma ședeau amîndoi în pridvor tăcuți, dar gîndind amîndoi la șubrezenia vieții.

Avusese de gînd să-i spună că o va despărți pe Simina de Ambrozie, dar amîndouă pricinile adevărate ar fi neliniștit mai mult sufletul surorii lui și așa aflată la grea și adîncă cumpănă. Nu putea și nu voia să vorbească despre moarte cu sora lui cea mare. Se simțea într-un fel vinovat de moartea lui Nemira într-o luptă nechibzuită pe care el, Vodă, o stîrnise și nu se pricepuse a-i ține frînele în mîini. Dacă n-ar fi pierit Ștefan Nemira, sora lui nu s-ar fi topit din picioare ! Numai Dumnezeu avea să-i fie judecător ! Totuși, de pe buze, îi scăpără cuvintele :

— Mă ierți, soră ?

Marga își întoarse ochii obosiți către el ; nu se mirase de întrebare.

— Cu Dumnezeu să te socotești, Lupule, nu cu mine, căci toți acolo ajungem, nu uita ! Eu de mult te-am iertat, numai de copilele tale să ai grijă, ca de ochii din cap, că-s gingașe și nedate la greul vieții.

Atunci Lupu se gîndi s-o înveselească într-un fel, povestindu-i de leahul cel năzdrăvan, care venise cu ele de la Stambul.

— Gingașe și frumoase, Margo, și eu mă lupt cît pot să le fie bine și plină viața. Se vede însă că frumusețea lor face pe unii tineri lunatici. Am aflat despre un șleahtnic înrudit cu Potocki și cu alte mari neamuri că ar fi rămas fermecat de Simina, numai o dată ce a văzut-o și nu numai atît, dar a povestit despre o prezicere ce i s-a făcut că i-ar ajunge doamnă legiuită în castelul său din Lehia.

Marga zîmbi.

— L-am cunoscut, Lupule, și-i știu basmul. S-a jurat în fața-mi că de n-o ia, rămîne necăpătuit. E frumos flăcău și pătimaș.

— Ți-a plăcut ?

— Tinerețea e plăcută întotdeauna, mai cu seamă cînd e sfințită prin suferință. De-ar avea parte numai de bine !

Vodă o privi lung, înghițindu-și cuvintele. Margăi îi trebuia liniște. Spuse numai :

— De-i urezi de bine, de el va avea parte, — iar jupîneasa Marga nici nu știa cît de aproape era cavalerul leah de împlinirea dorințelor lui, căci atunci s-ar fi cutremurat de puterea profeților.

23

În camera mare cu tavanele joase, lumina pătrundea puternic prin geamurile larg deschise spre grădină, de unde venea și mireasmă de izmă și trandafiri, amestecată cu cea mai amăruie a iederei ce se cățăra peste un

zaplaz din latura casei, amestecată cu volbura înflorită, în care se jucau niște vrăbii gureșe. Prin perdelele subțiri de borangic, razele soarelui străbăteau peste podele, peste patul larg în care zăcea sora cea mai mare a lui Lupu Voievod, punînd o strălucire aprinsă peste icoana de argint a Maicii Domnului cu pruncul în brațe, ce parcă prindea viață sub această atingere.

În încăpere, așezată pe un jilț cioplit în lemn de nuc, Simina ședea dreaptă cu ochii larg deschiși, frămîntîndu-și mintea cum să-i dea jupînesei vestea năstrușnică a hotărîrii Măriei Sale de a o despărți de bărbat.

Tocmai atunci bolnava se liniștise din zdruncinul ce-i fărîma plămînii și glasul ei schimbat rupse liniștea.

— Simina, simt cum mă sfîrșesc.

Aceasta se sculă și dintr-un șip aflat pe o măsuță, îi puse cîteva picături într-o cană, dîndu-i-le să le bea.

— Are să treacă, mătușă Marga ! Are să treacă ! De cînd ne-am întors, leacul acesta te-a întremat mereu.

— Acuma nu mai are putere. Și nu mi-e de mine, că mă duc. De tine-mi pare rău ! Numai de tine și de viața ta. Cine știe ce te mai așteaptă !

Simina tăcu o clipă, cîntărind că-i mai bine a nu-i spune hotărîrea lui Vodă.

— Cu cît chibzuiesc mai mult, cu atîta înțeleg că fratelui meu nu de sufletul tău îi pasă și de fericirea ta, ci numai și numai de ambiția lui nemăsurată.

— Așa-s vremurile, mătușă ! N-am ce face, decît a mă supune lor.

— Și eu nu mai am putere să te mai pot ajuta. Iar în Ambrozio nu am nici o nădejde. Stă tot ca o pasăre pe creangă, gata să-și ia zborul. Numai Dumnezeu să te mai aibă în paza lui.

Simina adăugă moale :

— Poate că are să-și ia zborul. Cine mai știe ce aduce ceasul !

— Aș vrea să te știu fericită, Simina.

— Greu lucru ceri, mătușă ! Ești singura ființă, care m-ai iubit cu adevărat și asta trebuie să-mi fie mulțumirea.

— Eu voi pleca, Simina. Asta-i durerea mea. Pentru tine voiam să mai trăiesc, numai pentru tine. Și altcum ți-am închipuit viața. Altcum !

Ochii Siminei se umplură deodată de lacrimi. Numai în fața Margăi își pierdea tăria ce și-o pusese ca o pavăză între ea și restul lumii. Nu avea nevoie să fie nici plînsă, nici căinată de ceilalți. Trebuia să fie tare, ca nimeni să nu-i înțeleagă zbuciumul.

Întoarse fața spre fereastra deschisă, spre cerul senin, săgetat de un stol de păsări ce se pierdea în zare. Tăcu, de parcă i se încleștase gura, apoi, stăpînindu-se, se întoarse către bolnavă :

— Să mănînci ceva. Să mai prinzi puteri.

— Nu mi-e foame.

— Puțină supă, o fărîmă de pîine.

— Poate mai încolo — și tusea începu să o scurme din nou, cu ghearele ei ascuțite.

— Am să trimit acuma după doftorul grec și Simina dădu să se ridice.

— Nu, draga mea. Tusea îi opri iar vorba.

Simina rămase împietrită locului, parcă ea însăși, sfîrșită de puteri, iar în urechi îi răsuna numai zgomotul făcut de tusea seacă, neîntreruptă ca și cum cineva i-ar fi luat capul în mîini și i l-ar fi izbit dintr-un perete în altul. I se păru că va înnebuni și totuși sedea pironită locului, fără putere, cu ochii îndreptați spre icoană, căreia îi cerea o minune, numai una : viața Margăi, în schimbul a tot ce i s-ar fi dat ca povară. Rămase așa, neclintită.

Tusea seacă a jupînesei Marga zgîria liniștea încăperii și punea umbre peste obrajii trași ai Siminei.

Simțea cum i se sfîșie sufletul, cînd o vedea așezată în capul oaselor pe marginea patului, căci numai astfel mai putea birui înecul și înăbușirea ce-i venea dinlăuntru, și totodată putea ostoi vremelnic zbuciumul ce-i zdruncina cu mare durere plămînii. Slăbise mult în ultima vreme și brațele-i ieșeau subțiratice din veșmîntul larg. Ochii ei mari arătau suferința și o adîncă tristețe.

Marga simțea cum se sfîrșește și-i era milă de Simina, milă pentru viitorul tulbure în care o vedea, singură și fără urmă de bucurie. Viața-i apărea crudă și grea : fiecare dram de bucurie trebuia plătit amarnic și înzecit, iar tot zbuciumul acesta de a trăi, ce acuma îi părea zadarnic,

gonea spre moarte, dincolo de care mai putea fi iarăși plîns și scrîșnire.

Se gîndea că nu-i creștinește tot ceea ce simțea acuma, totuși nu-și putea înăbuși o adîncă revoltă în fața a ceva ce nu înțelegea, dar îi aducea un zbucium în toată ființa sa. Să fie totul o zădărnicie, ori o bucurie fără margini a reîntîlnirii cu cei dragi, de mult plecați de pe aceste tărîmuri ?

Oboseala adîncă o cuprinse și ar fi vrut să ațipească o clipă, dar nici atîta nu putea, din pricina tusei ce-i rupea plămînii. Cu ochii măriți și încercănați privea spre Simina, îi făcu semn să se apropie, și cînd aceasta veni și după obiceiul ei îi sărută mîna, punînd în această sărutare toată dragostea ei, jupîneasa Marga își aplecă buzele albite și reci peste capul plecat, apoi cu o ultimă sforțare se întinse din nou pe perne și se topi în neființă.

24

Mănăstirea Trei Ierarhi își desfășura aripile-i albe în jurul bisericii ce-și înălța trufașă turlele-i aurite spre ceruri. Era în ziua a doua după sărbătoarea Sfîntului Ilie, dezlegătorul de ploi și iarba era pe alocuri pîrjolită de arșița soarelui. Călugării treceau prin curte la feluritele lor rosturi, fluturîndu-și anteriele de șiac.

Brîurile de piatră sculptate ale bisericii se înșirau ca niște rînduri vii ale unui hrisov menit să înfrunte puterea timpului, în desene ce nu semănau unul cu celălalt, dar vorbind în graiul lor despre cei ce le ciopliseră ca o dantelă, amintind în felul lor măreția unor portaluri crescînd pe malul Bosforului și o chemare necunoscută spre o artă a unei alte lumi, cu alte izvoare. Era o măreție amestecată cu gingășie și dragoste, o transfigurare izvorîtă din sufletul cioplitorilor, din proporția liniilor și din lumina blîndă a

locului, ca o închinare mută, în fața dumnezeirii. Dar o închinare fără prosternare, cu un genunchi în pămînt și ochii spre slavă.

Slavă era în totul, în fiecare brîu ce-și desfășura mîndrețea lucitoare ca niște bete puse la mare sărbătoare ; slavă în mulțimea rîurilor de piatră împodobind trupul lăcașului ; în podoabele din jurul ferestrelor, în strălucirea aurie din turle și acoperiș, apărînd ca o mireasă mîndră învăluită în podoaba-i de beteală, pironită acolo locului sub bolta albastră a cerului, în adăstarea mirelui de la care aștepta totul și slava cu mărire, apărare și bucurie, iar peste tot, în văzduh plutea rotindu-se cu aripi mari pasărea albă a nădejdilor, a tuturor viselor și îndrăznelilor.

Privea cu ochii ferestrelor spre colinele Iașului și în lumina vie a dimineții, ochii sclipeau a înțelegere și pace ; vorbea cu glasul clopotelor, biruind ciripitul neîntrerupt al mulțimii de grauri, ciocîrlii și sfîrciogi cuibăriți în pomii din afara zidului și se înfrățise astfel cu norodul cel mult al tîrgului domnesc, în care pînă atunci statornice, ctitoriile domnești, biserica Sfîntul Nicolaie a lui Ștefan cel Mare și Galata lui Petru Rareș legaseră firul vieții oamenilor de chemările înalte ale atotputerniciei spre care se îndreptaseră cu toții, atît la vremi de bucurie, cît și la cele de restriște.

Lui Mihai Viteazul, vremelnic domnitor peste Iași, îi plăcuse Golia cu izul ei vechi de urice de piatră și făcuse danii pentru refacerea ei.

Dar toate erau din alte vremi, iar Trei Ierarhii, creștea printre ele ca o floare nouă de crin împărătesc, ce acuma își desfăcuse petalele.

De cînd cu legendarul morar Iași, cel ce-l urmase în bătălii pe Ștefan cel Mare și drept răsplată a vitejiei, pe lîngă țarinele ce i s-au dat, i-a mai rămas și numele pentru noua așezare domnească, de atunci tîrgul văzuse multe înălțări de oameni și așezări, dar acuma ctitoria Lupului, făcută astfel încît să nu se asemene cu nici una din cele vechi, stîrnise și bucuria, dar într-un fel și nedumerirea poporenilor neobișnuiți cu astfel de zidiri.

Ei știau în locul brîielor cioplite, pereții netezi pe fața cărora atît dinlăuntru cît și din afară stau tălmăcite

în zugrăveli meşteşugite paginile bibliei, aşa încît şi omul neştiutor de slove, că doar nu erau să fie toţi călugări şi popi, şi cel necărturar, ziceau ei, priveau şi aflau toate învăţăturile din cărţile sfinte. Şi aşa se povăţuiau privind şi se fereau de focul Ghenei, cea care înghiţea pre păcătoşi, în frunte cu turcimea acolo zugrăvită, ca abătîndu-se de la dreapta credinţă.

Lăcaşul acela de închinăciune ce nu amintea nimic de moarte nedumerise norodul. Ţîşnea din el o dragoste şi o încredere în viaţă, departe de resemnarea şi umbra păcatului străbun ce atîrna ca o uriaşă cruce, ce risipită în altele nesfîrşite ca număr şedeau gata să se prăvălească în spinările bieţilor oameni ce încă nu erau încovoiaţi sub greutatea lor. Drumul Golgotei ce pîndeşte din umbră pe fiecare muritor nu-şi arată chipul ameninţător pe nici unul din pereţi. Fiecare brîu de piatră era ca un drum al visului şi al încrederii în ziua de azi şi mai vîrtos în cea de mîine.

Pînă şi stranele domneşti cît şi cea mitropolitană, croite din marmură adusă de dincolo de Marea Neagră, călcînd datina stranelor de lemn, trezeau prin trăinicia măreaţă şi albul lor simţămîntul de durată, îndrăzneală şi bucurie.

Iar florile ce se puneau la altar erau albe, ca un surîs neprihănit de copil şi nu roşii ca sîngele. Şi albe erau marile ouă de struţ ferecate-n legături de aur şi argint ce împodobeau marile candelabre din incintă, care odată aprinse puneau prin flacăra lumînărilor transparenţe vii peste pietre, însufleţindu-le de parcă ar fi trecut în vinele marmurei unduirile sevei pămîntului. Seva pămîntului, care uneori gemea frămîntîndu-se în adîncuri şi cutremura dealurile, ce se povestea a fi fost locuite odinioară de uriaşi, azi de mult pieriţi.

Se vede că Măriei Sale îi era mai dragă viaţa aici, pe acest pămînt al Moldovei, căruia îi închinase în felul lui ce avusese mai drag ; poate sufletul lui — atît pe cît ierta firea ce o avea ; poate trupurile neînsufleţite acuma ale jupînesei Irina, ale doamnei Tudosca, al coconului Ioan, iar la urmă al jupînesei Marga.

Și despărțirea de atîtea ființe dragi nici nu-l frînsese, nici nu-l clintise din felu-i de a trăi și a vedea viața. Ședea în strana cea albă, plin de fală și putere, căutînd cu încredere spre drumeaguri, de parcă orice s-ar fi întîmplat, așa ar fi trebuit să fie. Nu arăta nici răzvrătit, nici umilit la izbirile soartei, ci cumpănit, de parcă pe umerii lui voinici, pe care strălucea cabaniță domnească, nu s-ar fi proptit una din crucile Golgotei. Își mergea rostuit drumu-i înainte, numai că oamenii ziceau cu glas mic a nu fi a bună faptul că biserica aceasta adăpostise, în numai șapte ani, trei morți din neamul domnesc.

— Dumnezeu n-a primit darul Măriei Sale — șopteau ei, mai cu seamă de cînd un călugăr anume, ce slujea la mănăstirea lui Barnowski Vodă, unde i se adusese oseminte le răposatului voievod omorît de turci, o auzise pe doamna cea rămasă văduvă învinuind pe Vasile Voievod de a fi uneltit pieirea nevinovatului și ar fi spus : „Asupra-i și a întregei lui spiță să cadă sîngele bărbatului meu".

Dar Moldova văzuse multe văduve jelindu-și morții și cimitirile Iașului primiseră nenumărate leșuri ale atîtora înalți dregători dispăruți prin mînii domnești ori rîvniri de primejdie, încît ce se auzea azi, se uita mîine și mereu în miezul zvoanei era ce-i nou.

Ori nouă era hotărîrea domnului de a-și despărți fiica cea mai mare de veneticul italian, pe unde o fi acea țară a lui, că el din împărăția turcească sosise.

Pe domnița, pe care poporul o știa prea puțin, căci nu se prea arătase în lume, nu aveau la ce să o căineze, căci viața fetelor de domn e ca a ostașului trăind sub poruncă. Mai repede au căinat-o jupînesele curții cînd s-a prăpădit jupîneasa Marga a lui Ștefan Cehan Nemira, căci știut era că i-a fost o mamă și tare mult și bine s-au avut una cu alta !

Iar talianul se aude că ar fi luat calea Siretului, unde este episcopie papistașă, împreună cu niște smeriți călugări de credința lui și ori că se oprește acolo, ori că se duce peste hotare, că s-ar putea să i se fi dat canon de călugărire din porunca domnească pentru cine știe ce greșeli ar fi avut la viața lui, aici la Moldova.

Iar Măria Sa a fost văzut împreună cu doamna și coconul domnesc, falnici și sănătoși la slujba de la Trei Ierarhi, la două săptămîni după îngroparea de la Bucium, așa cum lăsase cu limbă de moarte jupîneasa Marga.

— I-au pus ursitoarele la scăldătoare lapte și miere domnului — au șoptit tîrgoveţele găsindu-l falnic și întru nimica schimbat la chip.

Barem doamna Ecaterina fura ochii, mai mult decît sfintele din icoane, atît de frumoasă și împodobită putea fi, că numai privind-o, Măria Sa se putea bucura ca de o livadă înflorită, iar doamna căta spre el ca o porumbiță de aur și nestemate.

Se simțea Măria Sa acolo, la Trei Ierarhi, în mijlocul curtenilor și al norodului, ca un bărbat ce ține cu tărie coarnele plugului pe ogorul lui. Se mai schimbaseră și marii boieri din juru-i, veniseră cu vremea și alţii noi, aduși de Măria Sa din miazăzi de Dunăre și cărora le cuvînta la bun început numai pe grecește. Și aceia, ca și Lupu, se simțeau bine în lăcașul de piatră albă în care glasurile călugărilor smerite și pline de teamă făceau o punte între Dumnezeire și voievod ; poate că lipsa lor de păcate să atîrne mai greu în cumpenele vremii, în care orice drum ales se cerea iertat, numai la ţintă să ducă.

Poate că Varlaam, mitropolitul căruia se spovedea, după datină, Măria Sa, avusese multe rugăciuni de spus și multe canoane de dat pentru ca liniștea ce se zugrăvea pe fața lui Lupu Voievod să fie o latură a sufletului său.

Dar se simțea că numai privind spre înalta catapeteasmă aurită, auzind dangătul clopotului cel mare și stînd cu picioarele bine înfipte în strana-i înaltă, creștea din el o putere și o flacără de viață a celui ce orice ar face crede mai mult în adevărul acestei lumi cu toate necazurile ei, decît în liniștea fără de sfîrșit a celeia ce începe dincolo de hotarele înțelegerii cu mintea omenească.

Era bărbat mulţămit de cele făcute și, țesînd mereu în cuget planuri noi ce-i întindeau punți spre viitor și umpleau golurile făcute de cutremurele pe care viața le poartă în ea.

O legendă veche mai spune precum că, pe vremuri uitate, în acest loc ar fi fost vatra de casă a unei zîne bune,

care s-ar fi îndrăgostit de un flăcău de al locului și ar fi rămas pe pământ pierzînd nemurirea, că pe acel flăcău l-ar fi chemat Carpes ori Carp și din spița lor s-ar fi umplut ținutul de oameni vajnici și chipeși. Dar, că nu ar fi fost iertat nimănui să înalțe ziduri peste acel anume loc, ce trebuie „de soare luminat, de vînturi alinat, de ploaie spălat", așa cum lăsase ca diată zîna ce dorise a-și avea acolo odihna de veci, după ce înainte sute și mii de ani zburase în codru și poienile din acel olat și ferecase pe zmeul negru în adîncul pămîntului.

De aceea, pînă atunci nimeni nu cutezase a clădi pe tăpșanul cel verde. Nimeni, în afara Măriei Sale Lupul, ce nefiind om cu totul de al Moldovei nici nu știuse nici nu se temuse de diate trecute din gură în gură.

Poate, din această pricină, schimbase și slavoneasca în românească din slujba bisericii celei noi și nu se temea de nimic, ba avea și o vorbă dulce chiar față de oamenii de rînd.

Și pomii din preajma chiliilor călugărești, unde se ținea școala cea nouă de slovenie, înfloreau parcă altcum, cu florile ca ciorchinele alb-roz, din acele soiuri necunoscute aduse de oamenii Măriei Sale tocmai de la marea cea caldă, unde femeile umblă în nădragi ca bărbații și poartă părul împletit în zeci de cosițe aidoma zlătăreselor ce străbat țara cu șatrele vînzînd piepteni și tingiri, ghicind din ghioc și zăpăcind capul bărbaților cu aprinse căutături ce făgăduiau uitarea tuturor necazurilor și aflarea raiului în bucuriile trupului.

Dar vorbele și gîndurile Măriei Sale nu puteau fi toate înțelese, ci numai și numai împlinite.

Așa cum se întîmplase nu de mult, cînd, pe țevi făurite de meșteri olari, adusese pe sub pămînt apă pentru această parte a Iașului, de se minunau oamenii la ce foloseau acele hornuri lungi îngropate, pentru care se tăiaseră uliți și curți. Dar apoi le plăcuse să vadă apa cum vine pe guri anume ridicate, de unde o luai, cînd îți plăcea. Ba se spunea că și la feredeaua [1] din coasta mănăstirii s-ar folosi acea apă, așa cum o fi prin cele părți turcești, pe unde a fost Măria Sa cînd fusese boier tînăr.

---

[1] Feredea — baie publică

Norodul tîrgului se minuna, dar și-i plăcea toate scornelile Măriei Sale, numai cei veniți din părțile Sucevei, și mai departe, din Țara de Sus, nu se dădeau bătuți și țineau tot la ceea ce apucaseră din bătrîni și la bisericile lor cu zugrăveli pe dinlăuntru și pe dinafară, zugrăveli ce vîrau frica în om de cîte păcate pot săvîrși în viață numai cu poftele păcătoase ale trupului și gîndului, așa că trăiau parte din ei mai mult cu gîndul de a se pregăti cuviincios de moarte și izbăvire, decît a se bucura de cele date vieții.

Numai Simina, în toate aceste frămîntări ale vieții, ședea departe, în dealul de la Bucium, pentru a împlini datinele față de aceea care-i fusese ca o mamă și fiecare lucru, fiecare drum îi aducea aminte de o vreme, în care ea crezuse în viață și în bunătatea ei ; acuma nu mai credea în nimic, nu aștepta nimic și nici măcar tinerețea din ea nu putea birui amorțeala ce o cuprinsese, învăluind-o ca într-o ceață deasă.

Nu-i era milă pentru sine, ci mai mult pentru jupîneasa Marga, ce fusese un brad de femeie, fericită și înflorită lung șir de ani, ca acuma să facă una cu brazda de pămînt ce o acoperise și cu adîncurile ce o sorbiseră.

25

Zvonurile despre Ana Potocki-Movileanca umblau multe în Cracovia. Slujitorii ei spuneau că ar avea o taină înfricoșătoare ce-i ține veșnică tinerețe, căci îndelungul anilor de cînd o slujeau nu se schimbase cu nimic, iar frumusețea ei nu era lucru curat, ci anume împăcăciune cu cine știe ce duh, așa cum o fi prin ținuturile de unde se trăgea. Dușmanii ei răspîndeau vorbe, precum că ar avea leacuri necunoscute aduse de un doftor evreu și de altul venit din străfundurile Asiei, leacuri datorate cărora puterile-i creșteau, sîngele alerga mai repede în vine și strălucirea pielii ei era la fel de orbitoare, ca în tinerețe, de parcă s-ar fi scăldat în lapte de măgăriță.

Prietenii se bucurau de a o vedea, căci era o desfătare a ochiului : se bucurau şi s-o audă, căci era şi o desfătare a minţii şi toţi îl fericeau pe marele sleahtnic Potocki de a o fi luat de nevastă, deoarece însufleţea locul pe unde trecea.

Însăşi noua regină venită în locul răposatei austriece, franţuzoaica Maria de Gonzague, o alesese ca doamnă de onoare şi apropiată sieşi, deoarece cneaghina Ana nu numai că ştia limba frîncă, dar se pricepea a umple golul lung al orelor cu plăcute îndeletniciri, făcînd să scînteieze înaintea închipuirii jocuri şi planuri desfătătoare pentru viitor. Ba, mai mult, se credea că dacă regele Ioan Cazimir, rămas văduv, dintre mai multe domniţe străine alesese a-i fi soaţă pe cea franceză, Ana Movileanca avusese partea ei de înrîurire, deoarece la castelul Potockilor, de mai mulţi ani veneau tot felul de soli francezi, poate cu ascunse ţeluri, pe care curtea şi politica de la Paris le potrivise spre a se putea îndeplini spre binele şi slava ei, neuitînd că un rege al Franţei avusese şi coroana Poloniei, ale cărei însemne le purtase.

Că regina îşi alesese ca om de credinţă pe Ana Movileanca, o moldoveancă şi nu o cneaghină polonă stîrnise multe pisme, cu atît mai mult cu cît regele Ioan Cazimir se arăta a ţine la această nouă regină, ce aducea cu ea graţia şi spiritul francez la curtea din Cracovia, unde pătrunsese acuma un vînt nou. Şi odată cu regina veniseră şi menestrelii săi, aducînd un suflu de poezie romantică ce însufleţea minţile.

Iar cum tot în Cracovia se afla şi hatmanul Coroanei, Koniepolski cu fiul său Cazimir, noua viaţă de care se bucura bătrînul oraş după această a doua căsătorie a regelui, stîrni şi mai mult nădejdea năstrusnică a celui din urmă, că soarta poate înfrînge cele mai grele stavile şi că acea fiică a lui Vasile Voievod lui îi va fi hărăzită, aşa cum ziua urmează după noapte.

Neguţătorii poloni veniţi din Moldova îl vesteau precum că Simina era rar văzută în curtea domnească, trăind mai mult retrasă, dar că nici un prunc încă n-o bucurase cu venirea lui pe lume ; că logofătul cel de taină, Ambrozio, italianul stă mai mult cu Măria Sa ori la vînători. Şi deodată îi veni vestea pe care Cazimir o nădăjduia din

adîncul sufletului, întîmplarea minune ce avea să-i netezească drumul spre curtea de la Iași : Vasile Vodă de curînd dăduse carte de despărțenie Siminii de bărbatul ei legiuit care, însoțit de călugări catolici de la Siret, ar fi luat drumul pribegiei spre soare apune, la porunca Măriei Sale. Că o fi greșit Grillo cu ceva ieșind din cuvînt domnesc, ori că războiul ce urmează a avea loc între turci și venețieni ar fi pricina, nu se știe !

Dar voievodul Moldovei e om ascuns și pricinile lui trebuie să fie adînci, dacă a luat această hotărîre, cu atît mai mult cu cît fiica Măriei Sale e tare amărîtă și cernită după moartea unei mătuși, la curtea căreia trăise ani lungi.

Cazimir văzu în aceste întîmplări un semn ceresc și pentru a da mai multă greutate vorbelor sale alergă la castelul Potocki, unde își dezvălui sufletul Anei Movileanca, simțind că aceasta nu numai că-l va înțelege, dar îl va și sprijini.

Și așa se și întîmplă, încît Ana trimise ea însăși soli anume lui Vasile Vodă, cerîndu-i fata pentru credinciosul slujitor al Coroanei, cavalerul Cazimir Koniepolski.

Iar pentru mai buna învoială, ar pofti chiar domnia sa împreună cu cneazul Potocki a fi nași ai acestei cununii, pe care îl sfătuia pe Măria Sa a o lăsa să se facă în Cracovia, unde ar putea veni și celălalt ginere, Iagellonul, cu soața sa, acuma numită Reghiná.

Și să nu fie Măria Sa îndoit în cuget, că această peteală ar fi rodul unui gînd trecător, deoarece de doi ani acest fecior al hatmanului Coroanei, numai la Simina s-a gîndit cu toate că nu avea nici un temei și nici un drept, însă uneori sînt clipe în viața omului care hotărăsc pentru o viață, așa cum se întîmplase cu acest tînăr cavaler, acuma numai bun pentru căsnicie. Și să fie Măria Sa liniștit, că hotărîrea luată se întemeiază nu numai pe frumusețea Siminei, ci așa cum a înțeles ea, Ana Potocki, pe un fel de atragere mai adîncă și de alt soi, așa cum floarea soarelui se îndreaptă spre soare și fără el nu poate trăi. Poporul zice acestei chemări mute, farmece ; dar e cu totul altceva, așa cum ar fi lumina pe care o torță o face la întuneric, limpezind drumul, așa a fost cu tînărul Koniepolski, cel ce s-a înfățișat și Măriei Sale spre a-i mulțumi de izbăvirea

din robie. Iar el, această viață, ce i-a fost redată prin omul domniei Lupului, vrea s-o închine domniței Simina.

Și-l mai sfătuia cneaghina, dacă crede Măria Sa, că ar avea neplăceri cu Stambulul, din pricina că încă o fată se va duce după un leah, atunci s-o trimeată chipurile în ospeție, la castelul Potocki și carele cu zestre să-i meargă în urmă. Odată ajunsă la ea, Ana Movileanca îi va ține loc de mamă, pînă ce se va sluji cununia în religia strămoșească, căci nici ea, Ana, nu și-a schimbat-o, și Simina va avea toată cinstirea de fată de domn, de la o altă fată de domn. Și pentru o tînără femeie măritată și despărțită, turcii nu vor avea ce să cîrtească față de tatăl acesteia pentru noul ei pas făcut. Și să mai știe Măria Sa că la curtea Cracoviei se știe de cererea lui Cazimir și însăși regina e de partea lui.

Cazimir trimise daruri alese în Moldova, aștepta nerăbdător răspunsul Măriei Sale. Regina îl pofti la curte să i se înfățișeze și fu mulțumită de înfățișarea-i plăcută, arătîndu-și bunăvoința față de acest tînăr cavaler ce-i amintea prin înflăcărarea lui de oamenii din partea de miazăzi a Franței.

Ceru să-i povestească întîmplarea ciudată cu acel derviș călător de la Stambul și avu simțămîntul de a fi la marginea unei lumi unde cele firești se amestecă cu adînci neînțelesuri și-i fu teamă, de parcă într-un fundal întunecat ar fi bătut tobele de război, chiar în preajma palatului, aici, unde toți acești bărbați cu ciudate pieptănături parcă stau mereu cu urechea ațintită spre văzduhul, de unde ploi dese fac toamne triste și lungi.

Cît de departe îi păru Franța cu însoritele-i castele și graiu-i dulce și ciripitor ! Numai acest cavaler, cu povestea lui de dragoste neobișnuită, mai atingea o coardă a sufletului său. Ce frumos ar fi putut s-o cînte menestrelii, acolo, pe marginile Loarei !

Și pentru sine se frămînta cineva plîngîndu-și dragostea pierdută, într-un castel pustiu, în preajma Pirineilor ! Dar acestea erau acolo, în urmă, în locuri unde tinerii poartă pălării mari cu pene, mantii strălucitoare ce le vin pînă la genunchi și pantaloni scurți și bufanți, ființe fermecătoare și uneori schimbătoare ca adierea vîntului. Și Luvru și Tuileries au rămas numai niște amintiri în urmă.

cu impunătoarele lor clădiri și cu aprigii seniori, dar atît de fermecători cînd se aflau în preajma femeilor !

Acuma, aici, regină și singură, gîndurile nu mai aveau rost să se întoarcă înapoi. Numai acest tînăr șleahtnic i-a furat o clipă din viață cu amintirile. Poate menestrelii săi îi vor cînta povestirea lui, dar ea ca regină îl va ajuta. Pentru o clipă i-a redat un vis.

— Cum o cheamă pe domnița moldavă ? întrebă regina.

— Simina, majestate.

— Simina ? glasul reginii se opri o clipă, apoi se auzi limpede. Mina de Koniepolski. Sună frumos. Să mi-o aduci, cavalere, la Curte să o cunosc și eu.

Iar Măria sa Voievodul Lupu, învoindu-se dorinței suveranei, își luă o piatră de pe inimă și își împlini un gînd ascuns al său : ca fiicele lui să nu fie mai prejos de cele ale lui Ieremia Movilă.

26

Simina se afla singură la Trei Ierarhi.

Venise să se închine la mormîntul doamnei Tudosca și al lui Ioan, dar în minte-i sunau vorbele lui Ambrozie :

— Simina, de ce nu ești tu zugrăvită lîngă părinții tăi ? Au vrut să te închine de la naștere călugăriei sau ai fost prea bolnavă de mică și nu au mai crezut că vei trăi ?

Ea nu-i răspunsese nimic, ca de obicei. Într-un tîrziu doar spusese : Poate. Nu știu.

Dar acuma, privea ca fermecată peretele pe care se vedeau chipurile întregii sale familii, așa cum fusese pe atunci, pe cînd trăia și mama și fratele ei slab și cu nasul lung, doborît de veșminte grele.

Și acuma, Tudosca Doamna zăcea alături de fiul ei, în cele două cripte noi.

Dorea să se roage :

„Cred într-unul Dumnezeu, făcătorul cerului și al pămîntului, văzutelor tuturor și nevăzutelor..." apoi se opri.

Dacă Dumnezeu i-a făcut, de ce i-a nimicit atît de repede ? Și la Bucium e un mormînt, care nici n-ar fi trebuit să fie. De ce ? Ce oare nu pricepe ea din ale vieții și morții ? Cînd trebuie sau nu trebuie să moară un om ? De ce nu-și poate găsi liniștea nici în rugăciune ?

Întoarse ochii spre zidul de pe care o priveau ochii celor care nu mai erau : și Maria plecase, Ruxandra era și ea la Stambul. Numai Lupu era acolo viu și puternic, după atîtea despărțiri. Ea nu se afla nici acolo lîngă ei, nici în pisania de la intrare. Ce taină se ascundea oare, pe care nimeni nu avea să i-o spună, dacă și mătușa Marga murise cu buzele pecetluite ? Și chipurile alor ei o priveau tăcute cu buzele strînse. De aici nu avea să afle niciodată nimic. Măreți, tăcuți, făcînd ființă cu neființa, tăceau ctitorii și sfinții, privind-o cu ochi severi. La ce i-ar folosi să știe mai mult decît a vrut Vodă să se știe despre ea ? Era trecută numai pe o veche biblie a mamei ei. — Azi 24 în luna lui Florar s-a născut o fată, căreia i s-a dat numele de Simina. — Anul nu era pus.

Ochii Tudoscăi blînzi și triști căutau în depărtări, peste ea și totuși, parcă-i simțea sufletul în biserica cea rece, unde licărul candelelor aprinse o mai ținea în legătură cu viața din afară.

...„Și întru domnul Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu... fiul — cel ce în zilele lui Ponțiu Pilat a pătimit și s-a îngropat." Iar se opri din rugă.

Dacă dumnezeirea pătimește, de ce n-ar pătimi și oamenii ? De ce își mai pun ei întrebări la care nu au dezlegare ? I-a luat pe toți cei dragi ei ? Putea fi și mai rău, dar ea încă nu s-a dedat cu suferința și o roade, așa cum nu-i dau pace neliniștile. E aidoma unei candele ce are untdelemn puțin. Nu poate arde mult că se stinge și ea ar fi vrut să fie puternică, așa cum e Vodă, dar pe el nu l-a luat nimeni în viață să-l puie ca pe un puiandru de stejar să prindă rădăcini în un anume loc, apoi iar să-l scoată, iar să-l mute. Taică-su a fost ca un cerb ce și-a ales singur poienile cu atît mai largi, cu cît ramurile coarnelor s-au făcut mai mari și tot spre culmi a țintit. Își dădu seama că fără să vrea cată în sus spre el.

Iar ea, ea se simte neînsemnată și nefericită. Plînse încet cu lacrimi grele. — „Și a înviat a treia zi după scrip-

turi..." Dar ea oare, sufletul și bucuria ei de a trăi, cînd vor învia ? Cînd ? Își rezemă capul de piatra rece și înțelegînd că nu se poate ruga dumnezeirii, se rugă mamei ei, aidoma unui copil pierdut într-o pădure, care s-ar prinde de Zîna cea bună să o scoată la un cap de drum.

Îi trebuia lumină și căldură, iar în biserică era întuneric și rece.

Tocmai atunci ușile se deschiseră larg, lăsînd să pătrundă pînă la ea lumina soarelui.

Afară se auzea tropotul cailor soliei polone !

27

— Măria Ta, călărașul de la Țarigrad, anume trimis, s-a înfățișat la Curte și roagă a fi primit.

Vasile Lupu îl aștepta, așa încît intrarea acestuia se făcu fără așteptare, iar Voievodul rămase singur cu el.

Acest călăraș era Codruț, căci însărcinările mai grele lui i se încredințau întotdeauna.

Tocmai se întorsese de la capuchehaia de la Stambul, dar nu avea nici un fel de carte, scrisă asupra-i, așa că orice i s-ar fi întîmplat pe drum, nu ar fi fost primejdie ca știrile ce le aducea să fie aflate.

Codruț își învăța pe dinafară veștile ce trebuiau cu grijă trecute peste hotarele turcești, așa că acuma aștepta ca Măria Sa să-l întrebe. Ședea drept, falnic și atît de luminos la chip, încît însenina locul. Și parcă Lupului i se trezise o amintire dintr-un străfund al minții, o amintire ce se zbătea să iasă la suprafață, sclipea o clipă și se înecă iarăși în întuneric. Și totuși, chipul acestuia îi reamintea ceva de mult uitat, de mult trăit, ceea ce-i trezea o bunăvoință anume pentru el. Se hotărî pe loc, dacă veștile-s bune, avea să-i dea vatră de casă și pămînt dincolo de dealul Socolei.

— Vorbește, căpitane.

— Sînt numai călăraș de Țarigrad, Măria Ta, nu-s căpitan.

— Căpitan am spus ? glasul Voievodului suna ciudat. Căpitan rămîi și ai să treci pe la spătărie să-ți dea însemnele.

Se mira în sinea lui de asemenea neașteptată hotărîre, dar îi părea și bine, citind bucuria în ochii alunii ai omului. Fusese o pornire din adîncul firii lui, pe care nu și-o putuse opri, și nu-i părea rău de acest fapt. Ce vești mi-ai adus ?

Codruț îngenunche și sărută mîna domnească. Se ridică sprinten, cu ochii strălucitori :

— Măria Ta. Întîi, carele cu piatra de marmură, pentru mormîntul jupînesei răposate a lui Ștefan Cehan, vin pe urma mea, cale de două zile, așa că au trecut de Focșani. Trag drept la meșterul pietrar și așteaptă porunca domnească.

— Asta-i bun. A negoțat-o Costachi ?

— Da, Măria Ta. Apoi capuchehaia Măriei Tale mi-a încredințat aceste vorbe de taină și n-a vrut să-mi dea hrisov scris.

— Spune-le ! Nădăjduiesc că ți-i ținerea de minte aidoma înfățișării.

— După ce s-a iscat supărare între turci și venețieni, au fost ridicați și închiși bailul Veneției și dragomanul, cuscrul Măriei Voastre, pe care pînă la urmă l-au tăiat. Și au venit apoi cu întrebări asupra capuchehaiei, că unde-i feciorul dragomanului și de ce îl ascunde curtea domnească de la Iași. Aflînd ei apoi că slăvita domniță a fost despărțită mai de mult de venețian, s-au mai liniștit și au spus că bine ai făcut de ți-ai arătat credința față de împărăție, dar s-au mîniat cînd au priceput că a pornit departe de a fi atins de pedeapsa lor.

— Și ?

— Apoi s-au potolit, căci era să izbucnească răzmeriță în Stambul și iegnicerii au început să cîrtească împotriva padișahului.

— Iară ? Din ce pricină ?

— Măria Ta, s-a prăpădit Iusuf-bei, cel cu priința Moldovei și se vede, om de mare însemnătate.

— Mă mîhnește cele ce-mi spui.

— Așa, Doamne. Și cu toate că părea a fi ca soarele

pitit după nori, înmormîntarea lui l-a dovedit într-adevăr cine a fost.

— Adică ?

— Nici n-a văzut Stambulul atîţia ieniceri adunaţi spre cinstirea lui. De toate vîrstele şi mai cu seamă din cei vechi. Şi toţi ca unul l-au dus la groapă cu mare jale şi în adîncă tăcere ; ca un nor de grindină, Măria Ta, că la ei nu se plînge, nu se vorbeşte la mort.

— Iusuf-bei a fost o minte luminată, căpitane !

— Şi a trăit mult, Măria Ta. A trăit şi a sfătuit şi pe alţii cum să trăiască. Aşa se vorbeşte în Stambul. Numai că a ştiut să-şi ferească capul. A făcut parte din acea unitate ostăşească trecută la vatră de sultanul dinainte, şi atunci lumea spune, că el ar fi văzut în asta un semn că toată ienicerîmea e pîndită de primejdia de a fi dată în lături, cu încetul, dar fără scăpare. Şi a spus-o chiar muftiului lor, că ei care fuseseră fii sultanului la întemeierea acestei oştiri ar fi ajuns ghimpe în ochii padişahilor de acuma, şi că el nu va mai fi, cînd cu toţii vor fi înlocuiţi cu alţi oşteni ce nu vor şti a cuceri nici slavă, nici pămînturi noi, ba mai rău, venirea lor va fi începutul scăderii puterii Înaltei Porţi.

— Cum a avut el îndrăzneala de a spune acestea muftiului ? Să le gîndească e una, să le spună, e alta.

— A avut, Măria Ta, că acuma s-au dezgropat multe. Se zice că asemenea vorbe le pot spune numai lunaticii, care sînt sub oblăduirea lui Allah şi de ei nu trebuie să se atingă nimenea. O veche legendă povesteşte că puterea aceasta a lunaticilor de a vedea în viitor le-a dat-o Fatima, fiica lui Mahomed, ai cărei urmaşi, după patruzeci de ani, stau sub puterea lunii.

— Spune mai departe.

— Şi cînd s-au întors cei din odele 97, 98, 99 ori poate altele la cazărmile lor, după ce i-au pus piatra cu turban pe groapă, i-au îngropat şi două iatagane iegniceresti în chip de cinstire, după aceea s-au adunat în sala cea mare de la Orta Geamie şi şi-au amintit de vorbele lui şi de unele întîmplări, din vremea sultanului care nu ţinuse seama nici de drepturile, nici de cinstea lor şi pe care l-au surghiunit înainte de a-l sugruma. Ceea ce le-a băgat în cap, că nu sultanii sînt stăpînii lor, ci ei stăpînii sultanilor.

— Primejdioase gînduri.

— Da, Măria Ta ! Primejdioase, că noi sîntem legaţi de ei într-un fel şi gîndurile trec fruntariile fără opreliște. Şi aşa s-au aprins ei, că abia i-a potolit muftiul, să nu mai vadă în soarta lui Iusuf-bei oglinda viitorului lor şi ruşinea de a fi rupţi de crezul vieţii în care crescuseră.

— Ruşinea ?

— Da, Măria Ta. Un iegnicer trebuie să trăiască între oşteni, să moară între ei.

— Ar dori poate şi mai mult.

— Se poate, Măria Ta, că li-i mai prielnică moartea pe cîmpul de bătaie decît cea liniştită acasă.

— Şi cum de s-au potolit ?

— Sultanul e mereu cu ochii aţintiţi asupra ceea ce se petrece la giamia lor, la adunările lor. Sultanul ori marele vizir care-i ochii şi urechile sultanei Validé, cea de neam grec.

— Atunci a luat măsuri.

— S-a grăbit să-i vestească de porunca la război împotriva veneţienilor, care acoperă piraţii din insula Candia, şi le-a făgăduit prăzi nemaiîntîlnite, deoarece se aude că acolo sînt ascunse mari avuţii nu numai de către arabii piraţi, ci şi de neguţătorii talieni ce au drumul pe acolo.

Şi după ce l-a tras în ţeapă pe cuscrul domnesc...

— Pe Antonache ?

— Da, Măria Ta. I-au luat casa şi toate bunurile pe seama sultanului, iar jupîneasa Lucreţia a fost găsită spînzurată cînd au pătruns în încăperi.

— Nenorocire !

— Mare, Măria Ta, da mai bine decît să fi căzut pe mîna lor, că apoi era mai mare necinstirea, că aşa cum am priceput eu, nu ţin seama nici între ei de cele ce se întîmplă, dacă prind pe careva a le fi hain şi potrivnic. Una că aşa îşi adună sultanul averi noi, apoi atunci se prefac în fiare, ori mai rău ca ele.

— Nu te pripi cu gîndul.

— Măria Ta, eu spun ceea ce am văzut în drumurile mele şi înţeleg şi că-i mare primejdie a-i stîrni, dar nici în ei nu mă pot încrede.

— Şi pînă la urmă ?

— Se pornește război greu și lung împotriva veneților și au început a pregăti galerele cele mari, a băga la lopeți robi noi și în putere. Semn de pornire grabnică.

— Semn de pornire grabnică. Da ! Da ! Și tu, căpitane, după ce ai să te hodinești răgaz de două săptămîni, cît să-ți iei noile însemne, și — Vodă se uită la el tot cu acea privire de la început, de parcă l-ar fi adunat din alte amintiri — pentru slujba bună ce mi-ai făcut, să treci la logofeția domnească să-ți iei hrisoavele de stăpînire pentru țarină cît alergi cu un cal din zori pînă în prînz, și vatră de casă, pe aici, prin preajma Iașilor să te am la îndemînă.

— Măria Ta ! — Codruț nu mai știa ce să creadă.

— Le-ai dobîndit cu prisosință. Ai mintea ageră. Cui semeni ? Lui taică-tu sau mumii tale ?

— Nu-i cunosc, Doamne. Sînt copil găsit în curtea mănăstirii Golia și crescut de jupîneasa Sanhira a boierului Cehan.

— Atunci să-ți mai măresc țarina cu încă pe atît — și iar îi fu lui Vodă cald în inimă, fără a ști de ce și mulțumit cu ceea ce făcuse.

— Dar peste două săptămîni ai să pleci iar la drum lung.

— Plec, Măria Ta.

— Ai să pornești spre miazănoapte și ai să însoțești pe domnița Simina pînă la Cracovia, unde e așteptată de cneaghina Ana Movileanca în ospeție. Și ai să iei legătura cu cel ce-și zice pan Tadeus, negustător de al meu, ce va purta cu sine carele fiicei mele, ca să intre ca o domniță ce se află la curtea cneaghinei Ana Potocki, viță de-a Voievodului Ieremia și adînc prețuită de noua regină frîncă ce domnește alături de regele Cazimir peste Coroana Poloniei. Veți purta daruri de preț aduse tocmai din Ispahan, Persia și Samarkand.

Să fie păzită domnița mea chiar cu prețul vieții. Auzi-tu-m-ai ? E cernită și amărîtă greu după pierderea surorii mele, pe care tare mult a iubit-o. Bagă de seamă ! Îți încredințez odrasla domnească, ce-i tristă și singuratică acuma, după ce i-am desfăcut căsnicia nepotrivită. Eu nu pot merge s-o întovărășesc. Voi trimite pe fratele meu mijlociu, hatmanul Gheorghe, cu oamenii lui și... zici că ai fost crescut la curtea lui Cehan, rudă a răposatei mele surori ? Un zîmbet șăgalnic lumină pentru o clipă fața lui Vodă.

— Da, Măria Ta.

— Îl vei vesti să mi se înfățișeze și să se pregătească de drum lung. Va întovărăși pe hatmanul Gheorghe la Cracovia. A stat prea mult locului, să mai călătorească și sub slujbă domnească, așa cum face feciorul lui, pe care acuma îl voi rechema de îndată la Iași. Ai înțeles, căpitane ?

— Prea bine, Măria Ta.

Și-i sărută a doua oară inelul cu pecete de pe mîna întoarsă.

ÎN EDITURA ALBATROS

au mai apărut :

Radu Ciobanu
HERALZII

Mircea Duduleanu
ACVILA ŞI CAPUL DE LUP

Corneliu Fotea
NOPŢILE FĂRĂ CATERINA

Ştefan M. Găbrian
FOTOLII ŞI BIROUAŞE

Nicolae Holban
REPORTER DE CURSĂ LUNGĂ

Adina Kenereş
ÎNGEREASA CU PĂLĂRIE VERDE

Ion Lazu
CURTEA INTERIOARĂ

Ion Lilă
PEŞTELE CEL MIC

Francisc Munteanu
DINCOLO DE ZIDURI

Mircea Sântimbreanu
UN GULLIVER ÎN ŢARA CHITICILOR

Ştefan Pop Tarniţa
OŞENII

Gheorghe Truţă
ORAŞUL

C. Turturică
CHEIA DE CONTACT

Stelian Zamora
MARELE ÎNVINS

Lector : LAURA URSACHI
Tehnoredactor : CORNEL CRISTESCU

Bun de tipar : 5.IX.1983. Apărut 1983.
Comanda nr. 1999. Coli de tipar : 23.

Comanda nr. 30 292
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

Lei 17,50
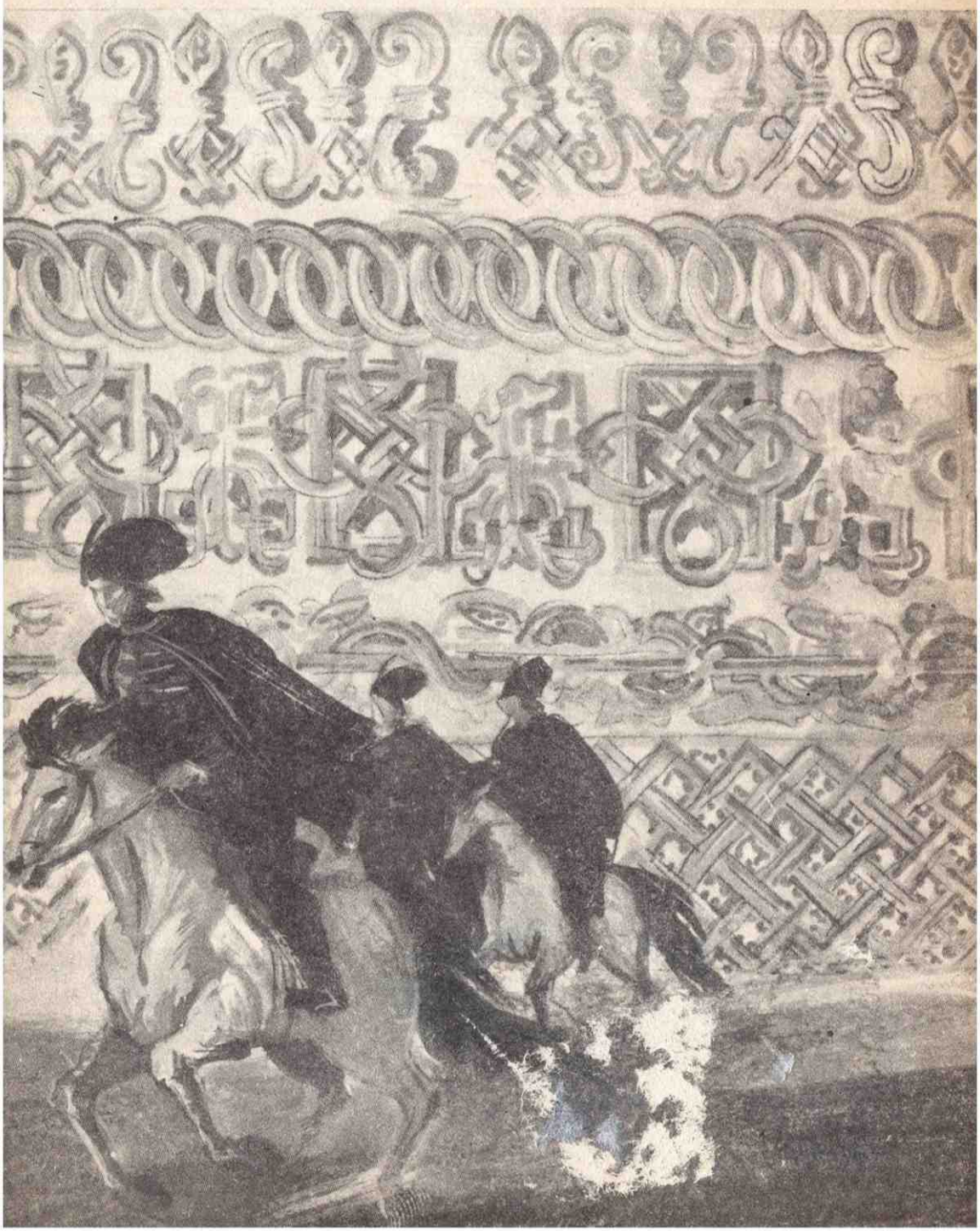
EDITURA ALBATROS